

శ్రీ రస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము. (95)

రామరాజు రంగప్పరాజకవిప్రణీతము.

శ్రీకృష్ణ దేవాయాధ బాహునిలయము

కాకినాడ. 1.

కాకినాడముద్దాక్షరశాలలో ముద్రింపబడి

శ్రీమదాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే

బ్రకటింపబడినది.

వెల రు. 1—0—0.

అంగీరసనామసంవత్సరము.

1932.

శ్రీకృష్ణ సామంతాధికార బాహుళ్యము విషయ సూచిక .

పుటలు.

i-xxiv

1	పీఠికాదులు (వంశవృక్షముతో) ...	
	ప్రథమాశ్వాసము.	
2	కృతిప్రారంభము ...	1
3	కవివంశావళి ...	2
4	షష్ఠ్యంతములు ...	8
5	కథాప్రారంభము ...	9
6	రామకృష్ణులమధురాపురగమనము ...	16
7	ద్వారకాపురవర్ణనము ...	19
8	శ్రీకృష్ణరక్తిణీవిహారము ...	26
9	ప్రద్యున్నజననము ...	29
	ద్వితీయాశ్వాసము.	
10	సత్రాజిత్తుచరిత్రము ...	32
11	సత్రాజిత్తునకు సూర్యుడు ప్రత్యక్షమై స్యమంతకమిచ్చుట ...	33
12	శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుని సత్రాజిత్తుకడకుఁ బంపుట ...	42
13	గ్రీష్మర్తువర్ణనము ...	45
14	ప్రసేనుఁడు రైవతకఁగర్వతమునకు వెడలుట. ...	47
15	రైవతకఁగర్వతవర్ణనము ...	48
16	ప్రసేనునికడకుఁ జెంచులు వచ్చుట ...	55
	తృతీయాశ్వాసము.	
17	ప్రసేనుఁడు వేఁటకుఁ గడఁగుట ...	59
18	ప్రసేనునకు సింహమునకు యుద్ధము ...	61
19	శ్రీకృష్ణుఁడు పాతాళమునకేగుట ...	64
20	శ్రీకృష్ణజాంబవతుల యుద్ధము ...	67
21	జాంబవతీక న్యాయవర్ణనము ...	70
22	శ్రీకృష్ణజాంబవతుల కల్యాణము ...	72
23	జాంబవంతుఁడు కృష్ణునికిచ్చిన హరణసామగ్రి ...	77
24	జాంబవంతుఁడు పుత్రికీ బుద్ధులుగఁజుట ...	78
25	కృష్ణుఁడు జాంబవతితో నిజపురమునకు వచ్చుట ...	80
26	కృష్ణుఁడు సంతానమునకై కైలాసమునకేగుట ...	82
27	కైలాసవిశేషములు ...	83
28	కైలాసవాసులగు మునులు కృష్ణు దర్శించుట ...	84

చతుర్థాశ్వాసము.

29	శ్రీ కృష్ణుడు తపముచేయునపుడీశ్వరసాక్షాత్కారము	87
30	కృష్ణునికడకు నారదముని వచ్చుట ...	94
31	కృష్ణుడు ద్వారకకు మరలి వచ్చుట ...	95
32	జాంబవతి గర్భోత్పత్తి ...	96
33	సాంబకుమారునిబాల్యము ...	98
34	లక్ష్మణాకన్యావర్ణనము ...	101
35	సాంబుడు లక్ష్మణసాందర్యము విని విరాళిఁబడుట.	103
36	సిద్ధాంతదర్పణగురుప్రస్తావన ...	105
37	లక్ష్మణాకన్య సిద్ధాంతదర్పణ దర్శనముచేయుట ...	107
38	వనితల వనవిహారవర్ణనము ...	113

పంచమాశ్వాసము.

39	వారికేళీవిహారము ...	117
40	లక్ష్మణాకన్యకు శిశిరోపచారము ...	120
41	సాంబునకు సిద్ధాంతదర్పణుడు రాజనీతిఁ జెప్పుట.	123
42	సాంబుడు హస్తినాపురమునకుం జనిన బలభద్రాదులయలజడి.	125
43	సాంబుడు లక్ష్మణాకన్యను హరించుట ...	128
44	సాంబుని దుర్యోధనాడు తెదిరించుట ...	130
45	కర్ణునకు సాంబునకు యుద్ధము ...	134
46	కర్ణుడు పాటిపోయిన నశ్వత్థామ సాంబునెదుర్చుట.	137
47	బలరాముడు సాంబునికడకు వచ్చుట ...	140
48	బలరాముడు సాంబుని గలసికొనుట ...	143
49	బలరాముడు నాగలితో హస్తినాపురము గ్రొచ్చుట.	144
50	లక్ష్మణకు సాంబునకుఁ గల్యాణము ...	146
51	పెండ్లిలోని మేలములు, భోజనములు ...	150
52	బలరాముడు సభార్యుడగు సాంబునితో ద్వారకకు వచ్చుట.	153
53	గృహప్రవేశవిశేషములు ...	154
54	వైతాళికులు సాంబునిలేపుట ...	156
55	శ్రీ కృష్ణుడు ద్వారకకువచ్చుట ...	162

సాంబోపాఖ్యానము.

పీ ౩ క.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధియే పరమప్రావ్యంబుగ నవతరించిన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు పుట్టిననాటనుండియు శక్తివంచనము లేకుండ భాషాసేవ చేయుచుండుట యాంధ్రలోకమున కవిదితము గాదు. పరిషత్తువంటి సంఘము లనేకము లితరములు గూడ భాషాభివృద్ధికై పనిచేయుచున్నవి కలవు. పరిషత్తునకును నితరములకును గమ్యమొక్కటియే యైనను మార్గములు భిన్నములై వెలయుచున్నవి. ప్రాచీను లేర్పడిచిన భాషాస్థావరముల విడనాడక నవీనములగువిజ్ఞానములనెల్ల భాషయం దమర్చుట పరిషదుద్దేశ్యము. తనయభిమత మీడేర్చుకొనుటంటె నింతవఱకు వివిధంబు లగు గ్రంథరాజములు పత్రికాముఖంబునను స్వతంత్రముగను పరిషత్తు ప్రకటించి యున్నది. ఏకైకమాతృకములై యనన్యజ్ఞాతపూర్వములై (కొన్ని శిథిలాతిశిథిలము లై) బహుప్రయత్నలభ్యములైన విప్రనారాయణచరిత్రము, జైమినిభారతము, చంపూరామాయణము, శివరాత్రిమాహాత్మ్యము, చంద్రభానుచరిత్రము, నారసింహపురాణము, కాళిందీకన్యాపరిణయము మొదలగు మహాగ్రంథములు పరిషత్తుచే బ్రకటింపఁబడి యాంగ్రవాఙ్మయమున నతిలోక తేజంబున విలసిల్లుచున్నయవి.

పరిషత్తు తనకార్యములు నిర్విఘ్నముగను సత్వరముగను నిర్వహించుటకు ధన మత్యధికముగ నుండవలయునుగాదా ! ఆంధ్రమహాజనులు చూపవలసినంతగ నాదరాభిమానములు పరిషత్తునెడఁ జూపమిచేఁ బరిషత్తునకు ద్రవ్యలోపము సంభవించి తనకార్యములను పరిషత్తు చుఱుకుగ నిర్వర్తింపలేక యున్నది. అయినను పరిషత్సంకల్పితకార్యములం దతిముఖ్యమును బహుప్రయత్నసాధ్యము నగు నిఘంటు నిర్మాణమునకు శ్రీశ్రీశ్రీ పీఠాపురము మహారాజులుంగారు పూనుకొని మిగుల శ్రద్ధతోఁ బనిచేయించుచున్నారు. పరిషత్ప్రకటిత మగు జైమినిభారతముద్రణమునకైన ద్రవ్యమునంతను మధురజిల్లా వడగల్లె దొడ్డప్పనాయక్కునూరు జమిందారులు శ్రీ వి. రామభద్రనాయకుఁడుగారొసంగిరి. శివతత్త్వసారమును బ్రకటించుటకుఁగాను శ్రీ దేవిడి జమిందారులు శ్రీ ఇజ్జతాసాహ్ కందుకూరి బాలసూర్యప్రసాదరావుగారొసంగిరి. ఇపుడు స్థూతనముగాఁ బ్రకటింపఁబడు సాంబోపాఖ్యానాదులకై రావుబహద్దరు శ్రీశ్రీ

పైఠా పేకటాచలపతిగారు ధనమొసంగుచు నాంధ్రభాషకు మహోపకృతిం గావించియున్నారు. వైమహోదారులయెడ నాంధ్రలోక మెల్లను గృతజ్ఞయై యుండును. ఇట్లే శ్రీమంతులు మహోదారులు జమిందారులును దమయాజ రాభిమానములఁ బ్రకటించి పరిషత్తును జరస్థాయినిగాఁ జేసి తాము శాశ్వత ఖ్యాతి నొందెదరుగాక యని సవినయముగ మనవి చేయుచున్నాఁడను.

— కవి కాలనిర్ణయము —

సాంబోపాఖ్యానమును రచించిన కవి రామరాజు రంగప్పరాజు. ఈతఁ డార్వీటి బుక్తరాయలవంశమున జనియించినవాఁ డగుటచే రాజకవియు నుత్తమ కవితాశౌరవమునఁ గవిరాజును నగుచున్నాఁడు. ఇక్ష్వాచి యాశ్వాసాంతగ ద్యములందుఁ దన్నుఁగూర్చి “శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య కరుణాపారం పర్యపా త్రాత్రేయస గోత్రాపస్తంబసూత్ర సకలకళాభోజ రామరాజ రంగప్ప రాజ” అని వ్రాసికొని యున్నాఁడు. ఆర్వీటి బుక్తరాజు కొడుకు రామరాజు వలన నీకవికి రామరాజువారను నుపనామము కలిగినది. కవి తనకులగోత్రాది విషయమున విపులముగ వంశావతారమును జెప్పికొనినాఁడు, కాని, నివాసస్థలముగాని తనరాజ్యవిషయము గాని యేమియుం దెలిపి యుండలేదు. అయినను గవితండ్రి కృష్ణదేవరాయల పాలనమున నాతనికి సామంతుడై కొండవీటిపాలకుఁడుగా నుండుటచే నీతఁ డా కొండవీటిప్రాంతముననో లేక విజయనగరప్రాంతముననో యుండె నని యూహింపవచ్చును. ఈతని కగ్రజులు మువ్వ రుండుట చేతను, నందును జ్యేష్ఠుఁ డగు కోనేటి తిమ్మరాజు రాజ్యపాలనాది సమర్థుడై యుండుటచేతను నీతనికిఁ గవితాపరిశ్రమమునకు వలయునంత యవకాశము లభించియుండును. కవి తనపెద్దన్న యగు కోనేటి తిమ్మరాజును వర్ణించిన వర్ణనమును జూడ నీకృతిరచనాకాలమున నాతఁడు గూడ నేదో యొకమండలము నకుఁ బాలకుఁడుగా నుండె ననియే తోచుచున్నది ఆమండలము కొండవీట్లో లేక మఱియొకటియో నిర్ణయింప నాధారము లేదు.

ఈకవి తనవంశావళి నీక్రింది విధమున వర్ణించుకొని యున్నాఁడు. చంద్రవంశమునం దాత్రేయసగోత్రులగు క్షత్రియులలో; ఆర్వీటి బుక్తరాజు జనియించెను. ఆతనికి రామయ్య యనుపుత్రుఁ డుదయించెను. ఆరామయ్యకు నలువురు భార్యలు. అందుఁ బెద్దభార్యయగు బీబళక్కయందు రాయనరాజు గోపరాజు ననునీరువురు సుతులును రెండవభార్య లక్ష్మయందు తిమ్మరాజు, కొండ్రాజు, శ్రీరంగరాజు, ననుమువ్వురు పుత్రులును మూడవసహధర్మిణి రంగ

వ్యయందు మూర్తిరాజు, రంగరాజు ననునిద్దఱు తనయులును నాలవయిల్లాలు అమలవ్యయందు జగ్గరాజు, చిననరసింగరాజు నను నిరువురు కుమారులును గలిగిరి. వీరిలో లక్ష్మవృత్తులలో నగ్రజుం డగు తిమ్మరాజునకుఁ గూడ నలుగురు భార్య లుండిరి. అల తిమ్మరాజునకుఁ బ్రథమభార్యయందు, పినకొండ్రాజు, తిమ్మరాజు, అప్పలరాజు రామరాజు, నను నలువురు సూనులును, రెండవపత్నియగు లక్ష్మమ్మయందు, పినతిరుమలయ్య, పెద్దతిరుమలయ్య యను నిద్దఱు సుతులును, మూడవభార్యయగు గోపమాంబయందు నల్లతిరుమలరాజు, విఠలరాజు, చిన్న తిమ్మరాజు, పాపతిమ్మరాజు నను నలుగురు కుమారులును నాల్గవ భార్యయగు తిరుమలవ్యయందు తిమ్మప్ప, కోనప్ప, సింగరాజు నను మువ్వ రాళ్లజులును నుద్భవించిరి. తిమ్మరాజు ననుజుం డగు పెద్దకొండ్రాజునకు, కొండమాంబ యను భార్యయందు కోనేటిరాజు, పెద్దతిమ్మరాజు, చిన్నతిమ్మరాజు, రామనృపతి యనునలువురు కొడుకులును శ్రీరంగమ్మ యనుభార్యయందు బౌబళరాజు, వేంకటేశుండు నను నిరువురు సూనులును జనించిరి. మూడవవాఁ డగు శ్రీరంగరాజునకు తిమ్మమాంబయందు కోనవిభుండు, తిమ్మభూపతి, రామనృపుండు, ఎఱ్ఱతిరుమలయ్య, వేంకటాద్రి యను నేవురు తనయులు జనించిరి. వీరిలో ఎఱ్ఱతిరుమలరాజునకు రంగరాజు వేంకటాద్రిరాజు నను నిరువురు సూను లుద్భవించిరి. బుక్కరాజు రామయ్య కుమారుండు తిమ్మరాజునకు జ్యేష్ఠపుత్రుం డగు పినకొండ్రాజునకు కోనమాంబయందు కోనేటి తిమ్మరాజు, చినతిమ్మరాజు, అప్పలరాజు, రంగప్పరాజు నను నలుగురు తనూజు లుద్భవించిరి. వీరిలోఁ గడపటివాఁ డగురంగప్పరాజే యీ సాంబోపాఖ్యానమును రచించినకవి.

ఈ వంశమునందు బుక్కరాజు రామయ్య కొడుకు తిమ్మరాజునకు గోపమాంబవలన జనించిన తనయులు నలువురిలో నగ్రజుం డగు తిరుమలరాజునకు నల్లగా నుండుటచే నల్లతిరుమలరా జనియుం జిన్నతిమ్మరా జనియు నామాంతరములు గలవు. దోనూరి కోనేరుకవివలన * బాలభాగవతచంపువును గృతి నందిన దీతఁడే. (చూ. సా. 1 ఆ. 23 ప. 4-5 పుటలు) బుక్కరాజు రామయ్యకొడుక్కు శ్రీరంగరాజు మూడవకుమారుండు రామరాజే శ్రీకృష్ణదేవరాయల యల్లుండై “అలియ”† రామరా జను ప్రఖ్యాతి నొందినవాడు. ఆతఁడు సల్తరాజు

* ఈబాలభాగవతము ద్వీపద, కొంత ముద్రితము. ద్వీపదకూడ చంపువుగా వాడుకలో నుండే నేమో. † అలియ=అల్లుండు. కన్నడము.

చినతిమ్మరాజును సంహరించినవాఁ డనియుఁ గర్హాట కైశ్వర్యనిర్వహణావార్య భూభ్యజాయుధుఁడు ననియుఁ బేర్పానఁబడియెను. అలియరామరాజు తమ్ముఁ డగు తిరుమలయ్య గుత్తెఱతిమ్మరా జని వర్ణింపఁబడెను. ఈతనికిఁ బూర్వఁ జొక్కఁడు తిమ్మరాజు నల్లగా నుడుటచే నాతఁడు నల్లతిమ్మరా జనియు నీతఁ డెఱ్ఱని తనుచ్ఛాయ గలవాఁ డగుట నెఱ్ఱతిమ్మరా జనియు వ్యవహరింపఁబడిరి. ఈయెఱ్ఱతిమ్మరాజే వసుచరిత్రము కృతి నొందినవాఁడు. ఈవంశావళిని బట్టి యీకవికాలనిర్ణయము గావింపవలసియున్నది. ఈకవి అలియరామరాజునకును, తిరుమలరాజునకును బాలభాగవతకృతిపతి యగునల్లతిరుమలరాజునకును సమ కాలికుఁ డగుటంజేసి క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతముం దుండెనని నిర్వాధముగాఁ జెప్ప వచ్చును.

ఆంగ్లకవులచరిత్ర మీతనివిషయమున “అలియరామరాజు పెద్దతండ్రి కొడుకగు కోనేటి తిమ్మరాజున కౌశ్రితుఁ డై యుండినవాఁడు” అని పేర్కొన్నది. ఆచార ప్రమాదపతితము. కోనేటి తిమ్మరాజు అలియరామరాజునకుఁ బెద్ద తండ్రి కుమారుఁ డగు పినకొండ్రాజునకుఁ గొడు కని యీగ్రంథమునందును, తెనాలి అన్నయచే రచియింపఁబడిన సుదక్షిణాపరిణయముందును విస్పష్టముగఁ గలదు. మఱియు నీకవి కోనేటితిమ్మరాజున కనుజుఁ డై యుండఁగా నాశ్రితుఁడై యున్నవాఁ డగుట ప్రమాదమే. ఈకవి తన పెద్ద యన్నయగు కోనేటి తిమ్మ రాజును విశేషించి వర్ణించి తరువాత సతనితమ్ము లగు చినతిమ్మరాజు నప్పలరా జును బేర్పావి “తదనుసంభవుండ”నని వ్రాసికొని యున్నవాఁడు. (చూ. సాం. పు. 7.) మఱియు నేకారణముననో- తనతండ్రియగు పినకొండ్రాజు సంహారము ను వర్ణించుచు—

క. కోనేటి తిమ్మరాజును, శ్రీనిధి చినతిమ్మరాజుసింహంబును ల

క్ష్మీనిత్యుఁ డప్ప శేంద్రుఁడు, దీనావనకల్పతరులు ధృతి మని రెవనిఁ.

అని తన యన్నలను మువ్వరను మాత్రమే పేర్పాని తనపేరు విడిచియున్నాఁడు. ధానంజేసియే కవులచరిత్రము భ్రమనొంద నవసరము కలిగినది. అయినను 1 ఆ. 46 పద్యమున “తదనుసంభవుండ” నని ప్రతిపదోక్తముగా వ్రాసికొనుటచే నీ తఁడు కోనేటి తిమ్మరాజున కనుజుఁ డనియే నిశ్చయింపవలెను. తెనాలి అన్నయ్య సుదక్షిణాపరిణయమున నీతఁడు పినకొండ్రాజున కత్తజుఁ డనియే వర్ణింపఁ బడినది:—

చ. “కులనిధి యాన్యపాలకుఁడు కోననుదేవి వరించి కాంచెఁ జే

కొలఁది నరాతులం దునుము కోనెటి తిమ్మనరేంద్రు, భూమిభృ

త్తిలకము చిన్నతిమ్మ వసుధీరసుధానిధి నప్పరాజు ని

ర్దళితవిరోధిభూవరకురంగుని రంగస్థపావతంసముఁ.”

ఈ గ్రంథము రంగప్పరాజు పెద్దయన్న యగు కోనెటి తిమ్మరాజు కొడుకు రామరాజునకు మంత్రియగు పులిజాల సోమామాత్యున కంకితము గావింపఁబడినది. కావున నీతఁడు కోనెటి తిమ్మరాజునకుఁ దమ్ముఁడే కాని యాశ్రితుఁడు కాఁడని యెఱుంగునది. ఇంతియ కాక, కవి, తన సాంబోపాఖ్యానమునఁ దనతండ్రిని వర్ణించునందర్భమున “ఇట్లాత్మేయ గోత్ర పవిత్రుండు నాశస్తంబసూత్రుండు నై రాజ్యు రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజమనోభయంకర సమరాంగణ సాహిత్యసార్యభామ బిరుద సరస నరసవిభు కృష్ణరాయ రాజ్యలక్ష్మీనిరీక్షణ వత్సంబగు కొండవీ డక్షీణకౌక్షేయా... యగువినకొండ్రాజును” అని వర్ణించియున్నాఁడు. ఈవచనమున గ్రంథపాతము విశేషముగఁ గలదు. దానిచే నన్వయము కుదుర లేదు. అయినను నీ పినకొండ్రాజు శ్రీకృష్ణదేవరాయల రాజ్యకాలమున నాతనికి సహాయుఁడై కొండవీటికిఁ బాలకుఁడుగా నుండి యాతనికి సామంతరాజుగా నుండె నని యూహించుట సమంజస మని తోచుచున్నది. మఱియుఁ దిరుమలదేవరాయలు గుత్తెఱతిమ్మరా జని వర్ణింపఁబడుటఁ జూడఁ దిరుమలదేవరాయలు కూడ శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలమునను నాతని యనంతర మళియరామరాజు కాలమునను గూడ గుత్తికిఁ బాలకుఁడుగా నుండిన సామంతరాజుగా నుండె నని నవ్వువచ్చును. ఈకవికాలమునాటికి, లేదా, యీకృత్రించనాకాలమునాటికి, నళియరామరాజు మృతినొందలే దనియు విజయనగర రాజ్యలక్ష్మి తురుష్కులకు పశపడలేదనియుఁ దలంపవచ్చును. తాళికోట యుద్ధానంతరము రాజ్యము తురుష్కులవశము కాఁగాఁ దిరుమలదేవరాయలు తురుష్కుల జయించి జిగ్గకర్ణాటకరాజ్యోద్ధారకుఁ డని ప్రఖ్యాతినందె ననుట చరిత్రప్రసిద్ధ విషయము గదా ! ఈ గ్రంథమందు, “కర్ణాటకైశ్వర్య నిర్వహణావార్య భుజధ్వజాయుధ పరీవారుండు రామప్పకుఁ” అని, యళియరామరాజు కర్ణాట రాజ్యమును నిర్వహించుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడినది. కావున నీకవి శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునఁ జిన్నవాఁడుగా నుండినవాఁ డనియుఁ దరువాత నించుమించుగ నెనుబదిసంవత్సరములు జీవించి యున్నవాఁ డనియు నూహించుట కవకాశము కలదు. ఈకవికి మంత్రోపదేశ్య యగు శ్రీతిరుమల శ్రీని

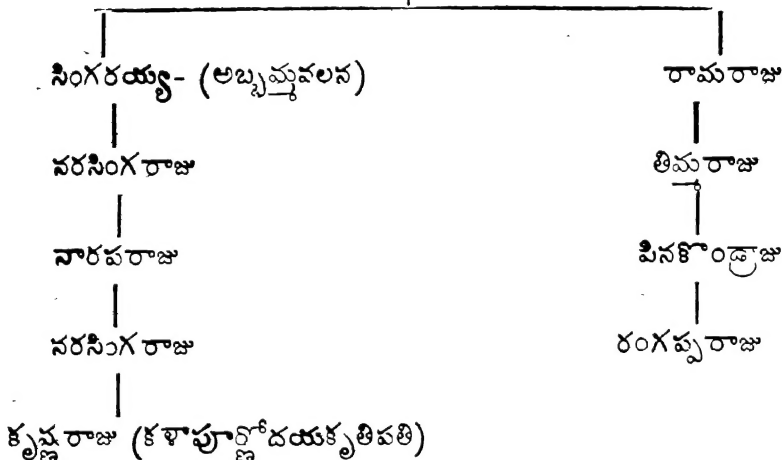
వాసాచార్యులే కళాపూర్ణోదయ కృతిపతి యగు సంద్యాల కృష్ణరాజునకును గురువై యుండె నని కళాపూర్ణోదయమందలి—

క. విశ్రుత తిరుమల తాతా, ర్యశ్రేష్ఠాన్వయసుదర్శనాచార్యతనూ

జశ్రీనివాసగురుచర, కాశ్రయణసమార్జితాఖిలాభ్యుదయునకుఁ.

అను పద్యమువలనఁ దేలుచున్నది. ఈకవికిని సంద్యాల కృష్ణరాజున కును మూలపురుషుఁ డగు నార్వీటి బుక్కరాజునుండి లెక్కింప నీకవి బుక్కరాజు నకు నాలవతరమువాఁ డనియుఁ గళాపూర్ణోదయభర్త యైదవ తరమువాఁ డని యుఁ దేలుచున్నది.

ఆర్వీటి బుక్కరాజు.

పై వంశవృక్షమువలన సింగరప్పరాజు కళాపూర్ణోదయకృతిపతికంటె నించుక పెద్దవయసువాఁ డనియు సీతఁడు శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునకుఁ జిన్నవయసున నున్నవాఁ డనియు నూహింపవచ్చును. కాఁబట్టి యీరాజకవి క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద ప్రథమభాగమున జనియించి యించుమించుగ 80 సంవత్సరములు జీవించినవాఁ డని నవ్వవచ్చును.

—? కృతిరచనాకాలము ?—

ఇఁక సీసాంబోసాఖ్యాన మేకాలమున రచియింపఁబడినదో విచారించి చూడము. ఈగ్రంథమందు, అలియరామరాజు “కర్ణాటకైశ్వర్యనిర్వహణాచార్యభుజం”డని పర్ణింపఁబడియెను. అతనితమ్ముఁ డగు నెఱితిరుమలయ్య గుత్తిక్కి తాలకుండుగా నున్నట్లు “గుత్తికె తిమ్మరా” జను పద్యమునఁ బేర్కొనఁబడి యెను. తాళికోటముద్దమున రామరాజు మృతి నొందిన పిదప నెఱితిమ్మరాజు

తరువ్వుచూస్తంగతమగు జీర్ణకర్ణాటక రాజ్యలక్ష్మి నుద్ధరించి తిరుమలదేవరాయలను పేర రాజ్యమును బాలించెను. మఱియుఁ దాళికోట యుద్ధానంతరము రాజధానిని బెనుగొండకు మార్చెను. పిదపఁ బెనుగొండలో నున్నప్పుడు సైతము మహమ్మదీయులతో యుద్ధము గావించి రాజధానిని జంద్రగిరికి మార్చెను. తాళికోటయుద్ధము క్రీ. శ. 1565 సంవత్సరమునను, బెనుగొండయుద్ధము క్రీ. శ. 1577 సంవత్సరమునను జరిగెను. ఈ రెండుయుద్ధములఁ గూడ సీగ్రంథమునఁ బేర్కొనఁబడకుండుటచే నీయుద్ధములకు ముందే యీకృతి రచింపఁబడియుండు ననునూహ జనియించుచున్నది. రామరాజభూషణుండు రచించిన కావ్యాలంకారసంగ్రహమునఁ గూడ నిట్లే తిరుమలదేవరాయలు, “ఎఱితిమ్మధరాజాని”యని సామాన్యండుగానే వర్ణింపఁబడియెను. వసుచరిత్ర రచనా కాలమునకు నళియరామరాజు మృతి నొందుట యుఁ దిరుమలదేవరాయలు కర్ణాటక రాజ్యమును దురుష్టులనుండి స్వాధీనము గావించుకొని తాను సింహాసనమెక్కి రాజధానిని బెనుగొండకు మార్పుటయుఁ బెనుగొండయుద్ధానంతరమునఁ జంద్రగిరికి మార్పుటయు జరిగియుండుటచే వసుచరిత్రమున నావిషయము లెల్ల వర్ణింపఁబడియున్నవి. మఱియుఁ గావ్యాలంకారసంగ్రహమున నెఱితిమ్మధరాజాని యని పేర్కొనఁబడినయాతఁడు వసుచరిత్రమున రాజ్యాధిపత్యద్యోతక మగు దేవరాయపదముతో వర్ణింపఁబడినవాఁడు, కావుననే, అళియరామరాజు జీవించియుండఁగనే తళికోటయుద్ధమునకు ముందుగనే కావ్యాలంకారచూడామణి రచింపఁబడిన దనియుఁ దళికోట పెనుగొండయుద్ధములకుఁ బిదప వసుచరిత్రము రచింపఁబడిన దనియు సుప్రసిద్ధవిమర్శకు లంగీకరించియున్నారు. ఈసాంబోపాఖ్యానముగూడ ననేక కారణములచే నళియరామరాజు జీవించియుండఁగనే రచింపఁబడిన దని మనము నమ్మవచ్చును.

ఈగ్రంథకర్తగూడ రాజవంశమువాఁ డగుటచేఁ దనజ్ఞాతులను విశేషించి వర్ణించుటకుఁ గాని తమకు నపజయపాదకములైన తళికోటపెనుగొండయుద్ధములను దెలుపుటకుఁ గాని యిష్టపడ లేదేమో యని యొకసంశయముదయింపవచ్చును. కాని పైయూహ సరికానేరదు. వసుచరిత్రమునందు, తళికోట పెనుగొండయుద్ధములు సూచింపఁబడినవి. విజయనగరరాజ్యావళి నము శంభవించినను గవి యాయపజయముల వర్ణింపక కృతిపతి కుత్తర్థముచే వర్ణించి యున్నాఁడు. ఈకవిగూడ నట్లే కావించి యుండును. అళియరామరాజును- “కర్ణాటకైశ్వర్యనిర్వహణావార్యభుజద్వజాయుధధరిణాళిదు” యని

వర్ణించినయితేడు జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యస్థాపనాచార్యుఁ డని మహాప్రఖ్యాతిగాంచిన తిరుమలదేవరాయని పరాక్రమాదిక మించుకయు వర్ణింపక సామాన్యముగా “ఎఱితిమ్మరా” జని వర్ణించియుండునా? ఇంతియకాక తన కీతిరుమలరాజునితో నంతచుట్టఱికము కలదో యంతచుట్టఱికమే కల నలతిమ్మరాజు బాలభాగవతచంపుపును దోనురి కోనేటికవీంస్తునివలనఁ గృతినొందె నని గొప్పగా వర్ణించినకవి బాలభాగవతముకంటె నత్యధికరసవంతమును నుత్తమము నగు వసుచరిత్రమును రామరాజభూషణునివలన నెఱితిమ్మరాజు కృతి నొందె నని వర్ణింప మానుటకుఁ గారణ మేమియు నగడదు. మఱియు సాంబోపాఖ్యాన రచనాకాలమునఁ దిరుమలదేవరాయలు విజయనగరరాజులకు సామంతుఁడుగా, గుత్తికి పాలకుఁడుగా నుండె నని “గుత్తెఱితిమ్మరాజు” అను పద్యమువలనఁ గంతోక్తిగాఁ జెప్పియే యున్నాఁడు. పైవిషయము లన్నియుఁ బర్యాలోచింపఁగా సాంబోపాఖ్యానము కృష్ణరాయల మరణానంతరము, అళియరామరాజు రాజైయున్న కాలముననే రచింపఁబడిన దనియు వసుచరిత్రరచనముకంటెఁ బూర్వమే రచింపఁబడిన దనియు నిస్సంశయముగా నమృతమవును. వసుచరిత్రము, కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నములు, చంద్రభానుచరిత్రము మొదలగు ప్రబంధములెల్ల దీనికిఁ దరువాత రచింపఁ బడినవే యని తెలియనగును.

— కథాసంవిధానము —

సామాన్యముగాఁ బ్రబంధము లన్నిటియందును గతి యొక్కముఖ్యపాత్రమునకు సంబంధించియే యుండుట సంప్రదాయము. శృంగారప్రబంధము లగునెడ నాయికానాయకులయొక్కియు వీరరసప్రధానప్రబంధము లగుచో నాయక ప్రతినాయకులయొక్కయుఁ జరిత్రములను బ్రధానముగాఁ గైకొని నడుమనడుమ సంగిరసపోషణమునకై యితరంబు లగురసంబులఁ బోషించుచుఁ గథాంశముల నారంభోపసంహారంబులం దేకపాత్రానులబ్ధములుగా వర్ణించుట యాలంకారిక సమయము. ఈసమయము నుల్లంఘించి రచింపుంపఁబడిన ప్రబంధము లనేకములు గలవు. కాళిదాసుని రఘువంశము దిలీపునితో నారంభింపుఁబడి యగ్నివర్షునితో నుపసంహరింపఁబడినది. నడుమ నెన్నికథలో వర్ణింపుఁబడినది. అందునను నాకావ్యము రఘువంశజాతు లగురాజుల చరిత్రములను ప్రబంధములయే నుచును ప్రయోజనముగాఁ గల్గితి యగుట దాని కంతదోషము లేదు. కాళి మనుసరిత్రమును దిలకింపుడు. ఆరంభము బ్రహ్మణ ప్రవర్ణము

వరూధినిని దిర స్థరించుటతో రెండాశ్వాసములు పూర్తి యైనవి. తరువాత మాయాప్రవరునితో నొకయాశ్వాసము. తరువాత స్వరోచితో 4-5 ఆశ్వాసములు. పిదప నాటకయాశ్వాసము మాత్రము స్వారోచిష మనువునకుఁ బంచఁబడెను. జరిగినకథ జరిగినదే కాని దాని కుత్తరకథతో సంబంధము లేనే లేదు. అట్లు కళైక్యము లేకుండుట ప్రబంధములకు దోషమే యనకతీతము. పురాణములం దున్న కథను మాతృకగాఁ గొని రచించిన ప్రబంధములం దీదోషము విశేషముగా సంభవించుచుండును. వసుచరిత్రాదికల్పిత ప్రబంధములం దుమాత్ర మీదోషమునకుఁ దావుండదు. ఈ సాంబోపాఖ్యానమునందుఁగూడ సీదోష మత్యధికముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

ఇందొకథ మొదటి యాశ్వాసము 59 వ పద్యము మొదలు 132 వ పద్యమువఱకును శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలును బరాక్రమమును వర్ణింపఁబడినవి. తరువాత ద్వారకాపురవర్ణనము, రుక్మిణీకృష్ణులశృంగార క్రీడలు, బ్రద్యమ్న జననమును 210 వ పద్యమువఱకు (ఆశ్వాసాంతము) ను వర్ణింపఁ బడినవి. పిదప సత్రాజిత్తు సూర్యునిగూర్చి తపం బాసరించుటయు నాతనికి సూర్యుండు న్యమంతకరత్న మిచ్చుటయు నారత్నప్రభావంబున నాతని కాతపోవనంబునం దె యతిలోకభోగంబులు సంభవించుటయు ననంతర మారాజు గంధకరి నెక్కి ద్వారకానగరంబున కరుగుదెంచి యారత్నమును బ్రసేనకుమారున కిచ్చుటయు ను నారతనంబుప్రభావం బెఱింగిన శ్రీకృష్ణుండు తనకు దాని నిమ్మని యుద్ధవునిచే నడిగించుటయు దానికి సత్రాజిత్తుం డంగీకరింపకుండుటయును, 92 పద్యములలో వర్ణింపఁబడినది. అనంతరము గ్రీష్మర్తువర్ణనము, ప్రసేనుండు రైవత కాద్రికి విహారార్థ మరుగుట, రైవతకవర్ణనము, ప్రసేనుండు స్త్రీలతో విహరించుట, ప్రసేనునికడకుఁ జెంచులు వచ్చుట, మృగయాప్రోతాసహము నాశ్వాసాంతమువఱకు 120 పద్యములలో వర్ణింపఁబడినది. మూడవయాశ్వాసమున 204 పద్యములలోఁ బ్రసేనుని మృగయావిహారము నాతని సింహము వధించి మణిం గొనిపోవుట, యాసింహమును జాంబవంతుండు వధించుట, సత్రాజిత్తు కృష్ణుండే మాయచే నతనితమ్ముని వధించి మణి నపహరించె నని నిందించుట, యవజాజునిశాసబద్ధదీక్షుం డగు నరవిందాక్షుండు మణిప్రత్యానయవమునకై పాతాళంబున క్రిగి జాంబవంతునితోఁ బోరుట, జాంబవంతుండు జాంబవతిని గృష్ణున కొసంగి వివాహము గావించుట, జాంబవతి తనయుని వాంఛించుట,

సుతోత్పత్తికై కృష్ణుడు కైలాసమున కేగి శివునిగూర్చి తిపంబు గావించుట యు వర్ణింపఁబడినది. నాలవయాశ్వాసమునఁ గృష్ణుని తపశ్చర్యయు శివుఁడు ప్రత్యక్ష మగుటయు వరంబొసంగుటయుఁ గృష్ణుఁడు ద్వారకకు మరలివచ్చి సాల్వుని జయించుటయు, రీరి పద్యములందు వర్ణింపఁబడినది పిమ్మట జాంబవ తికి సాంబుఁ డుదయించి ప్రరూఢ యశావనుండై దుర్యోధనుకూతురు లక్షణ యుం దనుగర్తుండై యేడికిం దెలుపకుండ నేకాకియై హస్తిపురమున కరిగి లక్ష ణను రథారూఢం గావించుకొని వచ్చునెడఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమును బల రాముఁడు కరిపురమును గంగలోఁ ద్రోయునుఁకించుటయు నాతనికిఁ గౌరవులు ప్రణతులై యనునయించి సాంబునకు లక్షణ నిచ్చి పరిణయము గావించుట, లక్షణసాంబుల గృహప్రవేశము మొదలగు సంశయము నాలవయాశ్వాసముం దలి 162 పద్యములందును బంచమాశ్వాసము 366 పద్యములందును వర్ణిం పఁబడినది.

ఇందలికథ శ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు జనించువఱకు నొకభాగము గాను, బిదప సత్రాజిత్తు తపము నొనరించినది మొదలు ప్రసేనుని మరణము వఱకు రెండవభాగముగాను, జాంబవతీకళ్యాణ మాదిగ సాంబజననమువఱకు నొకభాగముగాను, మిగిలినకథ నొకభాగముగాను, నాలుగుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఇందలి నాల్గవకథాభాగమువలననే యీప్రబంధమునకు సాంబోపాఖ్యాన మనుపేరు కపిచేఁ గల్పింపఁబడినది. సాంబుఁడు ప్రధాననా యకుఁడుగా నిర్దేశింపఁబడిన యీప్రబంధమున జాంబవతీకళ్యాణము గాని సత్రాజిత్తు తపశ్చర్య గాని ప్రద్యుమ్నజననము గాని శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారములు గాని కథాప్రసారమున కుపకారకములుగావు. ఆయాభాగములు గొన్నికొన్ని పద్యములతో లఘువుగా వర్ణించి యుండిన నెంతమనోహరముగానో కథనిర్వహింపఁబడి యుండెడిది. అట్టితఱిఁ గవి యీకథల నెందుల కింత దీర్ఘముగా సంధానించెనో విచారింపవలసి యున్నది.

— 1 కథామూలము —

కపి యీప్రబంధకథను స్వకపోలసాధితముగా సంధానింపలేదు. ఏదో యొక్కపురాణమునందలి కథను మూలముగాఁ గైకొనియైన నుండలేదు. భిన్న భిన్న గ్రంథములు రెంటిమూఁటినుండి కథలను గ్రహించి యన్నిటిని గూర్చి యొక్క ప్రబంధముగా రచించియున్నవాఁడు. ఈ ప్రబంధరచనమునందుఁ గవికి

ముఖ్యోద్దేశము రసప్రకటనమే గాని కథాసంవిధానము గాదు. అందుచు శృంగారరసమును యావచ్చు క్తిని వర్ణించుట కవి కభిమత మై యుండెను. దానంతటియే కథాసంవిధాన మంతగాఁ బాటించఁ డయ్యెను. మొదటిభాగ మగు దుక్కిణీశ్రీకృష్ణవిహారములును శ్రీకృష్ణబాల్యచరితములును భాగవతాదిపురాణ ప్రసిద్ధములు. తరువాత సత్రాజిత్తపశ్చర్యాదిగ జాంబవతీకళ్యాణాంతము గల గాథ భాగవతమున దిక్ష్వాత్ముగ నున్నది. అది యిది దధికముగాఁ బెంచి శృంగార వీరభూయిష్టముగా నర్ణించఁబడినది. జాంబవతీసుత ప్రార్థనమాదిగ సాల్వపరాజ యమువఱకుఁ గల కథ నాచనసోముని ఉత్తరహరివంశకథ నాదర్శముగాఁ గొని పెంచి న్రాయఁబడినది. చివరి లక్షణాసాంబుల పరిణయము మొదలగు సంశయములు గలకథ భాగవతము నాలంబముగాఁ గొని విస్తరించి రచింపఁబడినది. ఇట్లు పెంచి న్రాయుటకును భిన్నభిన్నకథల నేకత్ర సంధానించుటకును గవికిఁ గలతాత్పర్య మేమో యని విచారింప మహాకావ్యలక్షణములగు నష్టాదశవర్ణనములును సకలరసములు నయ్యెత్తావులఁ బ్రకటించుట యని తోచుచున్నది.

—(అష్టాదశవర్ణనములు)—

పురవర్ణనము—ద్వారకాపురవర్ణనము ౧ ప ౪౪౩౩ సముదలు ౧౭౫ వఱకు.

సింధువర్ణనము—౧ ఆ. ప. ౧౯౨ మొదలు ౨౦౧ వఱకు.

నగవర్ణనము—రైవతకము. ఆ. ౨ ప. ౧౧౫ మొ. ౧౩౪ వఱకు.

ఋతువర్ణనము—గ్రీష్మర్తువు. ఆ. ౨ ప. ౭౨ మొ. ౧౦౮ వఱకు.

సూర్యోదయవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౩౪౩ మొదలు ౩౫౧ వఱకు.

చంద్రవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౪౫—౪౮ వఱకు.

సరోవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౫—౧౫ వఱకు.

వనవిహారము—ఆ. ౪ ప. ౨౧౦—౨౨౭ వఱకు.

మధుపానము—ఆ. ౨ ప. ౧౪౭—౧౬౧ వఱకు.

రతివర్ణనము—పెక్కుతావుల.

పరిణయము—జాంబవతీకృష్ణులకళ్యాణము. ఆ. ౩ ప. ౧౧౩ మొదలు ౧౪౫ వఱకు.

తనయోదయము—ప్రద్యుమ్నజననము. ఆ. ౧. ప. ౨౦౨.

సాంబజననము. ఆ. ౪ ప. ౪౧—౪౫.

నీతి—ఆ. గీ. ప. గీ.గీ—2౮ పాటకు.

యాత్ర—ప్రసేనుని రైవతకయాత్ర. శ్రీకృష్ణుని పాతాళ కైలాసయాత్రలు. సిద్ధాంతదర్పణుని హస్తినాపురయాత్ర. కౌరవులు సాంబుని పైకెత్తివచ్చుట మున్నగునవి.

యుద్ధము—ప్రసేనునకు. సింహమునకును--కృష్ణునకు. జాంబవంతునికి--సాంబునకు యాదవులకు- సాంబునకుఁ కౌరవులకు జరిగినది.

దౌత్యము—సత్రాజిత్తుకడ. కుద్ధవుఁడు స్యమంతక మడుగఁ జనుట.

నాయకవర్ణనము—సాంబవర్ణనము, శ్రీకృష్ణవర్ణనము, సత్రాజిద్వర్ణనము, ప్రసేనవర్ణనము, మొదలగునవి సాంగోపాంగముగ-సమగ్రముగ-వర్ణింపబడినవి.

ఇందు రసము లన్నియు నాయాయవసరముల ననుసరించి చుక్కఁగఁ బరిపూరింపఁబడినవి. వీరభయానకాద్భుతాదిరసము లంగములుగను శృంగారమంగిగను వర్ణింపఁబడినది. అందును శృంగారము పరాకాష్ఠ నొందింపఁబడినది-శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారంబునను, జాంబవతీకళ్యాణావసరంబునను, శ్రీకృష్ణునకుఁ కైలాసంబున రుద్రకన్యలు పరిచర్య చేయుపట్టునను, లక్ష్మణసాంబుల పరిణయాదులయందును, ప్రసేనునిరైవతక విహారమునందును శృంగారమువిశేషించికలదు. వీరము, ప్రసేనునకు సింహమునకు, జాంబవంతునకుఁ గృష్ణునకును, సాంబునకు యాదవులకును, సాంబునకుఁ కౌరవులకును బ్రవర్తించిన యుద్ధాదులఁ బ్రకటింపఁబడినది. భక్తి తత్త్వవిచారము మొదలగునవి కూడ నాయానందర్భములందుఁ జక్కగ వర్ణింపఁబడినవి. పైని బేర్కొనఁబడిన యీవిషయముల నెల్ల సమగ్రముగ వర్ణింపఁ దలఁచియే కవి గ్రంథమునఁ గథాపార్థక్యముం జొప్పించెను.

—(అనుకరణములు)—

ఇంక నేకథ నంతవఱ కే గ్రంథమునుండి సంగ్రహించెనో మూలమునకును దీనికిని భేద మేమి కలదో విమర్శింపము. భాగవతాదిగ్రంథములనుండి కొన్ని భాగములును, నుత్తరహరివంశమునుండి కొంత భాగమును గ్రహించెనని యిదివఱకుఁ దెలిపి యుంటిని. అందు గ్రంథవిస్తర భీతిచే నొక్క యుత్తరహరివంశకథకును దీనికిని గలసంబంధమును మాత్ర మిట వివరింతును. ఉత్తరహరివంశకథ ననుసరించి శ్రీకృష్ణునకుఁ, బ్రద్యుమ్నునకుఁబూర్వము సంతానము లే కుండెను. ఒకనాఁడు కృష్ణుని రుక్మిణితన కొక్క తనయుని దయచేయుమని ప్రార్థించెను. కృష్ణుఁడు వల్లెయని తప్తబునఁగాని తనయుం డుద్భవించఁడని

నిశ్చయించి కైలాసంబున కేగి శివు నుద్దేశించి పండ్రంజేడులు ఘోరతనంబు గావించెను. పరమేశ్వరుండు ప్రీతుండై తొల్లి తనకంటి మంటచే భస్మీ భూతుండైన మన్మథుని ప్రద్యుమ్న నామంబున జనియింప వరం బొసంగెను. ఈ గ్రంథము ననుసరించి కృష్ణున కదివఱకే ప్రద్యుమ్నుండు జనియించియుండగా జాంబవతి తనకు సంతానము లే దనుకారణమున విచారించి కృష్ణుని దనయునిం బ్రసాదింపు మని కోరెను. కృష్ణుండు తపంబువలనఁ గాని సంతానము దుర్లభ మని యెంచి కైలాసమున కేగి తపం బొనరింప శివుండు ప్రీతుండై తనచేర సాంబుం డను తనయుఁ డుదయించు నని వర మొసంగెను. చంద్ర భానుచరిత్రమునఁ గూడ, తరిగొప్పల మల్లన యీ ప్రబంధము నిండుక యను సరించెను, గాని, యు దాతఁడు సందర్భము పూర్తిగా మార్చివేసినాఁడు. రుక్మిణి కొడుకును గన్న దన్నయీసున సత్యభామ కృష్ణుని దనయప్రాప్తి కై ప్రార్థించుటయుఁ గృష్ణుం డాయమకుఁ గుమారు ననుగ్రహించుటయుఁ జంద్రా వదాతశరీరుం డగు నాకుమారునకుఁ జంద్రభానుం డనునామము గావించు టయు, నందుఁ గలవు. అప్పట్ల సాంబోపాఖ్యానమును మల్లన యనుకరించె నని తెలుపుటకుఁ జాలినన్ని యుదాహరణములు గలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే విరమించితిని- ఉత్తరహరివంశమున :—

గీ. లఖలలోకైకనాథ నీయ్యిహాప, విక్రమాదార్యశౌర్యవివేకనిలయు
నొకకుమారుని దయచేసి యుర్విలోనఁ, గడుపుచల్లనికాంతలఁగలుపునన్ను.

క. మును రుక్మిణితన్నడిగిన, దనుజాంతకుఁ డేవరంబుఁ దప్పకయ్యుచ్చుం
దనయుని నడిగిన నీడని, జనులాడఁగఁ జెవులు నేడు సంకటపడవే.

క. కాచికొని కొడుకు నడిగెన, లే చనవున నాలు మగఁడట వర మిచ్చెం
జూచెద మనునవతులచే, నీచులుకఁదనంబు చేరనీకుము కృష్ణా !

అని రుక్మిణి ప్రార్థింపఁ గృష్ణుండు.—

క. తనవలచుకాంత యేపని, మనమునఁ దలఁచినను జేయుమగవానికి న
వ్వనిత విగియారుకొఁగిలి, దినదినమును మదనకామధేవుఁగాదే.

క. పుత్రులకలిమియె శుద్ధక, శత్రుమునకు లక్షణంబు లక్షణవతులై
పుత్రవిఘ్నానతఁ బొరసినఁ, బాత్రములే నత్తులు పతులు పాటింపుకన్లు.

క. మానిని వినవే “పున్నా, మ్నోనరకా త్రాయతే” యమట పుత్రార్థి
బైనది నీకోరిక వా, మానస మలరించె వేదమార్గోచితమై.

అని ప్రత్యక్షతర విచ్చి మఱునాఁడు కొలువున మంత్రిసామంతాదులతో నెల్ల పురరక్షణమునకు వలయు నుపాయములు తెల్పి తాను కైలాసమునకుఁ దప శ్చర్య కేగినట్లున్నది.

ఈ గ్రంథమందు జాంబవతి తన యాభిజాత్యము నెల్ల నుగ్గడించి తన యలోప మింటిం తన రాని దనియుఁ గావున సంతానము ప్రసాదించు మనియుఁ బ్రార్థించినది. జాంబవతీప్రార్థనమున నామెకు సంతానము సమకూర్పఁ దపంబున కరిగె ననియున్నది. పుత్రజననవిశేషమును శ్రీకృష్ణుఁడు వర్ణించిన ట్లుత్తరహరివంశమున నుండ దీనియందు జాంబవతియే వర్ణించినట్లున్నది. అయినను జాంబవతి వర్ణించిన పుత్రవర్ణనము పరమస్వాభావికమై యుత్తరహరివంశము కంటె సత్యధిక రమణీయత నొందినది. చూ. సాం. ఆ. 3. ప ౧౭౭-౧౮౩. ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుఁడు కైలాసమున కేగుచు ముందుగా, బదరికా వనమున కేగి యందలి మునులను సంభావించినట్లును ఘంటాకర్ణుఁ డనుపిశాచమునకు నాతనియనుజునకు వరము లొసంగినట్లును వర్ణింపఁబడినది. సాంబోపాఖ్యానమున నీకథ విడువఁబడినది, గాని, కైలాసమునందే ఋషులు ముందుగా శ్రీకృష్ణుని దర్శించినట్లు వర్ణింపఁబడి యుండుత్తరహరివంశమునందలి పద్యము లనుకరింపఁబడినవి.

సీ. ఆకాశగంగ నీయడుగునఁ బాడమె నీకిట్లర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చు యెంత నిఖిలంబు రక్షింప నీరజోగుణమూర్తి పని నీకుఁ గుశలసంప్రశ్న మెంత కమలంబు నీనాభిగన్నది నీకిట్లు పుష్పాంతరంబులపూజ యెంత అమృతంబు నీచేత నమరులు గుడిచిరి నీకువన్యాహారనియతి యెంత యెంచమాభక్తియెంతమా యెఱుకయెంత, మాతపోబలమెంతమా మనికియెంత యింతసంతోష మెసఁగనీచటనునికి, కంటిమిదిమాకు భాగ్యంబుకలిమిగాదె.

ఉత్తరహరి-ఆ. ౨. ప. ౧౧౯.

సీ. కలశాంబునిధిలోలవలమానకల్లోలయతకేలి కేసీటియర్ఘ్యమిగి సనకాదికన్యాంతరజలజమధ్యనిశాంతవిహరణకృతికి నేవిరులపూజ యభిలషేదవిదీశయజ్ఞపురోడాశహారికి నేఫలాహారరచన పద్మసంభవముఖ్యభజనలీలాసాఖ్యశాలికి నేయుపచారకృత్తి సంతతోల్లాసి నిగమనిశ్వాసభాసి, నెట్టిసూక్తులచే నుతియించువార మాదిమధ్యాంతరహిత మాకతిథివై తి, వనుచుఁబూసించి రచ్యుతు నాదిమునలు.

సాంబోపాఖ్యానము ఆ. 3. ప. ౧౯౯

క. నీవారము నీవిచ్చితి, నీవారము మాకు భోగనియతసుఖంబులే
గావింపుము మాప్రియములు, గావింపుము నీవు భక్తగమ్య మురారీ.

ఉత్తరహరి-ఆ. ౧. ప. ౧౧౬.

ఉత్తరహరివంశమున గలయీశద్యము మున లచేఁ గృష్ణునుద్దేశించి పలుకఁబడిన
యుపచారవాక్యముగా నుండ సాంబోపాఖ్యానమునఁ గృష్ణుడు మునులసంభా
వించునవసరమున ననుకరింపఁబడినది.

శా. నీవారం బని యాదిత్యము మది న్నిత్యంబు భావించుచు
న్నీచారంబులు నీరము ల్బలదశాసీకంబు లీకంబులున్
దైవాటం గొని మీరు సేయు తపము ల్తత్ఫలప్రాపులుం
దైవారంబులు సేయఁగాఁ దగునె యీకైలాసవాసంబునన్.

సాంబోపా. ఆ. 3. ప. ౨౦౧.

ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుండు తపం బాచరించువట్టున —

గీ. పుష్పములు గోయుఁ జక్రంబు భుజగవైరి
నటకు నిర్భము ల్గుళములు నందకంబు
తెచ్చుఁ బొంచజన్యము గాచు దెసలుశార్కణ్ణి
యెదుర నిలుచుండ గదసేయు నెల్లపనులు.

ఉత్తరహరి. ఆ. ౨. ప. ౧౬గీ.

అని కృష్ణుని వాహనంబులు నాయుధంబులే యాతనికి వలయు నుపచా
రములు చేయుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడిన యీశద్యము ననుకరించి మనోహరము
గా నచ్చటి తరులతాదులుకృష్ణునకుసేవలుగావించినట్లుమార్పుగావించినాఁడు.

సీ. అభిషేకసమయమాటరసి తీవలనుండి జోరునఁ బూచే నెసోనగురిసెఁ
గాషాయములు గట్టుకందువ పరికించి ప్రాక సానుస్థలి రత్నరుచులు
భూతిఁ బూయఁగఁ బూనుపూనిక యారసి యలమె నేడాకుపొన్నలరజంబు
మానసబంధంబు మదిలోపల నెఱింగి సారంగచక్రమై జలదమమరె
సకలలోకేశునకు గిరిస్థావరములు, జంగమంబులుఁదగుసేవసలుపఁదొడఁగె
హరుఁగృతార్థునిజేయఁబుత్రాభీలాష, దంభమునశార్ణిమునివృత్తిదాల్చునపుడు.

సాంబోపా. ఆ. ౪. ప. 3.

ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుండు వండ్రెండ్రెండ్రుగ్రతపం బొనరింప నొం
ద్రాదిసురలు జాలియు భయము నొంది “అయ్యయో! కైలాసవాసు లగు

“సదసత్సంశయగోచరోదరి”—శృంగారనైష. ఆ. ౨. ప. ౨౦.

“అస్తివాదము మాన్పు నసదు నెన్నడుమును”—సాంబో. ఆ.ర. ప. ౧౧౮.

శృంగారనైషధమున భీమనృపతి యల్లునకు, కత్తి, మాణిక్యములదండ, కటారి, కామగమన మగురధము, తెల్లనిగుట్టము, వస్త్రము, వీటికాపేటి, విసాపహర మగు గారుత్తతపాత్రమును వరుసగా వరదక్షిణగా నొసంగెను. చూ. శృంగారనైష- ఆ. ౬. ప- ౯౨-౯౯ వజకు.

సాంబోపాఖ్యానమున జాంబవంతుడు కృష్ణునకు, వరుసగా- ఖడ్గము, హారము, గరుడాశ్వసగితపాత్రము, ముతైపుటద్దము, చిలుక, గుట్టము, భద్రేభము, దివ్యరథము, కవచము మొదలగునవి యొసంగెను. చూ. సాంబోపా. ఆ. ౩. ప. ౧౮౩-౧౯౮ వజకు.

శృంగారనైషధమున భీమరాజు దమయంతి నత్తవారింటి కనుపుచు బుద్ధులు చెప్పటయు, సాంబోపాఖ్యానమున జాంబవంతుడు జాంబవతికి గజపి న హితవచనములును జూడందగును. చూ. శృంగారనై. ఆ. ౭-ప. ౭-౧౦. సాంబో. ఆ-౩. ప. ౧౯౭-౧౬౧.

శృంగారనైషధమున బెండ్లిమేలములును భోజనములును సాంబోపాఖ్యానమునందలి మేలములును భోజనములు నొకదాని కొకటి తీసిపోక యున్నయవి. చూ. శృంగార నై. ఆ-౬. ప. ౧౦౭-౧౧౦. సాంబోపాఖ్యా. ఆ. ౧. ప. ౨౮౭-౩౦౮.

శృంగారనైషధమున నలుని వైతాళికులు మేల్తొలుపుటను సాంబోపాఖ్యానమున సాంబుని మేల్తొలుపుట యనుకరించుచున్నది. చూ. శృంగారనై. ఆ. ౮. ప ౧-౨౩. సాంబోపా- ఆ. ౧. ప. ౩౮౦-౩౯౩.

ఇంకను పైని గలగ్రంథ మంతయు నొకదాని నొకటి పోలియే యున్నది. పాఠకు లారయుదురుగాక.

ఇంతియకాక కవి యందందుఁ గల కొన్ని సంస్కృతశ్లోకముల నాంధ్రీకరించి సాంబోపాఖ్యానమునం గూర్చినాడు, చిత్తగింపుడు.

శ్లో. తదాననం మృత్యురభిక్షి తీర్థ్వరో రహ స్యపాశ్రయ నత్పప్తి మాయయా

కరీవ సిక్తంపుష్పతైః పయోముచాం శుచివ్యపాయే వనరాజివల్వలమ్.

కాళిదాసుని రఘువంశము.

శా. ఏకాంతం బగువేళవచ్చి సతిమో మీక్షించి మృతాన్ని సుగం

ధాకీర్ణంబగు మోవి యాని మురదైత్యా రాతి మోదించు న

మునులు తపస్వైశ్శ్యము చూచుచున్నారా లేదా ! వారు శివున కీసంగతి యేల తెలుపరైరి, మనము చెప్పదము రండు ” అని కూడఁబలుకుకొని విమానా రూఢులై కృష్ణుఁడు తపంబుసేయుకడకు వచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినది. శివునకుఁ గృష్ణతపశ్చరణ మెఱింగింపఁ దలఁచినవారు శివుని కడ కరుగక కృష్ణుని కడకు వచ్చుట యేపనికో ! సాంబోపాఖ్యానమున నీయసందర్భము చక్కగాఁ బరిహరింపఁ బడినది. కృష్ణుని నియమోగ్రతకు భూతంబుల గతులు తప్పినవి. అంత నాతనితపంబు నివారింపఁ బ్రసన్నుండై శివుఁడు సన్నిధి యయ్యెను. శివునితోఁ గూడ నఖిలదేవతలు, మునులు, గృష్ణునికి సామ్రాజ్యము గావించిరి. అని సాంబోపాఖ్యానమునఁ గూర్పఁబడినది ఉత్తరమారివంశమున హరిహరు లేకత్ర సమావిష్టులై యున్నతటి వారిరువురను మునులు నుతించుసందర్భముననున్న—

సీ. “అశ్రంకషం బైన యాలపోతు నితండు త్రుంచినాఁ డీతండు పెంచినాఁడు
సాధుసన్మతముగా సామజంబు నితండు గాచినాఁ డీతండు ద్రోచినాఁడు
బర్హిర్ముఖార్థమై పర్వతేశు నితండు తాల్చినాఁ డీతండు వ్రాల్చినాఁడు
ఘణిపరంపరతోడి పన్నగేంద్రు నితండు మెట్టినాఁ డీతండు చుట్టినాఁడు ”

అను పద్య మిందుఁ జమత్కారముగా సంస్కృతమయముగా ననుకరింపఁ బడినయది.

సీ. వారణవల్లభావనసముత్సాహాయ వారణదైత్యనివారణాయ

గోరాజభంజనోదారప్రతాపాయ గోరాజవినుతసుగుణగణాయ

భోగేంద్రశోషణాద్భుతపదన్యాసాయ భోగేంద్రమణిమయభూషణాయ

పర్వతోద్ధరణనిర్భరబలోత్తింసాయ పర్వతావాసవైభవపరాయ

యాదవేంద్రాయ పారిషదాధిపాయ, బర్హభూషాయ తారకాపతిధరాయ
నమయటంచున చంచలప్రమదగరిహః, బాగడి రజముఖు లద్దేవయుగముఁజేరి.

సాంబోపా. ఆ. ౪. ౧౨.

ఇట్టి యనుకరణము లీపట్టున ననేకములు గలవు. జిజ్ఞాసువు లీగ్రంథము గల రెండిని బరిశీలింపఁ దగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీవిషయము విరమించి మునుక నితరగ్రంథముల యనుకరణములు దిక్షాత్రముగఁ జూపెదను. భాగవత మునందలి పోలికలయుద్ధాహరణము లిచ్చుటచే మిక్కిలి గ్రంథము పెరుగను. కావునఁ జావకులు వానిని వెలిసికొనఁ బ్రార్థించెదను.

“అక్షిణాస్తి వినిశితాన్తాహేతుకాతోద్ధరిక్” శృంగార. నైష. ఆ. ౨. ఘ. ౨౩.

స్తాకంద్రుమవల్లవంబు కడుఁ బ్రేమం జంచునం జేన్చియు
ల్లోకానందముఁ బొందు కోకిలము వల్గుప్రక్రియం జూపుచున్.

సాంబోపా. ఆ. ర. ప. ౮౦.

పైశ్లోకము పూర్వార్థమును సరిగ నాంధ్రీకరించినాఁడు. ఉత్తరార్థము
విడిచి తాఁ గ్రొత్తగాఁ గల్పించినదానిని సూచినాఁడు. అంశ్రీకరణమున నుత్త
రార్థమున నుపమాచిత్వము చెడినది. మూలమున నాచిత్వ మెంతేని గలదు.
శ్లో. ఉర్వాప్యం కోపి మహిధరో లఘుతరో దోర్భాప్యం ధృతో లీలయా

తేన త్వం దివి భూతతేచ సతతం గోవర్ధనో గీయసే
త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కువయో రగ్రే న త ద్దణ్యతే
కింవా కేశవ భాషణేన బహునా పుణ్యై ర్యశో లభ్యతే.

శ్రీకృష్ణలీలామృతతరంగిణి.

మ. అలగోవర్ధన మెత్తినాఁడ నని గర్వాటోపముం జెందఁగా
వల దీకొండాక కొండ లెత్త నిను సత్త్విస్ఫూర్తిమస్తూర్తిగాఁ
బలుమాటు న్నుతియింతు నంచు నొకశంపాగాత్రి వత్సరుహం
చలము ల్రాయఁగఁ గాఁగిలించె హరివక్షఃపీఠ సావేక్షతన్.

సాంబోపా. ఆ. ర. ప. ౮౩.

పైశ్లోకమునందలిభావము నించుక యనుకరించియు నాంధ్రీకరణమును
స్వతంత్రకల్పితముగా నొనరించుట బాగుగా నున్నది.

శ్లో. కూపోదకం వటుచ్చాయా తామ్బూలం తరుణీస్తనమ్

శీతకాలే భవే దుష్ణ ముష్ణకాలేతు శీతలమ్.

గీ. వటువటుపిసిడనొకకొంత వామదృశలకుచలికుచములనొకకొంత కూపవారి
యందునొకకొంత నిలిచె గ్రీష్మవశేష, మేమిసేయునొయెఱుగఁరాదింతమీఁడ.

సాంబోపా. ఆ. ౨. ప. ౧౦౭.

పైశ్లోకమునందలి “శీతకాలే భవే దుష్ణ” మ్మనువాక్యమును మాత్రము
ప్రకృతానుసారి యై విడిచినాఁడు. గ్రీష్మవశేష మన గ్రీష్మరాహిత్య మని యా
హింపనగును.

మఱియు ని క్తవి పెక్కు మనుచరిత్రమునందలి పద్యముల ననుకరించియు
న్నవాఁడు. ఇట్లుమూర్తికవి కావ్యాలంకారసంగ్రహమునందునను, తరిగొప్పల
మల్లనకవి చంద్రభానుచరిత్రమునందు నీసాంబోపాఖ్యానమునందలి పద్యముల
ననుకరించినారు. మల్లన యీతని ననుకరించుటయే కాదు తన గ్రంథమునరేడలి

వర్ణనములు మొదలగు వాని నెల్ల నీసాంబోపాఖ్యానమును జూచియే రచించె నని చెప్పవచ్చును. ఈవిషయ మింక విడిచి స్థలాంతరము ప్రవేశింతుము.

—: విశేషపదప్రయోగము :—

ఈరంగపురాజుకవి యీ గ్రంథమున నపూర్వములగు కొన్ని పదములను బ్రయోగించియున్నాడు. పాఠకులకు వాని పరిచయ మించుక కలిగించెదను. “నన్నవలె”-ఆ-౧-౨౩. నేనువలె, నావలె, ననుటకు నన్నవలె నని ప్రయోగించెను. వ్యవహారమందుచూత్ర మిట్టి ప్రయోగము లగపడుచున్నవి. “దండోపదండములు” ఆ ౨-౩౨. తండోపతండము లనుపద మత్యధిక మనునర్థమున సంస్కృతమునఁ గలదు. ఈకవి యాయర్థముననే దండోపదండము లని ప్రయోగించినాడు. “కేడాలు” ఆ. ౨. ౧౧౦. కేడెము- లనుటకు, కేడాలు. “విదాహహవ్యవహము” ఆ. ౨ ౧౧౧. విదాహ మను పదమునకు వ్యావహారికముగ నధికపిపాస యని యర్థము. ఈయర్థము గ్రంథములయందు దెందున గానరాదు. ఇక్కడఁ గవి “విరహహవ్యవహ” మని ప్రయోగించినేమి. ప్రత్యంతరము తేమింజేసి నిర్ణయింప ననుచు గాకున్నది. “ముకుందు నిట్లని పలికె” ఆ ౩. ౧౨౮. ముకుందున కిట్లని యని యుండవలయును. వచ్యర్థముల కర్తృబునకు వష్టియే గాని ద్వితీయ లాక్షణికము గాదు. “అచ్చభల్లుకస్వామి” ఆ. ౩. ౧౨౮. అచ్చభల్లు, భల్లుక, భల్లుక, భాలూకశబ్దములు పర్యాయపదములు, వీనికి నెలుఁగుగొడ్డని యర్థము. ఇక్కడఁ గవి యచ్చభల్లుకపదము నుపయోగించినవాడు. “సిద్ధివొచ్చెడ మనుచు నాశీర్వదించి” ఆ. ౪. ౧౧౬. ఆశీర్వదమునందు, ఎడవర్ణకము లాక్షణిక సమ్యతము. ఇందు, “ఎడము” అని యకారాంతముగా నున్నది. ప్రాచీనశిలాశాసనాదులందును చాళిప్రత్యగ్రంథములందును “ఎడ” యని యకారాంతప్రత్యయమే యగపడుచున్న దనియు నిటీవలి లక్షణగ్రంథకర్తలమతము ననుసరించి యాపాఠము దిద్దివేయఁబడిన దనియు వినియున్నాడను. ఈయెడము ప్రాచీన రూపమై యుండ నోవును. సాధారణముగా నధునాతను లెల్లరు నవధారణార్థంబున, “ఎ, ఏ” వర్ణంబులను క్వాచిత్తముగ “అ” వర్ణంబుచు బ్రయోగింతురు. ప్రాచీనగ్రంథములందు “అ” వర్ణము బహుళముగ నగపడుచున్నది. ఈకవి యవధారణార్థమున నపూర్వముగ రెండువర్ణంబుల నొకదాని పిదప నొకదానిని గూర్చి యడాగమము చేర్చి ప్రయోగించి యున్నవాడు. “పద్మినులయ” ఆ. ౧. ౧౨౮. “పుణ్యుల

కయ" ఆ. ౪. ౨౦౨. "కొంటినయ" "మాచితినయ" ఆ. ౪. ౨౦౩. "బక్షణ
డయ" ఆ. ౫. ౮౩ ఇవిగాక ఏకాకారముతో 'కృష్ణుండ' 'నీవ' అనుమాదిరి
ప్రయోగములు కూడఁ గావించియున్నాఁడు. ఈయకారద్వయ ప్రయోగసా
ధుత్వాసాధుత్వములు పండితులు నిర్ణయింపఁదగును. ఆకాలమునాటి కిట్టిప్ర
యోగము లుండెడి వేమో యని సంశయము జనించుచున్నయది. ఇంక నిట్టి
విశేషము లందందుఁ గనఁబడినఁ బాఠకు లారసికొందురుగాక.

శృంగారరసము వర్ణించుపట్టున మొదట నాయకయొక్క యనురాగము
ను వర్ణించి పిదప నాయకుని యనురాగమును వర్ణింప నగు నని సంస్కృతా
లంకారికులమతము. "ఆదా వాచ్య స్త్రియారాగః పుంసః పశ్యా త్తదింగితైః"
సాహిత్యదర్పణము. సంస్కృతకావ్యనాటకాదులం దీనియమము బాగుగఁ బా
టించఁబడి యున్నది. ఆంధ్రప్రబంధంబులందుఁ గూడఁ గొన్నింటి నీనియమమే
యవలంబింపఁబడినది. కాని యీ గ్రంథమునందు నింక నితరప్రబంధము లనేక
ములందును దొలుత నాయకానురాగమే వర్ణింపఁబడినది. దానికిఁ గారణ
మేమో తెలియదు. ఇట్లు వర్ణించుట వలన నాయకుని కించుక బేలతనము
ప్రకటితము కాక తీఱదు. తొలుతఁ బురుషానురాగమే సంభవించినను దానిని
దొలుత వర్ణించుట కంటె వనితానురాగమే మొదట వర్ణించుట విశేషరసపో
షక మగు నని యాలంకారికులమతము.

—: కవిపుశంస :—

పీఠిక ముగించుసందర్భమున నీకవి ప్రతిభాతిశయముం గూర్చి కొంచెము
నివేదింపక విడువఁ జాలను. ఈరాజకవి యఖండ మగు విద్యాపరిశ్రమము
గావించి కవితావైభవమును నాధ్యాత్మికగ్రంథపరిజ్ఞానమును గూడ బాగుగ
నార్జించినవాఁడు. సిద్ధాంతదర్పణగురుప్రస్తావమునఁ గావించిన వర్ణన మీతని
విశిష్టాద్వైతమతజ్ఞానమును వేనోళ్ళఁ జాటుచున్నది. ద్వితీయాశ్వాసమునందలి
నూటమూడవపద్య మికవికిఁ గల మహమ్మదీయ మతసంబంధ జ్ఞానమును
ప్రకటించుచున్నది. సిద్ధాంతదర్పణునిచేఁ జెప్పించిన నీతి యానాఁటిరాజుల బల
పౌరుషాదుల రీతిని నెల్లడించుచున్నది. అనర్గళ కవితాధార యు నద్భుతభావ
ప్రకటనమును ననల్పకల్పనావైచిత్రియు నలంకారప్రయోగ నైపుణియు నీరాజ
కవికిఁ గవిరాజపట్టాభిషేకము గావించుచున్నవి.

విద్యానగరాపరనామము గల విజయనగరము తొలుతటి నుండి యు
విద్యుల కాకరంబై యలరా రెడిది. వేదవ్యాఖ్యానంబు లందే యుద్భవించినవి.

సర్వజ్ఞులగుదాంబితముఁ డయిన నాచనసోముఁడు విజయనగరరాజాస్థానమునఁ బ్రబలినవాఁడే. శ్రీనాథకవి కనకాభిషేకమును గాంచినది విజయనగరముననే. అష్టదిగ్గజములు మహోత్తమాంధ్రప్రబంధములరచించుట విజయనగరముననే. సాహితీసమరాంగణసార్వభౌముఁ డై యాంధ్రనాయకున కాముక్తమాల్యద రర్పించిన కృష్ణదేవరాయ శేయాంధ్రునకు మఱపుచుచు! జీర్ణకర్ణాటక రాజ్య లక్ష్మీ పునస్థాపనాచార్యుఁ డై వసుచరిత్రమును గృతి నొందిన తిరుమలదేవరాయలు విజయనగరసింహాసనాసీనుఁడైన పిదపనే గీతగోవిందవ్యాఖ్యానము రచించుచు నని ప్రతీతి కలదు. తిరుమలదేవరాయని పెద్దతండ్రికొడు కగు నల్లతిరుమలరాజు బాలభాగవతమును గృతినొందెను చంద్రభానుచరిత్రము, కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నములును విద్యానగరప్రాంతమున విజయనగరరాజుల యాదరాభిమానములచేతనే వెలసినవి. అట్టివిద్యానగరరాజన్యులకు బంధువును సామంతుఁడు నగు నీకవిరా జుత్తమప్రబంధ నిర్మాణము గావించుటలో వింత యే ముండును. పద్మరాగముల గనిలో రత్నము లుదయించు టాశ్చర్యకారణ మగునా? అందును నీకవి విశిష్టాద్వైతమతమునను బరమతన హిష్టుత్వముందు ను గవితవై భవమునను శ్రీకృష్ణదేవరాయలఁ బోలి వెలుంగుచున్నవాఁడు. ఇట్టిమహాకవిగ్రంథరాజము దురదృష్టమున నేకైకమాతృకతో మూఁడుశతాబ్దము లజ్ఞాతవాసము గావించుచుండ ననేకవ్యయప్రయాసముల ననుభవించి దానిని లోకమునఁ బ్రకటించిన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు నే తద్గ్రంథాది ప్రకటనమునకై యధికౌదార్యముఁ జూపిన శ్రీపైడా వేంకటాచల పతిగారికిని శాశ్వతకీర్తి లభించు ననుట నిశ్చయము. ఆంధ్రలోక మాయుభయుల యెడ మిగులఁ గృతజ్ఞమై యుండఁగలదు.

ఇచ్ఛాపురము. }
24-10-32. }

ఇట్లు బుధవిధేయుఁడు,
కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.

సాంబోపాఖ్యానము.

ఈసాంబోపాఖ్యానము ప్రతి తంజావూరు సరస్వతీమహాలు పుస్తకాలయములో 244 సంఖ్యగా నున్నది. దానికి బ్ర॥ మానవల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. పి. గారు ప్రతి వ్రాయించి తెచ్చిరి. దానిని వారు మాకు దయచేసిరి. మేము వారి ప్రతినిబట్టి యింకొక్కప్రతిని వ్రాసితిమి. మాతృకలో వ్రాతతప్పులు, బహువిధములుగా నున్నవి. సవరించుటకుఁ గష్ట మునిపించినది. చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక భాండాగారమున నొక్కకాగితపుఁ బ్రతి యున్న దని యక్కడికి మాపుస్తకమును బెట్టి కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారిని బంపితిమి. ఆపుస్తకమును బ్ర॥ రామకృష్ణకవిగారి ప్రతినిబట్టి వ్రాయఁబడినదియే నట. విశేషించి దానిలేఖకులు మాకీగ్రంథమునకుఁ బీఠిక వ్రాసియిచ్చిన విద్వాన్ కణ్ణి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారే. కాని వా రక్షరలోపములు, పదలోపములు, పద్యలోపములు, పత్రములలోపములును సవరించుటకుఁ గడఁగ లేదు. సంపూర్ణగ్రంథము గల తంజావూరుమహాలు పుస్తకాలయమునకు సూర్యరావుగారినే పంపితిమి. ఎక్కడెక్కడ సందర్భహీనత, గ్రంథపాతములు, వ్రాతతప్పులు, గలవో యట్టితావుల నిచ్చటనే గుర్తులు పెట్టుకొని చని సంప్రతింపఁబోఁగాఁ దంజావూరునందలి తాళపత్రగ్రంథములోని మొదటి 144 పత్రములు లేవట. అవి యెట్లు మాయమైనవో తెలియదు. అందున్న భాగమునుండి యే సాధ్యమైనంత వఱకు సంప్రతించి తప్పులు సవరించుకొని లేనిభాగములు వ్రాసికొని యెట్లో కష్టపడి వచ్చిరి. కొన్నిసందేహములు మాతృకలోను నట్లేయున్నవి. తీతలేదు. అందును వ్రాతపొరపాట్లు విశేషించి కలవు. మైసూరుదొరతనమువారి పుస్తకాలయములో నొకప్రతి యున్నట్లు తెలిసి సూర్యరావుగారు మైసూరున కేగి విచారింపఁగా నది పుస్తకాలయమునకు సంబంధించినది కా దనియు, నెవ్వరి యొద్దనుండియో వచ్చినదనియు ఆంధ్రగ్రంథమగుట ననవసరమని దానిని మరల వారికిం బంపివైచి రనియు నక్కడివారివలనఁ దెలిసినది. తుద కది, యిటీవల, బెంగుళూరుతాలూకా ముఖవాగిలులో నొకపుస్తకాలయమువారి దని, యొక యీగడ, మైసూరుదొరతనమువారి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక భాండాగారపండితులలో నొకరగు బ్ర॥శ్రీ జి. నరసింహశాస్త్రిగారు తెచ్చిరి. దానికై ముఖవాగిలు వ్రాసితిమి, కాని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయరైరి. అభావముచే విరక్తికొంది యది

యీసాంబోపాఖ్యాన మగునో, కాదో, దానిం దెల్పినవారు కవిపేరు తెల్పు
లే దని కాలవిలంబమునకు సహింపక యున్నదానితోనే ముద్రణము ప్రారం
భించి యెట్టకేల కీసూపమున నాంధ్రలోకమున కున్నంతవఱకు సమర్పింపఁగలి
గితిమి. మేము పడుటయేగాక మాకంటి కగపడిన పండితుల నెల్ల నీగ్రంథ
విషయములోఁ బాధపడఁజేసితిమి. ఆబాధ వర్జనాతీత మైనది. ఏపాఠ మెట్లు,
తాళపత్రప్రతిలోను, దానిపుత్రికలోను, నర్థము తెలియక వ్రాసిన వారి
వలన తాఱుమార్తె యెంత తెంత బాధ కలిగించినదో మనవి చేయఁజాలము.
మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారిప్రతిని బట్టి పరివత్తులో వ్రాయించిన ప్రతియును
దానిలోనే చెన్నపురిప్రతిలోను, దండాపూరుప్రతిలోను సంప్రదించిన పాఠభే
దములు సూచింపఁబడియున్నవి. వ్రాయసకాండవలన ముద్రణసమయమున,
మేము పడినశ్రమకు రెండుదాహరణములు:—

1 ఆ. 156 పద్యమును జుత్తగింపుఁడు. “చంద్రు లేరుసూతువశమ*”
అని యున్నది. ఈవిశమశబ్దవిచారమునకై చాలమంది పండితులు శ్రమపడిరి.
“సూతువశమ” అని దిద్దఁజెప్పిరి.

కాని యిటీవల నింతకంటె “సూతు వినమ” యని సూతుని వినము
గదా యనియాండిన బాగుగ నుండు నేమో యని తోచినది. “వికస్వరస్వరతునీ
వహవజ్రరుచిచ్ఛలంబునక” అను తప్పును బండితు లెంతశ్రమపడిన నరియై
నయర్థము తేజాలిరో పద్య మంతయుఁ జదివి వేత్తలు తెలిసికొనఁగలరు.

5 ఆశ్వాసము - 281 పద్యములో - రెండవభాగమున—

“జుట్టివచ్చు విధంబున నుదతిఁగూడి, ప్రదక్షిణంబొనరించెను బావకు
నకు” నాల్గవపాదము మొదటను బ్రదక్షిణంబొనరించె ననుచో గణదోషము
కుదురక ‘క్షి’లఘువుగాఁ గవి ప్రయోగించినాఁడని లేనిపోని యనుమానము
లకుఁ బండితులు లోనైరి. తుదకు వ్రాతకాఁడు ప్రలు రెండుండుట యనవసర
మని యొక్కదానినైతివేసి చరణము కుదుర్చుటకై కొన్నియక్షరములు గురుల
ఘువులు మార్చినట్లు తెలిసికొనఁగలిగిరి.

మేము ప్రతి వ్రాయించుటలోఁ బడిన శ్రమను బాఠకులకు విశదపఱు
చుటకై యామాతృకలోని యొక్కపుటను ఛాయాపటము దీయించి చూప
నెంచితిమి, గాని, కాలవిలంబమునకు నైఁవఁజాలక యప్పని విరమించితిమి.

మేము సవరించిన సవరణలు, పాతభేదములు మొదలైనవి గ్రంథము చదువు వారికిఁ దెలియుటకై యందందు సూచించియున్నారము. కొన్ని పద్యములు దొరక లేదు. కొన్ని పద్యములలోని పదములు దొరక లేదు. కొన్ని పదముల లోని యక్షరములు తెలియ లేదు. ఆయాస్థలముల... నిట్టిరీతిగా విడిచియున్నారము. దీనిప్రతి యెవ్వరియొద్దనైన నున్నచోఁ బంపుదు రేని ద్వితీయము ద్రణమున నింతకంటె నిర్దుష్టముగఁ బ్రకటింప యత్నించెదము.

ఇట్టి యద్భుత గ్రంథ మింతవఱకు ముద్రింపఁబడకుండుట శోచ్యము. ముందే, బ్రాహ్మకృష్ణకవిగా రిద్దానికిఁ బ్రతి వ్రాయించుకుండిరేని సగముగ్రంథ మాంధ్రలోకము పోఁగొట్టఁకొన్నదై యుండును. వసుచరిత్ర కళాపూర్ణోదయములకంటెఁ బూర్వమే రచియింపఁబడినను బ్రకటింపఁబడకుండుట మనపరిషత్తునకుఁ బ్రశస్తిఁ దెచ్చుటకే యని నమ్ముచున్నారము. దీనికిఁ గారణము బ్రాహ్మకృష్ణకవిగారే యనకతప్పదు.

రావుబహద్దరు శ్రీపైడా వేంకటాచలవతిగారు తమవృత్తిపూర్తి మహోత్సవసందర్భమున నాంధ్రగ్రంథప్రకటనమునకై, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తున కొసంగిన ధనములోనుండి యిది ప్రథమగ్రంథముగాఁ బ్రకటింపఁబడినది. వారు పరిషత్తునందు, నాంధ్రభాషయందు గలయభిమానముచేఁ జూపిన యాదార్యమునకు వారికి మాకృతజ్ఞతావందనముల నొసంగుచున్నారము. పరమేశ్వరుఁడు వారికి దీర్ఘాయువు నితోధికైశ్వర్యము నొసంగుఁగాక. ముందొట్టియు శ్రౌష్టగ్రంథములే దీని కనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును. ఆంధ్రలోకము దీనిం జదివి యానందించుటయే పరిషత్తు పరిశ్రమకు ఫలము కాఁగలదు.

ఈగ్రంథమును సాంతముగాఁ జదివి చక్కని పీఠిక యచిరకాలములో వ్రాసియిచ్చిన బ్ర॥ శ్రీ విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారికి మేమంతయుఁ గృతజ్ఞులము.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తార్యదర్శులు.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

ప్రథమాశ్వాసము.

—కృతిప్రారంభము—

రంగంబున శేషతల్పముపయిం జెన్నొంది శుభ్రాబ్జవీ
ధీరాజద్రుమరంబులీల సుమనోదృక్పర్వముం జేయు శృం
గారాధీశ్వరు విశ్వతోముఖతపఃకళ్యాణరూపంబుఁ గా
వేరీమధ్యతటిమరాళముఁ ద్రయీవేద్యుం బ్రశంసిం చెదన్.

సీ. నీలాలమేడ యేలీలాపతికిఁ బక్షిరధభుజాశాఖాంతరాళసరణి
చరణలాఠ్యరసస్ఫురణ మేయింతికి వేల్పుటెంతులకొప్పవిరుల తేనె
భాజనంబులు భక్తభవనంబు లేభామకరుణాకటాక్షవీక్షణములకును
నోలగం బుండు నేయువిద సంఘల్లనీరజతల్లజాటవీరాజవీధి
మనుచుచేటిక లేదేవికిని నిధాన, దేవతాకోటి యాజగత్త్రితయజనని
రంగమందిరపదకాగ్రతనకలిక, దుగ్ధసాగరతనయఁ బ్రస్తుతులఁ దెలుతు.

ఉ. శాంతు నుదాత్తవైభవనిశాంతు ధరాధరణానుభావదు
ర్దాంతు సుధీవిధేయగుణదాంతు ఫణామణిరుగ్విసూతభా
స్వంతు ననంతుఁ గాంతిధనవంతు నుతింతు లతాంతసాయక
ప్రాంతచరిష్టుగంధవహబంధురగంధవచోమచర్చికన్.

సీ. సురతాంతతాంతసాగరశయానునకును గొదమచట్టుపలు పైగోవసురటు
లచలభీమము లైనహస్తీకచ్ఛపముల కాననబిలము మహానసాగ్ర్య
మంబకు నైనదాస్యగ్లాని యుడిపింప నొషధం బాత్తబాహావలేప
మఖిలద్విజాధీశతావృత్త ముత్తాలతరనిజప్రాథవధైర్యచర్య
గాఁగఁ గకుబంతదంతిముఖప్రఘాణ, తరుణసిందూరభక్తివిధానకారి
భూరితనురోహణప్రభాహారియైన, గరుడియొనరించు మాకు నుత్తటశుభంబు.

మ. అవిత్తా శేషసుదర్శనాయుధజయాహంభావసంభారు సూ
త్రవతీష్ణత్రలతాలతాంతనిజహారస్థూలముక్తామణి
చ్ఛవిఁ గార్తస్వరవేత్రవల్లి నమితస్వారాజముఖ్యామర
ప్రవరప్రాంశుకిటకూటతటు విష్వక్సేనుఁ గీర్తిం చెదన్.

- ఉ. వెన్నునిబాడ్డు తెల్లవిరి వెల్వడువేళల మేన నంబెనో
ప్రన్ననిపువ్వుదూళి యనఁ బాటితవిస్త్రమకందశద్రుకాం
తి న్నులువొందు నల్వ వినుతింతు వచోరచనాచన్పత్రియా
సన్నహనాభిముఖ్యశుభసంపదవాప్తికలాభిలాషి నై. E
- సీ. నిజశిరస్సింధునీరజరాజగంధసంభారంబుఁ దలపించుపరిమళంబు
నిజశేఖరసుధాంశునిస్సరద్ధారాశసుధఁ బిసాళించుమెచ్చులరసంబు
నిజశరీరార్థమానితమానితనూబంధబంధురఁదబంధరచన
నిజపాణికటకాహినేతృస్సుటోక్తుల శాసించుశబ్దానుశాసనంబుఁ
గలుగ హరిభక్తిఘనమైనఘనులకవిత,తనుఁదలంచినయంతమాత్ర నెఘటింపఁ
జేయు శ్రీవైష్ణవాన్వయశేఖరంబు, శివుఁడుమత్తృతిఁగొనసాఁగఁజేయుఁగాత.
క. లలితాధరవిస్త్రమదే, హాళులును దంతంపుఁదలుపు లమరిన పతిమో
ములు చుట్టుంగొల్లారపు,టిలుగా వర్తించువాణి నేఁ బ్రణుతింతుఁ. ౮
చ. కలుషవిదూరుఁ డౌసుకవి కావ్యము (భవ్య) లొనర్చుచోట నం
దలిగుణవైభవంబు చెవిదార్చి విను న్నది మెచ్చుఁ గాని త
ప్పలు పరికింపఁ డించుకయుఁ బూర్ణసుధాకరసాంద్రచంద్రికా
గుళికలు గ్రోలుఁగా కలచకోరము తత్తనుచిహ్న మెన్నునే. ౯
- క. నూతనకావ్యరసోదయ, చూతారామంబు కుకవి చొచ్చియుఁ జెవి క
ప్రీతిగఁ బలుకుఁ గపోతక, పోతము చేతోజుగీతములు వాడుక్రియఁ. ౧౦
ప. అని ప్రధానదేవతావందనంబును దదుచితేతరామరాభినందనంబును సుకవి
పురస్కృతి యుఁ గుకవితిరస్కృతి యుం గావించి మదీయసూక్తిప్రపంచకాంచ
నకమలమాలికం గమలాకళత్రుం గావేరిమధ్యక్షేత్రగృహమేధి వేధస్తపోధ
నంబు రంగపతిం బూజింప నభిలషించితి, మదీయవంశక్రమం బెట్టిదనిన.

—కవివంశావళి—

- సీ. కలశపాథోరాశి వెలసె నెవ్వఁ డతిస్వచ్ఛముక్తాఫలస్ఫటికలీల
నవతంసమాణిక్య మయ్యె నెవ్వఁ డప్టమూర్తికి నాకాశమూర్ధజనకు
వైశ్వానరాదిదేవతలకు నెవ్వఁడు పొసఁగించు నమ్మతాన్నభోజనంబు
బలుకరంబుల హాళాహళి సేయు నెవ్వఁడు కార్తొన్నగాఢాంధకారధారఁ
గట్టె నెవ్వఁడు రోహిణీకామినికినిఁ
దాళి గళకలుపున మహాోత్సవము మెఱసి

యట్టి హిమధామువంశంబునందుఁ గొనలు .

నాఁగె నాత్రేయగోత్రసత్త్వ త్రియాళి.

౧౨

గీ. వెలసెఁ దద్వంశమున నారెవీటిబుక్త, రాజరామయ్య రాజాధిరాజపూజ
తాంఘ్రిజలజాతనఖరప్రభాంకురాగ్ర, జనితనతవైరిఫాలచందనుఁడుఘనుఁడు .

ఉ. పోరుల నారెవీటిపురబుక్తయరామనృపాలుఁ డాగ్రహణ

దారత వాలు పూనిన సదాగతికంపితజ్జ్వలబల్లి

లారభటి నివ్వరోధిమహిళాంగవిభూషణరాజి రాలు దై

వాటుఁ బ్రతాపపల్లవశుభప్రభ వర్ధిలుఁ గీర్తిపుష్పముల్.

౧౪

సీ. శ్రీబుద్ధిధృతిమతిప్రాబల్యములయిక్త శాబసారంగాక్షి యోబళక్త

యక్తమలాదేవి నిక్త మీసతి యనఁ బిక్త మైననుశీల లక్తమ యను

గంగాతరంగసారంగభృన్నిభకీర్తిశృంగారితదిగంత రంగమాంబ

పతిదేవతాముఖ్యబంధురనయసౌఖ్య హరిసేవనావ్యాఖ్య యమలమాఖ్య

యనఁగ నలువురు దేవులు నారెవీటి, బుక్తనరపాలురామభూభుజనిసతులు

వెలసి రాచంద్రతారార్ధవిభవశుభవ, శంవదోద్ధారికలు ధర్మసరణి ధరణి.

సీ. ఓబలాంబకుఁ బుత్రు లుడురాజనిభులు రాయనరాజ గోపరాజాహ్వయుండు

లక్తమనుతులు లీలావసంతులు తిమ్మరాజుఁ గొండ్రాజు శ్రీరంగరాజు

రంగాంబతనయులు సంగరోగ్రులు మూర్తిరాజును సింగరిరాజవరుఁడు

లమలక్తనందను లమలకీర్తులు జగ్రరాజు చినసిరంగరాజమణియు

ననఁగ నెగడిరి రాజసింహవతారు, లానతారాతికోటీరహరిహయోప

లాంశుసాంద్రాంశుచంచరీకాంచితప్ర, మోదకృత్సాదప్రద్యప్రసాదు లగుచు.

ఉత్సాహ. బుక్తవిభునిరామరాజపాలతి యైనలక్తమా

దిక్రీంద్రయానసుతుఁడు తిమ్మరాజు వెలయు భూ

భుక్తిరీటతటపిటంకపుష్కరాగమాలికా

రుక్తలావనవపరాగరుచిరచరణజలజుఁ డై.

౧౭

సీ. సత్యవాక్తుల హరిశ్చంద్రుఁ డొక్కఁడె కాఁడు కుంతీమహాదేవికొడుకుఁగుట్టు

యాహవోద్ధతి రావణారి యొక్కఁడె కాఁడు వేగేలురాగొంగవీరవరుఁడు

హరిభక్తియుక్తిఁ బ్రహ్లాదుఁ డొక్కఁడుడె కాఁడంచబాబావేల్పుననుఁగుఁబట్టి

నితరణంబున విత్తవిభుఁ డొక్కఁడె కాఁడు హైదింబుగెడపినయట్టిజెట్టి

యీడుజో డెనప్రతి యగునితనికనఁగఁ, బరఁగఁహరగాంగఁ ఘేనప్రభాప్రభావ
విభవభారసభాస్తారవిశదకీర్తి, మండలుఁడు రామరాజుతిమ్మప్రభుండు. ౧౮
ఉ. చేరిక వీరబాహుని భజించుటచే గజబాంకు బాంకుటఁ

సారము దూలె మున్నని త్రిశంకుతనూజుఁడు ధర్మపుత్రుఁడుం
గారణజన్మలై కలియుగంబునఁ బుట్టిరొ యేకమూర్తి నా
ధీరుఁడు రామరాజమణి తిమ్మనృపాగ్రణి సత్య మారయఁ.

వ. ఇట్లాత్రేయగోత్రపవిత్రుండును నాపస్తంబసూత్రుండును నై రాజిల్లు రాజా
ధిరాజరాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజమనోభయంకర సమరాంగణసాహిత్యసార్య
భామబిరుద సరస సరసవిభుకృష్ణరాయరాజ్యలక్ష్మీనిరీక్షణపత్నం బగుకొండ
వీడక్షీణకౌక్షేయా...గు పినకొండ్రాజును గమ్మతెప్పైరలఁగ్రమ్మరించు...తిమ్మ
రాజును గప్పరంపులప్పలం గుప్పళించు కీర్తులం బ్రవర్తించు నప్పలరాజును
నుద్దామాభిరామశ్రీమంతుం డగు రామరాజవరుండునుం బ్రభవించి విభ
వప్రభావప్రియంభావుకు లై లేవ మించిరి మఱియు నాలక్ష్మణాగ్రజనిభప్ర
భావు ద్వితీయభార్య యగు లక్ష్మమ్మకు ఘనతరప్రకాశశయ్య యగు పినతి
రుమలయ్యయు శరధితుణీరోపమప్రతాపధాయ్య యగు పెదతిరుమల
య్యయు నుదయించి రావంచాస్యపరాక్రము తృతీయదేవి యై రూపవతి
యగుగోపమాంబకు నలతిరుమల విఠల చినతిమ్మ పాపతిమ్మాహ్వయు లై
యంహ స్తిమిరగభ స్తిమాలిశాలు లగు నలుపు రుదయించి రాకాంచనాచ
లధీరు నాలవమగువ యగు తిరుమలమ్మకుఁ దిమ్మప్ప కోనప్ప సింగరాజు
లనుపుత్రపుంగవు లంగీకృతప్రతాపపతంగసన్నిభు లై యిన్నిఖిలావసితలం
బు నేకాతపవారణంబుగా నేలుచుండు రెట్లనిన,

ఉ. సుప్రతిభాచతుర్ముఖులు సూరిజనావనకామధేవుల్

దీప్రతరప్రతాపు లవధిక్షితిభృత్తటసంచర్ణుడృ

ప్రప్రతిపక్షు లక్షయవిభావిభవాధ్యులు రామరాజుతి

మ్మప్రభుపుత్రు లెల్లరును మానసుయోధను లాజిఫల్గునల్.

క. నలతిమ్మరాజు నీలో, త్పలరుచి యగుఖడ్గపుత్రి పాండయశశ్రీ

గలిగించు ప్రాజ్ఞీపితా,

ళి వెకలించుక్రియఁ.

చ. సరసము బాలభాగవతచంపువు దోనురి కోనస్తత్వనీ

శ్వరరచితంబు రామనృపచంద్రునితిమ్మయచిన్నతిమ్మభూ

వరుఁ డఖిలావసీజనశివంకరముం గయికొంట యొప్పు శం

కరుఁడు శశాంక రేఖయును గొస్తుభ మంబుజనాభుఁడుఁ బలెఁ. ౨౩

చ. స్థిరమతి రామరాజమఃశితిష్టుయవిత్తలరాజపుంగవుం

డరివధ మాచరించుతమి నాజుల వాజుల నెక్కి యాడఁ ద

త్తురరజ మంబుదంబుల నిగుడ్చు వరింపఁగ నిర్జరాంగనా

కరధృతపుష్పమాల్యకలికాగళదచ్చవరాగరాగ మై. ౨౪

క. ఆవిశ్మ లేశ్వరానుజఁడై వెలసినచిన్నతిష్టుయనృపతి వెలయుఁ

దేవేంద్రానుజఁడై మను,గోవిందుఁడు పోలె భువనకుశలప్రదుఁడై. ౨౫

గీ. పాపతిష్టురాజు భాసిల్లు నిత్యప్రసన్న వేంకటేశచరణజలజ

చంచరీక మగుచుఁ జంద్రాతపాటోప, విభ్రమాభిరామవిశదక్రీర్తి. ౨౬

ఉత్సాహ. రామరాజతిష్టురాజరత్నమునకు ననుజఁడొ

రామవిభునిపెద్దకొండరాజు ప్రథమపత్ని సు

త్రామయువతిసమత మమత దాల్చు కొండమాంబకుఁ

శ్రీమనోజ్ఞు లైనసుతవరేణ్యు లమరి రుర్వరఁ. ౨౭

వ. వారెవ్వ రంచేని. ౨౮

సీ. ధాటీముఖాటోపపాటితారాతిహృత్పాటిత(గ)దుఁడు కోనేటిరాజు

క్రొమ్మించుటలుఁగులఁ గ్రమ్మించు రిపుసేన గ్రమ్మించుదొర పెద్దతిష్టురాజు

లనిమొనఁ బగఱఁ గన్గొని వెండ్లికిని బోలెఁ జనుచిన్నతిష్టురాజనృపరుఁడు

భీమాహితస్తాపసామజేంద్రగ్రామసామజాహితమూర్తి రామనృపతి

నాల్గుపురుసార్థములలీల నలువనాల్గు, వదనములభాతి నిర్జరేశ్వరుగజంబు

నాల్గుకొమ్మలక్రియఁ బద్దనాభునాల్గు, భుజములవిధానఁబొల్చిరద్భుతవిభూతి.

క. పెదకొండవిభుని రెండవ, సుదతికి శ్రీరంగమకును సుతు లిరువురు పెం

పొదవిరి యాబళరాజును, హృదయంగమమూర్తి వేంకటేశుఁడుఁ బరఁగఁ.

గీ. రామరాజతిష్టురాజుసోదరుఁడు శ్రీ, రంగరాజుదేవి రాజవదన

తిష్టుమాంబ వెలయు దేవేంద్రునిల్లాలిఁ, బోలి నిత్యలక్ష్మి నేలి వాలి. ౩౦

గీ. కోనవిభుని తిష్టుభూనాథుఁడును రామ, నృపుఁడుఁ దిరుమలయ్య విపులక్రీర్తి

ఘనుఁడువేంకటాద్రియునుమించిరవనిశ్రీ, రంగరాజుసుతులురంగహితులు.

మ. దివిజేంద్రాభుఁడు కృష్ణరాయధరణీదేవేంద్రజామాత శ్రీ

ధవపాదాంబుజబంధరం బమరు మేధావేధ రామప్ప శా.

త్రవకంతాంతరరక్తశీకరసరిధ్ధాలోర్నిధ్ధాతఖ
ద్ధవనీకీర్తిలతాంతగంధిలహరిత్తాంతాకచాభోగుఁడై.

33

మ. మహి నెవ్వా రెన సల్లరాజుచినతిమ్మత్తుపకంఠారుణాం
బుహవిశ్చర్యణతర్పితాసిశిఖిం బుష్పాయుధస్నిగ్ధవి
గ్రహసాభాగ్యపరంపరాపరిధికిం గర్ణాటకైశ్వర్యని
ర్యహణావార్యభుజాధ్వజాయుధపరీవారుండు రామప్పకుఁ.

34

క. శ్రీరంగరాజురామ,త్తురమణునికీర్తి జలధిజాలము దాఁట
న్నేరిచియును నేరదు రిపు,నారినయనాశ్రుపూరనదిఁ దరియింపన్.

35

సీ. ముసలిమా నని కాని ముదిరాశ్వభూజంబు వాతర ట్టనికాని వారిదంబు
వీచివా టని కాని వేలామనోభర్త రాకొట్టు నని కాని నాకమణియుఁ
బశుబుద్ధి యనికాని పర్జన్యధేనువు నరదాత యనికాని యచలధన్వి
పాదదా తని కాని పాండురాంశుండును బ్రతి వేఁడు ననికాని భానుసూతి
మహిమ శ్రీరంగరాజురామక్షితిశుఁ,బోల్పఁగాఁ దగువితరణంబుననటంచు
నారభటిఁ బ్రస్తుతింపుదు రంగవంగ,చోళమాళవనేపాళసుకవివరులు.

36

ఉ. గుత్తైఱితిమ్మరాజు పరఁగున్ హరగాంగసితాబ్జకాంతులఁ
గుత్త లానర్పుకీర్తులఁ జకోరద్వగాళయపుష్పధన్వుఁడై
యత్తోగవిందువంగడము నందలిభర్తకు సంభవించి రా
యెత్తున కెత్తు వచ్చు సిరియింపుల శౌర్యధనంబు సొంపులఁ.

37

ఉత్సాహ. రంగరాజువేంకటాద్రిరాజు వెలయుఁ గావ్యసా
రంగరాజు రంగరాజు రాజితప్రతిజ్ఞ సా
రంగరాజు ప్రజ్ఞ హరితురంగరాజు వీరక సా
రంగరాజు రంగరాజు రాజభావుకార్చనన్.

38

ప. ఇట్లు నానావర్ణమండలీకరగండండు ను జాళుక్యనారాయణుండు ను బిరుద
మన్నియవిభాళుండు ను ముత్తైంబరగండండు ను నురిగొలసురత్రాణి యు
నైన రామరాజుతిమ్మవిభునివంశంబు శశిబిందుసాభరిసంతానసరణిం దామ
రతంపంబై పెంపు మెఱసె నతనితనయవతంసం బగు పినకొండ్రా జాఖండల
పుండరీకాక్షకుండలిమండలేశ్వరఖండపరశుచండకిరణనిభప్రభావుండై శ్రీ
వహించె నాపంచళరమూర్తికిఁ గీర్తితచరిత్ర పవిత్ర యగుకోనమాంబకుం
గుమారరత్నాబులు.

39

- క. కోనేటితిమ్మరాజును, శ్రీనిధి చినతిమ్మరాజసింహంబును ల
క్షీనిత్యుఁ డప్పలేంద్రుఁడు, దీనావనకల్పతరులు ధృతి మని రవనిన్. ౪౦
- సీ. ధారాసమన్వితోద్ధతిఁ జాల మెఱుఁగెక్కి యభిమన్యువశవృత్తి ననుసరించి
భానుమండలసదాపరిచయంబునఁబొల్చి సకలాస్యగురుభావజయముగాంచి
స్వామికరగ్రహసాశీల్యము వహించి భీమవిక్రమమునఁ జెంపు మెఱసి
కువలయచ్చాయానుకూలతైత్వము నొంది బహుముఖవిలసనప్రాధి నలరి
చెనకు మందోదరిని రోహిణిని హిడింబ, దేవసేననుఁ గృషిఁ దిగ్గదీప్తితరుణి
నుత్తరఁదటిత్తుఁడనమహోదాతహేతి, యెనయఁగోనేటితిమ్మరాజేంద్రుఁడలరు.*
- సీ. గురుభక్తికాంతిసద్గణదీప్తిబలముల రామచంద్రామిశ్రరచనవాఁడు
శరశౌర్యజవమహాజ్వల్యపావనతల నరసింహవిగ్రహనటనవాఁడు
జయగానమతిభూతిసఫలకోపంబుల గురురాజగురుభవస్ఫురణవాఁడు
దర్శభోగతొందిదానోన్నతస్ఫూర్తి వృషభేంద్రభూధారివిధమువాఁడు
రాజమాత్రుండే శ్రీరామరాజుతిమ్మ, రాజుపినకొండనృపసుధారాశివిధుఁడు
పరమవైష్ణవసిద్ధాంతపారదృశ్య, దీప్తిదినరాజు కోనేటితిమ్మరాజు. ౪౧
- సీ. సేవించు శ్రీకాంచికావాసు వరదరాజుల వపాగంధగంధిలముఖాబ్జు
నగ్రహారము లిచ్చు నవనిదేవతలకుఁ గూర్పు రామానుజకూటకోటి
ధట్టించు నుద్దండతరవిపతౌఖండమండలాధీశులమదభరంబు
విక్రమార్చునిలీల వెఱ పెఱుంగఁడు సత్యసంధమాకొను హరిశ్చంద్రకరణిఁ
జటులనాసీరతుక్థారసంప్రసార, కటుశఘంచలవిదళితత్వైతలోద్ధ
ధూళిచుళుకితసప్తపాథోధిరాజు, తెలివి నుడురాజు కోనేటితిమ్మరాజు. ౪౨
- మ. కులపాథోనిధి పూర్ణచంద్రుఁ డగునాకోనేటితిమ్మక్షమా
తలనాగుం డొనరించునీవుల యశోధన్యాత్మ లై మాన్యు లై
బలవిభ్రాజితు లై కళాభరితు లై భాసిల్లు శ్రీవైష్ణవేం
ద్రులు వర్తింతురు దివ్యభోగనిధులై దుర్వారనివైఖరికా. ౪౪
- గీ. అతనితమ్ములు చిన్నతిమ్మధిపతియు, నప్పలత్వైతలేంద్రుండు నమరి రవని
హరిహరులలీల మాద్రేయులట్ల విష్ణు, శంఖచక్రయుగం బన జగమువాగడ.
- గీ. తదనుసంభవుండ ధర్మార్థమర్చవి, చారచతురమతిఁ బ్రసన్నకీర్తి
చంద్రికావిధూతచరమాద్రికందరాం, తరఘనాంధకారతతిని గృతిని. ౪౬

క. రంగప్పరాజ వైష్ణవ, పుంగవపూజావిధానపూతాత్మ్యుడశ్రీ
రంగపతికి నొనరించెద, మాంగలికతరప్రచారమణిహారంబున్. ౮౭

— షష్ఠ్యంతములు. —

క. శ్రీపతికిఁ జరణశరణగ, గోపతికిఁ ద్రయీవతంసకువలయమునకున్
శ్రీపతికిఁ బూర్ణిమాశశి, రూపతిరస్తరణనిపుణరుచిరాస్మ్యనకున్. ౮౮

క. ఇత్యోకువరదునకును ద, రత్నసురరిపుస్తుతాభిరామునకును బుం
ద్రేష్విష్వాసనగురునకు, భిక్షువంశకరణసరణిబింబితరుచికిన్. ౮౯

క. శ్రీమంతునకును గావే, రీమధ్యద్విపగృహికి ధృతగతమహికిన్
భీమోద్దామనిజాంశు, స్తోమస్తబకాస్తసకలసుర తేజునకున్. ౯౦

క. కలికలుషవిషమషిహర, కలితలలితనిజగుణప్రకరవిధువునకున్
ఖలరూపావిలకోపా, తులభేటాహిప్రతాపధూమాంకునకున్. ౯౧

క. సాత్యవతేయస్తుతునకు, సత్యవచఃప్రత్యయప్రసన్నాత్మనకున్
నిత్యానిత్యవివేక, స్థాత్యాయతపస్వినిధికి శమసేవధికిన్. ౯౨

క. ఆముక్తమాల్యదాకబ, రాముక్తప్రసవమాలికార్చితునకు స
త్యామాససవల్లభునకు, మామావాగ్గోపయువతిమానాహృతికిన్. ౯౩

క. యజ్ఞేశ్వరునకు నిఖిల, ప్రజ్ఞేశ్వరునకును నిగమపాటచ్చరదో
రాజ్ఞావజ్ఞాకరునకు, సుజ్ఞానిమనస్త్రికూటశుకరూపునకున్. ౯౪

క. చరణనతిశమితరాధా, తరుణీపరిణాహోషతరణికి వినమ
న్నరతాపహరణచరణాం, బురుహచ్చత్రునకు నమితబుధగోత్రునకున్. ౯౫

క. శ్రీరంగరాజునకు ధృత, సారంగదినాధినాథచక్షూరుచికిం
గారణకారణమునకును, నీరధిగోహునకు నీలనిభదేహునకున్. ౯౬

సీ. అభివందనసహస్ర మమరించి నన్నయభట్టమార్గము కొంత పరిధవిల్లఁ
దిక్తనమఖిసూక్తిఘక్తిక యొకకొంత పెనుపొంద నెట్టినప్రెగడఘణితి
యొకకొంత తిలకింప నొకకొంత నాచనసోముగీర్విభవంబు సొగసుమీఱఁ
దిపురాంతకునివచఃస్థేమంబు నొకకొంత కొఱల శ్రీనాథోక్తి కొంతనిగుడ
మఱియుఁ దక్కినసుకవుల మధురవచన, రచనలును గొంతరానింప రసనిబంధ
బంధురముగాఁగ నేనిచ్చుభవ్యకావ్య, హీరమునకుఁ గథాక్రమంబెట్టిదనిన.

వ. అని సాంబోపాఖ్యానచంబూకావ్యంబు శ్రీరంగపతికి నంకితంబు గావించితిఁ
దత్తధానిగమవిధానంబునకు నోంకారంబుగాఁ బరీక్షింప రేంద్రుండు శుక
యోగేంద్రునడి ట్లనియె. ౯౭

—కథాప్రారంభము—

గీ. సాధునతబుద్ధి హరికథాశ్రవణసిద్ధి, దనివినొందకయున్నాడ ననిన మఱియుఁ
జిత్తమలరుగ నాపరిక్షిత్తుఁగాంచి, యూహ గొనసాఁగియాశుకయోగివలికె.

శా. శ్రీలక్ష్మీకుచ శాతకుంభకలశీశృంగారహారంబు ధా
శ్రీలావణ్యసరోమరాళము శ్రుతిశ్రేణీరహస్యంబు గో
పాలత్వంబు వహించె శిష్టజనులం బాలింప దుష్టాసుర
వ్యాళక్షేక్షణతార్థ్యమూర్తి యగుచు న్వందారుమందార మై. ౬౦

సీ. దేవకీవసుదేవపావన ప్రాగ్జన్మసుకృతౌఘపుష్పలావికవరుండు
లాటనాకన్త్రుమూలంబున నంబొత్తి న్రబలజేయుటయును బాహువిటప
శాలియై యంగుళచ్ఛనిపల్లవశ్రీలఁ దగుపాంచజన్యసౌందర్యలక్ష్మి
ననిచి నాభీసరోవనజాతగుచ్ఛమై శ్రీవత్సవత్పనస్థితిఁ దనర్చి
చరణసింధుమరందనివ్యందధార, గాఱఁ గొస్తుభఫలితమై కానఁదగిన
కృష్ణసంతాన మాభీరకిసలయోష్ఠి, పాలమను నందమందిరావాలపరిధి. ౬౧

క. పూతనఁ గృతనిఖిలార్భక, శాతన మాయాభ్రపిహితశత్రుమహాప్ర
ద్యోతనఁ గంపితదివిష, చ్ఛేతనఁ గృష్ణుం డపూర్వచేతనఁ జేసెన్. ౬౨

క. శకటము నాసురకర్త, ప్రకటము నిజఘోరఘోషభగ్నా భముజా
నికటముఁ గంసప్రియకృతి, నికటము వికటముగ విఠిచె నిసు వతఁ డలుకన్. ౬౩

గీ. గేలిం బయికొనుబలుసుర, గాలిం బటువిటపకీలిఁ గంపితనగ నా
గాలి నకాలోదితలయ, కాలి న్వనమాలి తూలికాగతిఁ దూలెన్. ౬౪

క. ఆర్యకుఁ గవివర్ణితనిజ, యర్యకు గుణధుర్య కవని సమధైర్య కురు
స్థైర్యకు నందునిభార్యా, వర్యకు జగ మతఁడు వదనవనధిం జూపెన్. ౬౫

సీ. ఈబిడ్డనిపదాబ్జ మీశానకోటిరహీరకోరకమైన యేటిఁ గనియె
నీపసిబాలకుఁ డినుమంతనునుబాజ్జ ముజ్జగంబుల నొక్కమూల దాఁచె
నీడింభకునినాభి నింతకుఁ దాతయౌ ధాత నీనినతెల్లదమ్మి వుట్టె
నీపాపనికఁ గన్ను లై పెంపునడసిన రవిచంద్రు లుత్తమగ్రహము లైరి
యని యదపురోహితుం డైన ఘనుఁడు గర్గుఁ
డెఱుక సేయంగ మందకు నెఱుకపఱిచె
నందనండ్లనుఁ డైనగోవిందుఁ డఖిల
వేదములు గాఢలేని నిజోదయంబు.

- క. నీరికి నాశ్రితభయపరి, హరికి హరికిఁ బదానతారికి వినమ
 తూనికి నంద ప్రజనం, చారికి నత్యుజ్జ్వల ప్రచారికిఁ ద్వరికిఁ. ౬౭
- క. హరివంశుఁ డయ్యెఁ గావున, హరితేజుఁగున నఖిలజనులు నానతు లై రా
 హరిసీరులకును నోర్వని, హరిహయరిపులిండ్ల మొలచు హరితత్పణంబుల్.
- మ. పెరుఁగు న్వెన్నులుఁ బాలు నేతులును దృష్టిం బొందఁగాఁ గ్రోలి బి
 ట్టరుగు న్వేణు గృహంతరంబులకుఁ జంద్రాస్య లడుక్ దూతినం
 బెరుఁగుం గల్లకు నోర్వనట్టికరణిం బెన్రోవఁ డప్పించి వే
 తిరుగున్ దుర్గమ మైనమార్గమున నిందీభర్త ధూర్తోద్ధతిఁ. ౬౯
- నీ. కమ్మఁగెచ్చొవికి గమకించు గమకించి కినిసి జుకింప గుక్కిళ్లు మ్రింగు
 నురుకుచాన్ద్రుల నంట నూహించు నూహించి క్రేళ్లుమలుంగిన డిల్లపోవు
 ముద్దుఁజెక్కులుచ్చొక్ ఖద్దించు ఖద్దించి తారసింపమిఁ దహతహఁ జలించు
 జఘనంబుఁ బైకొన సమకట్టి సమకట్టి చేయూక తారినఁ జిన్నవోవుఁ
 దలఁపుగలిగియుఁగులశీలములకులొంగి, వలవమినటించునాభీరవనజముఖులఁ
 జేరి హరి చిట్టకంబులుసేయునపుడు, దిట్టతన మప్పటికి గడిదేతకునికి. ౭౦
- క. హరిములు తాన దొంగిలి, హారాపహుఁ గంటి వీఁడె యని వే టొకనిఁ
 వారిజవదనలకడ నిడి, వారికి చారికిని శౌరి వా దొనరించున్. ౭౧
- క. భామలకొప్పల మైనపుఁ, బాముల నిడి హరు వెఱచి పరువిడఁ గృష్ణుం
 డేమియు లేదని వెస న, ప్పాములఁగనుమాపి యభయపాణి యొసంగున్.
- క. జలకంబులాడుచెలువల, వల్లువలుహరియించి నన్నవలె నైతిరి యో
 కలకంఠులార యని హరి, కలకల నగు బొజ్జగదల గంటలు వొదలన్. ౭౩
- చ. జలదళవాయుధత్తు లయి శాంతియు దాంశియుఁ బూని కానల
 న్నిలిచి భజించుబోధరమణీయులు చుట్టెడుభ్యానరజ్జుల
 న్నిలువక జాజీ జాజీ చను నిర్గుణుఁ డౌర యశోదచే నులూ
 ఖలమునఁ గట్టఁగాఁ బడియెఁ గల్గునె మేర ప్రభుత్వ శాలికిఁ. ౭౪
- చ. పరమజ్ఞానిహృదంతరాళమణిదీపంబుల్ నమన్నాగకి
 స్మరనక్తంచరనాకనాయకశిరోనాభీకరాగ ప్రభాం
 కురసీరాజితము ల్నిజాంఘ్రితలము ల్లోపాలబాలుండు ని
 ల్ప రటద్గోఖురధూళిధోరణుల నాబృందావనయ్యోణులన్. ౭౫

- క. మత్సముఁ గన ననుదానవ, వత్సము జగదంతర ప్రవర్ధితహింసా
కుత్సముఁ గఠినోపలదృశ, వత్సము శ్రీవత్సధరుఁడు వ్రాల్చెం బెల్చెన్. ౭౬
- గీ. అసురమన్తృథతాడితుండగుచుఁగృష్ణు, ముష్టికినిజీవధనమిచ్చిమోహియయ్యె
నహహాస్త్రీలింగమాత్రమే యంతచేసెఁ, గేవల స్త్రీమహిమవితర్కింపనేల.
- గీ. చంచువిదళితభువనప్రపంచమైన, క్రౌంచముఁబయోదవర్ణంఁగు చించియొప్పె
నహివిభూషణనారాయణాస్త్రధార, త్రిపురసాధతలమ్ము భేదించినట్లు. ౭౮
- సీ. మానసాకములీల మలయు యోగీశ్వరమానసమానసమందిరంబు
కీరంబుకైవడిఁ గెరలు వేదాంతసంకేతపంజరవనస్త్రీరభర్త
పికముచందంబునఁ బ్రేలు నిర్జరవరాసీకపల్లవితామ్రకోకిలంబు
మొకరి తేటియుఁబోలె మొరయు దుద్ధాంభోధికన్యకావదనపంకజమదాళి
ప్రేమబలరాముఁడన్పుష్కరసోమురాకఁ, గూరిమివహించు గోపచకోరకంబు
ద్విజవిదానోదంబు చూపుట తేజ మతని, కాచరితసన్నిజానందుఁ డగుటకతన.
- మ. సహజజ్ఞాననిధానసాధుజనయజ్ఞక్షోణులందు స్తవి
గ్రహణంబుం బొనరించుకృష్ణునకు సౌఖ్యించిచ్చు రాధాముహు
ర్నుహురుద్ధారితభావరాగరసస్మూర్చిత్రటాక్షేక్షణ
స్పృహ చల్లు లుబ్ధిజయించుచో రుచులు దేర్చెం గాన నక్తానలోక. ౮౦
- క. ప్రజ గరము సంతసిల్లఁగ, నజగరము నశేషలోకహరణగుణోద్య
న్నిజగరము నిర్దళించె, న్భుజగారిధ్వజుఁడు విబుధభుధసన్నతుఁ డై. ౮౧
- క. కాళియఘణిఘణఘళికో, త్రాలమణిస్థగితరంగతలనరనలీ
లాలసితమున యశోదా, బాలకుఁడు వినవ్ర లోకపాలకుఁ డమరెన్. ౮౨
- గీ. కాళియాహిన్నటోపలఘట్టవీధిఁ, బంచతాళప్రబంధప్రపంచమెట్లు
గొనియెనొక్తాశిరీషాగ్రకోమలంబు, లడుగుఁడమ్ములుదనుకునందార్పకుండు.
- క. కలిగి తిన శౌరి తాళీ, ఫలసహితం బహితగర్వభదనుజదాయా
దులతల లిలపయి రాలిచె, బలయుతులకుఁ జేయరాని పనియుం గలజే.
- సీ. కల మయ్యు మేటియేకల మయ్యు విలయాభిఁ గ్రీడింకు నేర్చినజాడవాని
ధన మయ్యు మోక్షసాధన మయ్యు నిజభక్తజనములఁబోషింపఁజాలువాని
సవ మయ్యు విధులతాసవ మయ్యు యాయజ్ఞాకాచారఫలదాతయైనవాని
ఘనమయ్యుసూక్ష్మోపఘనమయ్యునలరు నెయ్యదియామహిమతానయైనవాని

వాసుదేవుఁ బదానతవారిదేవు, నసదుగాఁ జూచి వత్సాపహరణ మజుఁడు
చేసియూరకతనుదానమోసపోయె, దఱచి వెఱపింపఁగాఁబోయి వెఱచినట్లు.

మ. నలముం బోలెఁ జరాచరాకృతులఁ బూనం బైపడంజేసెఁ గా
నల మున్నిట్టిది గానఁ బోల దని మంద య్గొందలింపక దవా
నలముం గ్రోలె నఘాసురాంతకుఁడు లోనం గూర్చువిశ్వంబు పై
నలము న్నాక య దట్ట*లేల యగు ధర్తాయత్తసద్వృత్తముల్. ౮౬

పృథ్వి. చలంబు ప్రబలంబుగాఁ జటులవిక్రమాలంబునిం
బ్రలంబు హలపాణి పాల్పడ నొనర్చె నానామరు
త్ఫలంబు విరిసోన పైఁ గురియఁ దన్తరందాంబుపం
కిలం బగునిజాకృతిం గృతకబాలుఁ డొప్పుం గడుక. ౮౭

చ. పల్లవపల్లభుండు చెలువల్ జలమాడఁగ దత్తతీతటీ
పల్లవముల్ హరించి తనుఁ బ్రార్థనచేసిన నీక నవ్వు, నా
పల్లతికాలవిత్ర మయి పాండవపత్నికి నెట్టు లిచ్చెనో
చుల్లరవెట్టు ప్రల్లదపుజాదరి సిగ్గువడం బటానలుల్. ౮౮

సీ. శమనసహాదరీసలిలకేళికఁ దేలి కలశాబ్ధినీదుపోకడలు మఱచెఁ
దోడిబాలుర నెక్కియాడువేడుకఁ గూడి గరుడాధిరోహణోత్తంత మఱచె
నలుచుట్టు నాలమందలుగ్రమ్ముకొనియున్ది జగము లొనర్చునోలగముమఱచె
రాధాపరీరంభరసపరవశుఁ డౌట మరుఁగన్నతల్లిపై మమత మఱచె
మఱచుఁగా కేమి దొరలకు మఱపు లేచె
మఱవఁ డొకటియ యామేటిమాయలాఁడు
కాందిశీకాశ్రి తానేకగాఢశోక
పరివరణపౌరుషారంభపాటవంబు. ౮౯

గీ. మంద గొందల మందఁ బురందరుండు, తాల బలువాన గురియఁ గరాళలీల
నడఁగోవర్ధననగంబుగిడుగుచేసె, మడుఁగుచూలాలియడుగుపెన్నాయవడుగు.

సీ. పసిగాళ్లుబూఁబోండ్లపాలిండ్లపంచలు మరగెఁబో వేదాంతమందిరుండు
మఱుఁగంగఁగ్రాఁగినతఱపియాపులపాలఁ దనిసెఁ బో హవిరన్నతర్పితుండు
జేలు లీలనొనర్చు వేణునాదములకు మోహించె బో జగన్తోహనుండు
భీమసాగరకృత్విధేయఁడై దినములు గడపె బో ముక్తసంగస్పృహండు

విప్రభార్యల నార్యల వేడి కనిన, భోజ్యముల నారగించెఁబో పూర్ణకాముఁ
డొగరుఁజగురాకు సెజ్జలనొత్తగిల్లి, ప్రోదివహియించెఁబోయాదిభోగిశాయి.

మ. స్థిరవంశోద్భవ మై మహావివరి యై చేపట్టఁగా యోగ్య మై
పరితఃపర్వసమగ్ర మై నిజముఖప్రావిర్భవద్రాగ మై
పరమాపుండునుబోనివంశలత సంభావించె ఘోషాంగనా

స్మరదాహశాషధి యా నిజాధరముచే జక్రాయుధుం డాక్రియన్. ౯౨

వ. చిత్తజగురుం డాభీరమత్తకాశినుల చిత్తంబులు నిజాయత్తంబు లగుట
యెఱింగి యామెఱుంగుఁబో. డుల తెఱుం గఖిలంబును సఫలంబు చేయం గ
డంగి బెడంగుమెఱసి సరసచతుర్విధశృంగారాంగీకారమనోహరాకారుం డై
తోరంపుసజ్జకంపుపూవునీటి యేటిక్రియాటల చలువఁజెలువంబులగు పరు
వంపు మరువంపుఁబొదలఁ బొదలు ప్రాచీనంబుల గోచరితలోచనోత్సవం బై
సమర్పితదర్పసారగంధధురంధరంబులును... నైనయతిసౌరభకుంజపుంజం
బుల నుదంచితం బై పంచమస్వరప్రపంచనంచిత వియచ్ఛరచమరవాలక
చానిచయ గేయంబులగు కోకిలనికాయంబులకు నావాసంబు లై మాసరం
బు లైన కురవకతరువకులకులంబుల దలం బై శంబరవిమతవిజయతోరణ
మాలికాడంబరవశంవదంబు లగు నసమశరతురగపరికరంబు కోలాహలం
బుల నాచరితపిరహిణీహృదయహంలాహలంబు లైన నిస్తులగోస్తనీకాయ
మానంబులఁ బ్రస్తుతం బై పున్నమరేయునుం బోలె నతిశీతలచంద్రకాం
తంబును నక్షత్రవీధియునుం బోలె నదూష్యపుష్యరాగంబును బలవిరోధి
కరస్థలంబునుం బోలె నుజ్జ్వంభితవజ్రంబును వసంతసమయంబునుం బోలె
నుదీర్ణప్రవాళజాలంబును, రఘుపతిసైన్యంబునుంబోలె నుత్తాలనీలప్రకాశ
ప్రకంపితంబును మేరుకుధరంబునుంబోలె భూరివిభవభాసమానంబును నైన
యొక్క కృతకకుధరకందరామందిరప్రభూణంబున సుఖావహం బగు పచ్చ
లం గట్టిన కుట్టిమస్థలంబున ననల్పకల్పతరుచ్ఛాయామండలమధ్యంబున
నభంగురత్రిభంగిసౌభాగ్యం బొనగూడఁ బ్రోడతనంబు మెఱసి పరస్పరపల్ల
వితపురాణస్థాణువగు వేణువుపూరించుటయు నాచల్లగాడ్పునం గ్రేల్లుదాఁటి
పాళికి ఊళికింబడి మాళవికి వ్రీళ విరిసి లలితకుఁ గళితనీవిక లై రామక్రి
యకుఁ బ్రేమక్రియ నెఱపి బహుళికిం దహతహ గెరపి వరాళి విరాళిగొని
మహాయోగినీజన్మంబునుం బోలెఁ బరిత్యక్తేతరవిషయవ్యాపారంబుగఁ ఘో

ష యోషితమూహంబు సమూహంబుగాఁ బటతెంచి యుదంచితంబు లగు
 నఖరరత్నకిరణ కిసలయంబులు చరణాంబుజ హంసక చంచుపుట రుచినిచ
 యంబులపగిదిఁ జిగురుకొనఁ గనకకర్ణికార కేసర పిశంగం బగు మెఱుంగు
 టొల్లియ యుత్ఫుల్లనాభినళినగళితపరాగపటలంబుబటువునఁ గటితటిసంఘ
 టిల్ల నుల్లక్షిత శ్రీ వత్సమేఘంబును నుదారకౌస్తుభగభస్తిమాలియు నగు
 నురస్తలనభఃస్థలంబున నతిస్థూలవిమలముక్తాఫలలలఁతికాసంతానంబు మం
 చాకినీసౌందర్యంబు నందింప దరహాససుధాసారనిలయంబగు వదనవలయం
 బునం గాఁపురంబున్న కైరవగృహమేధులుంబోలె విమలవిశాలవిలోచనం
 బు లనుగ్రహాతిధ్యంబున భక్తజననిగ్రహంబును బరిహరింప వలరాజు బలి
 గృహమహీతలంబులు మొదలగెలిచి పిదప సురపురంబుగుఱిసేసి తలవింట
 నంటించి తెగనిండఁ దిగిచిన కలువపువ్వు మాలికియునుం బోలె నదభ్రవిభ్ర
 మ విరాజిత భ్రూయుగమధ్య సంధానిత మార్గమదోర్ధ్వపుండ్రంబు దీండ్రిం
 పఁ గరంచి పోసిన సునాసీరశరాసనంబు నీలశైలశిరోభాగంబున ఘనీభ
 వించు మించునం బింబంబు గొంచెంబుగాని. డాలున మాళి ప్రమోదంబున
 భాసిల్ల శ్రుతిజనకంబగు నాసాముకుళంబునం బొడమిన ప్రణవంబునుం బోలె
 ముక్తఃపముత్తియం బక్తఃపఱుప నవలావణ్యసుధాజలధిఁ దలచూపు మక
 రశిశువులపసిమిగల చిలుకతెక్కులకు మక్కువదెలుపు కిరీటిపచ్చలపొంగల్లు
 చెక్కిళ్లఁ జెలంగఁ గంకణక్రేంకారభ్రమరఝంకారసంకులంబును దరుణా
 ధరారుణ్యప్రవాళ లావణ్యలలితంబు ను నంగరాగపరాగపర భారశోభితం
 బును ఋజుభుజావిటపపటుతరంబు నైన దివ్యవిగ్రహంబు భావికాలంబున
 నవనికి నవతరింపఁగల పారిజాతంబురీతి సత్యభామా ప్రియకరం బై చెన్నొ
 సంగ నున్నయవ్వెన్నునిం గదిసి వివిధవిలాసంబులు పచరించి రప్పుడు. ౯౩

క. జలనిధిశయనుం డొకసతి, యలకావళిఁ బెడమరల్చి యధరము గ్రోలెన్
 వలరాచయాఁకమామిడి, నెలగొమ్మను బండుఁగ్రోలు చిలుకయ పోలెన్.

క. లలితకుచకుట్టలోదయ, కలిత నొకపురంధ్ర నతఁడు గౌగిటఁ జేర్చెన్
 వలిదమ్మిపువ్వుమొగ్గలు, గలనలినిం బొదువు నసితకలహంస మనన్. ౯౪

క. సరసీసరోజరేణూ, త్తరములచేఁ గప్పఁబడిన కలభము వోలెన్
 హరి యొకసతిచనుమిట్టల, నెరసిన గందవొడి తనదునెమ్మే నంటన్. ౯౫

గీ. అపరపక్షంబు చంద్రునియందు నంత, కలితకును గాళిమము దెచ్చునట్లుపోలెఁ
 గృష్ణఁడొకఁ యింతిచెక్కులఁగీలుకొలిపెఁ, జిత్ర తరనూత్నమృగమధపత్రలతలు.

- గీ. శ్యామలాంగి నొక్క కామినిఁ గృష్ణుండు, ప్రిదిలిసనక పట్టి పెనఁగు లొప్పె
జంభవిమతనీలశకలమ్ము దూర్వాద, శమ్ముఁ గమిచి విడనిలాగు వొడమ. ౯౮
- క. భృంగము లతికామఘృన, నంగము దడియంగఁ జేయుననువున నొకఁఘా
హంగనమైచెమరునఁ దోఁ, గెం గుహనామనుజమూర్తి కేళీపరుఁ డై.
- క. నవనఖపదముకుశము లొక, ధవళేక్షణమేన నునిచెఁ దామరసాక్షుం
డు విపినలక్ష్మికి మాధవుఁ, డవిరళగతిఁ గింశుకములు హత్తించుక్రియన్.
- క. వెన్నునినఖరేఖం దగు, వెన్నున నొకనీలనీలవేణిక దనరెన్
మిన్నున డాసినసురచా, పోన్నతి నుతివడయు వర్ష యో యిది యనఁగన్.
- సీ. పడఁతులఁ గుదియించి పైచేల రాఁ దివ్య నలయికఁ బొందె వస్త్రాపహారి
కలయిక నలయు నింతులయూర్పువడఁ గనుగందె వాత్యాదైత్యఘాతుకుండు
పౌలఁతులు దక్కింపఁ బొడమువియోగాగ్నిఁ గ్రాఁగె దావానలగ్రాసకాంక్షి
మోహిస్తనచక్రమాలకు లోనై చిక్తై విఘటితానశ్చక్రవిక్రముండు
ననిత లధరామృతౌఘసర్వస్వమెడరు, వేచి కొనిపోవనగుచుండె వెన్నఘృచ్చు
భోగమునఁ గాని యూరకపోవ దహహ, ధరణినరులాచరించు చేతలఫలంబు.
- మ. భవపద్మప్రభవాదిభాగవతులు న్భావింపఁగారాని నై
భవ మాభీరకురంగలోచనలతో భాషించుచు న్నవ్వుచుం
గవయం గోరుచు మోవితేనియల కాకాంక్షించుచు న్లోచనో
త్సవము లేసియుచునుండెఁ దత్సృక్యతము ల్చర్చింపఁగా శక్యమే. ౧౦౩
- శా. ఆబృందావనవీధికావిహరణం బావాంశికావాదనం
బాబంధుప్రియకార్యనిర్వహణ మాహంసోద్భవాభేలనం
బాబిబ్బోకవతీసతీక్షణతరనేత్రాగ్రప్రసూనార్చనం
బాబాలోచితచర్య లీశ్వరున కాహం యెంత యిష్టంబులే! ౧౦౪
- వ. ఇట్లు శరత్సమయసముదితం బగుపున్నమవడు రేయి వెన్నుండు వివిధరూపం
బులం జూపట్టి రాసక్రీడావిశేషంబున నశేషభువనమోహనుం డై బృందా
వనంబు నిజచరణారవిందవిన్యాసపావనంబుగఁ జేయుచుండి వెండియు న
వ్విభుండు. ౧౦౫
- క. పాపమతి నందుఁ బొదివిన, యాపెనుఁబామును నఘారి యటుసేయఁడయే
నాథగఁ దీర్చఁగఁ దలపై, నాపగ గలయతఁడు నోపునా మఱి యవలన్.

- శా. ఆవిద్యాధరశాపమోచకుఁడు బృందారణ్యమార్గంబునం
 బూవుంబోఁడుల నాహరించి చను నల్పు న్నహ్యకుం గిట్టి త
 జ్జీవగ్రాహపురస్సరంబుగ హరించె స్తాళిమాణిక్య మే
 త్రోవన్ దుష్టవిమర్ది మైనదొరఁ జెందు న్భద్ర మచ్చిద్ర మై. ౧౦౭
- సీ. మీన మై వివిధాపదాన మై మునుమిచ్చు తెరువాటుకాని రోధించి త్రుంచి
 కూర్త మై పాలితధర్మ మై యమృతంబుఁ బుట్టించి వేల్పులఁ బొంకపటిచి
 కోల మై యుద్వేలలీల మై విలయాబ్ధి యడుసునఁ గ్రుంగినపుడమి యెత్తి
 సింహ మై రోషాగ్రరంహ మై నై తేయపట్టబద్ధనిఁగిట్టి పొట్టచీరి
 వామనంబును నతసుధాజేమనంబు, నై నరూపున నడుగింట నవనిఁ గొల్చి
 యలరె నేదివ్యతర తేజ మామహంబు, కేశిమాయాపయోరాశి గెల్పుటరుడె.
- సీ. శేషమస్తకమణు ల్చిందువందుగఁ జేయులీలమై ముంగాల నేల ద్రవ్వఁ
 గెరలి మూఁపురము నిక్కించి రవీందునక్షత్రలోకంబు లొక్కటగ నెత్తు
 వెస ఖని ల్లని అంక వేసి కల్పాంతసంవలదశనశ్రేణి మొలవఁబెట్టఁ
 దోఁక యల్లార్చి వాతూలాంబు లేడింటిఁ బిలిపించిదిక్కులుగెలువఁబనుచుఁ
 జూపు లడరించి కాలాగ్నికోపు లెత్తు, మేటికొమ్మల బలుమేని తీటవాపి
 శింశుమూరంబునలరంగఁజేయునట్టి, కడిదియాఁబోతుఁజుటచుచ్చెఁగైటభారి.
- క. అలశంఖచూడుతలమణి, తలగొని మణిఘటితభోగతతిఁ గలశేషుం
 దలపించు రోహిణీచుతుఁ, గలసి తిరుగు హరి సగంధకస్తూరి క్రియన్. ౧౧౦

—రామకృష్ణుల మధురాపురగమనము.—

- క. అక్రూరుం డరుదెంచె, జక్రిం గొనిపోవఁ గంసజనపతిసభ కా
 చక్రి కటఁ గలుగు శాత్రవ, చక్రేశ్వరజీవపవనచయచర్వణముల్. ౧౧౧
- శ. మధురాపట్టణమునకు, స్తధురాకాచంద్రనిభులు మాధవసీరుల్
 మధురాకృతు లై చనుటయు, మధురాగాసక్తహృదయమధుకరలీలన్.
- వ. సమస్తజనంబులు మనంబునం బొదలుముదంబునం బొదలి గంధసారకాల
 స్తంధస్తుమంబులు నుం గైలాసనీలనై లశిఖరంబులు నుం గర్పూరకస్తూరి
 కారాసులును గంగాకాళిందీతరంగంబులును గైరవేందీవరకళికావిర్భావం
 బులుం గా నాగోపార్థకులం దలంచిరందు, మజేయును. ౧౧౩
- సీ. పరివాదినీలత ల్పలికించి పలికించి * చిలుకకుఁ బద్యంబుఁ జెప్పి చెప్పి
 వలరాచరేఖలు వ్రాయించి వ్రాయించి గోస్తనీస్తబకముల్ గ్రచ్చిగ్రచ్చి

విరులదండలు గట్టఁ బరికించి పరికించి గండానఁ గన్తురి కలిపి కలిపి
 లీలఁ జత్తరువులు లిఖియించి లిఖియించి యలరఁ దీవలకు నీరాద్చి యాద్చి
 మదనశాస్త్రరహస్యము ల్బదివి చదివి
 యనుఁగుగమిఁ గూడి యేకాంత మాడి యాడి
 విడిచి వచ్చిరి బలకృష్ణవీక్షణాధి
 కాంక్ష మధురాపురములోనికాంత లెల్ల. ౧౧౪

గీ. జలదపదవినుండి ఝంఝానిలాహతి, వ్రాలుచంద్రచేఖవోలె నోర్తు
 కప్పువేల్పుఁ జూడ దెప్పరంబునఁ బోవ, మూల వీడి రాలె మొగలిరేకు.
 గీ. సామిఘటితహారదామంబు తనయంఘ్రి, యంగుటమునఁ జేర నోర్తు జరిగె
 మదనపట్టదంతి మదమెత్తి బలువెండి, సరిపణిని బెకల్చి చనువిధమున. ౧౧౬
 శా. శ్రీదళైత్త మొగంబున న్నొసలిపైఁ జెల్వారఁ గన్తురికా
 శాదారోపము కీలుగం టురిలి పశ్చాద్భాగముం గప్పికోఁ
 గా దంతావళయాన యొక్కతె హరిం గన్గోఁ జనుం జంద్రమః
 పాదగ్రాసలసద్విధుంతుదనభఃపద్యాసమద్యోశయై. ౧౧౭

చ. అనుపమభక్తితోఁ జిగురుటాకులఁ గప్పి లతాంతమంజరుల్
 కనకకడారశాటికను గానుక యీఁ జనుదెంచులీల నొ
 క్తనలిననేత్ర వచ్చె వలిగబ్బిచనుంగవఁ గేలనూఁది య
 ల్లనఁ దను మీటి పోవు నబలాజనముం బలుమాఱు దూఱుచుకొ. ౧౧౮
 సీ. అటజాఱునెఱివేణికటిపాఁపకొమ్మకు వెడలుగ్గుడ్డలు వోలె విరులు రాల
 నమ్మత్పార్థశశిమీఁదనడరుచిహ్నమురీతిఁ జెమటమోమునఁ బత్రకములు నెరయ
 ముఖపద్మదళమున మొకరితేఱి నటించుసూటి వాతెఱఁ బలుసోఁకు దనరఁ
 గ్రొక్కారునిల నింద్రగోపంబు లెలసినగతి మేన నవనఖాంకములు వొడమఁ
 గోరికకుమున్న మనసు దాకొనఁగ మనసు
 కంటెఁ దహతహ పెన్నాటకముగ నోర్తు
 దర్పకరణాంతతాంత మాతనువు నులియ
 వేడుక నఘాసురారాతిఁ జూడవచ్చె. ౧౧౯

సీ. పురుటింటిలోఁ గ్రోలెఁ బూతనాస్తన్యంబు ప్రతిపాకముగఁ బ్రాణపంచకంబు
 శైశవోచిత మైన, చరణాభినయమున నెఱిచూపి బలుబండి విఱుగఁ దన్నెఁ
 గనికరం బెడలి ప్రేకన రాఁగ మెడనెక్కి యసువులు గ్రక్కించె ననిలదన్దుజుఁ

- గటిభాగవలదులూఖలసామజముఁ గొల్పి యవనిఁజాఁగిలఁజేసె నర్జునములఁ
 గేళిఁ గాళింది వెడలించెఁ గాళియాహి, గోపికామానధనములు గొల్లలాడె
 నిష్ఠురదవాగ్ని పారణనైష్ఠికునకు, నీబలానుజునకు నెవ్వ రీడు పుడమి. ౧౨౦
- క. అస్తద్భాగ్యోన్నతిఁ గలి, ఘస్తరుఁ బాడగంటి మనుచుఁ గలకంఠులు శా
 తస్తరశరతాడిత లై, విస్తితమతు లైరి నివిధవిలసనములతోన్. ౧౨౧
- సీ. సప్రాణముగ రాచచాకిచేఁ గైకొన్న పటవిశేషములు సిబ్బములు గాఁగ
 వాయకదత్తభూషాయోజితేంద్రనీలములు దానార్థిభృంగములు గాఁగ
 నాసుదాముని పువ్వులందలిపుప్పొడి గమియు ధరాపరాగంబు గాఁగఁ
 గుబ్బాసమర్పితకుంకుమామోదసంఘద మదగంధవిభ్రమము గాఁగ
 నుఱక బృందావనంబునన్తుండి వచ్చె, రామ కేశవనామకసామజములు
 కంసమానసముద్విగ్నగతిఁగలంగఁ, జోచ్చి క్రీడించుటెంతయుఁజోద్యమయ్యె.
 మత్తకోకిల. యాగభోక్తయు ధర్మవక్తయు నైనదేవుఁ డొనర్చె నే
 యాగధర్మవిభంజనం బది యద్భుతక్రమమంచు నా
 నాగతు ల్దివినుండి పల్లఁగ యాదవాధిపుఁ డాధను
 ర్యాగముఁ దెరలించె వంచకు లైనక్రించులు బెగ్గిలన్. ౧౨౩
- సీ. ఇవి పాదములు గావు భువి నాల్గుచెఱఁగులఁ గీలుకొల్పిన యెల్లతాలు గాని
 యిది వాలవల్లి గా దిల మోవలేక రూపాంతరం బైన శేషాహి గాని
 యివి దంతములు గా వహితఖాదనమొనర్చు చిరరోషశమనదంష్ట్రికలు గాని
 యివి కుంభములు గావు వివిధాద్రిసంతతి యెలసి వర్ధిలు పుట్టినిండ్లు గాని
 బృంహితములు గా వివి పృథులవిలయ,ద్విర్లునిర్లుతఘోషోపదేష్ట లైన
 గురువరులుగానియన నెదుర్చొనిపెనంగు, కువలయాపీడకరిహరిగూల్చుటొప్పు.
- క. ఆకరిదంతము మూఁపునఁ, గైకొని శ్రీకృష్ణుఁ డమరుఁ గంసచ్యుతికై
 తూకొన్న శ్వేతధనువుం, జేకొన్ననభంబు కరణిఁ జిరవిక్రముఁ డై. ౧౨౪
- మ. ప్రకటక్రోధవిధేయబుద్ధు లగుచు న్రాముండుఁ గృష్ణుండు ము
 ప్టికచాణూరుల గీటడంచి దివిషచ్చిత్తంబు లానందకం
 చుకముం బూన్చిరి ద్వాపరంబు గలిఁ* బ్రత్యోభంబు నొందించి ధ
 ర్మకలాపంబుఁ బొదల్చు బోధమతుల న్రాణించుచందంబునన్. ౧౨౫
- చ. మణిమయ మున్నతంబు నగు మంచక మెక్కి వెలుంగుభోజరా
 ణ్ణిఁ గబళించె యాదవకుమారకుభూరిభుజంబు తన్నభో

మణిఁ గని మ్రింగు రాహువుక్రమంబున నాగ్రహణంబువేళ వాః

కణములఁ దీర్థమాడె రిపుకాంతలకన్ను లనంజనస్థితీకా.

౧౨౭

క. తనుఁ దలఁచినవారలబం, ధనముల విడఁజేయుచక్రి తలదండ్రులబం

ధనములఁ దలఁగుట చిత్రమె, జనులకుఁ బుత్రోదయంబు సౌఖ్యదము గదే.

చ. నడుకక కంసుకారణమునం దనుఁబొందినశోకవహ్నితుం

దుడు కపు డుగ్రసేనుఁ డవధూతము చేసె మృగేంద్రపీఠికిం

దొడ వయి రత్నకుంభభృతతోయముచే నభిషేకమాడి ప్రాఁ

దొడుసులు మాన కే లుడుగుఁ దోయజనాభునికూర్చువారికికా. ౧౨౯

మ. చటులాటోపముతో నెదిర్చినజరాసంధప్రవృద్ధధ్వజి

న్యటవిం గ్రోధదవాగ్నిచే నడఁచెఁ గంసారాతి తద్ధూమ ము

త్తట మై యిప్పుడుఁ బర్వెడిం జలదసంఘం బై తదంగారక

చ్చట తాఁ గావొ తట్టిల్లతాముకుళముల్ జాంబూనదస్నిగ్ధముల్. ౧౩౦

సీ వైకుంఠగృహమేధి వఱలె గర్గస్తోత్రమంత్రమార్గాయతమాణవకత

నిగమనిశ్వాసుండు నేరిచె సాందీపునొద్ద శ్రుతిప్రకాండోత్తరంబు

లస్తంగతజగత్త్రయపునర్వినిర్లాత జరగినగురుపుత్ర మరలఁ దెచ్చెఁ

గాలస్వరూపుఁడై గమనించు జంఘాలుఁ డలయవనుండు వెన్నాడఁ బఱచెఁ

గూర్చుబ్రహ్మాదులనుమేలుకొల్పుబోధ, శాలిముచికుందునొక్తనిమేలుకొల్పె

నితరు లెవ్వారుఁ దెలియంగ నెంతవారు, తానతెలియునుదనచర్యదానవారి.

వ. ఇట్లు దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనపర్యాయపరిబృంహితజగత్త్రయకళ్యాణుం

డగుకలశజలనిధిశయనునకు నాదిఃష్టునకు వైకుంఠపురంబునుంబోలె ద్వార

కానగరం బధిష్ఠానం బయ్యె నెట్టిదనన.

౧౩౨

— ద్వారకాపురవర్ణనము. —

ఉ. ద్వారక యొప్పు నిప్పుడమి వారక తారకవాదివల్లరీ

కోరక సాధపోషితచకోరక దర్శనకాంక్షిభక్తని

స్తారక తారకాంతిసముదాయమయోదయరత్నకీలిత

ద్వారకవాటకుడ్యగృహవారక కీరకథానిధాన మై.

౧౩౩

సీ. అబ్ధితోఁ జెలికార మంది మైనాకంబు రచియించె నిజపక్షరక్షణంబు

మహిధేనువత్సమై మణిమహాషధితతిచే వైన్య నలరించె శీతశిఖరి

కలశపాథోరాశి గిలకొట్టి యమృతంబు బృందారకుల కిచ్చె మందరంబు
రాజమాళికిని విలై జయం బొదవించెఁ బసిమి దప్పకయుండఁ బసిఁడికొండ

కొండ నై యుండియును వృధా యుండనేల

నేలప్రోయాలిమగవారిప్రోలు చుట్టి

వాసి వహియింతు నని యున్న వలయనగము

కరణిఁ జూపట్టు ద్వారకాపురము కోట.

౧౩౪

గీ. సరసజలకేళిలాలసామరపురంధ్ర, కఠినవక్షోరుహస్తస్తగంధసార

మిళితసురసింధు ఫేనంబు లలమికొనఁగ, వలదుసున్నంబు కోటకొమ్మలకు వీట.

మ. అరవిందాక్షు నివాసమండలము తారాధీశబింబంబు ది

కృరిపూర్ణం బగు తత్ప్రభోత్తర మదభ్రజ్యోతన్ని పర్యంతమం

దిరము ల్చుక్కలు వారిరాశి గగనోద్దేశంబుగా నప్పరిం

బరిధిశ్రీఁ బరిఖాలవాల మమరుం బ్రత్యగ్రజాగ్రద్రుచిన్.

౧౩౬

మ. సమదేభేంద్రకరోరకుంభములతో సయ్యాటము ల్చాపు న

బ్జముఖీపీనపయోధరంబులు గలంపం దోన తల్లిప్తకుం

కుమమవ్వీటి యగడ్తనీటికి నొసంగుం బంకిలత్వంబు ని

త్యముఁ బానార్హలఘుప్రచారులకు నన్యాక్షేపము ల్గల్గవే.

౧౩౭

క. అప్పురము పుడమిపడఁతికిఁ, గప్పుర మొదవించు మేనికలపంబులకున్

గొప్ప లగువెలఁదిసున్నపు , టుప్పరిగల నుప్పతిలుసుధోజ్జ్వలరుచులన్.

మ. తనయంశంబున నుద్భవిల్లిన యశోధానందనజ్యేష్ఠుఁ గాం

చి నిజోర్వీభర మమ్మహామహు భుజాసీమం బ్రతిష్ఠించి చు

ల్లన వర్తింతు నటంచు శేషుఁ డురుభోగశ్రేణి నిక్తించెనో

యన నొప్పుం బురి రత్నకుంభయుతరమృన్నిగ్ధ హర్త్యావళుత్.

౧౩౮

మ. తలుపు ల్గప్పట విప్పటల్ నయనముద్రల్లా వఘాఫాలరే

ఖలు చూడాశశిలక్ష్మిగా నవసుధాగౌరద్యుతుల్ భూతిపూఁ

తలుగాఁ దద్భవనేశ్వరావళి కృతార్థత్వంబునం బొందు లో

పలశ్రీవైష్ణవయోగసిద్ధి షరమోపాయంబుగాఁ జేయుచున్.

౧౪౦

తా. ఇందుప్రస్తరకుట్టిమస్థలులపై నింటింటఁ జంద్రాననా

సందోహంబు చరింపఁ దచ్చరణలాక్షాచిహ్నము లైట్టి కం

పుండర్బులస్వి కేలిహంసపృథుకంబుల్ క్రేంక్రియల్సేయ నా

నందింపం బురలక్ష్మి నవ్వుఁ గలవీణాకావణదంభంబునన్ .

౧౪౧

శా. హేమాంభోరుహకర్ణికానిభవిభాహృద్యానవద్యాకృతుల్

భౌమారత్నము లభ్రచుంబిశిఖరప్రాసాదకూటంబులం

దాము న్నాధులుఁ గ్రీడలాడి రతితాంతస్వాంతతంబొంద రా

కామాద్యద్విధుతాలవృంతము మెలంగం బాయుఁ దృప్తేదముల్ . ౧౪౨

మ. నయనాచ్ఛాదనపుష్పరేణు కణకీర్ణత్వంబునంబొంది తే

నియనూనె న్నైఱుఁగెక్కి నూత్నకళికానిర్వాజముగ్ధద్విజ్ఞో

చ్ఛయ మొక్కించుక దోఁప భృంగరవభాషలుచ్చు వాతస్తనం

ధయము ల్రాఁ గని యెత్తుకొంఱు సురతాంతక్లాంతకాంతామణుల్ . ౧౪౩

క. అన్నగరివాసనాధూ, పోన్నయ మంబరము వొదువ నుర్విజనులు “ నీ

లన్నభ ” యని యాడిరి గా, కున్నదె మిన్నునకు రూప మొకనాఁడైనన్ .

ఉ. మారునిపోరువీఁకఁ బలుమాటును ద్రెప్పిన సారసాననా

హారమణు ల్బుజిష్యులు నిశాంతమున న్వెడలింప శౌరిసే

వారతి వచ్చువారమదవారణయానల పాదపద్మముల్

జీరుకువాఱ నవ్వుదురు చేతులు వ్రేయుచుఁ బ్రాణపల్లవుల్ .

౧౪౪

సీ. మరులుఁజూపులెచాలుమరుఁగృతార్థునిజేయబామపొల్ప మేపనిపూనునొక్టా

వెకలిమాటలె చాలు విటులకోర్టులుదీర్ప నవ్వు లేకెలసంబు నడుపునొక్టా

జవ్వనంబే చాలుఁ జక్షుఃప్రియము సూప నెలచెయ్యలేకార్య మెన్నునొక్టా

సహజగంధ మెచాలుజగముమోహింపింపఁదనుకాంతియేచేతపెనుచునొక్టా

పటిమమీఱంగ నొక్కటొక్కటియె చాలు, నేతదర్థంబు మఱి వింతరీతులెల్ల

నరసిచూడంగ ననవస్థలనఁగ ద్వార,వతిఁబ్రకాశింతురుత్పల్లవనజముఖులు.

సీ. కుటిలాలకమలఁ జీకటులురాల్పఁగ వచ్చునుదురులఁగ్రొన్నెలల్చిదుమవచ్చు

ముద్దమోములఁగళ ల్లుంచియెత్తఁగవచ్చునూర్పులఁగస్తూరియూర్పవచ్చుఁ

గెమ్మోవి నమృతంబు గిలకొట్టఁగావచ్చుఁ జన్నుల సకినలఁ బన్నవచ్చు

సరసభాషలఁదేనెపెరలురేపఁగవచ్చు మేచాయఁబసిఁడి గమ్మింపవచ్చు*

జఘనముల నైకతశ్రీల సాకవచ్చు, నలినసౌభాగ్య మడుగులఁదెలుపవచ్చు

ననఁగ నవ్వీట వర్తింతు రతనువహ్ని, వీజనము లగువారనారీజనములు.

* గ్రమ్మింపవచ్చు-మూ, కమ్మించు=కమ్మి సాఁగఁదీయు.

శా. దూరోదంచితమేఘసంఘములఁ బోఁద్రోలు న్నభోరత్నఘో
టీరాజిం గెరలించుఁ దారలకు నుక్తీనత్వ మొందించు నౌ
రా రాజీవదళాక్షరక్షితపురప్రాసాదరాఘ్నేతువుల్
హోరాహోరిఁ బ్రచార మిట్టిది గదా యుద్ధండు లావారికిన్. ౧౮౮

సీ. త్రవ్వి పోసిరొ కాక ధనదావసధవసన్నవ్యనానానిధానంబు తెల్ల
గొచ్చి తెచ్చిరొ కాక కుందనంపునగంబు వప్రస్థలులఁ గల్గు వజ్రవితతిఁ
గుప్పసీసిరొ కాక కుంభినీగర్భసంభవపసురత్నసంభార మొకట
కూడి నాకర్షించిరో కాక సప్తార్ణవీపదార్థవిశేషవిభవలక్ష్మి
నౌర వారిరుహాసనుం డైన వాని, కొలఁది లెక్కింపఁ దా నంత తెలివి గలఁడె
యనఁ బ్రకాశించుఁబురిన నేకార్థస్థార్థ, రూపకారోపణములైన యాపణములు.

శా. వేధస్సాధువిచారు లాగమశిఖావేశంతహంసంబు లు
దోబ్బేందుద్యుతినిర్వలాశయులు సంపూర్ణానుభావు ల్లిత
క్రోధు ల్సాధితసత్యసంధులు హుతాగ్ను ల్వాంతు రత్యున్నమ
స్తేధామాధురి సాధురీతిఁ బురి భూమిదేవతాపుంగవుల్. ౧౮౯

శా. భూభృద్భావముఁ జూపు రత్నకటకంబు ల్సాచురాగాదృతిన్
శోభిల్లు న్భుజకూటకోటి చటులస్ఫుర్తుల్ ప్రవర్తిల్లుఁ దే
జోభానూదయక్తీచంద్రులు పయిం జూపట్టఁ గాఢీరచ
ర్చాభక్తిప్రభ ధాతుభాతిఁ దనరన్ సత్త్రియవ్రాతముల్. ౧౯౦

మ. తనరున్ వైశ్యనివాసభూముల ముకుందక్రీ మహాపద్మలో
చన పద్మానన శంఖకంఠి మకరచ్ఛన్నస్తనాభోగ కుం
దనిభస్వచ్ఛరదాళి నీలకచ నందశ్చచ్ఛపస్వచ్ఛపా
దనమల్లోక వరప్రదాత్రి యగుచుం దాదృష్టిధానాకృతిన్. ౧౯౧

సీ. తారకాహారచంద్రముకురాలంకృతగగనలక్ష్మీనవదౌమలతిక
యాశుశుక్షణివిక్షణాక్షీణతరజటాజూటకోటీమాల్యశోభనంబు
కపిలర్షి నృషభభీకరరోషశిఖిలీఢతచు సాగరోర్ధ్వగమననిదాన
ముజ్జితేతరనదీయోగానురాగాబ్ధిపరిణాహపరిపూర్ణ భాగధేయ
మింది రేశపదాబ్జమరందధార
నలినసంభవకరకమండలుసలిలము
జైన మిన్నేటితోఁబుట్టు వైనశూద్ర
జాతిమహిమంబుఁ గొనియాడఁ జదుర మగునె. ౧౯౨

సీ. కర్ణచాలనలీల గలుగుట చిత్రమే దంతార్జునసూక్ష్మార్తి దళికుచూప
ఘణఘణద్భుఁటికాగర్జలు ప్రబలవే మేఘసంపదపాదమేదురముగఁ
దలకెక్తకున్నె యుద్ధతరజఃకాళిమ హరిచింత గలలోన నైనఁ గనమిఁ
దగువారి నిలుచుట దనరదే నిలువెల్లఁ బద్మకకుంభవిభ్రమము గమయ
ఘాత్తృతులు సేయు టుచితఁబు భూరినాగ
శబ్దవాచ్యతకలిమి నీజాతి కనఁగ
వెలయు నవ్వీట సంగ్రామవిజయభూమ
ధామమూర్తులు గంధాంధసామజములు.

౧౫౪

సీ. వడినేర్చుటకుఁ గాళ్ళఁ బడు గాడుపులమనఁబులలీల ఖురరజఃపుంజ మడర
ధారాధరము తొటఁ దళికుొత్తు మెలపులచాడ్చున నపరంజిసగతు లమర

* * * * *

వజ్రులును వినీతములు సాధునాహు లతికు
లీనములు శస్త్రపాతాచలితహృదయము
లాచరితచిత్రభంజశిసూచితాజి
నాటకంబులు బహువర్ణఘోటకములు.

౧౫౫

చ. రవిరథవేగ మంతయును రాక్షసకృత్యము చంద్రు తేరు సూ
తువశము*శూలిచక్రియును దున్దులు తున్దులు మాకు నీడుగా
వవి యని నప్పు నప్పురమునం దరదంబులు కేతుకింకిణీ
నివహావికస్వరస్వనితనిహ్నవవస్త్రురుచిచ్ఛలంబులన్.

౧౫౬

క. వడిగలిగి ప్రాససంపద, నడరి పదన్యాసలీల నతిచిత్రగతుల్
గడలుకొని సత్తవిత్వము, వడువున భటకొటి వీట వాలుం జాలన్.

౧౫౭

చ. శుకనిభు లద్రితుల్యములు సూనసమానలు నిర్భయుల్ జవా
ధికము లురుప్రతాపులు రతిప్రియమూర్తులు శ్రీయుతు ల్బహు
దకపరిపూరితంబులు సుధాధవళంబులు తత్పురంబు వి
ప్రకరివధూభటాశ్వనృపపల్లవవైశ్యతటాకహర్ష్యముల్.

౧౫౮

గీ. ఆదిమూలసమాస క్తమయ్యుద్విజకు, లమునిజచ్ఛాయఁదన్నవలంతియయ్యు
నుపవనావళివెలిమోచియుండుఁబురికి, మధుపసంగతిఁగలమలీమసత నొక్టా.

* తువిశమ-మా-వికస్వరస్వరతునీవహవజ్రురుచిచ్ఛలంబునన్-మా.

సీ. మాకందములు చైత్రమాకందములుకొన్ని క్రమ్మి పుప్పొడిదుమారమ్మవీవ
 నారంగములు వాసనారంగములు కొన్ని పూఁదేనె వాసన లోసరింపఁ
 గేసరంబులు దళత్రేసరంబులు కొన్ని కడివోనిఘమఘమల్ గ్రమ్మలింపఁ
 పాటలంబులు సామిపాటలంబులు కొన్ని విడియు తుమ్మెదలకు విందులొసఁగ
 మఱియుఁ దక్కిన తరులతామండలములు
 మదనశిబిరసమావేశమహిమఁ బెనుప
 నుపవనమ్ములు సంచరత్సుపవనములు
 గములు గొనియుండుఁ బురబహిష్టకవాటి.

౧౬౦

ఉ. కేసరిమధ్యమల్ గరుడకేతనువీటిసరోవరంబులన్
 వేసవిఁ గ్రీడలాడ నరవిందసమృద్ధిఁ దదాస్యచంద్రికో
 ల్లాసమున న్నగిడ్చినఁ గెలంకులఁ గైరవలక్ష్మీ నవ్వుఁ ద
 ద్వాసరనాథకృత్యము స్వవక్త్రీలాసకళాచ్ఛలంబునన్.

౧౬౧

వ. మఱియును.

౧౬౨

చ. వనితలమేని కస్తురియె వాలెరువై హిమవాలుకాతతుల్
 మునుఁగఁగఁ జేయుచు నిర్వులమొగ్గలె బుగ్గలుగాఁగఁ బర్వనూ
 తనమకరందకుల్యలన తన్నువహించి ఫలించు నప్పరం
 బున వివిధాభిధానభృతిభూషితశాలిశరీరవల్లికల్.

౧౬౩

సీ. కురువేరు గొనవచ్చి కుంతలస్తబకనిస్తులవిలాసశ్రీలఁ జొట్టుకొనుచుఁ
 గప్పఁగల్వలఁ గొనఁగావచ్చి నీలాంజనాంచితక్షణలక్ష్మీ నలఁతవడుచుఁ
 గుఱుమకందుకములుగొనవచ్చి మొనవాఁడికుదురుచన్ద్రబృలమదటఁగొనుచుఁ
 గనకాబ్జములు గొనఁగావచ్చి నెమ్మోముఁదామరసాగపులఁ దల్లడిలుచుఁ
 జిత్తములు విల్వఁదెచ్చినవిత్తములును
 నుఱకపోనాడి లోనాడుచెఱకువిల్లు
 తూపులకుఁ గాఁపులై చరింతురు పురమువఁ
 బుష్పలావీవశంవదు లోగిజనులు.

౧౬౪

చ. భ్రమిగొను తావియూరుపులు ఫాలగళన్నవఘర్తబిందుజా
 లము స్వవిమర్దనిక్వణమిశ్చుచకుంభభరంబుఁ బాణిర-
 క్తిమయును నుప్పటిల్ల నిజదేహాలతల్పదల్పించు గట్టివా
 లు మగువపిఱుఁ గాంచి మఱిలోనఁ గరఁగుదు రెట్లమగలున్.

౧౬౫

మ. హరితాశాంకపరిష్కృతాస్యతతవంశార్హక్రియానధరా

గరసావేశవశాంగచాలనపతాకారిమ్య తద్వైరకా

పురిసేనానటి యుద్ధరంగమునఁ గోపు ల్చాప మత్తారు లి

త్తురు సత్తీర్తిదుకూలమానధనపంక్తుల్ జీవరత్నంబులున్.

౧౬౬

సీ. కమలిసీముకుళపాకంబులఁ బరుపార్చు సారకాసారానుషంగ వేశ

విస్తేరకాశీరవిభవంబు ప్రభవింపఁజేయు గంధాపణశ్రేణులందు

బాలప్రవాళసాభాగ్యంబు గల్పించు మందిరోద్వానక్షమారుమాముల

భద్రవిక్రమలతాచ్ఛి క్రముద్ర యొనర్చు బరిఖిభవద్వాన్ధిపరిసరముల

సాంధ్యసవితృప్రభాధరాజ్జ్వల్య మబ్జ, లోచనాలోచనాశిందగోచరమధు

మదవికాసంబు సమయనీరదనికాయ, చంచలాచ్ఛాయ కందర్పజనకనగరి.

ఉ. శ్రీకమలాక్షవక్షము విచిత్రకళాకలనాకలాపనా

లీకభవాస్యచక్ర మనలీకమహావిభవావలీమరు

ల్లోక మనాకులార్థబుధలోకమిళిందరసాలసాలశా

ఖాకటకంబుఁ డత్పురశిఖామణిఁ బ్రస్తుతిసేయశక్యమే,

౧౬౮

క. రేల్లెల్లఁ బూర్ణిమలు ఋతు, జాలము సర్వము వసంతసమయము నిఖిల

స్త్రీలును బద్ధినుల యపాం, చాలురు నరు లెల్లవారుఁ జక్రధరుపురిన్.

సీ. వారణవారణవారణగ్రాహరి ధృతరాష్ట్రధృతరాష్ట్రధృతిహరుండు

కువలయకువలయకువలయ ప్రి యమూర్తి పద్మినీపద్మినీపద్మహితుఁడు

బలభద్ర బలభద్ర బలభద్ర కకుడంబు గోపాలగోపాలగోపనంబు

హరిసూనుహరిసూనుహరిసూను హితకారి గోత్రారిగోత్రారిగోత్రశంబ

మంబునిధిశాయి శాంబరీడంబరాభి, రామయదురాజమూర్తి గారాముసేయ

ద్వారవతిసారవతియుశృంగారవతియు, శూరవతియును నై నిత్య శుభములొందు.

మ. దనుజాంతఃపురతారహారతికాదాత్రంబు గోత్రారిము

ఖ్యనిలింప ప్రమదాకపోలమకరీకల్యాణకల్యంబు భూ

వనితాభారవిదాహాభేషజము నై వర్ధిల్లు తాదృకునిద

ర్శనముం దాల్చు సుదర్శనుండు జగదధ్యక్షుండు రక్షింపఁగన్.

౧౭౦

క. ద్వారవతి యొప్పు లక్ష్మీ, గౌరవతిలకితము లై న కలుములకలిమిం

దారాధిపపాలితరా, కారజనియుఁ బోలె నుబ్బు కడలికిఁ దోఁపన్.

౧౭౨

శా. ఆరీతిం బ్రభవిష్టు వైనవసుదేవాపత్య మవ్యాహత

వైష్ణవక్రీడ నశేషలోకపరిరక్షాదక్షుఁ డైయుండ ని

ర్భారుం డై సుఖయించు విష్ణుఁడు సుధాపాథోధికల్లోలఁడో
లారంగత్పణిపుంగ వాపఘనలీలాతల్పసంసుప్తుఁ డై.

౧౭౩

మ. రణరంగాభిముఖారివీరవరశీర్షశ్రేణి వేతాళవా
రణయానాకుచశైలకూటముల హారశ్రీఁ బ్రతిష్ఠింప రు

క్తిణి నస్త్రాద్రికృపాణధార జయలక్ష్మీదత్తహస్తాంబుజా

ర్పణఁ గృష్ణుండయ నేర్చుఁగాక నడిపింప నృకృమే యేరికిఁ.

౧౭౪

స్తంభర. కమలాక్షిం గంబుకంఠిం గరివరగమనం గచ్ఛపస్వచ్ఛపాదఁ
హిమహాసఁ హీరదంతిఁ హిమకరవదనఁ హేమగౌరంగయస్త్రి

న్విమల నివిద్యానిధిఁ శ్రీ వినిమయసుషమ స్వీరలక్ష్మీసహాయ

స్త్రమియించు స్త్రక్తిణి న్యాయరణవరదుఁడు గారానధీరానురక్తిఁ.

౧౭౫

— శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారము —

వ. ఇట్లనన్య సామాన్యసౌజన్యలావణ్య ప్రముఖ నిఖిలగుణగణధన్య యగుభీష్మక
కన్యయందునమందరాగుండైమందరాగధరుండుతరుణతరతరంగతురంగారో
హణరేఖాచతురమరుదంకురాలంకృత హరిదవధిపుంజంబు లగు వేలావనల
తాకుంజంబులయందును నంజనశ్యామలకోమలహరిసీలశకలశలకాకికాకిరణ
కిసలయ కల్పితకుహనాకువలయతల్ప యోగంబు లగు రై వతగిరికందరా
గర్భభాగంబులయందు ను బరభాగపరిబృంహితపరాగవరంపరా విశచిత
వనదేవతావసన వాసనాచూర్ణవర్ణోద్దేశంబు లగు నుపవన ప్రదేశంబులయం
దును గాశకుసుమసమవిమలడిండీర ధారా దుకూలవేల్లితపులినమూలంబు
లగుసరిత్పూలంబులయందు ను బ్రాలేయశైలవిశాలరూపచంద్రశాలా నిరూ
పణసంగ్రహంబు లగుగృహంబులయందు ను బ్రసవశరమహోత్సవసామ్రా
జ్యసౌభాగ్యంబు లనుభవించుచు గడియలు గడపి ముహూర్తంబు లుత్త
రించి జాములు వోమీటి దినంబులు చనంద్రోచి పక్షంబులు విక్షిప్తంబులు
చేసి మాసంబు లోనరించి ఋతువులు కృతపక్షచి యయనంబులకుం బయ
నంబులు గావించి శరత్తులు ప్రవరించుకాలంబు నిమేషలీలంబుగాఁ గడ
పుచు నుండియుండి యొక్కనాఁడు.

౧౭౬

సీ. గురివెందపూదీఁగకొదమ లల్లినచోటఁ గపురంపుటనఁటులుగమియుచోటఁ
దరుణరసాలము ల్లట్లుగొట్టెడుచోట సురపొన్నపుప్పొడి గురియుచోట
ద్రాక్షపందిరులుసందడిగ్రండుకొనుచోటఁ బాటలామోదంబు ప్రబలుచోటఁ
బసిడిగేడ్లఁగిపూపు పసిమిగ్రమైడిచోట వజ్రురక్తశోకవనికచోటఁ

దొలఁకుగొజ్జంగ పూనీటికొలఁకులందుఁ
గొదమరాయంచపదుపులు పొదలుచోటఁ
జిలుకజవరాలుగమి గజ్జగెలసి మరుని
మర్త ముద్ధాటనముసేసి మలయుచోట.

౧౭౭

సీ. ముంగారుకుంకుమ మొఱవతా నేలల నలుచుట్టుముట్టిన నలదలతల
ప్రాచుడుక్రిందటి పఱపుటాకులదళ్ళ మరుచంపుటోవరి మరకతములఁ
గేళిలైలముచ్చక్రి బ్రాలేయలైలాశ్శకలకల్పిత మైన జగతిమీఁద
సాంకవమృగనాభిచందనకర్దమవిరచిత ప్రత్య గ్రవేదియందుఁ
జిన్ని చెంగల్వబటువులు సన్నజాజి
తలగడలుఁ దమ్మిత్తూఁడులతలిమతలము
వెలయఁ గొలుపుండె రుక్మిణీవిభుఁడు తత్స
మయము వేసవి యగుట హృత్ప్రియ మెలర్ప.

౧౭౮

- క. కర మరవిందం బని చా,మరహంసిక యిడిన గ్రుడ్డుమాడ్చి నమరు దం
తరచిత మగుసంకుమదపు, బరణి యొకతె తాల్చి నిల్చె బద్ధాక్షుకడఁ.
- క. వెలిగుంచె దాల్చె నొకసతి, కలిభంజను నెదుట నైజగమనస్పర్థా
విలమతి మీఱినపద్మజ, కలహంసముఁ బట్టుకొనిన క్రమ మేర్పడఁగఁ.
- క. కాళాంజి పూనె నొకసతి, నానీకదళాక్షుమ్రాల నన తేనియలఁ
ధూళించుపుష్పగుచ్ఛము, దాలుచునుద్యానదేవతయునుంబోలెఁ. ౧౮౦
- క. అసురగ్రాసకృతాంతక,రసనఁ దసనా ధరించె రమణి యొకతె సా
రసనేత్రుమ్రాల దంభో,శిసహితవర్హాసమానలీలావహ యై. ౧౮౧
- క. గందవాడిబరణి యొక్కతె, కందర్పునికన్నతండ్రికడ వహించెఁ
మందారలతిక పుష్పాడి, చిందుగుళుచ్ఛాబుఁ బూనుచెలువం బెసఁగఁ.
- క. యూవకరసఘస్పృణం బగు, పావడ ధరియించె నొక్కభామిని జలధీం
ద్రావాసదిశ ప్రవాళల,తావర్ణ దినాంతలక్ష్మిఁ చాలుచలీలఁ. ౧౮౨
- క. రజనికరకలితరాకా, రజనియునుం బోలె నొక్కరమణీమణి యం
బుజనాభుఁ గొలిచె ముకురము,నిజకరపుష్పరమునకును నెయ్యముచూపఁ.
- క. నురటి తవనించె నపు డొక, కరటి ప్రతిమానయాన కమలాక్షుకడఁ
సరళరుచి దక్షిణాయన,తరణిం బ్రకటించుదండధరదిశవోలెఁ. ౧౮౩
- గీ. కనకరచిత యైన కనకాలుక వహించి, సనకజనకజనకుఁ గనకగారి
యొద్ద గొలిచెఁదేనెలొలుకు తెచ్చెరతోడి, నలినినలిసమిత్రుఁగొలుచుకరణి.

- ఉ. కీరము నైతపల్లయును గిన్నెరవీణయు వీడియంపుఁ గ
 ర్పూరపుఁబెట్టెయున్ హడపము న్వహించి మిటారి గుబ్బెతల్
 చేరి భజించి రాకొలుపు చెన్నెసఁగెం ద్రిజగద్విపారిశ్రమ
 గారరసం బశేషమును గ్రక్తున న్నక్కడ నిల్పెనో యనన్. ౧౮౮
- మ. మృదుకర్పూరపరాగరాజసుషమోన్మేషంబు దూషించుచే
 లదళత్పంకజకర్ణికాగ్ర సమశీలం బైన నెమ్మేన శా
 రదచంద్రప్రభ పుష్పరాగశిలఁ జేరంగల్లు సౌభాగ్యసం
 పద గల్పింపఁగఁ గప్పలేనిక్రియఁ బైపై హారముద్దోపఁగన్. ౧౮౯
- క. ఒకమెఱుఁ గొకతెఱఁ గొకచెలు, వొకలా గొకబాగు నొకముఖోల్లాసశ్రీ
 యొకచందం బొకయాదం, బొకవినయము న్నొకనయము నుల్లముదెలుపన్.
- క. తను డాసి యున్న రుక్మిణి, గనుఁగొని చేసన్నఁ బిలిచి గర్భోక్తుల నె
 మ్మనము గిలిగింత లార్పఁగఁ, బనిగొనియెఁజెప్ప రానిపనిఁ బ్రియఁడెలమిన్.

*

*

*

*

వ. ఇవిధాబుర నచ్చుదుమనసుండు వివిధవినోదంబులం బ్రొద్దు గడపి యప్పు
 డంతికి నుప్పఁగడలిఁ జూపి యిట్లనియె. ౧౯౦

ఉ. తామరసాక్షి చూడు తిమిథామము సామజనీలనీరద
 స్తోమ మనారతార్ద్రవిసోమము గర్భవనన్తహీధర
 గ్రామము రత్నసంపదభిరామము కల్పితదైత్యరాట్టల
 డేచుము నిన్ను భావపరిసీమ మిలామణికాంచిదామమున్. ౧౯౩

మ. పనితా నీ వలనాఁడు పంచిన సుధీవర్యుండు నన్గొంచి కాం
 చనపీతంబున నిల్చి నామదికి నుత్సాహంబుగాఁ బల్లుమా
 ఛ్చిని వీచీగతి నొక్కక్రాంచ మిదె కంటే యీతమాలస్రమం
 బునకుంబోయి సమీపహేమపులిసంబునైట్టి గర్జితైడున్. ౧౯౪

శా. నీతే నే వలనాఁడు మున్ను చనుచో నీతి నివ్విచారించి నీ
 నాకీర్ణంబుగ నీరపాణి నను డాయ న్వచ్చుమర్యాద శు
 భ్రాకారం బగు మేఘ మొక్కటి వివీలాభంబు వెన్నాడెఁగం
 తే కోకస్తని యుల్లలల్లహరికోటియుక్తి నివ్వారిధిన్. ౧౯౫

చ. పడపుఁ దీవ చూడు మిదె భామిని కోమలనీలపల్లవ
 చ్చవియుత శైవలస్తబకసంగతి నింపు వహించె గాళికా

- భవనము నిర్గమించి పురపద్ధతి కున్ముఖ వైన సిన్ను డా
 సి విపుల బాహుమధ్యమునఁ జేర్చిన మామకమూర్తిఁ బోలెడున్. ౧౯౬
- గీ. లవణజలధిలహరిఁ దవలినక్రొత్తారు, మెఱుంగుఁదీవఁజూడు మెఱుంగుఁబోఁడి
 నీలరత్నశకలనిర్మితమద్రథా, రూఢవైననీదురూపుఁ జూపె. ౧౯౭
- ఉ. వాలుగమీలపిల్ల లనివారణ గ్రొచ్చిన నుచ్చలించు నిం
 తీలవణాబ్ధినీచికలు దృష్టిముదం బాదవింపఁ జూడు న
 న్నాలముఁగోనఁ దాఁకు మగధాధిపవీరుల వాఙిరాజి ను
 ద్వేలతఁ జూచి ముంచిన మదీయశీలీముఖరేఖఁ బోలెడున్. ౧౯౮
- గీ. తైవలచ్చన్నముఖముతోఁజౌకళించి, పవనహతిచేతనన్నాచుబయలువడిన
 నీరుమానిసిఁ జూడు మన్నిశితశరవి, రూపితుండగుక్తిప్తారుషముఁ దెలిపె.
- ఉ. భామిని చూడు మిజ్జలధి పై నెదనాటి నటించు నంబర
 శ్యామిక ఫాలలోచనుమహానస మాట యెఱుంగఁజేయుఁ ద
 ధూమమహాలి యొప్పె నిది ధూమము గల్గినచోటఁ గల్గుఁబో
 ధూమపతాకుచున్చి యనుమందువు సౌర్వశిఖిచ్ఛలంబునన్. ౨౦౦
- సీ. భుజియుపఁ గల్గె వేల్పులకుమృష్టాన్నంబు ధరియుపఁగలిగె రత్నంబుహరికి
 నెక్కుంగఁ గల్గె మత్తేభ మింద్రునకుచు నిరహందఁ గలిగె వాహినులకెల్ల
 శరణంబుచొరఁ గల్గె సురవిరోధులకుఁ బ్రాణమునిల్పఁగలిగెమైనాకమునకుఁ
 జెరువంగఁగలిగెఁ గ్రొవ్విరి పురాఁరాతికి నలపట్టుపుట్టంబు గలిగె నిలకు
 నీపయోగాశితమున నేతదమిత, వైభవోద్వీగీర్తి సర్వస్వలక్ష్మిఁ
 దెలుపుచున్నవిచూడుమోకలువకంటి, పాండుడిండీరమండలీహిండనములు.

— ప్రద్యున్నజననము. —

- వ. అని యన్నలిననయచుండు నయనసుధావర్తి యగు నుదధిచక్రవర్తి విక్ర
 మం బాచక్రస్తనికి నెఱింగించి నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యుచితగతిఁ
 గృతకృత్యం జై యుండె నప్పండరీకనాథువలన నవ్వేదండయానకు
 ఖండవరశుపరుషతరలలాటకృషీటభవజ్వాలావలీఢతనం డగు నతనుండు
 ప్రద్యున్నాభిఘానంబునఁ బ్రభవించి యభినవలావణ్యమణిగణపణ్యవీధి
 యగునగణ్యవిలాససౌభాగ్యంబునం దేజరిల్లుచుండె వెండి యు నతండు.
- సీ. చెలువలమొగముతోఁజెలికారమొనరించుకలువ నెచ్చెలిపొందుగలుగువాడుఁ
 నుగువలబాఘులతో మైత్రి సృష్టాదించు వెలఁదిచక్రైరతీగవింటివాఁడు

నెలతలయూర్పుతో నెయ్యంబువచరించు మలయానిలపుసూతుమనుచువాఁడు
 తేజవలకురులతో నెఱచుట్టటిక మందు కొదమతున్నెదనారి గూర్చువాఁడు
 సొగపుటింతుల ముయ్యంచుచూపుగమికి
 విందు లగు తూపు లొగి గారవించువాఁడు
 కాముఁ డనవధిసుషమాభిరాముఁడొప్పు
 ఘటితశంబరమథనసంగ్రామసీమ.

౨౦౩

- క. కమలాంబకుండు ఖగరథ, కమనీయుఁ డనన్యజుండుఁ గఱ్ఱియునై శ్రీ,
 కమనసమానాకృతి రతి, రమణుండు శృంగరమునకు రాజై వెలసెన్.
- సీ. సటము గానీకఁ బాసటమువెట్టఁ గటారి కబ్బ పిచ్చిల మరందాన్వయమున
 డిగనిచ్చ నిచ్చ వాఁడిగనూఱు శరపంక్తి సారసాహితబింబశాణకమున
 నుసిసోఁకనీక పూను సి తేక్షుచాపంబుఁ బాంధవైశనవపంకలిప్తిఁ
 బురివివ్వనీక డాపు రిరంస లుడిగించి బిగితాచిచవిచూపి భృంగగణము
 ఫాలలోచనఫాలాక్షికిలీకిలఁ, దనువు విడనాడియును యశోదాకుమార
 సరశకరుణామృతంబున మరల బ్రతికి, శంబరారి జితారి యై జయము చేరి.
- చ. జలధి మధింప వేలకును సర్వజనస్పృహణీయకాంతిచే
 నలరి యనర్థరత్న ముదయం బగులీల మురారి కాదిల
 త్క్రిసితయైన రుక్మిణికి మీనపతాకుండు పుట్టి క్రి ది
 క్రిలకముగా నొనర్చె వలదే యిల దేహికి నిట్లు వర్ణలక్.
- సీ. గోవృషభంజనకుశలవత్సనుఁ డయ్యు గోవృషరంజనగుణము గలిగి
 మాతులశోషణమహిమాన్వితం డయ్యు మాతులపోషణఖ్యాతిఁ దనరి
 పంచజనాప్రియప్రారంభుఁ డయ్యును బంచజనప్రియప్రాధి మెఱసి
 కువలయాపీడగౌరవహర్త యయ్యును గువలయాపీడనైభవము నొంది
 యరివిదూరుఁ డయ్యు సరిధారియై యద్భుతాతిమిత్రుఁడయ్యు నర్జునాహి
 తమ్మైనర్చుశార్ణగ తముఁబ్రోవఁ బ్రజలెల్లఁ, దల్లిమఱుంగు ప్రజల తనుపుగనిరి.
- సీ. అల పార్శ్వటయ కానియనిలంబునింతులసంవ్యానముచెఱుగుజడియ వెఱచుఁ
 బాకమాత్రమకాని పవనసారథియును బడిమిటి తనయిచ్చుఁ బ్రబల వెఱచు
 నడిగి కొంటయకాని యలబ్రహ్మకొడుకైన బరధనం బణువేనిఁ బట్టవెఱచు
 మర్యాదనే కాని మారిసంకటముఖక్షుద్ర బౌధలు నిక్తి చూడవెఱచు

నిగ్రహానుగ్రహక్రియానిపుణుఁడైన, ధర్మమర్మవినిర్మాణకర్తమండు
హస్తగతచక్రఁ డైనబలానుజండు, ప్రాజ్యభుజశక్తిఁబ్రోచుసామ్రాజ్యమునను.

— ఆశ్వాసాంతము. —

శా. తారామండలబింబమధ్యవిధుకాంతగ్రావవేదీతటి
నైవ్విరక్తీడనలోల విశ్వభువనస్వామీ త్రయీకామినీ
హారాలంకృతిసీలనాయకమణి హఃసోపవాహ్యోర్చనా
పారంపర్యవిధేయచర్య వినమదృక్తాపవర్గప్రదా. ౨౦౯

క. సకలసురేశ్వర హిమకర, శకలకిరీటాంగనారసజ్ఞాస్పద పూ
ర్ణకలముఖాంభోరుహ సా, యకలలితాకార శార్దూహరిభుజాగ్రా. ౨౧౦

స్రగ్వీణి. అండభాదీశవాహ జగద్దేహ వే, దండరత్న గుణాధ్యక్ష పాదానతా
ఖండలా గండరింఖన్తణీకుండలా, పుండరీకేశ్వణా పుణ్యకృదీప్తణా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యకరుణాపారంపర్యపాత్రాత్రేయ
గోత్రాప్రస్తంబసూత్ర పవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీ
తంబైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

Handwritten signature

శ్రీరస్తు. సాంబోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీమతైస్తుభతరణి, వ్యామిశ్రభుజాంతరాళవనధరపథ నీ
లామానసహంసక ల, త్తీమందిర రంగధామ మేచకధామా. ౧
- వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— సత్రాజిత్తుచరిత్రము. —

- శా గోత్రాభ్యున్నభద్రైర్మయః డాగమశిఖాగుచ్ఛద్విరేఫంబు ధ
ర్మత్రాణప్రవణుం డశేషజనతామాన్యం డనన్యాతిథి
తూత్రతూంతివితీర్ణినిర్ణయ కళాగణ్యండు నై ద్వాదశక
సత్రాజిత్తుండు వృత్తశాలి మనుఁ గృష్ణస్పర్శిసంపత్ప్రభా. 3
- సీ. హరుబండికంటికి హరికుడికంటికి మనువిచ్చు నేవేల్పుమండలంబు
తిమిరశృంగము నాదితేయాద్రిశృంగంబుఁ గరగతం బేవేల్పుగాఢగతికిఁ
బదిరెండురాసుల బహుళార్ధరాసుల ఫలమిగి యేవేల్పు తెలియఁబఱుచుఁ
దొంగలవాకట్టు సాధువులవాకట్టును వర్ధింప నేవేల్పు వలఁతియయ్యె
ననవెలయుహేళి పద్మినీవనితతాళి, తుహినభూధరదంభోళి మహిమశాలి
సర్యముభజించుసత్రాజిదాహ్వాయండు, పరమకళ్యాణపరిపాక బాంధవమున.
సీ. దరిఁబట్టఁజిటుమీలఁ దమచంచువులఁబట్టియెచటఁగ్రొంచలునించు* నేటిసీటి
కీని కన్నులు గుట్టఁ గాన మందులు దెచ్చు వ్యాఘ్రికి నెచ్చట హరిణగృహిణి
జరతసింహమునకుఁ గరదండ మెచ్చటఁ దైదండసవరించుఁ గరికలభము
సోఁగగాడుపుఁబాలు సొనుపు నెచ్చట నెమ్మి యపుడప్పడవ్వనినహిశిశువులఁ
గదుపుఁ బెడఁబాయు ప్లవగ పాకముల నెచటఁ
నిండుమదిఁ బ్రోచుఁ దల్లియై కొండగొఱియ
యట్టిపుణ్యాశ్రమస్థలి సర్దుఁ గొలుచు
నాశ్రమ మొనర్చి సత్రాజిదవనిభర్త. ౪

* గ్రొచ్చుకొనిచ్చు-మా.

లయగ్రాహి.

సూర్యః డిమిశౌఘిపుశౌర్యః ద్రిజగద్విహృతిధుర్యసమరప్రణుతచర్యసతర
తా, హార్యయమవచ్చిదుపకార్య శ్రుతిసంపదుపహార్యసకలోపకృతికార్యగ్ర
హరాజీ, వర్య సుఖదాయి పరివర్య నవిభావ్యనిజధైర్య జయసంప దనివార్య
నురుతేజః, సైర్య సతఃడు త్తమసపర్యలభజించె గతపర్యటన మైన మన సార్యలు
నుతింపఁ.

౬

ఉ. ఆనియమంబు నాయమము నాదమ మాశమ మానిరుంతర

ధ్యానవిధాన మాబహువిధాననబంధవిదగ్ధభావ మా

మానస మెందునుం జనని మట్టును గుట్టును మఱాను లౌ ననం

గా నతఁ డౌప్పు భక్తికలికాకిలికించితబోధమాధుర్వి.

౭

గీ. దేవిగాయ త్రి సవ్యావృతియును సశిఖ, యునుఁదనర సజ్జయును నింటనోలగింపఁ
గెంపుఁగరముల వేల్పుఁ బూజింపనేర్చె, ద్వారకా వాసిమునులలో వాసివడసి.

శా. రాజీవాపుఁ డహర్నిశంబును వినిద్రస్ఫూర్తి మన్మూర్తి స

త్రాజిస్తానసమానసౌకమయి రారజ్యద్గతిం బొల్చియున్

రాజీవాసనశాసనం బగుటఁ బోరామి న్నభోమధ్యర

ధ్యాజాంఘాలికమైన త్రిమృట నలంతం బొందు డెందంబునన్.

౮

ఉ. రేసినవీఁక సద్భటవ రేణ్యులు యోగవిదగ్రగణ్యులున్

గాసిగ నిచ్చఁ దూలి చనఁగాఁ జనఁగాఁ బెనుగాయమైన య

వాసరనాథుపేరురము వ్రయ్యయు న్నోయ్యన మానవచ్చె డి

గ్భాసితవృత్తియకా నతనిబక్తి సుధారసవర్తి యయ్యెనో.

౧౦

ఉ. ఈగరిమం దపంబు రచియించుచు వంచితరాగుఁడైన య

య్యోగివతంసునేమమున నుల్లము వెన్నవలెం గరంగె ఛా

యాగజగామినీ స్తనయుగార్పితగోస్తనపద్మరాగరా

గాగమకారిబింబసుషమాధిక శాలికి సంశుమాలికిన్.

౧౧

—సత్రాజిత్తునకు సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమై సృమంతకమిచ్చుట.—

సీ. ఇంద్రునివిలుప్తాయ మెకస్మక్తముగఁజేయఁగలచాయఁ గోటీరకాంతిదనరఁ

జలుక తెక్కులడాలుగిలు బాడఁగాఁజాలు లలినేలు మకరకుండలము లమరఁ

జలువవెన్నెల వెల్లిగొలుపు తేటఘటిల్లి... .. హారవల్లులు దనర్చు

నెఱుమిస్తుగమినాదు మఱిపింప నెఱవాదు లగుపాదుకలరవ ఖార్భటింప

జలుఁగునవరంజలేనిగ్గుసిగ్గువఱుచు, తఱచుతనుకాంతి క్రొక్కారుమెఱుఁగులీన
శంఖచక్రధరుం డొక్కచక్రనయ్య, యవతరణమొందె సత్రాజిదగ్రవీధి. ౧౨
గీ. అర్చుఁ డుద్బుద్ధతారకుం డమృతవర్షి, ఘనవిహారంబు ధ్రువసిద్ధికిని నెలవును
నగుచురెండవగగనంబాయనఁగఁబాలుచు, నస్తుహాశ్రమవాటంబునధిగమింప.

క. సత్రాజిత్తు నిజోటజ, ధాత్రీసవిధమున వెలుఁగు తమ్ములయనుఁగుం
బత్రరథధ్వజదక్షిణ, నేత్రము నీక్షించి వికచనిజలోచనుఁడై. ౧౩

మ. అవనిం జాఁగిలి మ్రొక్కి లేచి నిభృతుం డై సూర్యనారాయణుఁ
భవకారాగ్రహబంధమోచనవిధాపాండిత్యపారాయణుఁ
రవి రాజీవవనీవనీపకశుభప్రాప్తిప్రియంభావుకుఁ
సవిత నాస్థుసఖు న్నుతించు నిగమస్ఫారోద్గమద్వాక్కులఁ. ౧౪

మ. నినుఁ బద్మోద్భవుఁగా భజింతునో భవానీభర్తఁగా నెంతునో
వనజాతేక్షణుఁగాఁ దలంపుదునో దేవా ! కాక యమ్మువ్వు రీ
తనువై నిల్చిరో యంచుఁ జాతునో మదిం ద్రయ్యంతసిద్ధాంతవి
జ్ఞనహృత్పంజరరాజకీరమ ! జగత్సాక్షి ! యెఱిఁగింపవే ! ౧౫

చ. అలఘుఁ గళానిధిం గువలయప్రియు రాజును జూడఁరోసి బ
ల్లశములతల్పు బిగ్గనిడి తామరమొగ్గలమూలయింటిలో
నలి చెలిగాఁ బరాగపటికావృత యైన సరోరుహేంద్రురం
గిలకిల నవ్వుచుండ గిలిగింతలు వెట్టుదుగా దినాధిపా. ౧౬

ఁ. శూలిలలాటకీలితోలుచూలునుబోలిన ముండుపేసఁ
హేళి ! కరాగ్రకుంభముల నెల్లరసంబులు నాహరింతు వా
శీల మెఱింగితి న్నుజనసేవధి తావకమూర్తి వేదవి
ద్యాతికాలవాలముగదా జలపూర్ణము సేయు టొప్పుగుఁ. ౧౭

సీ. అపరపక్షయూహాతినఱుగుడుగొన్న యుడుభర కెవ్వ చంద్రోదయపటు
లఖిలావనీతలోన్ముఖవృష్టికిని గెంపుఁదూముకాలువలనఁ దోచు నెవ్వ
యెవ్వ గాధాంధకారేభయూధములకు దుందుములై మహాధ్ధురతనిగుడు
సాకాశనికషోపలాభోగమున కెవ్వ యెరసినకన్దుబంగరుప్రనిగ్గు
లహరుదధివీధుమోది క్తి నడరునెవ్వ, యెవ్వచీపార్పులమరులయొండకల్ల
నట్టి నీభానీవుల వినమూర్ధకామ, ధేనువుల నేన్న మాతరం హానతరణి.

క. విరహాక్వధితరథాంగో, త్తరములఁ గరములఁ జెనుల్చి తాప ముడుపు దో
యరుణకిరణ ! ద్విజరక్షణ, పరిణతి తేజోధనులకుఁ బ్రాభవము గదా. ౨౦

సీ. నవనవోదయలీల దివసాధిపత్యంబు నేకచక్రముగాఁగ నేలు దనియు
నలపద్మినులఁ గరంబుల నంటి డెందంబు గరఁగించి రాగంబు గాంతు వనియు
హంసశబ్దమునకు నర్హంబుగా విష్ణుపదమునందు నె ముక్తి వడయు దనియుఁ
దనలోనఁజొచ్చు రాజునకై బలమిచ్చి పగలీఁగు మనఁజాలు ప్రభువ వనియు
విధుని గనుపాపఁగాఁజేసి వెలయుకతన, నఖిలజగదంబకంబనీవగుదువనియు
నిన్నుఁ బ్రణుతింతు సేవించు నెమ్మిగాంతుఁ, గాంతిహృతతారకా తేజః సురాజ.

సీ. పురుహూతముఖమరుత్పుష్పాంజలులఁగూడిపడగతాఁకులరాలునుడువులడర
సమసమయోత్ఫుల్లజలజ ప్రథలఁగూడి యుదయరాగచ్ఛట లుద్ది వడయ
నఘ్నోరచితలాస్య శేషములఁగూడి హరిహేతిహూతినృత్యములుగమయ
గాఢాంధకారవికారంబుతోఁగూడి భువనజత్యంబు నవులఁ జనఁగ
దళితము దేహదేహార్తములఁగూడి, భూసురాహ్వాంబుపూరంబు తేనకేఁగ
నిత్యకళ్యాణముల నిచ్చునీదురాక, రాక యై లోకదృశ్యకోరములఁ దనువు.

క. నీపాదపద్మరేఖక, లాపము మన్నిటలమున కలంకృతి యయ్యెం
బాపహర ! నాకు నన్యదు, రాపము లగుకలుము లిచ్చి హర్ష మొనఁగజే.

క. అనిపలికె పసత్రాజి, త్తును సాదరదృష్టిఁ జూచి తోయజమిత్రం
డనుపమఘృణి యగు నొకమఃశిఁ, దనకేలందాల్చి యత్సుదాతతఁబులికె.

సీ. ఇది తొల్లి సృజయించె నుదితానురాగుఁ డై నిఖిలలోకైకనిర్ణీత ధాత
దీనికిఁ గాస్తుభాదికదివ్యచుణులెల్ల వెలదీర్చుచోఁ గీసవెలితి ఛూపు
నేభూమినిదియుండు నాభూమి తొమడాంబరపీఠ నెఱుంగక సిరల ప్లటలుఁ
గాంక్షింతు రమరపుంగవులు దీని ధరింపఁ దారుణ్యలావణ్యధాయి గానఁ
గురియు నెనిమిది బారుపు ట్లందనంబుఁ, బ్రత్యహము నివృహరత్న పల్లవకము
గలిగె నాకిది మున్నోక్షకారణమున, నిదిస్యమంతకమనువేర నెసఁగుననఘ.

ఉ. నీదుతపంబు నీజపము నీగుణరక్తియు నీదుభక్తియు

న్నీదయ నీదమంబు మదినిర్వృతి నాకొదవించె దీనిఁ గొ
మ్మోదళితారి యీమణిగణోత్తముఁ ధరియించి బ్రహ్మరు
ద్రాదుల నైన గెల్చెద వనంతవిభూతివి శేషచాతురిక.

౨౩

క. హరిసిరికి నీవు మదిలోఁ, గర మరుదందుదువు దీనికతమున నీకా
హరిసిరికిని మిక్కిలి యగు, సిరియొదవుం గొదవ లేదు చిరకీర్తినిధి.

౨౪

- క. ఆరోగ్యదానభేషజ, మూరబ్ధమనోరథోదయాభిముఖము నీ
వీరత్నంబును నైకొను, మీరత్నంబునకు నెనయె యేరత్నములున్. ౨౮
- వ. అని సభోరత్నం బావిద్య న్రత్నంబునకు నాస్యమంతకరత్నంబుఁ బ్రసాదించి
ప్రసాదమేదురపదనవనయహుంఁడై నిజమండలంబు నలంకరించె నంత సక్తడ.
- చ. వరమునఁ గన్న రత్నకులవల్లభము నిజపాశిపంకజో
దరమునఁ దాల్చి యొప్పె నలద్వారవతీగృహమేధి కల్పశూ
మిరుహము కొమ్మనుం బాలుపువీణు ఫలంబును బోలెఁ బూర్వది
కృరిసరవర్తి యా నుదయభానుని బూనిన మిన్నునుం బలెన్. 30
- సీ. కలధాతసాధమాండల మయ్యె గిరులెల్లఁ గరులెల్లఁ బురుషప్రకాండు లైరి
వనజాకరము లయ్యె వాఁకలకులమెల్ల నలమెల్లఁ గాండకాండంబు లయ్యె
నపురఃస్త్రీలైరి యసదుఁజెంచెతలెల్ల లతలెల్ల మణిదీపలక్ష్మి లయ్యెఁ
దేజోహయములయ్యె దీప్తోగ్రహమలెల్ల దరులెల్ల యవనికాంతరము లయ్యె
స్యందనములయ్యె సైకతకందళంబు, లండజుబులు మాగధవండ మయ్యెఁ
గాన వీడయ్యె నారవిధ్యానకృతికి, నాస్యమంతకరత్నమాహాత్మ్యలభి. 30
- శా. ఆకల్యాణగుణుడు వీతనియమార్హాకల్పంఁడై తొంటికా
రాకుల్ డుల్లిన పల్లవ స్తంబకరమ్యాకార మా మావితే
మోకంబోలి విచిత్రభూషణుచు ల్లుంభారమై పర్వ ను
ల్లోకశ్రీకమనీయమూర్తిరుచిఁ బాల్చున్ భోగదేవేంద్రుఁడై. 3౨
- వ. అప్పుడు కష్టరంపుటుప్పరిగ ముంగిటి యింగిలీకంపురతనాల కెలని పం
దిటిక్రిందఁ దరుణతరణిమండల మధ్యవర్తి యగు నారాయణమూర్తియుం
బోలె నారాజచక్రవర్తి కీర్తనీయుం ఁడై యుండుట యు నాఖండితారిం గదిసి
ముదుక లగుధరణీతిదశపురంధ్రులు పద్మితులు పద్మకేరంబులు పద్మమిత్రుప
యిం జులుకు చెలువునం బసువునసలున నుసిమిన సే వోసి రుత్తాలదండ
వాలంబులు నుదగ్రగోపిచందనపుండ్రకచిత్రకాయంబులు నగు విప్రశాస్త్రాలం
బులు దీప్రాశీర్వాదనాదంబుల సంతరాయహరిణంబులం బరిహరించిరి పంచశ
రశ రాసనప్రపంచవంచ నాచుంచురంబులగుకటిపంకకనుబామలు నిక్షించి కి
లికించితోదంచితంబు లగు కెలపుం జూపుల నేపారి రూపాజీవలుసేవించి రధి
కారపూరుషులు వారి వారికిం జేరి తమతమ పారుపత్యంబులు ప్రత్యేకంబు
వక్షణించి రుక్మ మెఱసి కక్షనంపుభటులు కుసానాకిటి మాఱుటబాంధులుం

బోలెఁ బ్రబలబలపరిస్పందులై క్రందుకొనిరి తనుమంతంబు లగు నభస్వం
తంబుల యోజ రాజిల్లు నాజానేయతేజోహయంబుల నెక్కి రాహుత్తులు
మోహరించిరి సారథులు రథ్యసనాథంబు లగు రథంబులు గొనితెచ్చి రథి
కులం గలయం గని యవితథమనోరథు లై రెల్లయెడల వేణువీణామృదంగ
పణవాదినిక్వాణంబులు పిక్లతిల్లె మఱియు నాగరకంబు లగు బాగులన్నియు
నున్నిద్రంబు లయ్యె నయ్యెడ.

33

గీ. పద్మవాసనకర్ణి కాభద్రపీఠి, నించు రాయంచదొర విడియించురీతి
మకరకేతుకటారి యశా నొకమిటారి, కమలహితభక్తుఁగనకపీఠముననునిచె.

సీ. కలచూపు రంభనెచ్చెలి యయ్యె మూఁపున మంజుటికుఁచియ మాటియొర్తు
గాలిపటము ద్రిప్పు కంతునింతియపోలె సురటి ద్రిప్పుచు నొక్కసాబగులాఁడి
యుది తేందు కళ లేఱుచుదచకోరిక మీతఁ దెలనాకుఁ జీలిచి కలికియొకతె
యమృతకుంభముఁబూనునలమాయప్రోయాలిఁదలపించెభృంగారుకలితయొర్తు
పూనెఁగాళాంజయొక్కకప్పరపుగంది, యొకవరాఱోహకీరబాలకముఁదాల్చె
నవరళయశుండు సత్రాజిదాహ్వాయుండు, లోనికొలుపున నాస్థాన మైనవేళ.

ఉ. వేదపురాణగోష్ఠియుఁ గవిత్వరసాభినయంబు గానవి

ద్యాదరణంబు రాజనయతంత్రము మంత్రవచఃప్రకారముల్

జూదము నాది యశా కళలు చూపిరి తత్తదభిజ్ఞు లాకలా

వేదికలంకులం దగినవేషము భాషలుఁ జర్య లింపుగఁ.

34

క. పంచషముహూర్తమాత్రము, పంచశర ప్రభుఁడు ప్రభుఁడు ప్రజగోలుపుగొనం
గించిదవశిష్టముగ నే, తెంచె దరణి గగనమధ్యదేశంబునకుఁ.

35

క. నవలాలితయావన లగు, నవలా లంతఃపురంబున వెడలి దేవా

యవధారు జలకమున కిది, యవసర మనుటయు నతండు సంగీకృతితోఁ.

ఉ. రోహణశైలశృంగ మవరోహ మొనర్చు మృగేంద్రరేఖ భూ

పాహళహల్లికారుచులు చాఁగు బళా సముఖా యటంచు ను

ద్గాహ లొనర్చుకంచుకులకంఠనినాదము వియ్యమందికోఁ

గా హరిపీఠి డిగ్గి తగుకట్టడఁ గొల్వజనంబు సంచుచుఁ.

36

మ. అతివ లెచ్చిన హేమపాదుకల నొయ్యారంబుగా మెట్టి పా

థతలస్పర్శనుఖంబు మెచ్చుగతిఁ దద్గర్భము గ్గిల్లు లఱు

- చితనాదంబుగ నుగ్గడింప నొకహంసీయానచేయూఁది యె
 ల్లెతుద లుబ్ధస్థలి జీర వచ్చె బతి కేళీమందమందత్వరకా. ౪౦
- గీ. అప్పు డుచితవేషహారి యై చెలువారు, వారిజాప్తభక్తిసారునకును
 సంగనాజనంబు లభ్యంగసౌభాగ్య, మాచరించుచనుల కంగవించి*. ౪౧
- సీ. తిలకకస్తూరిపత్తిరిబొట్టుపేటలు రాల ఫాలమ్ముఁ గెంగేల నొత్తి
 క్రుమ్ముడి నడలించి కురువేరు మొగలితేకులుఁ జంపకదళంబు లొలిచి తిగిచి
 నెత్తమ్మి దొరంగు తేనియఁ బోలఁ గెంగేల వానితత్వైలప్రవాహ మొలికి†
 కలువముమైనపాటి ములువాఁడిగోరుల నాఁటి శిరసున కానంద మొసఁగి
 పేర్చికరమూలకాంతులుపిక్లటిల్ల, గబ్బిచనుగుబ్బలొండాంటిఁగదియఁగొను
 నులియ నెమ్మోముచెమరింపలలన యోర్తు, పతికిఁదలయంఁపెఁగంకణప్రతతులులియ
 క. గందాన నటక లిడియెఁ బు, రందరనిభమూర్తి కొక్తరాజానన కే
 లుందోవల పతనిచికురమి, శిందంబులు సందడింప లేనగ వింపకా. ౪౩
- క. జలకం బార్చిరి నిజకుచ, కలశంబులుఁబోలు హేమకలశంబులు చే
 తుల నెత్తి మత్తకాశిను, లలసత్రాజిత్తునకు శుభాయత్తునకుకా. ౪౪
- సీ. జిలుఁగుఁజుద్రికపావడలఁ గడుఁ దడి యొత్తి కట్టించి రుజ్జ్వలక్షోమకములు
 భమితకర్పూరధూపముల మై వాసించి రలఁదిరి జవ్వాదియసలు మేన
 మణిగణక్వణితభూషణములు దొడివిరి యునిచిరి కురులఁ గ్రొన్ననలపెనలు
 హరివాణముల ఘటించిరి హిమవాలుకాదీపమాలికలు తేఁదేపగాఁగ
 హత్తి యపదానములు వాడి రమృతపూర, సారసర్వస్వవశ కేయసౌప్తవమున
 శరదృతువు కాశసంపదఁ బొరయుకరణి, నిడిరి వింజామరలుపతి కింతులంత.
- గీ. అధిప తావకకాంతముఖాభిరమ్య, చోరుఁ బట్టితి మని చంద్రుఁ జూపుకరణిఁ
 గామినులుదెచ్చితన పురోభూమి నిడిన, నిలుపుటద్దములోఁ బతి నీడఁజూచె.
- వ. అప్పు డయ్యాధ్యాత్మ వేది మాధ్యాహ్న క్రియా కలాపంబులు విధ్యుక్తప్ర
 కారంబున నాచరించి యాచారపూతశరీరుం డై యంకురితభానుభక్తిశరీరుం
 డై యుండు నవసరంబున. ౪౭
- క. మ్రోసె న్గడియారమున మ, హాసంకుల రవముగాఁగ యామద్వయసం
 ఖ్యాసూచకఘంటాధ్వని, వాసరమదకేసరి ప్రవరగర్జిత మై. ౪౮

ఉ. కంజహితార్చకుండు మణికల్పితదేవగృహంతరాళవీ

ధిం జనుదెంచి కుందనపుఁ దిన్నియ నర్చితుఁడైన సోపహ
రుం జలివిప్పువేల్పుఁ గని మ్రొక్కి త్రివార మొనర్చి హేనుపు
ష్పాంజలు లంధకారపరిహారికి సిద్ధపదప్రచారికిన్.

౪౯

చ. కడిగినమాక్తికాకృతియకాదగు నా నొక పొట్టిటింగణా

వడు వపరంజయుద్ధరణి వజ్రపుగిన్నియలోనితీర్థ మ
ప్పుడు మనుపూర్వకంబుగ నభోమణిభక్తునికేల నించె న
ల్లడఁ దులసీపలాశకళికామృదుగంధము లుల్లసిల్లఁగన్.

౫౦

ఉ. పాలపయోధి వెల్వడిన పద్మవిరోధియుఁ బోలెఁ జంద్రికా

జాలరసావదాత మగు సౌరనివాసము నిర్గమించి ల
క్ష్మీలలితుం డతండు మణిశిల్పపు భోజనశాలకేగె మ
త్తాలి సరోరుహామృతము లానఁ గొలంకున కేగుకైవడిన్.

౫౧

వ. ఇట్లు వివిధకుడ్యనియోజిత చిత్రప్రతిమం బయ్యును నప్రతిమంబును జాం
బూనదభాజనయోజితాంధం బయ్యు ను ననంధంబును నానారుచిసనాథ
శాకపాకం బయ్యు ను నపాకంబు ను నై వైభవపరంపర యు నుం బోలెఁ
బ్రారబ్ధ భూత భావివాసనా వశంబును సుభటసంభావిత శిలీముఖంబు నుం
బోలె విశదీకృతఫలంబు ను సజ్జనుండు నుం బోలె సంగిసంగన్నేహపాత్రం
బును నలకూబరరణరణక్షంబునుం బోలె నుపచితరంభాపత్రకంబును సరస
కవిహృదయంబు నుం బోలె యుక్తాయుక్తపదార్థ వివేకకలితంబు ను రాకా
రాత్రియుం బోలె నభిరామచంద్రవదనంబును నైన యాభోజనసదనంబునం
బ్రవేశించి పంచార్ద్రం డై యాదయార్ద్రహృదయుం డుండుటయు. ౫౨

సీ. గమనోద్ధతికినోడిగతిహంసములు గూజితములిచ్చెనన నూపురములు మొరయఁ
గాంచి వజ్రప్రభాఘము మ్రోత లనఁగ దువ్వలువకుచ్చెల బెళబెళలెసంగ
జతనంబు వేడికిఁ జాలవు మీకరాబ్జము లనుక్రియఁ గంకణములునులియఁ
గూరలవాసనఁ గొనియాడుగతి వక్త్రగంధాగతాలివర్గము గెరల
సరససల్లాపరసములచవులు చెవుల, నిండఁ జేయుచు నాయశోనిధికి నిడిరి
సానఁదేడినమన్తథాస్త్రములవంటి, హరిణలోచన లమృతదివ్యాశనములు.

వ. భోజనానంతరమున నాతేజోధనుండు విహారప్రదేశంబునఁ గొంతప్రాద్దు
విశ్రమించె నఖిలసైనికు లభీష్టాన్నపానంబులం దుష్టి వహించి తంత. ౫౩

సీ. తనుమేఘమునకు డాసినబలాకలలీలఁ జెవుల వెంజామరకవ దనర్ప
దానంబుగొనిపోగడ్డకుఁజొచ్చుయాచకౌఘముక్తియఁగరటభృంగములుమొ
బదత్వసముచితప్రౌఢమృణాలవల్లులలీల వలుదకొమ్ములు దలిర్ప [రయఁ
నాకాశసంఘర్షణానక్తి నంటిన జలుఁగుఁజుక్తులవోలె సిబ్బెమమరఁ
జేచిలువరాయఁ డూర్బుపుచ్చినవిధమునఁ
బెరుఁగుమదబృంహితోత్తటబృంహితముల
హస్తిఁ గొనివచ్చి సత్రాజిదగ్రవీధి
న్మోక్షమావంతుఁ డునిచె దర్శిగ్రవిహృతి.

గీగీ

క. ఆకరి సత్రాజిద్ధరణీకాంతుం డెక్కి యొప్పె నీరదమును జం
ద్రాకల్పుఁడు మున్నెక్కిన, యాకృతిమై సర్వమంగళాశ్రితుఁ డగుచున్.

సీ. నాగేంద్రఘంటాఘణాత్మారబధిరితవ్యోమ ముద్దామంబు భీమతరము
ఘోటకహేషితాస్ఫోటితనభ మాత్తశుభమును విక్రమశోభితంబు
నతిరథపృథుల శౌర్యాటోపముద్రితదిశము నకృశమును విశదయశము
వివిధాపదానగానవిధేయనారదభటమును జటుల ముత్తటరవంబు
నగుచునిరుపక్షియలయందునల్లలహరి, గహనసంకాశమగుబలౌఘంబు ప్రబలి
కొలువద్వారక కేతెంచెనలఘువిధవ, మూర్తివిస్ఫూర్తిరవిఁగొల్పుపుణ్యమూర్తి.

గీ. హృదయలగ్నుఁ డైనయి దీవరారాతి, వెలికిఁ బ్రతిఫలించు చెలువునించు
నాస్యమంతకము భుజాంతరాళంబునఁ, దాళిసేయు నతనిడాలు గాంచి.

సీ. తపనుండు గాఁబోలుఁ దపనుండ యగునేని మిట్టాడవచ్చునే మిన్న విడిచి
యనలుండుగాఁబోలుననలుండయగునేనిదొలితొలిఁదలచూపునూమ మెద్ది
తటిదాళి గాఁబోలుఁ దటిదాళి యగునేని ధళధళ మెఱచి వే తొలఁగవలదె
మఱిగిరి గాఁబోలు మఱిగిరి యగునేని యిలమీఁదఁ జరియింప నెఱకలెవ్వ
యేదియును గాదు సర్వలోకేశుఁ డైన, మనయశోదాకుమారు భీమప్రతాప
తరణియుదయించెననుచుగోపురములెక్కి, పురముప్రజలెల్లగుజగుజనోయిరవుడు

సీ. ఒకకొన్నిదీధితు లుదధిమేఖలమేనఁ బట్టించుఁ గాత్తీరపంకలిప్తి
నొకకొన్నిదీపులు సకలహరిద్వధాసీమంతసింధూరనృప్తి యొసఁగు
నొకకొన్నికిరణంబు లుర్విసుతులఁ జేయు గ్రహతారకాకోరకముల ముంచి
యొకకొన్నిధానువు లుడుపథప్లక్షంబుఁబరిపక్వఫలసముద్భాసెఁ జేయు

నడరి యొకకొన్నిరోచులూర్ధ్వాంశకర్పరంబు నింగిలికపుగ్రోవిరంగుదాల్పఁ
జేయునత్రాజిదాద్యతశ్రీస్యమంత, కమునఁదోతెంచి జగములుగగురుపాడువ.

వ. ఇట్లనన్యసామాన్య ప్రభాయత్తుం డగునత్రాజిత్తుండు నిజనివాసంబుఁ బ్రవే
శించి వాసరమణి విశ్రాణితమణిప్రసాదంబు లగు సంపద్విలాసంబులం బెంపు
మోక్షయుచుండె దత్తాలంబున. ౬౧

సీ. కుష్మాదకవ్యాధికులము సంక్షోభించె జరచేతనైన జర్జరత సడలె
నీతిపాదలు మానె నీతిబాధలు హెచ్చె రాణించె నిత్యకళ్యాణగరిమ
పతేభక్తి పొటించి రతివ లెంతయుఁ దాల్చి నగ్గువ యయ్యె నానార్థతతులు
మొలచె ధర్మమునకు నలుగాళ్లు చనవింకఁ బాపండపండంబు పరిసిపోయె
ధనము లింటింట దండోపదండ మయ్యె
శమము దభుకొత్తెఁ గ్రోధ మ తాసిర్య మయ్యె
ద్వారపతివారలకు నెల్లఁ దరణిదత్త
పద్ధరాగప్రభావవైభవసమృద్ధి. ౬౨

క. ఆరత్నంబు ప్రసేనకు, మారున కవ్వీభుఁ డొసంగె మక్కువ నన్నల్
కూరిచినధనము తమ్ములఁ, జేరదె సాభ్రాత్రపాత్రశీలముకలిమి. ౬౩

శా. సత్రాజిత్తు స్యమంతరత్నజనితస్వర్ణంబులం దెచ్చి స
త్పాత్రాయత్తతఁ గూర్ప నప్పసిఁడి విప్రశ్రేష్ఠు లాత్మలయ
క్షేత్రాంతస్థలి డాచి నిందుటఁ జూచి చేపట్టి చూపఁపెడి
గోత్రాదేవి వసంధరాహ్వయము నుత్త్రోచప్రచారంబున. ౬౪

చ. జడనిధిమేఖలాఘటితసర్వమహీలవాసులందు నా
కడిఁడి ప్రదాతచే ధనము గాననివాఁడు మొగిల్లక్రిందట
న్నడవనివాఁడు భానుకిరణంబులు సోఁకనివాఁడు వానలం
దడియనివాఁడు గాడ్పు మెయఁ దాఁకనివాఁడును లేడ యెవ్వఁడు. ౬౫

దు. ఘనుఁ డాతండు సువర్ణవృష్టి గురియంగా వందివఁగ్గోషగ
ర్జనము ల్లత వధూతటిద్రుచులు హారద్యోతవర్షాశ్లేసం
జననంబుల్ మణిభూషణద్యుతిమరుచ్చాపంబు దీపింప స
జ్జనతోచాతకజాతికిం గలుగుఁటో సంపూర్ణ కామత్వము. ౬౬

డా. యోదపు లెల్ల సాగుణగణాఘ్యునిసంపద కోర్వలేక హృ
దేదము నొందు పుయరుదు క ఁ సర్వజగద్విభుండు సూ
భి

పాదితయత్నుఁ డయ్యె వసుభారవదాన్యమణిప్రకాండలా

భాదరణంబునందు నితరాభ్యుదయంబున కోర్వ రెవ్వరుకా.

౬౭

సీ. విశ్వవిశ్వంభరావిర్భవత్పురరత్న మగుద్వారవతికి నధ్యక్షుఁ డయ్యె
నిఖిలలోకాంగనానివహాశిరోరత్న మగురుక్మిణీదేవి కధిపుఁ డయ్యె
రణరంగవిజయకారణహేతికులరత్న మగు సుదర్శనము చే నందికొనియు
రత్నరత్నము నప్రయత్నసిద్ధమును నగుకౌస్తుభమునల్లి హారి యయ్యె
దేవరత్నంబు దానయ్య దేవకికు, మారరత్నంబుబుద్ధి న్యమంతకంబు
నాహరించుటకూహించెనవనివతుల, కధికధనవతులకుఁ గాక్షులగ్గలములు.

— శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవుని సత్రాజిత్తుకడకుఁ బుట. —

క. అవిరళవినయోద్ధవు ను, ధవు సత్రాజిత్తుకడకు దండిలిర్పుంబూ
పవనుఁడుహరిపనుచుటయును, రవినిభుఁడతఁడరిగియాదొరంగదియుటయుకా

చ. ఎదురుగ వచ్చి శేఖరమహేంద్రమణిఘృణిధ్నుగపంక్తి త
త్పదవనజాతము ల్పొనువ దండనమస్త్రియ లాచరించి య
ర్జ్యుఁ డయి హేమవీరమునయం దతనిం దగ నిల్చి బ్రహ్మాకుం
ద్రిదశవిభుం డొనర్చుపగిది నివినిధోచితపూజ లిచ్చుచుకా. 20

వ. సత్రాజిత్తుం డర్ధఘటికామాత్రం బెడగలసి కొలిచి నిలిచి తదనుమతిం దదంతి
కంబున నుచితాసనాసీనుం డయ్యె నమ్మహాస్థానంబు ను దానవదేశికాలంకృ
తనక్షత్రచక్రంబు ననుసరించె నప్పు డాప్రసేనపూర్వజుం డావిప్రవృషధం
బుఁగూర్చి కూర్చినకరంబులతో నిట్లనియె. 20

శా. ఆడంబోయినతీర్థరాజ మిల డాయన్వచ్చుమర్యాద నిం
జూడం గోరంగ నీవ మాకడకు నోసూరీద్ర వేంచేసి తే
జాడ న్నతనముఁ డైన పుణ్యధనసంసక్తుండు లేడంబుజ
క్రొడప్రోడ్చవు నైనఁ జీరికిని నైకో నింక నిష్పంకతకా. 21

సీ. నీపాదరక్తిమ నేడు మాయంటికి బల్లవతోరణప్రాధి యయ్యె
నీనఖచంద్రిక నేడు మాయంటికి ముత్యాలముగ్గులమురిప మయ్యె
నీవదనప్రభ నేడు మాయంటికి దీపితవసుధాలేప మయ్యె
నీలోచనచ్ఛాయ నేడు మాయంటికి సంభోజపత్రోపహార మయ్యె
నీకృపారసంబు నేడు మాయంటికి, బూర్ణకుంభలక్ష్మి పాలుపు దెలిపె
బరిచితాంగ యైన భాగ్యదేవత వైతి, నీవు మద్భవమున కోవశీంద్ర. 23

క. ధన మిదె తను విదె వనితా, జన మిదె నారాజ్య మిదె విచారింపఁగ నీ
మనఁచున కెయ్యది యిష్టం, బనఁఁగా యేనిత్తు నదియె యన నతఁ డనియెన్.

మ. తగునా నన్ను గుఱించి యిట్లనఁగ సత్రాజిత్త మత్తారిరా
ణ్మగదంభోళి వినన్రుశూలి కమలానాథుండు గల్లంగ హ
స్తగతంబు లుకలార్థము (ల్లలఁప) నీసౌభాగ్య మిక్షించువే
క్ష గొన ల్సాగఁగఁ వచ్చినాఁడఁ ద్రిజగద్గణ్యుండు నన్నంపఁగన్. 21

సీ. పొరసినాఁడో లేదో పూతనాథుతనారీ స్రవ్యజీవితారీణరుచులు
నెఱసినాఁడో లేదో నిర్హితసనుపాతవాతాసురాసుచర్యణ మొనర్చి
యరసినాఁడో లేదోయనురేంద్ర కృతసాంద్ర దృష్టిజేష్ఠులదక్కుప్రేలఁ జాల
మొరసినాఁడో లేదోముంచుమృత్యువుమించుకువలయాపీడంబుఁగూల్చుదనుక
వేడిదావానలము గ్రోలినాఁడో లేదో*
యృశీకృష్ణునకుఁ బ్రియబాచరించు
త్రోవఁ జను టాప్పు నీకు నోదురితదూర. 22

సీ. అంభోధిశయనున కభ్యాస మగు టొత యరివాహినీవాద్ధిఁ దఱియ నీద
గోత్రోద్ధరణకళామాత్రున కేదొడ్డు శత్రుభూభృత్కూటచాలనంబు
చక్రంబు పనిసేయువిక్రమశాలికిఁ బరిపంథిచక్రసంహరణ మరుదె
యగ్నిఁ గ్రోలెడుమేటి కబ్రమే పగతురబాహాప్రతాపాగ్ని పరిహరింప
నాత్మగురుపుత్ర నిజసోదరాని మరలఁ, దెచ్చునెట్లు కళకళమే దీప్తవైరి
బలము మరలింప దుక్కిణీప్రాణనాథుఁడొడఁ జెలికార మొనరింపఁ బ్రోడ వీవ.

గీ. అనుచుఁ గొలుపువారి నందఱ ననిపించి, పవనఘాతపుష్పనివహ మైన
కురవకమున నలియుఁ గోకిలంబుఁ జెలంగు, పగిది నుద్ధవుండు పతియుఁదాను.

క. రాజల్లి పలుకు నోస, త్రాజిత్త హరికి నొసఁగఁదగదే నీయం
భోబాప్తదత్తరత్నము, భూజనమందార మతఁడు పూజ్యుండు గాఁడే. 23

క. వీరీతిఁ గన్న నే మగు, నీరత్నము హరికి యోగ్య మిది యెట్లనినం
జోరోపసీతమణికో, టీరము నృపునకు నె తగు ఘటింపఁగ మాళిన్. 24

క. మణి నొసఁగు మొసఁగి గోపక, మణిఁ గొలుపు తదంఘ్రిభక్తమణులకుఁజొతా
మణికల్పకామధేనువు, లణుపరిమాణంబు లగుట యాత్మఁ దెలియవే. 25

గీ. ఇల జనించినరత్నరాసులకు నెల్లఁగర్త యగుచు గ్రసేనభూభర్త కతఁడు
పన్ని తావకమణియు నీనున్న వాఁడు, యజ్వకునుయాగఫలమిచ్చునగ్నివోత.

*ఎత్తుగీతిలో నొక్కచరణములేదు.

చ. కమలదళాక్షుమానసము గందకమున్న దినేశదత్తర

త్నము నొసంగంగ బాడి, హలధారిముఖాఖిలయాదవు ల్మహా
ద్యమమున నీపము గవియఁ దాహ్నుకర్తవృత్తి మాన్చి శాం
తముగ నొసర్చెఁ జక్రి కలదా యిలఁ దాదృశచర్య యేరికిఁ.

౮౩

మ. రవిశ్రాణితరత్న మేమిగుటి యీరావా మురారాతికిఁ

ద్రవిణప్రాప్తియ చూచెదే వినుము రాధానాథకారుణ్యగౌ
రవరాజన్నయనాంచలం బభిమతార్థశ్రీల నీజాలధే
ధువముఖ్యులనుఁగొన్నవైధవముఁ జేతోపిథి నూహింపవే.

౮౪

చ. అన విని యుద్ధపుం బలుకు నర్యమభక్తిసమగ్రచిత్తుఁ డో

యనఘనిచార మీర లిటు లాడఁగ నేటికిఁ జూపి మోపి యం
జనఘననీలవర్ణనిప్రచారము వింతయె వెన్నతోడఁ బె
ట్టినయవి సవ్యసాచిశకటీనియంతకు నిట్టిదాప్యముల్.

౮౫

మ. సడిగాకుండఁగ నుగ్రసేననృపు భిక్షావృత్తిపట్టంబునం

దిడి, కంసాదితరత్నకోటులు మహాహేమంబు లాందోళికల్
పడఁతు ల్పర్వతనన్ని భేధములు ఝంపాసంపతద్వాహము
ల్నడిపించె దనయింటి కీ వెఱుంగవే నారాయణుఁ డుద్ధవా !

౮౬

ఉ. ప్రౌఢగుణఃకునం గనినపూసకు నాహరి యాసచేసెఁ గాఁ

దద్దయుఁ బ్రేలగింజయును దైవముకంటికిఁ బెద్ద యయ్యెనే
ముద్దటనుంగుడమ్మునకు మున్నె స్యమతక మిచ్చినాడ నే
వద్దన వాని నీ వడుగు వాఁడు నొసంగినఁ గొమ్ము నెమ్మదిఁ.

౮౭

ఉ. సీరి సహస్రశీర్షుఁ డగుశేషుఁడు శేషునికేమిప్రాంతి యు

భోరుహరాగరత్నములు భోగతటంబులఁ జక్రి వక్రియై
పౌరుషకాంక్ష నమ్మునలి ప్రక్కలుద ట్టిటా వచ్చెనేనియుం
బోరెద మీతెద నిపులపొంక మడంచెద నాక్రమించెదఁ.

౮౮

క. కృతవర్తసాత్యకిస్తేరిత మై యదుబలము పొదివి రేసినయేనిఁ

శితధారఖడ్గధారల, శతధా భిన్నముగఁ జేసి సమయిత్తు ననిఁ.

౮౯

క. కరవాలఫాలనయనున, కరియువతిదృగంజనంబు హలహలముగాఁ

బెరిగెద సురిగెదనే యింక, హరి గినియు నటంచుఁ గలవి కార్యస్తుత్యాః

చ. అని యిట్లులాడ నవ్వెడఁగు నన్నయశాలి యథల్చి మూర్ఖ యీ

చెనెటిదురుక్తు లేల యదుసింహుని కేగుటి నీదురత్న మ్మా.

యన మును విక్రమించినఁ బరాక్రమలీలల శక్రశుక్రలో

చనవనజాతజాతులకు శక్యమె నిక్తము నీ వెఱుంగవే.

౯౦

ప. అని తదాస్థానంబు వెడలి యుత్తానధనుండు మాధవునకు నవ్విధంబుఁగొంత
కొంత యెఱింగించెఁ బద్ధనేత్రుండును సత్రాజిద్రత్నాభిలాషంబు నడలి భువ
నంబులు పోషించుచునుండె నంత.

౯౧

— గ్రీష్మర్తువర్ణనము —

శా. హారాలంకృతయావతస్తనము నృత్యత్తాలవృంతంబు నీ

హారానేకపకూటపాకలము యామాయామవద్ధ స్ర మం

భోరక్షకులవిష్టుచక్రము దలదూర్చిప్రసూనచ్చటా

సారభ్యాహృతభృంగధైర్య మిల గ్రీష్మం బావహితైం గడుక.

౯౩

శా. ఆసాయంబుచుగ్రీడలాడుహరిమధ్యానాభికూపంబులం

గాసారాంబువు డిందిన ట్లివిరె మార్గాంబుప్రపావారిసే

కాసారంబునఁ దర్పితాధ్వగమునై యాయాసముం బాచి మ

ల్లీసారభ్య మదభ్ర మయ్యె మరుఁ డేలెం గాముకాశికఘ్నం.

౯౪

చ. గగనము రుద్రమూర్తి యగుఁ గానఁ దదుజ్జ్వలఫాలలోచనం

బగుచు వెలుంగు నుష్ణకరుఁ డంగజగర్వ మఖర్వ మయ్యె ము

జ్జగములు దైత్యరాత్రిపురసామ్యముమైఁ దపియింపఁజొచ్చె న

ప్పొగపున ధూప్రభావమునఁ బొందె నశేషదిగంతరాశిఘ్నం.

౯౫

సీ. సలసలఁ గ్రాగు నబ్జమరందమును మూతి ముట్ట దించుక యైన మొక్కరి తేఢ్డకి

విహరింపఁగా నోడు గహనదేవత సూర్యకాంతభూములఁ బొక్కుఁ గాల్గటంచు

ననలజహ్వశంక నాస్వాద మొనరింప దడవికోయిల యెండ నుడుకునిగురుఁ

దలచూపవెఱచు నంచలు పద్మవనకుటీమందిరంబుల నీఁగి మూపురన్ముఖ

మఘపునసలునఁగిటిపలుమాఱుఁబొర్లుఁ గాసరమురోజునోరు వెన్గల్గఘ్నఘ్నిచ్చి

తకుపుఁ గుత్తుక పులుఁగు లుదగ్రధూళి, ధూసరములై న గ్రీష్మర్తువాసరముల.

ష్ట. జలములఁ గ్రోలుచుం గిసలశయ్యలఁ దేలుచు సంగమస్ఫుహం

దొలఁగుచుఁ గుంజపుంజములఁ దూఱుచుఁ ధాపవికార మాఁగుచుం

గలయంగ మేనఁ గ్రొత్తవలికాపులు గట్టుచు వీతరాగులుం

బలెఁ జరియింతు రాతపసమాగమనంబున నెల్లభోగుభుక.

౯౬

గీ. సవిత్ ప్రకటించుచుండు వేనని ధరిత్రి, గాఁడి నెఱియల్లువానినఁ గానవచ్చె

భోగిలోకంబునీరింకుపుష్పర్తిఁజులఁ, దోఁడు నెలదూఁడు మొల్లకొత్తొగర్తుఁడైగడ్డి

సీ. లలనాధరాసంబులును జ్వరైరపానకంబులు నందంద కలుగఁబట్టి
మోహినికుచహారములు నరవడుగుదువ్వలువలు నందంద కలుగఁబట్టి
రమణీభుజావేష్టనములు మల్లీమాల్యకంబులు నందంద కలుగఁబట్టి
తరుణులయూర్పులుఁ దాలవృంతానిలాఘాతంబు నందంద కలుగఁబట్టి
చందనార్ద్రంబు లైనపూర్ణేందుముఖుల, వలుదపాలిండ్లపంచలు నలదలతల
గర్భగృహములు నందంద కలుగఁబట్టి, తపమునకునోర్చిరవ్వసుధాజనములు.

సీ. పెనముపై నట్టు వోసినలీలఁ జూ య్యంచుఁ బాలసె వెన్నెల తప్తభూధ్రశిఖల
నుహ్నుహ్నున ముఖానిలోద్ధతిఁ జల్లార్చి తేటి చెందొవపూవుఁదేనె లానె
నఖలావదాతాంగియై చుటుక్కున నిను మడుగంటఁ బ్రియునింటి కరిగె జార
కబళించె నుటక యాఁకటి కోర్వక చకోరి నిష్ప్రరోహిణీనేతృకళలు
మల్లియలపూవుదుష్టుముష్టరముముర్దు, రాగ్నిశిఖలంచువిరహియా రాటమందెఁ
గలువవికసించియునుగసుగండి మొగము, వ్రాల్చెవైశాఖపూర్ణి మారాత్రులందు.

సీ. దవధూమ మధ్రంబుసవి బాదలోనుండి నెమిలిపిల్లలు నిశ్చిన్తిమాచు
మరుమరీచికలు వేమఱుఁజూచి జలబుద్ధి నరుగుఁ బిపాసార్తమైమృగంబు
లవె మెట్టకెందమ్ము లని సూర్యకాంతాగ్నికీలలఁ దునుమ నుంకించు నంచ
సురగాడ్పుమెదుముప్రసూనపరాగాశఁ గదిసి తేలులు తావిగనమిఁదిరుగుఁ
బాంధు లాకులురాలినపాఁపములు, డగ్గఱియు నీడఁగానమి బెగ్గరిలుదు
రధికలోభాంధుసిరిభోగ్యమనిభజించి, యర్థమొదవమి వెతఁబొందునట్లనఁగ.

మ. కలహంసీగరుదాభతల్పములపైఁ గర్పూరరంభామిళ

న్నలదాకల్పితకాయమానములక్రిందం గమ్మగొజ్జంగమొ

గ్గలచే నల్లిన తాళవృంతములలేగాడ్పు ల్విసాళింపఁ గాం

తలగంధార్ద్రాకుచప్రఘాణముల నిద్ర ల్గంప్ర భాగ్యాధికుల్. ౧౦౨

గీ. *చనుపకముల తావి గొనక రోజాలుండి, తేటిమలక మల్లె తెల్లవిరుల
చందుచూచి విరహజయకాంక్షమై దుగా, నా యొనరై నుత్తరాయణమున.

గీ. పెమరు పెమరురాయ నొదవినకార్చిచ్చు, గుండెగులొనరైఁగొండలకును
వంశభేదవైరవైశ్వానరంబున, భూభృదర్దనంబు పొడమదెట్లు. ౧౦౩

గీ. ధరణి నెన్నెనఁ గలుగనీ తాపశాంతు, లాతపంబున నాతపం బడరువేళ
హరఘనసారగంధసారార్ద్రాయువతి, కఠినవక్షోజములె నైత్యకారణములు.

*ఈపద్యములో మహమ్మదీయసంప్రదాయము-రోజాలు=ఉపవాసములు. మలక=మహమ్మదీయుడు, చందుచూచి=చంద్రదర్శనముచేసి- దుగానా=రెండుదండప్రణామములు.

చ. కలువలు వేనలిం దుటిమి గందము తావికిఁ జిక్కుఁబూసి పై
వలిపము గట్టి ముత్తైపురువాణములం దులకించు వల్లభో
రులపయి నిద్రవోయెడుసరోరుహగంధులఁ జూచి వారిచె
న్నలమియు నచ్చర ల్వగతు రక్షులు మూయమి నిద్రరాములన్. ౧౦౬
గీ. వటవిటపిసీడనొకకొంత వామదృశలకు చలికుచముల నొకకొంతకూపవారి
యందునొకకొంతనిలిచె గ్రీష్మావశేష, మేమి సేయునొయెఱుంగ రాదింతమీఁద.

చ. నులివడి వారిదాళి నశను త్తలఁదూర్పుట శంభుఘాలదృ
క్షలిక కరంబున నివ్వసనకట్టు వహించుట యశార్వ మభిలో
నిలుచుట సూర్యుఁ డంబువుల నీడలు చూచుట గ్రీష్మకాలసం
వళదురుతాపమోర్వమిన పారల కావిధ మూర కేటికిఁ. ౧౦౮

— ప్రసేనుఁడు రైవతకపర్వతమునకు వెడలుట. —

ఉ. ఆసరుయంబునం దొకదివాగమ వేళఁ బ్రసేనుఁ డభగం
గాసమవర్ణ మైనతురగంబుపయి న్నరదంబుదంబుపై
వాసరభర్తచందమున వట్టిలి నెయ్యురు గొల్వ నేగె న
వ్వేసవివేడి రైవతకవీరుదిలారుహవాటి నాఁపఁగన్. ౧౦౯

సీ. తరుణరాజావర్తదండంబు లైననేజాలు పెంజిలువలజాతిఁ దెలుప
డాలొందు కెంపుఁగేడాలు వేలాయాతకూర్చకులచ్చాయఁ గూడఁదివియ
నీలంపు వజ్రాంగిజోళుల నెఱరంగు జలపాయిజలదకజ్జలముగాఁగ
హళహళికాలాపహయ హేషితాటోపములుమహోర్ములమ్రోతమూదలింప
బిరుదు పెక్కియములుమీలపిల్లపదుపు, పొదుపువొదలంగఁజేయ సంభోధిగన్న
మాటుబొందియుఁబోలెఁగుమారు సేన, నడచె నెడయొకరైవతనగముగుఱిచి.

క. వీరుఁడు ప్రసేనుఁ డటుతం, జేరుచురతనంపుఁబ్రాద్ద సేవించు సితాం
భోరుహము లనఁగ వెన్నెల, గాఱు ధవళచామరములగములపుడమరెన్.

క. సత్రాజిదనుజధవళ, చ్చత్రము దీపించె గ్రీష్మసమయవ్యథఁ ద
న్నేత్రాంశుకుముదపుష్ప, డ్దేత్రంబున నడఁచవచ్చు శీతాంశుక్రియన్.

మ. పొలఁతు ల్వంశవతంసచంద్రవలయంబు ల్కుట్టుచుం గర్ణకుం
డలఁదోలాలసనంబుతో నధరవీణానాదము ల్చాపఁ గ
ల్పలతాగుంజదలీంద్రమంజరవభేలన్నందనచ్చాయఁ జూ
ఱ్ఱులవిం దయ్యెఁ బ్రసేనుసేన విరిఁబోఁడు లేక పరిల్లియున్. ౧౧౩

క. పరిపరివిధములఁ దేజీ, సరళీకృతమురళి గెరలఁ జని పతి గనియెం
బరిపూరితకందరని, రజరవీణాధైవతకము రైవతకంబున్. ౧౧౪

— రైవతకవర్వతవర్ణనము —

గీ. మదకలపేకస్వరామ్నాయమఘరిమంబు, కొండయెలమావికొమ్మలనిండుకరణి
వేల్పుగాణలు శిక్షగావించునలయ, లంక్రియలు సిద్ధ కన్యాకులంబువోదువు.

గీ. కొఱలుఁ గొండ కావ్యసూటంబు లభ్యర్థ, గారుడాశ్వరుచుల గప్పికొనఁగ
వెండి బసిండి సేయు వేడుక సిద్ధులు, చాలఁ మందుపసరు చమిరి రనఁగ.

గీ. కొండకొలఁకులందుఁ గోకనదంబుల, నంచగ్రుడ్లు లమరు నమరయవతి
హస్తలగ్నజలధరావిర్భవస్తాక్షి, కములగములచెలుపుఁ గాఁగిలించి. ౧౧౭

క. ఇలమోచుపనికిఁ దలచీ, రలుచుట్టిన పగిదిఁ గుధరరాజము శిఖరం
బులు వొల్పు మేఘరేఖా, వలయిత నిజగౌరవ ప్రవర్ధనలభిక్. ౧౧౮

గీ. మాసరము లైన మదమత్తకాసరములు, లీలఁ గోరాడ వెండితానేలదుమ్ము
ప్రాతవరిష్ణుసప్తర్షి పరివృథులకుఁ, బ్రతిముహూర్తంబుభసితచర్చలుఘటించు.

సీ. దూర్వాదళభ్రాంతి దులకించు పచ్చరుచికి లోనై చిక్కురుకులంబు
పరిపక్వబింబికాఫలబుద్ధి విద్రుమద్రుమలతాంకురములఁ దొడుకుఁ జలుక
వలమానకందరావజ్రాంకురచ్ఛాయ నవమృణాళ మటంచు నమలు నంచ
వసమయూరము గేరు వలభేదిమణిఘృణిఘనము ఘనాఘనాఘంబుసావీ
దళకులూదవించు వెన్నెల మొలకలంచు, మదచకోరికముత్వంపుటదరుఁగొఱుకు
బంగరువునిగ్గు చంపక ప్రసవకలిక, లని శిలీముఖ మలయిక నందు నందు.

ఉ. నిచ్చఁ బసిండితామొరపనేలల రత్నము లేటి తెచ్చి వై
యేచ్చరకన్య లాశిఖరి నచ్చనగండులయాట లాడి మై
నొచ్చియే సేదదేటుదు రనోకహపల్లవలాస్యకర్త యై
వచ్చుసుగంధగంధవహవారితభారితరాంగభేదలై. ౧౨౦

గీ. మొదల నాగవాసములపొందు గలిగింది, సానులకును రాగసరణి చెలిపి
తెలుపు మంచీకూటముల యిమ్ము తారల, కచలభర్త సరసుఁ డైనకతన.

చ. చటులచపేటఘోతముల సామజకుంభములం బగుల్పుచున్
జొటజొటఁ గాఱు కొమ్మెదఁగు జాబ్బనచూఱఁగఁ గ్రోలుసింగముల్
సటలు విదుర్ప దోచునెఱసంజకు(వారక)తారకప్రభా
ఘటన యొసంగుఁ దద్గళితకమ్రవినూతనశుక్తిజావలత్. ౧౨౩

- క. పాలస్యభాహుహృతహర, శైలేంద్రముఁ బోలుఁ గొండ సమధికతాళీ
పాళీప్రాచీనంబున, వాలుచు * దుర్వర్ణవర్ణవర్ణిత మగుచున్. ౧౨౪
- ఉ. కిన్నరకామిను ల్పసిండికిన్నెర లంది యఖన్నరీతుల
స్వేచ్ఛుని నాలతింపఁ బృథివీధరరాజము సాత్త్వికోదయ
చ్ఛన్నశరీర మైనక్రియఁ జంద్రశిలాజలధారలం దటో
త్పన్ననవీనవజ్రపరభాగమున నివలసిల్లు నెల్లెడన్. ౧౨౫
- క. అలకాంతకాంతవదనలఁ, గులకాంతలఁబొదలి చన్నుఁగొండలయందు
స్వలకారు లైనదానవ, కులకారులు నింతు రందుఁ గుంకుమలలికల్. ౧౨౬
- క. నవరాల గెల్చి చీకటి, సవరాలుచుకురులు గలుగు జవరాలికోలం
బు విరాళిగొనఁగ వేణువు,లవరాళి ఖచరవరాళి లలి నింపుగిరిన్. ౧౨౭
- సీ. బుసకొట్టుపెంజల్పనిసువులు పూతూర ఘోరహస్తస్ఫూర్తికొమరుదెలుపఁ
బవమానగర్భ యై రవళి దెల్పుగుహాళి ప్రబలబృంహితవక్త్రంధ్రములుగ
సెలయేటిచేఁ జెప్పుగిలుపాదములు మదోద్ధారి పంకిలపదగరిమఁదెలుప
సంచాఁజలధరచాంచల్యము విలోలకర్ణశూర్పంబులఁ గరము సూప
భద్రదంతావళమ్ములపగిది నితర, శైలరాజమ్ము లురుతపోద్వేలలీల
మలయ నక్కిండ సార్వభౌమత్వమందు, దాననవనిధికర్తృతాధన్య మయ్యె.
- శా. చంచచ్చంపకపుష్పసారథము నాస్వాదించి మూర్ఛాదశా
చాంచల్యంబునఁ దూలు భృంగముల నాశ్వాసించి కన్చుపుక్రొ
మ్మించున్వేన్నెల సేదదేటుతురు నెమ్మిన్ రైవతాద్రిస్థలిం
జెంచుంగొమ్మలు నైజకుంతలరుచి శ్రీమిత్రు లంచుంజుమీ. ౧౨౮
- క. గిటికొనుదవానలమునకు, † వెఱవదు గిరి వేల్పురాచవెలదులమోము
ల్లెఱవఁగ నీరగునెల తాఁదఱుపులు దనయందుఁగలయఁదలకొనుటఁజుమీ.
- గీ. అడరి యభ్రంకవంబగు నన్నగమున, నిగుడుహరిహయనీలమాణిక్యకాంతి
తమముసవివిప్పనుంకించి తమముసావి, వెఱచి పఱతురు చలివెల్లువేడివెల్లు.
- సీ. కడవఁబుట్టినమానిఁ గడవనేరక క్రుంగె వింధ్యంబునుద్రేకవిభవమెంత
విల్లయ్యె రుద్రున కిల్లయ్యె వేల్పుల కమరాద్రిప్రాధాన్య మనఁగ నెంత
బలుపాఁపమలఁకచుట్టుల బిట్టు లావఱి తిరిగె మందరగిరి ధృతియునెంత
వడి దూలి కెసనెత్తువడియె మందోదరీవిభునకుఁ గైలాసవిభ వమెంత

* దుర్వర్ణము=కెండి, దుష్టవర్ణముగలది. † కెరసను=నూ.

- సగముగ నవచ్చియును మఱి సగముగాన, రానివలయాచలము గిర్వుదానదెంత
యనుచుఁ బవమానపూర్ణగుహాస్యసరణి, నట్టహాసంబుసేయు నాగట్టుతోడు.
- గీ. వన్యమహిషవిషాణముల్ వచ్చివైవఁ, గాటు నగ్గిరి నవవజ్రకందశములు
శూలిశూలాగ్రదళితరక్షోగజేంద్ర, కుంభనిర్దుక్త మక్షాకాంకురము లనంగ.
- వ. వెండి యు నక్కిండ పుండరీకాక్షుండు నుం బోలె వసుదేవప్రియం బై యు
బుజగర్భుండు నుం బోలె వివిధభువననిర్మాణకర్తరచతురాననం బై త్ర్యంబ
కుండునుం బోలె శిరఃస్థవిహరణనిపుణహరిణలాంఛనం బై వజ్రధరుండు
నుం బోలె బ్రహ్మణాధిక్యహేతుభూతం బై భూతసృష్టియు నుం బోలె నతి
విచిత్రంబు ను జిత్రకారుండు నుం బోలె నశేషాచలప్రతిమాకుశలంబు ను
గుశలవజననియుం బోలె ననలప్రవేశవిశుద్ధంబుననై వెండియుఁ బలిసదన
గామి చరణన్యాసత్వంబున వామనావతారంబు నభినయించుచుఁ గల్పాం
తరస్థాయి ఫలప్రదంబగుట నందనవనంబుతోడఁ బొందువడయుచు ధాతు
వికారవినిర్ణయవర్ణితంబగుట నగదంకారశారవంబు నిచ్చుచునిచ్చుకొత్తలగు
తత్తాదృశవిభవంబుల నభిరామం బయ్యె నందు. ౧౩౪

- గీ. అపుడయదువృష్టిభోజాంధకాదిబంధు
జనులు గొల్వఁ బ్రసేనుండు సమదయువతి
పరికరముతోడ దీపించె భద్రగజము
కలభములు వశలును గొల్వ నలరుకరణి.

౧౩౫

- సీ. రమణులు వెంజామరములు వీవకమున్న చమరవాలవ్యజనములు మెలఁగె
మెలఁతలు పన్నీరు మీఁదఁ జిల్లకమున్న చనుదెంచె నిర్ధరజలకణములు
సతులుగంధార్ద్రకుచములుచూపకమున్న డాసెవజ్రంపుఁగూటములగములు
వనితలు చెంగావివలువ లీయకమున్న కప్పె నైరికరజోశారవంబు
సలిలకేలివిహారాతిశైత్యగాత్ర, లతలు చెలువలు మైమచ్చు రతికి మున్న
పూవుఁదేనియఁ దడిసిన తీవలలమె, నాప్రసేనుని రైవతకాచలమున. ౧౩౬
- క. చెలువలుఁ జెలులు భజింపఁగ, నలరైవతనగమునందు నతఁడు చరించెన్
బలితపుమెఱపులుఁజాతక, ములుఁగొలువఁగనందు వ్రాలుమొగులున కేనయై.
- సీ. ఉరుకూటముల యందుఁ జరియించుఁజరియించికామినీవత్తోజగరిమఁదెగడు
శవనవస్థిర్ధరాంబువు లంటు నంటి కొమ్మలమేని చెమటలఁ జాలుకసేయు
నడనియంటుల ననఁగు ననంగి రామామృదులోరుసామగ్రి మఱచు
బింబఫలంబులు పీల్చు బీల్చి పురంధ్రమధురాధరంబులమమత సడలుఁ

గొలఁకుఁదామర నెత్తావి గ్రోలుఁగ్రోలి, మదవతీముఖగంధంబు మదిఁ దలంపఁ
డభినవ ప్రయులైన ధరాధిపతుల, నడక లన్నియుఁ గంఠాంధనాగగతులు.

క. గురివెందపాదలఁ గురవక, తరువుల నెత్తమ్మిగొలఁకుదండంబుల నా
సరసాగ్రేసరుఁ డలిపిక, మరాళగతి సంచరించె మలయఁగ నంతఁ. ౧౩౯
ఉ. వారుఁగిమీఁదఁ గోర్చిగల వాసరరాడరుణాంశుకంబు నం

భోరుహలక్ష్మీ తమ్మివిరిమోడుపుఁగేలునఁ బట్టి తివ్వ దు
ర్వారగతిం జనుం దరణి రాగరసాంచితపూర్తి (మూర్తి) న
న్యారతిసక్తచిత్తులకు న్యాయమునం జనురీతి గల్గునే. ౧౪౦

క. అరమొగుడుచుఁగెందమ్ముల, విరితేనియ యొప్పు రత్నవిగచితపాత్రాం
తరమధువుఁ జరమసంధ్యా, తరుణి ప్రసేనునకుఁ జూపెఁ దానపు డనఁగన్.

గీ. పగలు నెత్తమ్మి పూవులఁ బ్రబలు లక్ష్మీ, సంజప్రాద్దునఁ దొగలకుఁజనఁ దదంఘ్రి
లాక్షయంటినలీలఁ గొలంకులందుఁ, బ ర్వె నెఱసంజడాలుదృక్పర్వమగుచు.

గీ. కాలగరుడమూర్తి ఘస్రాహిఁ దివియంగ, నంగకలితరక్త మయ్యె సంజ
ఫణమునందు జాతిపడినరత్నం బయ్యె, గగనరత్న మభికడకు డిగ్గి. ౧౪౩

గీ. ముతీముతీచీఁకటికొదమల, నెఱసంజ మెఱుంగు లెగసి యింపొదవించెం
దఱిఁ జెంచెతచనుగుబ్బల, గిఱికొను గుంజాఫలమ్ము (కెంపు)న కెవయె. ౧౪౪

సీ. జక్తవమదిఁ జేరె సకలావసీచ క్రమా క్రమించు విదాహహవ్యవహము
ప్రస్థానపటహ ముద్భటభంగిఁ జఱపించె రతిరాజు వే పుల్లరవళిచేతఁ
జమ్మించుఁగ్రొన్నీరుచెచ్చు లలాటాయుతముగాఁగ విధుశిలాతాప మడఁగెఁ
బరదేశ మరుగుచోఁ దరణి యిల్లడయి ప నిసువులై గృహదీపవిసర మురు
వీచెఁ జలిగాచ్చు నెత్తమ్మివిరులు నిద్ర, వోవఁ జుక్కలు మింటివైఁబొడపునూపె
నత్తమాలద్రుమంబున ననలకరణిఁ, గలువకనుకుట్టువుండుతత్తాలమునను.

క. రజనీవికాసమన్తః, విజయంబులనందు లదుకు వెలిగారము తో
యజ్వలై యుదయ మయ్యె, నిజకరదీపములఁ దిమిరనికరము లడఁగన్.

గీ. గగనభల్లూకముఖ మైన కమలవైరి, చేర్చి కరముల నెఱసంజ వేరిచెదలు
పట్టుకొనిమ్రొంగెఁగైరవోద్భటమరంద, మ నెడివెర తేనెనానందమధిగమించె.

గీ. చెలువుఁ డిచ్చు నీలిచీర ముంగోరునఁ, దారతమ్య మరయఁ దరుణియెత్తు
గతి నభేందురేఖ గాఢాంధకారంబు, నిబ్బరము నొకింత యుబ్బులెత్తె. ౧౪౫

సీ. హరజటాకూటదీవ్యన్నవ్యకంకేళి పూర్వశిశ్నాంతాకపోలపాళి
యనురక్తి రేచామ యఱుతఁగట్టిన తాళి వనధరపథసరోవరమృణాళి

నకలదిక్పరిపూర్ణ చంద్రికారింఛోళి యుడువుల గిలిగింత లిడుపిసాళి
దర్శితతిమిక భూధరకూటదంభోళి కైరవవదనకర్పూరధూళి
హిమమలకుఁజెన్ను మురవైరియెడమకన్ను
ఁద్రములవాడు వేలుపుఁబాలకూఁసు
సారసౌందర్యపరసీమ చందమామ
యుదయమునఁ బొల్పె నెంతయు నొఱపుగాత్పి.

౧౮౯

క. ఆసమయమునఁ బ్రసేనం, డాసవరసలోలహృదయుఁ డై విధుకాంత
ప్రాసాదచంద్రశాల వి, లాసవతీజనము నలుగెలంకులఁ గొలువఁ. ౧౯౦
సీ. చెంద్రిక నిజినట్లు చెరివిన నునుసేసకొప్పుపువ్వుల ఘుమఘుమలునిగుడ
గంధానుమేయ మాఘనసారమయచర్చ నివ్వటిల్లిన నిగనిగలు గునియ
నాణిముతైపుఁ గంఠహారంబునందలి తళుకుమీఱిన ధళధళలు జెళుకఁ
జుంద్రికాపువ్వుజనక మా నఖిలియాదళిమంబు ధగధగధగలు మొగువ
మదచకోరంబు విధుకళాభ్యుదితసుధకు, నంగవించు విధమ్మున నతివ లిచ్చు
కాపిశాయన మాసింఁచె గంతువింటి, కొప్పగవఁజేటి లేనారిగొనలుస్తాఁగ.

సీ. పూర్ణచంద్రిక లనుపువ్వారుఁబోఁడుల మందహాసప్రభాకందళములు
మలయానిలంబులు మదవతీలోకంబు కమ్మనియూర్పులగంధలహరి
సౌధస్థలంబులు చంద్రబింబాస్యల వలిచన్నదోయి కౌఁగిఘటవిగుచ్చుఁ
గందర్పచాపటంకారంబు నువదల మణితాభినయక శామంజమంబు
మంచియుపదంశకంబులుమానవతుల, ముద్దుఁగెన్నెవితే నెలముమ్మరములు
నాసవాస్వాపరుఁడైనయాస్రసేచు, చిత్తమున(గలఁ) ధైర్యము వ్వెత్తుగొనియె.

గీ. పుష్పముకుళశ్ఠ మగుతావిఁ బొదలఁజేయు
సమయమునఁ బోలె నీధుసంజనితమదము
వెలఁదులవిలాసదశ లెల్ల విఱుగఁజేసె
నించువిలుకానిజయసిద్ధిహేతు వగుచు.

౧౯౩

సీ. నిజకనీనికల క్రొన్నిగ్గులు వాసనోత్పలపత్రములసావిఁ బొఱమిటుఁ
బ్రతిబింబితేందుబింబము గల్ల మనుబుద్ధి వేమాఱు ముంగేల వెరఁజవైచు
మోవి చేఁ దివియు నామోద మగ్గలమైనఁదలగంటగించుఁ గాతాళమొంఱు
ముంచి పానఃపున్యమున నాధునధరంబు నుపదంశబుద్ధిమై నుఱక కొఱుకుఁ
బాడు నూరక తేఱులతోడముచ్చటాఁసు నసియాడు నొకగుబ్బలాడి వాల్కీడి
మీఱుమడిరామధంబున మేనుసొరిగి, మధనుఖడ్గంబునొఱచుండ్లి ప్రిణివ్రాల,

సీ. కంఠకంబువునందుఁ గరమృణాళము చుట్టుఁ జిగురాకు వ్రేళులఁజిక్తనొక్తు
బింకంపుగుబ్బలు పేరురంబున గ్రుచ్చు నిర్విశంకంబుగా నీవి జార్చుఁ
జుఱుచుఱుక్తునమోనిసుధపండ్లుసోఁకించుమ శీతంబు శ్రవణసీమమునఁజొనువుఁ
గల్గ చేసితి నని కాలిదమ్మికి మ్రొక్కుఁ దొడలపై నెమ్మేను దూలి న్రాలు
బాధముగఁ దప్పొనర్చిన భర్త మున్ను, ప్రార్థనలు పెక్కు చేసినఁ శాపమాని
తరుణిమదిరామదంబునఁదనకుఁదా నె,యంతరంగంబులోనానియలుక మాని.

సీ. ఈసుధారోచికి నిఁకనింతమీఁదట స్వర్భానుభవభీతి సడలుఁగాక
యీకమ్మతె మైర కిఁక నింతమీఁదట ఘణిచేతియలజడి వాయుఁగాక
యీతేటిదాఁటున కిఁక నింతమీఁదటఁ జనుపకంబులకగ సడలుఁగాక
యీవలరాయని కిఁక నింతమీఁదట మేను లే దనుమాట మానుఁగాక
శుక్రశాపదోషవక్రిమ యిఁక నింత, మీఁద మధువునకును మేళవింప
కుండుఁగాక యనుచునొకయింతియఱుచొక్కి, చొక్కిచొక్కి సలికె మ్రొక్కి మ్రొక్కి

గీ. యామిసీలక్ష్మి వివిధ విహారగతులఁ, గెరలు కాంతామణులను నీక్షింపఁగోరి
కలయ నుత్తానితము లైనకన్ను లనఁగ, సారిదిమైరేమరసపూర్ణశుక్తులమరె.

మ. కలవీణారణనంబుఁ జంద్రవలయ క్వాణంబులుం జెగుమీ
టులు వంశీస్వరతానమానములు సాటోపప్రసూనాస్త్రుచా
పలతాఘోషముఁ గామినీగళగళత్పర్యాయనిర్దుక్తభా
షలు రాగాంబుధివీచిగర్జితమనీషం జేసె ఘూర్ణిల్లుచున్. ౧౫౮

సీ. ఇది కన్నుదమ్ముల కెఱసంజ యగునేమొ కాదేని ముకుళింపఁగాఁ బనేమి
యిది కొప్పుపువ్వుల కెలయుగాడుపొయేమొ కాదేనియవిరాలఁగాఁబనేమి
యిది సిగ్గుబీగంపుగుడికిఁ జేయగు నేమొ కాదేని మరలి పోఁగాఁ బనేమి

* * * * *

యనఁగ మదిరామదము హెచ్చి యబ్జముఖులఁ
బతుల నొక్తటిగావించి పరిణమింపఁ
జేసి ధూతవిచేష్టితోద్భాసియయ్యె
రైవతకశైలకందరప్రాంగణమున. ౧౫౯

క. సత్రాజిదవరజునకును, సుత్రామసమానవిభవశోభితునకు నా
రాత్రి శివరాత్రి యయ్యెను, జైత్రరతిక్రీడఁ జేయు జాగరముతఘ్న.

మ. ఉపధానీకృతబాహుళాఖములు ప్రాణోద్వాంతనిశ్వాసగం
ధపరద్భృంగనిభాలకాంచలపరీతస్విన్నఫాలాగ్రముల్ •

ద్విపదీగర్భితమర్కచేశములు గంధీవాసనాపూర్ణవ

క్రపుటంబు ల్పుఖసుప్తిసాఖ్యములు వేడ్ల ల్లా యువశ్రేణికిఁ. ౧౬౧

చ. అలరల వృంతబాధముల నంటులు విప్సచుఁ దమ్మిపూవుమొ

గ్గల*గిటిగొన్న నిద్ర దొలఁగ న్నరసీసలిలంబుఁ జిట్టుచుం

దెలతెలవాఱ నొయ్య నరుదెంచి నిశాంతరతాంతతాంతతా

లలనలమేని కింపుగ మెలంగెఁ గురంగతురంగడింభముల్. ౧౬౨

ఉ. కాఁక వెలుంగుచున్న త్రిజగంబుల నొక్కట ముంచి మించుపెం

జేఁకటికొమ్ముచేచుఁగులఁ జించి మదించిన చంద్రకేసరి

నోసేక జరాపరాభవము స్మృక్త శరీరము పాదశక్తి బ

ల్లూఁకటివేరు వేర్పురుపు గొట్టెఁ గళాచ్చట లూడె నన్నియున్. ౧౬౩

సీ. ఒకపరివేషంబునకుఁ జొచ్చి దుర్దినహేతువై తమ్ముల నేచు నితఁడు

సకలోన్నతుం డైన శంభునాఁదలమీఁదఁ బాదంబులిడినచుర్భావుఁడితఁడు

లాఘవమ్మున సురాలయముఁ జిట్టుచు నింత పంకింపనట్టి కళంకి యితఁడు

తనరాక చక్రహితముగాక దోషానువర్తి యై పొడసూపు వక్రఁ డితఁడు

విష్ణుపదసక్తుఁ డయ్యును వేతె యితర, విబుధసేవకు లోనైన వెడఁగితండు

గాన నేనొల్ల నని సుమీ కలువలచ్చి, జరతశశిఁజూడఁగానోడిశిరసువంచె.

గీ. ఘనసరణిలాంగలక్షేత్రజనితయామి

సీసమాహ్వయకృష్ణ కార్పాససస్య

ముడుపు లనుప్రత్తి వినతతొల్ఱాడుకు విడువఁ

జుక్తలిడునట్టు లొక్కొక్కచుక్త నిలిచె.

౧౬౪

గీ. కుదిసి రేయెల్ల నాఁకలిగొని తపించు, చక్రవాకంబు కొనఁగంగ శక్రుదిక్కు

కరమునందిడుదధ్యన్నకబళమనఁగ, సాబగుదళుకొత్తైవేగురుఁజుక్తమొక్త.

చ. విలసదనూరురక్తరుచివి బ్రమవాహిని ఫాలలోచనో

జ్వలశిఖికీలయై నిగుడి సాగఁ బ్రభాతపురారి చూచెఁ జెం

గలువలవిందువేరి రతికాంతు నిశాగిరిరాజపుత్రి బె

గ్గిలి చను నట్టు లొయ్య నుడిగెన్ దివిఁ దారకవర్గ మంతయున్. ౧౬౫

క. వేకువచలి మేల్తని హుహు, హూకారము లెసఁగఁ గాంతలొత్తిరికుచనా

లీకముకుళములు ముల్తాన, వీఁకలు పతియురము గ్రుచ్చి వీఁపున వెడలన్.

* గరికొన్న మా † కొమ్మనేనుగు- మా.

ఉరవడి నొక్కకంటఁ గృప యొల్లఁగ వే తొకకంటఁ గ్రోధని
 య్పరమొకంగ వేల్పుల నిశాచరలోకముఁ జూచు నంబుజో
 దరుఁ బురుడించె *మిన్న హిమధామరుచిం గమలాకరంబుల
 నిరి మెఱయించుచుం దరణిచేఁ గుముదంబుల నిద్రపుచ్చుచున్. ౧౬౯
 ఇందుకాంతముల నీ రిపురక యే లుండు రవిశిలాస్థలి నగ్ని రవులుకొనఁగఁ
 గమలదీర్ఘికలు నిద్ర మరల్ప కే లుండుఁ గుళ్లుటమాగధోస్తులు చెలంగఁ
 గుజములు క్రొవ్విరుట్లాలింప కే లుండు గంధవాహమదాంధకరటి రాయ
 జక్తవ తాపంబు సడలింప కే లుండు దరదరవిందంపుసురటి వీవఁ

దిమిర మరుగక యే లుండుఁ దీవ్రభాను
 భానువులు లోకదీపక ప్రభ నిగుడ్చు
 వెలివెలుగు జాఱు టది యెంత వేడివెలుగు

ననిచి యుదయాద్రిసింహాసనమునఁ దనర.

౧౭౦

అంబుజాకరశయ్య మత్తాళిమత్తు,ణములు గుట్టిన మేఘోక కుముదలక్ష్మి
 నిదురపోజొచ్చె రే యెల్ల నీరజాఁడి,తోడి రతికేళి మల్లుపోరాడి యొక్కొ.
 పొదలు జక్తవలగుంపులుగూర్చు పోరామి చిమ్మచీకటులకుఁ జేరరామి
 త్రయ్యంతవిద్యానదాఖురశీభూమి చంద్రార్ధధరరథచక్ర నేమి
 వ్యపృతగగనఘంటాపథాంచలగామి దినరాజ్యభరభృతి కొనరు వామి
 రాహుగ్రహగ్రహరథస మోర్చినజేమి సమదవనత్వరోన్నయనగామి
 ముదుటు నెలుఁగుసామి యుదయభూధరసామి, దేశస్త్రీయగుడుఁ దెలివినిగుడు
 కటిఁ బ్రసేనుఁ డస్తతం ద్రప్రబోధాను,సారి యగుచుఁ గొల్వొకజేరి నగుచు.

— ప్రసేనునికడకుఁ జొచ్చులు వచ్చుట —

నెఱి చూపువేళ నొకకొం,దఱు పొలపరు లేగుదెంచి దర్శించిరి య
 క్షిప్తబిరుదుమగని భిదురపుఁ,దఱుపులువర్షాంబుదంబుఁదఱియువిధమునన్.
 భల్లూకరోము లుత్ఫుల్లవాహద్విషన్నేత్రులు గజసిలగాత్రధరులుఁ
 గంధిరవసటాప్రకారశిరోజులు దంష్ఠ్రిదంష్ట్రాంకూరతరనఖరులు
 సారంగ వేగులు సారంగకఠినసత్త్వులు గండభేరుండతులితరవులు
 పరభసశరభభాస్వరపదన్యాసులు నురగ బాహువులు వృకోదరులును
 సగుఁచుఁదమయున్నవిషినాలయములనెల్ల,నంగకమ్ములఁ బ్రకటించునట్టులమరు
 నిల్లవల్లభు లొకకొంద ఱుల్ల మమర, నాప్రసేనునియాస్థాన మల్లఁ గదిసి.

* మిన్న హిమధామరుచిం గమలాకరంబులం గిరి మొరయింపుచుం- మూ॥

ఉ. ఓరలువోవఁ గన్గొనుచు నూరక యయ్యపనేము లిచ్చుచున్
జోరునఁ గాఱుక్రిందెమట జొబ్బిలుమేనులఁ గంప మందుచున్
బారెట బారెట న్నిలిచి భంగురతాన్వితభంగి మెట్టుచు
నవ్వరు ప్రణామపూర్వకము వక్రతరోక్తులు పల్లి రీక్రియన్. ౧౭౫

ఉ. ఈవరి* యేము కొండనెలయేఱులవంకలవార మన్నలున్
బావలు మామ లల్లుడులు బాదుగులు స్థలగంబు నొక్కప్రో
వై విలువేట లాడికొని యాలయి బిడ్డయి యిల్లు ముంగిలై
బూవపుబొత్తు గూడి కడుపు ల్దనియింతుము నాఁడు నాటికిన్. ౧౭౬

సీ. తట్టపున్ననఁ గాని తలరాయనేరము పెట్టయిఁకలఁ గాని సుట్టనేర
మెఱచి పోఁచలెకాని చిటుమంగ నేరము గదురుదొల్లేకాని కట్టనేర
మీరంబులనె కాని తూఱుండ నేరము వెదురుబియ్యమె కాని వెఱఁజనేర
మడవి నేలనె కాని నడయాడ నేరము గురులపాడియ కాని కొసరనేర
మెండ మాకు దండ యివము మామది కింబు, బల్లిదంపుగాడ్పు గాళ్ళసత్త్వ
మెట్టిమొరపనేల యిక్కలు కంకటు, లివియకాని యన్య మెఱుంగమయ్య!

వ. అని నిజప్రభావంబుం బ్రకటింపం గడంగి యావ్యాధయాధంబు నిజనిరీ
క్షణప్రబోధమధురాననుం డగు నయ్యాధవరునితో నిట్లనిరి. ౧౭౮

సీ. నల్లదేవర మోచినాఁడు నాఁడని కాని మలఁతుము గరుటాలమంతు నైన
ననరానిపని గంబ మయ్యెఁ దానని కాని చఱతుము తెఱనోరిసామి నైనఁ
జందమామకు ముద్దు సాగించు నని కాని యేసి తెత్తుము మింటియిట్టి నైన
దొగ్గిదేవమ్మకుఁ దొలుబోన మని కాని త్రుంతుము జముఁ డెక్కు దుంత నైన
సరబసాళువమళువంబుసార మెగము

గండబేరుండ మని మఱి కలుగుజీవు

లని యెఱుంగమేము తడవింట నమ్మునిండఁ

దొడిగి యడవుల వేటాడఁదొడఁగినపుడు.

౧౭౯

వ. అని తదనంతరంబ.

౧౮౦

సీ. ఏనికతలలపై నేర్చి తెచ్చిన పచ్చిముత్తైంబు లొకకొన్ని ముంచి పోసి
తల్లిప్రక్కలఁ గూర్చఁ దలఁగించి తెచ్చిన సింగంపునిసువులఁ జేతఁజూపి
గిలుబాడి ఫణిఫణంబుల నొల్చి తెచ్చిన రత్నరాజములు హేరాశమొసఁగి
గుత్తులకొల్లఁదిక్కి గుత్తంబుగాఁ గట్టి తెచ్చిన పులిగోళ్ళతెగలువైచి

మఱియునతిమానుషపరాక్రమమునఁగన్న, వన్యవస్తువులుపథగావరుసనునిచి
చిత్తమలరింప మృగవధాజీవులనిరి, యాప్రసేనుని ముకుళితహస్తలగుచు.

శా. దేవా! యిప్పుడు మావనంబునకు నేతెంచెం గరాళానన
వ్యావల్లత్రటుఘోషగర్జల దిశల్ వ్రయ్య౯ హలాహలకం
తావిర్భావము కల్పసంక్షయమునం దాటోపముం జూపున
త్తై విద్రావితవాయరంహ మొకసింహం బెందు మున్నుండెనో. ౧౮౨

క. మాతరము గాదు సింగిమా, పోతర మడఁగింప బీటువోయితిమి సదా
యాతాయాతోద్ధతి సి, స్థాతాకృతిఁ బక్షణములఁ గృక్తసవటుపక. ౧౮౩

క. సింగంబుఁ జంపి మాడగు, బ గంబుఁ దొలంగఁజేయు ప్రాఁబులి మును గ
న్నింగలమువేల్పు మ మైన, లం గలయలుఁగునఁ బగుల్పులాగున నధిపా.
గీ. ఇట్లు లిది యని చిత్రానఁ బెట్టు తరుదు, దేవ దేవర విచ్చేసి నీవు వెన్ను
దన్ని యుండినఁ జాలు నాదగర మెకముఁ, బట్టువారము నేము నీపాదమాన.

చ. అదియును గాక మాయడవి నన్నునఁ గన్నునఁ గానలేక మే
చిదిమినమాత్రఁ గ్రంజమురు చిల్లున మీఁదికి గుప్పలింపఁగాఁ
గడుపులు గట్టి యున్నయవి గంధగజంబుల నైన రాయచు
స్తదకలకోలరాజములు మర్దితభిల్లకుమారతేజముల్. ౧౮౪

క. కలములఁ బోలిన భయదై, కలము లిప్పుడు చింతపంటికందువ యగుట
స్థళదఘ్నుదర్పసంపదఁ, జెలఁగెడు తాలెల్ల మేనిజిహ్వనఁ దోఁగక. ౧౮౫

చ. తొలఁగవు చిన్నకన్ను వడి దువ్వులు చప్పుడు గాకయుండఁ బెం
జలువల బిట్టు మ్రింగుచును శృంగము లైదును నాటు ప్రంగలై
తలలకు వ్రేగుసీయ నవి దాసిన వ్రేసిన మేనెటుంగ వే
పొలమునఁ జూడఁ దామ యగుఁ బున్నమవెన్నెల గాయ మైపొడల్. ౧౮౬

క. సీరాముసేన లై క, ప్పారుశరీరములతోడ హరిణంబులు గాం
తారమునఁ దిరుగు వాని, స్నేరఁ డొడిసిపట్ట నిటలనేత్రుం డైనక. ౧౮౭

క. కాసరములు నిజరేఖా, మాసరములు నిజవిషాణమథితగిరిరజో
ధూసరములు రుచిక్రతఘన, వాసరములు గలవు లెక్క వానికిఁ గలదే.

క. మిన్న దలమోచి పొడవున, మన్నులు విహరించు వాని మడియింపము నే
మొన్నడును భసులకదుపుల, వెన్నాడెదులీల నుటక వెలుతుము పోవక.

ఉ. తంజితకృష్ణసారగళరక్తము ధష్టికి నీరు, దుష్టికొ
న్నంజుటికండ లాఁకటి కొనర్చినకూడును, నై కుళ్ళుద్భవహా

కుంజములం జరించుఁ బడఁగు మ్మినఁ జిమ్మిన మే నెఱుంగ వెం
దుం జరకాలకాయములు తోరపుఁగోఱల చిత్రకాయముల్. ౧౯౨

సీ. కరికుంభశుక్తి శార్థరిలస్థలంబుల భమితచంక్రమణసం భవము నెఱపు
ఘుమఘుమనుఱుములు ఘోషింపఁగెర లెత్తిమూర్ఖతమిన్నులుమోవ నెగయు
విద్యాధరకుమారవిహృతికిఁ జోటిక గండున గుహ లెల్ల నిండియుండు

* * * * *

నసమలోచనపటహ కంఠారవములు, కాఱవవిలోని ఘోరకంఠీరవములు.

క. గట్టుల గుట్టులఁ బంచల, పట్టులఁ గుంజములగములఁ బడఁకుఁగెలఁకులం
దొట్టిన క్రొవ్వినఁ బిట్టలు, చెట్టడిచినఁ జేఱఁడన్ని జలజల నెగయున్.

క. పెరతేనె తెరలు దేనియ, గురియు క్లేఘములు వాన గురియు తెఱఁగునన్
దొరువులఁబాదలినపూఁబాద, యిరువులఁ గలచలువ పవలు నివతాళించున్.

గీ. ముదురుఁజాఱపప్పు వెదురుబియ్యములును, గురులపాలుపెరుఁగుదొరలకైన
మనసు లలరఁజేయు మాప్సకణంబుల, సింధురౌఘదానచిక్షణముల. ౧౯౬

క. వడిగలఁడనిమా సెరివినఁ, బడుదు వెపుడు వేఱు కిపుడుపయన మగుము నా
పుడునతఁడు వారిమాగ్ధ్యపు, నొడువులుముదమొదపవినికనుంగవనగుచున్.

ప. పసదనంబుం బ్రసాదించి యాచెంచుల నాదరించి నాటోపంబుగ నాఘేటం
బునకు నయనంబులం బాదలు సితాసితారుణప్రభలు ప్రబలం గర్జకుండల
మాణిక్యమరీచులు గడలుకొన నిలుసాచ్చి వెడలి వచ్చుటయు. ౧౯౮

శా. చోళీనాట్యపిలోకనప్రియ త్రయీశుద్ధాంతశుద్ధాంతరం
గాళీస్వస్తికలాకరోద్యత ధరాయాగక్రియాగక్రియా
వ్యాళీకల్పితచారుచంక్రమణ సర్పారాతివాహా మహా
జ్వాలీజ్వాలలీలిధ దైత్యశలభవ్రాత ప్రతిక్షేమదా. ౧౯౯

క. తిరుమంగయాళువారు, స్థిర భక్తివిధేయ రంగదివ్యజ్ఞేత్రాం
తరసన్ని వేళ భట్టరు, తిరువంశ్యజ్ఞానభావ దీపితభావా. ౨౦౦

స్తంభర. వేఘోబోఘోపదేష్టా విబుధరిపుచమూవిప్రియాపాదిచేష్టా
రాధానాధారణోక్తిప్రకటనవసుధాగ్రాససంఘల్లహాసా
గోఘగ్బాలారంసాకులనిజహృదయకోడ సౌఖ్యప్రశంసా
మాధుర్యస్తేరకీర్తీ మధుమధన జగన్తంగ శాధారమూర్తీ. ౨౦౧

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్య కరుణాపారంపర్యపాత్రా
త్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజ రంగప్పరాజప్ర
ణీతం బైన సాంబోపాఖ్యానమునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు. సాంబోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరమణీకుచకీలిత, హారమణీమిళితవైజయంతీలతీకా
హారస్థైరద్యోతా, ధారమహావక్ష రంగధానూధ్యతా. ౧
- ఘ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—ప్రసేనుడు వేటకుఁ గడఁగుట—

- సీ. తడ విండ్ల నుండక తడవిండ్లవార తేతెంచిరి మదకలద్విరదలీల
హరిగలచ్చనిటోడ హరిగలవారలు వచ్చిరి సింహసంహనను లగుచు
గడలవారలును నల్లడలఁ దోతెంచిరి చటులజిహ్వభీలసర్పలీలఁ
గరవాలధరులు భీకరవాలశార్దూలసమరేఖఁ బొచ్చి రుత్సాహ మెసఁగఁ
దప్పెటలుమ్రొసెఁదన్లుభవనులురేసెఁ, దుఱుతుతురికీల న్నెక్తిరాతులు చెలంగఁ
జిదములతోడనలమంది గ్రందుకొనియె, నాప్రసేనుడుమృగయులుఁరుగువేళ.
- క. మృగయులు దెచ్చిరి బంగరు, సగతులఁ జేపట్టి గట్టిజాగిలముల బ
ల్కగుఱుల విద్యుల్లతీకా, స్థితగ్రీవములఁ బవనతతి నడుపుక్రియా. ౪
- క. ఉరులుం బోఁగులుఁ బెదపెద, తెరలును గుదేటివలలు దీమంబులుఁ దె
చ్చిరి వేటకాఱు బహుధా, పరిచితమృగయావిశేషపరిణతు లగుటఁ. ౫
- సీ. వేగాధ్యయనవిద్య వేవిధంబుల నిది చదివింపఁ బవనంబు చదువఁబోలు
నిది మావుగాఁ బుట్టి యీడేతెఁ గాఁబోలుఁ గల్గవతారరక్షఃకులారి
యిది వాగె గుదియింప నించుకసడలింప వలయాచలంబునవ్వల నె వ్రాలు
నిదియ పట్టాశ్వమై యిట నుండినయేని వజ్రకి నుచ్చైఃశ్రవంబు గుఱుతె
యెంతలా వెతక్రుద్ధత యెంతబిరుద, మెంతయదటంచుఁ జూపఱు సంతసింప
సాదియాయత్తపఱిచినజవనహయము, నెక్తెమృగయార్హ శృంగారమెసఁగవిభుఁడు
- క. వేరోజంబులకుల్లా, యారాజకుమారుశిరసునందుఁ దలిరైం
గారణమానవనందకు, మారకమస్తాగ్రపింఛమంజరి యనఁగఁ. ౭
- గీ. వనజనీపత్రరుచిమిత్రవారవాణ, మాప్రసేనుని గాత్రంబునందుఁ దనరెఁ
గప్పుదల్మితచిహ్నంపుటొప్పిదంబు, పూర్ణశశిఖిఁదవైచిత్ర ఘోలుపు దెలిపి.

- క. రాజావర్తరసార్ద్రపు, నేజా తద్బాహుశాఖ నెలపుకొనియెఁ బే
రోజ సురశాఖశాఖక, రాజిల్లు ద్విరేఫరాజరాజియుఁ బోలెన్. ౯
- క. వనచరదర్శితమార్గం, బున నడవికిఁ జనియె రాజపుత్రుఁడు మున్నా
వనచరదర్శితమార్గం, బున లంకకుఁ బోవు రామభూభుజుఁ డనఁగన్. ౧౦
- క. తెరలొడ్డిరి పోగులువా, జీరి త్రవ్విరి యోదములు పరిసరవనములం
జొరఁగొట్టిరి మృగముల నే, ర్పరు లగు పొలపరులు వివిధపరికరధరు లై.
మ. దొర.లశ్వంబులుఁ దేతులు స్విరదపంక్తు ల్లోలి తూలింపఁ గా
సరముం గేసరి భల్లుకంబు రురువు న్నాన్దాలముం గోలమున్
హరిణంబు నృశము న్వృకంబు శలలం బాకాంతహృద్భీతి నా
తురతన్ బెగ్గి మ్రగ్గె గాఱడవియందు నానిరదూరంబులై. ౧౨
- క. ఆసత్రాజిద్భాతృశ, రాసారము గ్రుచ్చికొనిన నవనిం బడియెం
గాసరము ల్చక్రరే, ఖాస్పష్టింబగులు నంధకారం బనఁగన్. ౧౩
- గీ. ఆప్రసేనుఁ డేయు నర్థచంద్రశీలీము, ఖములఁ బాదికొమ్ముగములు రాలె
వివినపవననిహతి విచ్చిన్నవృంతంబు, లైన యగి సెనిరులయంద మొంద. ౧౪
- గీ. నింగిమోవంగ నెగయుసారంగ మొకటి, యధిపుసింగిశివింటితూ పాయమాడ
నదటు వోనాడి చేతికి నగ్గ మయ్యె, భర్తనకు యజ్ఞమృగము చేపడిన కరణి.
- గీ. ఆప్రసేనుఁడేయు నశనికల్పానల్ప, కాండవృష్టి దంతకళిక లూడ్పఁ
గుసుమలావలూనకొరకకైతక, వనము ననుసరించె వనగజములు. ౧౬
- గీ. కప్పికోలలనాతండుదుప్పిపదువు, నొడలనరుణాంబుబిందువుల్వాడమఁజేయఁ
గడుఁబ్రకాశించెదమ తెల్లపొడలనవియుఁ, జిగురులరులుగలిగినచెట్టులనఁగ.
- గీ. రక్తకణము లుఱక రాలంగఁ బెనుగోఱఁ, గొదమకుక్కఁగొట్టె ఘోణి యొకటి
రాయబాటు గాన రణదాననిధికాండ, జాలెచ్చక్కులించి చల్లె ననఁగ. ౧౮
- గీ. బల్లెకోల దాఁకి పరవశత్వముఁ బొంది, యొక్కచెవులపోతు చిక్తె జలద
ఘట్టనమున మిన్నపట్టాడి శశికళా, సక్తి నంకమృగము జాతె ననఁగ. ౧౯
- క. గిరిజాసింహము మహిషా, సురదాయాదుల వధించు చొప్పున గవయో
త్తరములఁ గర మతఁ డేయఁగ, గొరువంకలకరణిఁ జాపగుణలత మొరసెన్.
- క. పులులకుఁ దార్చినపులులం, బొలియించె విభుండు శస్త్రపుంభుతపదనం
బులు గాఁడ నేసి మోహా,దులను వివేకుండు మున్ను దునిమినకరణిన్.
- క. నేజా నతండు మెకముల, వేజాడలఁ గెడప నట్ల వెలసిరి భటులున్
రా బెట్టిజాడవాఁ డగు, నాజాడ నే ప్రజలు నడత్తు రదీ సెజము చుమీ. ౨౨

- గీ. ధర్మగుణముచేతఁ దగిలియుండియు నీకు, నోప్రసేన యిట్టి యుగ్రకృత్య
మేలయ నెడుకరణిఁ గోలాహలముచేసె, గిద్దు లలమి పొడువ భేదరములు.
క. నెత్తురు మెదడును నంజుడు, జిత్తడి గావించెఁ దత్ప్రసేనభటులచే
కత్తులు నీఁటెలు మెకములఁ,దుత్తుమురుగఁ జేయ నడవిత్తోవల నెల్లఁ. ౨౪

—ప్రసేనునకు సింహమునకును యుద్ధము—

ఉ. అత్తటి వచ్చె నవ్వనమునందుఁ జరించుమృగాధిరాజు కొ
న్నెత్తురు జంజు విచ్చి నిజనేత్రుచుల్ లయరు దృద్ధస్థులం
బొత్తుకుఁ బిల్వ సర్పపురముంబురుడింప నదంప్రసక్తము
న్నిత్తుకనాలుకం దెగడుమేటిరసజ్ఞుడవాగ్ని గ్రాయఁగఁ. ౨౫

గీ. వచ్చి కంతరవం బిచ్చి వాల మెత్తి, నఖశిఖరవజ్రపాతసన్నహాసమునకుఁ
దోడుపడఁ గోటలాసేనఁ దుమురు సేయ, బెదరి పటచిరి తక్కినపినుఁగులెల్ల.

క. బలములు విచ్చినఁ దనదో,ర్బల మొకటియచిక్కిఁబట్టి పతి నిలిచె మహా
కులధవులు ప్రాణధయముం, దలఁతురె మానావకైకధమ్యలు గారే. ౨౬

శా. ఈబాడు దిలకించుకేసరి నతం డీక్షించి శిశౌకశం

దేజీ నంటఁగఁగొల్పి కల్పదహానోదే,కంబు ముద్రించుచే
నేజాముమ్మెన నింతనాటుటయు ఘూర్ణించె న్నజద్వేషి క
ద్రూజాధీశ్వరతుల్యవాలధికి నాందోళంబు పుట్టించుచుఁ. ౨౭

వ. ఇట్లు ఘూర్ణిల్లి యాయుగతల్లజం బొబల్లిదుని మొగంబున కెగయుట యు
నబ్బలుమగండు పొండిత్యంబునం దత్తడి వెనుకకు నూకుటయు నక్కఱ
మొకం బొడుపు దప్పి రొప్పచు వలవంకం ద్రిప్పివచ్చి యప్పురుషవతసు
హంసరథదండచండం బగుచాలంబునం గీలుమలంగి కొట్టుట యు నాదిట్ట
తట్టువ నభిముఖంబుగ దాకొలిపి కరివెరిం బరిపరియలు గా నాయుధంబు
నం జేయుటయు నాసటాలంబు తటాలున వెనుకకు నిగిడి తద్వీతికటిప్రదే
శంబు చపేటంబున విపాటింప నాఘోటకంబు కైటభిరుపువిపులనుదర్శన
స్పర్శంబు లగుపెనుగొరిజల నురుజవంబున నప్పుంచాస్యంబు నాస్యంబునం
దన్నెం దన్నుటయునుం గటకటం బడి పుడమిం బడి లేచి యేచి యమ్మహా
వీరంబు ఘోరంబుగ నెలవంకకు లంఘించి నెలవంకల మీఱు నోరికోటల
నవ్వీరవరు నెడమ ప్రక్క నొక్కుటయు నద్విక్తు మొగం బై యగ్రద్ధరి పెద్దవడి
నార్చి యావృద్ధసింహంబు వదనగహ్వరంబున నలుఁగు • చొనుపుట యు

నాకుటిల ప్రచారంబు నాక్రూరాయుధంబు నురగంబు గబళించు గరుడుని కరణిం గొఱికి వేసిన రేసిన మగఁటిమి నజ్జగదభినుతుం డొఱంబెట్టిన పట్టమయంబు వెఱికి పిఱికిగుండె లేక యాకేసరిం దెగవ్రేయ నుద్యోగించు సమయంబున.

౨౯

- క. కవిసి మృగపతి ప్రసేనుని, నవశత నొందించి యతనిహయరత్నముఁ జెండి విడిచి కంఠాధరణము, నవలీలం గొనియె మాంస మని ముదమొదవఁ.
- వ. ఇట్లకుంతితవిక్రమం బగు నాకంఠీరవంబు ప్రళాంతసంరంధం బై యాస్య మంతకంబు నిజగుహాంతరంబునకుం గొని చనియె సంత.

3౦

- ఉ. ఆకడ కప్పటప్పటికి నర్థమెయిం జనుఁగాన నాఁడ భల్లూకవిభుండు వచ్చి యతిలోకపరాక్రమహారిఁ గేసరి స్వీకునఁ జంపి తద్ధృతమణిఁ హరియించె ఘనాఘనంబు నా శీకవనప్రియుం బొదువులీల నరాళకరాళచండిమఁ.

3౧

- క. తనగుహకుస్యమంతకమణిఁ, గొనిచనిసుకుమారుఁడ నెడికొడుకునకొనఁగెఁ వనజాతప్రభవునితు, మ్మునఁ బుట్టినఋక్షలోకముఖ్యుం డంతఁ.

3౩

- సీ. ఆప్రసేనునిచర్య యంతయు నెఱిఁగి సత్రాజిత్తుఁ డాపులుఁ దాను వగచి యెక్కుడి మృగరాజ మెక్కుడి మత్సహోదరవిమర్దనము రత్నంబుపోక యెక్కుటి యది యిది యెంతయు మురవైరి మాయాప్రపంచనిర్మాణమహిమ మణిఁ దన కీకున్న మగ్నాద లంఘించి బూమెలపోకలువోయి తనదు తలఁపు సఫలంబు గావించె దానవారి, కన్యవిత్రాపహరణవిద్యానుష్ఠి కలిమి చాటుచునున్నదిగాదె ఘోష, యోషిదాలయరచితశౌర్యోల్లసనము.

- గీ. తాఁ బ్రసేనుని జీవరత్నములతోడ, రత్నమునుబుచ్చికొన్నాఁడ రాధమగఁడు చుట్టములతోన నిటువంటిసుఖగుగలఁడె, వెలుగు చేనెల్ల మేసిన విధమువోలె.

- క. అని యడలుచుండె నపుడా, జనవాదము నిండె సగ్వజగతీస్థలిఁ జెర్వున నూనియ నెరసినక్రియఁ, బెనఁగొని నేత్రమున *నవిరివెరిఁగినకరణిఁ.

- క. నిలయానిలవలయాహతి, జలనిధి యూటాడులీలఁ జక్రిమనము వెగ్గల మపవాదధయాబురఁ, గలఁగె న్నర్భస్థభువనకంపముతోడఁ.

3౭

- గీ. ఎట్టికృతులకైన నెవ్వారికేనియు, నియతిమహిమకతన నింద వచ్చు శర్వమూర్తి యైనదుర్వాసుసంతటి, వానిఁ బొదువదే ప్రవాదశంక.

3౮

శా. చింతాతంతపరితచిత్తుఁ డగుచుఁ శ్రీకృష్ణుఁ డాచందమా
ద్యంతంబు దగువారితో నొడివి నిందాకర్షమతోనం
బెంతే వేగ నొనర్పఁగాఁ దివిరె లోకేశుండు దా నయ్య నొ
నంతర్వాణులు ధర్మరక్షణపరీతోవ్యాససూత్రేక్షణుల్.

3-

చ. అలిగి హలాయుధాదులు తదర్థవిజృంభితసంభ్రమోగ్రులై
యలబల మాచరించుటయు నందఱ నొయ్యన మస్తరించె న
జ్జలనిధిశాయి నీతినడిసన్నబుఘల్ సడి వచ్చెనేనియుం
గలఁగక చుల్లు ముంబఁ దివఁగాఁ దలపోయుదు రాత్తధైర్యులై.

రం

క. వేదాంతార్థంబులు దను, వేదెఱఁగుల వెదక నలరువిభుండు ప్రసేనుం
డేదిక్కుచనియె వేటకు, నాదిక్కుననడిచె వింత లచ్యుతునిగతుల్.

రం

సీ. గరుడకేతనశిఖాఘాతభీతిక్రాంతి జలజాపుతేరిమోకులు వడంకఁ
జక్రనేమిక్రమప్రక్రియాపరిపాటి నిలయు నట్టెతిన ట్లెత్తిరాఁగ
నిరుసులకినలొత్తహరిదంతగజములు మొగములుస్రక్తించుముచ్చముడుఁగఁ
గల్పాంతఘనసుహృత్తతిన మోషంబుల దివి శబ్దగుణ మాటఁ జేటపఱుప
సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పకవలాహ, కములఁబూన్ప జతుర్యగఘటితకాల
చక్రమును బోలుతే రెక్కి చక్రపాణి, దారకుని కొశలమ్ము చిత్తమ్ముగరఁప.

గీ. ఎక్కి పరిమితపరివార మిష్టజనులుఁ
దగినతెఱఁగునఁ గొలిచిరాఁ దనరె శాగ్గీ
త్రిపురములమీఁద నడతెంచు త్రిపురవైరి
సురలు భజింప సాంపొందుసాబగుఁ డెగడి.

ర3

శా. విధ్వస్తగ్రహతారకం బగుచుఁ బర్వే ధూళి ప్రస్థానభే
రీధాన్వనంబున వ్రక్తలయ్యె దిగిభ్రేణీకటప్రాంతముల్
విధ్వాదిత్యులు తప్పఁగ్రుంకిరి మహాద్వేలాస్యరుట్పావకం
బధ్వాచ్ఛాదన మాచరింప హరిసేనాటోప మేపారఁగఁ.

రర

సీ. ద్వీపిద్విపాహితద్విపధేనుకర్ణాదిసత్త్వసత్త్వస్థితిజన్మభూమి
చక్రచాతకచాపచంద్రకీబకశుకీలోకలోకాధికోత్పేకకారి
శాండిల్యశౌనక శాలాతపశమీకకృతకృతకేతర ప్రతవశంబు
జటిజంతుఘలజంబుజఁబీరవిరచిత భానుభానుప్రవేశానవసర
మగుచు నందనంబు నగుచుఁ జైత్రరథంబు, డంబుమీటి ఖాండవంబు సీస
డించు నొకవనంబుఁ గాంచె గాంచనవర్ణ, నేత్రధారి శక్రశత్రువైరి.

రగ

- గీ. ఉప్పగడలిఁ జొచ్చునప్పయోదములీల, నీలవర్ణుఁ డింద్రనీలనీల
మైనకాననంబు నటఁ జొచ్చె ననుకూల, వాయులీల భటులు సేయఁబనులు.
- గీ. అందువెదకివెదకిహరిగాంచెనొకచోట, హయముగూడనిహతుఁ డగుప్రసేను
మనసు నుబుచుపోక వనలక్ష్మి యుచ్చైశ్రీ, వంబుతోజయంతు వ్రాసెననఁగ.
- సీ. నడుమ రెండుగఁ దున్న నమలి ఖండించిన సర్పంబుఁ బోలు నేజాముఁగాంచి
యొలవాసి జమ్మిలో నుండి వెల్వడు కీకీకీలఁ బోలెడుమేటివాలుఁగాంచి
మణులంటు రోహణమ్మధరం బన గంట్లు గలమేని పురుషప్రకాండుఁగాంచి
చగిలిన ములుదోసపంటితో దొరయంగ వదనంబు దెఱచినవాజిఁగాంచి
యసువు లెదవచ్చికొనిపోవ నందువెంట
నెగసి పోయెనొ యనఁగఁ దద్గనరత్న
దత్తరత్నంబు తేమి తస్యముగఁ గాంచి
యద్భుతమునొందె నయ్యద్భుతాద్భుతంబు. ౪౮
- క. దీనికిఁ గారణ మగుపం, చానన మెయ్యెదియె యనుచు ననుఁగులుదానుక
దానవరిపుఁ డటుచని వ్రాణానకు నెరవైన మృగగణప్రభుఁ గనుచుక.
- శా. ఈసింహంబు నృసింహదేవనిభ మం చే విందు నేప్రోద్దన
త్రాసాహంకృతిఁ గ్రాలు నీమృగపతిం బ్రాణంబులం బాపువాఁ
డాసుత్రాముఁడొ దండహస్తుఁడొ జలాధ్యక్షుఁడొ యక్షుఁడొ తే
దాసూనాస్త్రహరుఁడొ కాక యటు గాఢా యన్యఁ డర్హించునే. ౫౦
- క. కాదేని జాంబవంతుం, డీదుర్గగుహాంతరమున నిరవై పరమా
హ్లాదమున నుండు నాతం, డో దీనికి హేతు వెద్ది యొకొ యూహింపక.
- వ. అని పరితఃప్రసాదితనిరీక్షణుం డై పుండరీకాక్షుండు. ౫౨
- క. వనితామణి నెమ్మదిఁ జొ, చ్చిన తత్త్వియు భాషణముల చెలువున క్షీతిఁదూ
ఱిననఖములుగలతతధృతి, తనయునిచరణములచొప్పుదాఁగనుఁగొనుచుక.

—శ్రీకృష్ణుండు పాతాళమున కేగుట—

- సీ. నందద్దివానాధనందినీజలబిందుకందశస్యందసంతౌళితములు
(గోవర్ధనాచల) శ్రీ వర్ధనాధిత్యకాధాతురసపరిష్కారకృతులు
కాళియఘణిఘణా గ్రస్థలస్థపుటమాణిక్యరంగాసంగివృత్తవిధులు
గురుపుత్రశరతక్షతరశరీరోత్తరా పుత్రవాకుణసూక్తపూర్ణతములు
జైనశ్రీఘ్నాదములకుఁ బ్రయాస మనక
ములుఁగుచొచ్చున చాల యొక్కఁ డేగఁ దొడఁగె

దేవనంబున సేన నా దెసనయునిచి

కలదె కార్యాతురలకెందు గర్వభరము.

గీ౪

చ. మణిహారణాభిలాషరయమాణమనన్తుఁడు గోధుగగ్రణి

మణి యట నేగియేగి మణిమండితకుండలభోగ భాగభృ

త్పణిపతివక్త్ర భీమ మగుపర్వతగర్భము చొచ్చె రత్నభూ

షణఘృణిదీపమాలికలు సాంద్రతమఃపటలంబు మ్రింగఁగన్.

గీ౫

సీ. ఇంచుక చెవిసోఁకె నిసిఱింతపలుకులవైఖరి యవ్యక్తవర్ణసరణి

నొక పాటిపొడసూపెయువతియుమగ వాఁడుననియేర్పఱుపరానియంగలతలు

కొంత వివేకింప గోచరం బయ్యెఁ బ్రాకారంబు లనియు నగడ్డ లనియు

సగము సగంబు నిశ్చయము సేయఁగవచ్చె హస్త్యశ్వరథపదాత్యతిశయంబు

లంత జవనిక దివిసినయట్ల తోఁచె, సర్వసౌభాగ్యభాగ్యప్రశస్తి పౌర

వరముపాతాళభూమినూపురమునొక్క, పురముగగ నాగ్రదర్శిగోపురముహరికి.

ఉ. వాసవపట్టణ ప్రతిమవై భవ మన్నగరంబు చొచ్చి ని

స్త్రాసవిహార హేల యదురాజశీఖామణి జాంబవంతు కే

లీసదనంబుఁ జొచ్చినఁ జలించిరి గొల్లలు వృద్ధకంచుకు

ల్వీసరవోయె నూడిగపులేమలచిత్తము మోహమత్త మై.

గీ౬

శా. ఆలావణ్యము నావిలాసవిభవం బాధైర్యగాంభీర్యరే

ఖాలంకారవిశేష మాసాబగు నాయానాభిరామంబుఁ బౌ

రాశిన్ హుళి విరాళిఁ బెట్టె హరి ఋతుధీశుశుద్ధాంతముం

గేలీమందిరరీతిఁ జొచ్చునెడఁ గంకేళిన్ ద్విరేఘాకృతిన్.

గీ౭

క. ఉద్దండవృత్తి నపుడా, మద్దులనడఁగించినట్టిమతకరి ప్రావృ

ట్సోద్దామవిద్యుదాళిన్, ఖద్దించుగృహంబు చొచ్చి కహకహ నగుచున్.

సీ. శరదభ్ర వేష్టిత తరుణచంద్రుఁడువోలె వెలఁదిపొత్తులమేను వెలువరించి

యటచేతఁగొని పాదసరసిజాతము వికస్వరముఖాంబుజమున సారెఁ జొనిపి

తొయ్యలు లొయ్యెయ్య నుయ్యెల లూఁపనిద్రానందసౌభాగ్యమనుభవించి

రత్నకుడ్యాంతర ప్రతిబింబ మీక్షించి బాలకాంతరబుద్ధిఁ బట్టఁదివిరి

బాల్యచేష్టల దాదికిఁ బ్రమద మొసఁగు

చున్న సుకుమారుమ్రాలఁ జూపాలయఁ గేలి

కందుకముగా నొనర్చినగగనరత్న
దత్తరత్నంబు దానవధ్వంసి కాంచె.

౬౦

గీ. మింటనంగారకునిమ్రోలమెలఁగుతరుణ, తరణిఁగబళించు కేతువ క్రమంబువోలె
శ్యామలాంగుని శ్రీహస్తమాహరించె, డింభకునిమ్రోలనున్నకడిందికెంపు.

క. సురవారణ మంతఃపుర, సరసీగతరత్నరక్షజలజాతంబుం

గరమునఁ దెమల్పు నంచల, కరణిక్ బెగ్గిలిరి చంద్రికాదరహాసల్.

౬౧

క. స్త్రీభయముత్పాదించె ధ, రాభరపరిహరణకరణరతుఁ డట్టిద యశా

స్త్రీభయమొదపించుట ల, స్త్రీభరకు నొంట రెంట సిద్ధము గాదే.

౬౩

సీ. కుచములువంచినఁగచభరంబుఁబిఱుందు వెనుకకుఁదివియంగవెకలులగుచు

మరలిచూచినచూపులురుభయగ్రస్తంబులగుటకుఁ దరళచిత్రాబ్జలగుచు

నభ్యాసపరిచితి హస్తంబు సాచి కేలూఁదలేమికి మ్రొగ్గి యుస్సురనుచు

మందత గఱచిన మదమరాళంబులు గూడి రానేరమిఁ గుతలపడుచు

నొక తెఱబట్టఁగఁ బదురుగా నురవడించి

చంచలాక్షులు జాంబవత్సవిధభూమి

గదిసి ప్రణమిల్లి ముఖచంద్రకాంతి ముడుఁగు

తమ్ములో యన హస్తపద్మములు మొగిచి.

౬౪

సీ. పీలినెట్టెమువాఁడు బింబఫలారుణ్య తారుణ్యమున మోవి దనరువాఁడు

వెడఁదకన్నులవాఁడు విధుబింబనిభవిభావిభవవిభ మముఖప్రభలవాఁడు

రత్నకీలితనిజోరఃక వాటమువాఁడు మేఘసంకాశమామేనివాఁడు

మిగులఁ జక్రనివాఁడు జగతీతలాభోగగమన కారణచరణములవాఁడు

లావుగలవాఁడు మరుఁగన్న రేవవాఁడు

బెట్టిదపువాఁడు మిగులఁ జూపట్టువాఁడు

దేవ యెవ్వఁడొ యొక్కఁ డేతెంచి యాస్య

మంతకము నాహరించెఁ గుమారుఁ డలుక.

౬౫

క. ఆరిని గనుఁగొని భయపడి, తోతెంచితి మనుఁడు ఋక్షధూర్జటి రణక

ర్తాతతనేపథ్యకళా, ద్యోతితుఁడై విల్లుగొని విఘాతాంగకుఁ డై.

౬౬

క. పులిమీసల నెవ్వఁడొయు, య్యెల లూఁగఁగడంగె వానియదటుఁగిదటుఁ

బలమున్గిలముంజలమున్, గిలముం జఱువుత్తుఁగలనఁ గృతకృత్యుఁడనై.

౬౭

క. అనివచ్చి తొకివారితోఁ, బెనఁగఁదొడఁగె వానిఁదాఁకి పెనఁగెహరియు నా

పెనఁకువ శార్దులఁబులు, పెనఁగుట కంఠీరవములు పెనఁగుట యయ్యెన్.

— శ్రీకృష్ణజాంబవంతులయుద్ధము —

- సీ. వాయెత్తవెఱచుఁబో వారలసింహనాదంబులు విని సింహతల్లజములు
నురుమదప్రక్రియ నుఱునుంగ వెఱచుఁబో యశనులు వారల యార్పువినికి
వనగజంబులు వారిపెనఁకువ వీక్షించి కదలంగ వెఱచుఁబో గర్వరేఖ
వారలజవసత్త్వదారుణాటోపంబు గాడ్పులు నెఱిగెనేఁ గదలవెఱచు
ననఁగ జాంబవంతుఁ డాగుక్షిణీకాంతుఁ, డలరుముసలముల గదాయుధములఁ
బోరుపోగు చాలఘోరమై దీపించె, బలినికేతనమునఁ బ్రబలమహిమ. ౧౯
- క. మణి కీ వెవ్వఁడ వనఁగా, మణి కేఁబో కర్తననఁగ మానకపెరిఁగె
రణ మది దిగ్వారణదా, రుకర్ణజ్వరకృమగ్రరోషారవ మై. 20
- క. ఆహరియు భల్లుకేంఱుఁడు, మోహంధతఁ బెనఁగి రపుడు ముష్టాముష్టి
బాహుబాహిఁ గచాకచి, సాహసికత్వమున భువనచలనం బొదవన్. 21
- సీ. ఘోషయోషాకుచకుట్టలకాశిన్యపర్యాయపరిపాకపారదృశ్య
ముద్దామగోవర్ధనోద్ధృతప్రక్రియాపాండిత్యతాండవహిండితంబు
గ్రాహననగ్రస్తకరిరాజగురుకుంభసముపలాలనకళాచతురతరము
భయభంగురాశ్రితభంగిభీతిత్యాగకల్పనాకళ్యాణకల్పశాఖ
యైనశ్రీహస్త మసురలోకాక్షిపాత
ధూమకేతువు జాంబవంతునియురమునఁ
బూఁపుచక్లనయై హరి పూఁచెఁ దానఁ
దొలఁగె నజ్ఞానబంధ మయ్యెలుఁగుదొరకు. 22
- సీ. హరశిరశ్శశి రేఖ కనుగలం బగునొక్లయేఱు పాదంబున నేఱుపడియెఁ
దొలిపల్లునుంగేల నలుమోములలరంగఁ బొక్కిట నొకపట్టి వొడముదెంచె
నాదిగ ర్భేశ్వరి యై యొక్లయెలనాఁగ యురముపై నిలిచెఁ బేరోలగమున
వెట్టవెల్లును జలివెలుఁగు నెమ్మోమునఁ గన్నులపొలుపుమైఁ గానఁబడియె
గగనభాగంబు శిరసుపొంకంబుఁ జూపె, దిశలు చేతులచందమై దీప్తిమిగిలె
నేడు గాడ్పులు నూర్చులై యెసకమెసఁగెఁ, గృష్ణునకుభక్తలోకవర్ధిష్ఠునకును.
- శా. ఆమేటింగని భల్లతల్లజము సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి యో
స్వామీ యాదవనాథ యేవెడఁగనై సంగ్రామపాండిత్యము
ద్దామాహంకృతి నాచరించితి నినుం దర్శింపలే నైతి మ
త్సామర్థ్యంబుది యోత యింతట నె నిస్సరుండ నై తూలితిన్. 23

- క. ఇల నేడు బ్రహ్మకల్పం, బులు బతికితి భూమిదేవిపులిపిరినై నా
యలవును బలముచు నీదగు, వలచేతికి లోకువయ్యె వనజదళాక్షా. ౭౫
- ఉ. శ్రీస్తుతిపాత్రగాత్రకృతచేష్టము ముక్తికపోలపాళివి
స్వస్తకురంగనాభిమకరాంకురసారభభాసితంబు నీ
హస్తము తిర్యగన్వయమునం దుదయించిన నన్ను నంట వి
ధ్వస్తము లయ్యె మద్గురితవర్గము లోయపవర్గదాయకా ! ౭౬
- సీ. ఆరణ్యకాగ్నిహోత్రాంతరాయవిరామచతుర మెవ్వనిపాదజలజరేణు
వంతకాతిథులైన యసురవంశజులకుఁ బాథేయ మెవ్వనిబాహుశక్తి
పాథోధిగాంభీర్యపర్యాయవైకల్యహేతు వెవ్వనిబాణపాతమహిను
యాచంద్రతార్కాగ్ర మసురసామ్రాజ్యంబు వైరితమ్మునికి నెవ్వఁ డొసంగె
దశముఖముఖాంబుజాతకాంతారఘోర, సామజం బయ్యె నెవ్వనిచాపవిద్య
యష్టిరఘుపతినిన్నుఁ గానాత్మఁడలఁతుఁ, బూతనాభూతనారీవిభూతనిపుణ. ౭౭
- దండకము. దేవా! సమగ్రానుభావా, విశుద్ధస్వభావా, త్రయీదత్తసేవా, భ
వానీశభాషాధిపస్వర్విభు ల్తున్నుగా నున్నవిద్యన్నిధు ల్నిన్ను భావింప లేర
న్నఁ బెన్నాటకం బైననీపాటవం బస్తదాదు ల్నుతింపం గలారే! బలారే!
భవద్భాగధేయం బమేయంబు మున్నిష్ఠుఁడైర్వాటుపాటచ్చరు స్తేటిసీరాట మై
మొత్తవేయె త్వే మందరాద్రిన్తహోద్యృత్తితో నేలగోల న్నలద్దంష్ట్రికాటం
కకైలాసకూటాగ్రకాదంబినింజేయవే తీయవేమాయసింగంబవై కంబమున్
వ్రచ్చి కార్చిచ్చునుంబోని యర్చిర్నిధిఁ దైత్యనాథు న్నరున్నాథుతోఁ బుట్టి
కన్పట్టుచుం బొట్టివైచేరి వైరోచని న్యాచకత్వంబున న్నేడవే మూఁడులో
కంబుల న్వాఁడికోపంబుతోడం గుఠారాగ్రధారామహాకాళరాత్రి న్భజిం
పింపవే హైహయశ్రేణి నిశ్రేణిగాఁ జేయవే బాణపంక్తి నివం బెక్కుపాల
స్వవంశ్యాళి కెల్ల స్వపాభీర నీమేర లేమందు మందాకినీజన్మహేత్వంఘ్రి
కంజాత కంజాతగర్భండ వై పుట్టి పుట్టించుచు న్నట్టురాతాల్పవై పొల్పు
గల్పించుచుం బన్నగాకల్పవేషంబుతో శోషం బొందించుచున్ మించి లో
కంబు నేకాధిపత్వంబు నీనిత్యకృత్యంబుగా నుండు నీపండితత్వంబుఁ దత్తా
దృగైశ్వర్యగాంభీర్యమాధుర్యవంశంబు లే నెన్నఁగా నేర్తునే కూర్తునే
నీకు లోకేశ శ్రీకేశవా ! కేశిసంహారకారీ మురారీ హరీ హావభావాభిరా
మా భవైకప్రియా భావనాతీత భిన్నాహితవ్రాత భీమప్రతాపా భుజంగాధి

రాట్టల్ప భూతిప్రదా భేదదృగ్మూర భైక్షాన్నభుక్సేవధీ భోగభద్రాత్త భా
మాంతకా భక్తనిర్ముక్త భర్తాంబరా నన్ను రక్షింపు పక్షింద్రవాహా. ౭౮
క. అని పొగడు భల్లుకాగ్రణిఁ, గనికరమునఁ గని కరమునఁ గంసారి నయం
బున మేను దువ్వె మేఘముఁ, దనకరమున సంస్పృశిండు తరణియనంగళ.
గీ, హరికరస్పర్శమునఁ బావనాంగుఁ డగుచు
జాంబవంతుండు సంతోషజలధిలోన
మునిఁగి పులకితదేహుఁ డై మ్రొక్కి లేచి
పలుకు ముకుళితనిజహస్తపల్లవమున. ౮౦

క. జన్యస్థలి మానవసా, మాన్యచుతి నిన్నుఁ దొడరి మద మేఁదితి మ
త్తన్యాపరిగ్రహంబున, ధన్యుని గావింపు నన్నుఁ దామరసాక్షా. ౮౧

క. అని తనడెందముకైవడి, ననుపమగంభీరతరము నతివిశదమునా
పెనుగుహకుఁ గృష్ణుఁ దోకొని, చనియె నృష్ణాకలోకచంద్రముఁ డెలమిన్.

సీ. హరిణలోచనలెల్ల నప్సరఃకాంతలు కలభూరుహము లెల్లఁ గల్పతరులు
సామజఘట లెల్లఁ జౌదంతికొదమ లుచ్చైఃశ్రవంబులు సింధుజంబు లెల్ల
శుద్ధోదకము లెల్ల సిద్ధరసంబులు చింతామణులు మణిశ్రేణు లెల్లఁ
బురుషు లెల్లను దివ్యపురుష ప్రకాండులు హేమాబ్జకలితంబు లేఱు లెల్ల
నిత్యకళ్యాణమయములు నెలపు లెల్ల, వైభవము లెల్ల నధిగతప్రాభవమ్ము
లెలుఁగుమన్నీనివీటికి జలజగర్భ, వాసవేశ్వరపురములు గీసవెలితి. ౮౩

ఉ. ఆనగరంబునందుఁ గమలాక్షుఁడు పౌరవధూదృగుత్పల
శ్రీ నిజదేహాయష్టికీఁ గసీసపుఁబ ట్టగుచాయఁ బూన్పఁ బా
దానతులై జను ల్గొలుచ హాటకహర్త్యమునందు రత్నపం
చాననపీఠి నిల్చెఁ బ్రథమాద్రీపయి న్రవి మౌల్పుచాక్షునన్. ౮౪

శా. విద్యుద్వర్ణసువర్ణదండభృతము ల్వింజామర ల్పర్వె డీ
పద్యోతంబులు ప్రజ్వరిల్లె నమృతప్రాయంబులై యంబుము
కృద్యామధ్యలగానము ల్నిగిడె నాపద్మాక్షుఁ డవ్వేళ సం
పద్యుక్తం బగు ధర్మమే యనఁ గడు న్భాసిల్లె నుల్లాసి యై. ౮౫

క. సకళత్రపుత్రముగ నా, సకలేశ్వరుఁ గొలిచి తత్ప్రసాదంబున భ
ల్లుకనాథుఁ డమృత మధుమా, సకళాకమనీయతరుణసహ కాభరుచిన్. ౮౬

చ. కళలు భజింప వచ్చు శశికాంతి విధంబున నేగుదెంచె న
య్యెలువులతేనియాజ్ఞఁ గమలేక్షణుసన్నిధికి నసభిజనా
వలి భజింప జాంబవతి వజ్రమమూఢరణౌఘశింజితం
బులు పదవమ్మ నీ వనుచు బుజ్జవమారఁగఁ బల్లునట్లుగన్.

౮౭

—) జాంబవతీకన్యావర్ణనము (—

- క. మెఱుఁగుఁజగురాకుమడుఁగులు, పఱచినవాఁ డేమొ పద్మభవుఁ డంగనయి
య్యటకాళులు నిర్దించెడు, తఱి నందలియూనియలు గదా శుభరేఖల్.
- గీ. అడుసుఁ జొరము కాల్లు గడుగ మే మంచున, న్నలినలక్ష్మిఁ దెగడునగవులనఁగఁ
గాంతచరణనఖర కాంతులు వెన్నెల, గాయుచుండు బహుముఖముల నలరి.
- గీ. అతివక్రేళులు పిల్లాండ్ల నందమంది, పల్లవచ్ఛాయములమీఁద మల్లచటచుఁ
గేలి నుపమానవస్తుజగీష నేస్తుఁ, జేరి పెనఁగంగ నవి జగజ్జెల్లు గావె. ౯౦
- చ. మదనజయాంక కాహళుల మంజులతాగుణగర్వరేఖ యం
దదుకులు చేసి బత్తళికలందలి కందళితప్రళస్తి యొ
ప్పిదమును నెత్త కొత్తి పరబృహితశాలివిశేషగర్భసం
పదయును బొల్లుసేసి నగు భామచిఱుదొడదోయి యాయతిన్. ౯౧
- క. అతులితలావణ్యోఘ, ద్వితయంబు ఘనీభవించువిధమున వికస
చ్ఛతపత్రపత్రనేత్రకు, సితపటఫేనములు దొడలు జిగిబిగి దనరున్. ౯౨
- చ. తనదుపురాణచక్రమున దానవలోకజయంబె కాని యం
జనఘనవర్ణహస్తజలజంబున కింకిటమీఁద స్పర్శసం
జనితసుఖంబు గాంచి మణిచంద్రికలాలనఫేలనంబు న
వ్వనితకటీరచక్రవిభవంబునఁ గల్గుఁగదా తదాదృతిన్. ౯౩
- గీ. కమ్రలావణ్యసారంబుగరఁచితెచ్చి, చెలువకటి సేయనలువ నించినఁబొడమిన
పోతకాలును బోలె నింపులు దనర్చు, నాభి గాంభీర్యలాభసన్నహానశోభ.
- ఉ. కాళిమఁ జంద్రమఃకళలుఁ గైకొని ధాత సరోరుహాక్షి వే
ణీలసితంబు మోము హావణింపఁగ నం దవశిష్టపుంగళల్
కాళిమ మధ్య మన్నభము గావున డాపఁగఁ బోలు రోమరా
జీలతికావళి త్రితయశిల్పముపేరిట నింతికొనునన్. ౯౪
- గీ. ఘనజఘనచక్రవిభ్రమకౌశలమున, నింతికుచకుంభములు చేసి కంతుఁ డురక
యుబ్బ నైత్తినతద్దవకాశోదయంబు, కామినీమణిమధ్యంబు లేమిటీట. ౯౫

- మ. స్తరదంతావళకుంభపీతములు సాక్షాత్తారముం జూపున
య్యరవిందానన చన్దుఁగొండ లగుఁ గాదా నూత్నకస్తూరికా
పరిమిశ్రాగురుపత్రభంగమదజంబాలంబు గల్పించునో
వరహారావళి శుక్తిమాక్తికపదత్వంబుం బ్రతిష్ఠించునో. ౯౭
- క. హరినఖపదయోగ్యములుగఁ, బరమేష్ఠి సృజించెఁ గాన భామకుచంబుల్
గిరివరడింభము లనఁదగుఁ, గరికుంభము లనఁగరాదు కవిసూక్తులకున్.
- చ. విధుదినరత్న నేత్రకర వేష్టనయోగ్యత కర్తవ్యమైన య
విధుముఖబాహుయుగ్మము వివృద్ధమదస్తనకుంభము ల్తహా
నిధు లని కాచియుండిన ఫణిద్వితయం బటుగాని దయ్యెనే
నధికతరస్వభోగలసదంచితకంచుకలబ్ధి బొల్చునే. ౯౯
- గీ. భూరిరత్నమయోర్ధికంబు మృగనయన, కేలుకలశాంబునిధివేలఁ గేలిసేయుఁ
జేతఁ బదివేలతర మైన సిరుల విట్టి, వీఁగువారలు సరకు గావింప రొరుల.
- గీ. పువ్వుఁబోడిగ్రీవ పోకబోదియగాన, నగపుపువ్వుఁబాళ లిగురు లొత్తె
నధరఫలము చాలనరుణిమ వహియించెఁ, బత్రలతలు పత్ర భాతిఁ దనరె.
- క. శ్రీకారములకు సతిక, ర్ణాకారంబులకు న్మోక్షయన్వయ మగునాఁ
గాకున్నఁ గమ్మ లంటుట, చేకుటునే యక్షరప్రసిద్ధియుఁ గలదే. ౧౦౨
- శా. ఆరక్తాగ్రము లైనజాంబవతినేత్రాంభోజము ల్నవ్యసిం
దూరాకారవిభాతసంధ్యరుచిఁ దోడ్తో రంజితాగ్రంబు తా
నీరేజచ్ఛదరేఖలం దెగడు రాణించుం దదాస్తక్ భృం
గీరూపంబు గనీనిక ల్వనుచుచున్ ఫేలప్రచారంబు లై. ౧౦౩
- క. సురపొన్న మొగ్గవజ్రముఁ, బరువపుసంపంగిములికిఁ బట్టించి రతీ
శ్వరుఁడు సతిబామ్మసింగిణి, నరివోసినగతి సరత్న మగుము క్తలరున్. ౧౦౪
- ఉ. తామర నీరుమోవ హిమధాముఁడునుం గళవచ్చి డిగ్గఁ దే
జోమహిమాభిరామ మగుచు న్నుదతీవదనంబు వొల్చు నే
మీముకురంబుఁ బ్రోవ దది మేనులఁ దేనియలందు రూక్షహృ
త్తామసుల న్గణింపరుగదా హరిఁ జేరినవారివారలున్. ౧౦౫
- క. అలకాభీరామ మగుటం, జెలి కలరు లలాటరేఖ శ్రీదప్రభ బా
మ్మలు పద్మమహాపద్మంబులు మొగమున నిలువ నిడిన మొదలిటిలెక్కల్. ౧౦౬

- క. ఆహరినీలములు గుణ, గ్రాహులు దామయ్యేనేనిఁ ద్రాస మఱఁ దృణ
గ్రాహు లగుచు నాత్రిభువన, మోహనక చభరము శరణముగఁ జొరవలయున్.
- గీ. సొబగునీల వేణి సునునస్సమాస్తకి, యుతము నుత్తమాంగయుతమునగుట
వెన్ను నాశ్రయమున వేమాటు నెఱిచూపు, భల్లు కేంద్రతనయభావమనఁగ.
- సీ. ఆకురు లా నెఱు లామందహాసంబు లాముఖచ్ఛాయలు నామృదూక్తు
లాకటాక్షేక్షణవ్యాపారధారలు నాకరనఖరరత్నాతపములు
నానిస్తులస్తనాహంకారరేఖలు నామధ్యతానవం బాగభీర
నాభిసరస్తీరశోభితైవాలశంకాకారిరోమరేఖాప్రవృద్ధి
యానితంబగరిమ యాయూరుసౌభాగ్య, మట్టి చిఱుతతొడల యందచంద
మాశిరీషకోమలాంఘ్రితలస్ఫూర్తి, జాంబవతికి నిచ్చె జలజసూతి. ౧౦౯
- గీ. నడకచూపు నెడల నాళీకపత్రాక్షి, గమియు హంసశిఖులగర్వరేఖ
వీరపత్ను లెందు విపులతేజశ్శక్తి, జూపు పెల్ల ధర్మదీపితంబు. ౧౧౦
- సీ. అడుగులకెంజాయ లన్నియు నూరిచి తెచ్చి కెంపులుగాఁగ గ్రుచ్చరాదె
ఘనజఘనాభోగగౌరవంబు హరించి పృథివీతలంబు గల్పింపరాదె
భారంపుగుబ్బల పసిఁడిక్రొమ్మించుల బంగారుగిరులుగాఁ బన్నరాదె
లపనలావణ్యలీలామోహనశ్రీలఁ జంద్రకోటులఁ జేసి సాఁకరాదె
కన్నుఁదళుకులవిద్యున్ని కాయకాయ, విసరములకునుధ్రువపదంబాసఁగరాదె
కురులఁబుట్టింపరాదె భాస్కరునిమ్రింగు, నిరులనననింతియెంతయుసిరుల మెఱయు.
- శా. ఆకన్యాతిలకంబు దెచ్చి హరి కుగ్రారాతిసంహారికిన్
లోకస్తుత్యచరిత్రపాత్రుఁ డగు భల్లుకేశుఁ డర్పించె నీ
తాకాంతన్ జవకుండు రామునకు ధర్మాధీనశౌర్యోదయో
తేకప్రీతమనస్కుఁడై యొసఁగురీతి స్థన్యసంకల్పుఁడై. ౧౧౧
- శ్రీకృష్ణజాంబవతుల కల్యాణము —
- వ. అప్పు డాభల్లుకవల్లభు నుల్లాసంబునకు ననుకూలంబుగ యదుతల్లజ కళ్యా
ణార్థం బాగుహాగృహారాజంబునఁ బ్రతిగృహంబును శోభనసంభారంబు వి
జృంభించె నందు. ౧౧౩
- సీ. కస్తురికాగోముఖములు * ధాత్రికిని గంధవతి యన్నేరు తథ్యముగఁ జేసెఁ
బురరమాసితనేత్రతరళప్రభలలీలఁ గలువపూఁదోరణంబులు సెలంగె

హరిఃజూడఁ దలలెత్తు నహివల్లభుల ఫణంబులు వోలెఁ గేతనంబులు చిగిర్చె
గృహదేవతోరులక్ష్మీసహోదరములై ద్వారస్థితాంశుమత్ఫలలు వాలించె
వేణువీణాది వాద్యనిర్వాణ మమఁ

సారఘనసారమునఁ బట్లు చటచి రింతు

లురగగృహకల్పతరువులవిరులు నెఱసె

నంగడులఁ బుణ్యలగ్నంబు నపుడు గదిసె.

౧౧౪

క. అత్తఁజి బాతాశమునీం, ద్రోతము లొనరింపఁదొడఁగి రుచితశుభకృతుల్
పొత్తములు విప్పి చూచుచు, దత్తాదృష్టాంత్రతంత్రదర్శకు లగుచు.

ఉ. వాసుకీమఖ్యు తానురగవల్లభు లింతులతో మురారివా

రై సకలప్రయోజనము లర్హగతిం బొనరింపఁ బూని ర

జ్ఞానసపుత్రపక్షమునయందు గృహస్థపురంధిరత్నముల్

సేసలు వెట్టి జాంబవతిఁ జేరి యొనర్చిరి భద్రకృత్యముల్.

౧౧౬

క. జలకమునింటికి నిజతను, ఫలకము పులకములు చాలుపఁగ హరి వచ్చెం
గులకములు గట్టి కాంతా, తిలకము లూడిగ మొనర్చు తెఱఁగున మెలఁగ.

సీ. శేషసింహాసనాసీనున కొకయింతి యర్పించె నాణిముత్యాలగదై

హరిరుద్రజనకమా నలికంబునం దొకతరుణి హరిద్రాక్షతములు వెట్టె

సకలరక్షకుఁ డైనస్వామికి నొక లేమ కాక్షేయకంబు రక్షగ నొసంగె

నమరాభిషిక్త మానచ్యుతుశిరసున నెలఁతుక యోర్తు నూనియ ఘటించెఁ

గ్గీర్తికర్పూరగర్భితాఖిలదిశునకు

నతివ యొక్కతె గందాన నటక లిడియె

దృక్పాపాన్నతనిజభక్తదేహునకును

హరిణయనలు జలకంబులార్చి రపుడు.

౧౧౮

సీ. శిరసార్చి తడి యొత్తెఁ జెంద్రికపావడ నొక్కతె గోపాలయూథపతికిఁ

జంద్రికానిభశుభక్షేమంబు లొక్కతె యొసఁగె నజ్ఞనపద్మభసశమునకు

సీరాజనావళి సారిం చె నొక్కతె దైత్యదావాగ్నికంధరమునకును

సురటిగా ష్పొక్కతె సరణిగాఁబసరించెయదుసరఃకువలయాభ్యుదయమునకు

దానసింధురమునుబోలె ధవళజలజ

పత్రములుఁబోలె వైద్యుతప్రభలుఁబోలె

రాత్రి పవనంబుఁచేఁబోలె రహివహించె

భూధవుఁడు భక్తసహకారమాధవుండు.

౧౧౯

- సీ. పూను మీకష్టరపుష్పదామము మాకుఁ బీలినెట్టెము లేదు కాళియారి
భరియించు దాడిమిఫలకమాలిక మాకు గురివెందసరులు లే వురుగుణాశ్వ
సాతుము కాశ్మీరచర్మ మేనున మాకు రాధమైపూత లే దోధృతారి
కట్టుము కలహంసకలితనేత్రము మాకుఁ బసుపుఁబచ్చడము లే దసుర్నవైరి
భక్తులము గాని యడవులఁబడిచరింప, శక్తులముగాముమేమంచుజాంబవత్తు
మారినెచ్చెలు లాడంగ శౌరి నగుచు, వివిధనేపధ్యసాభాగ్య మవధరించె.
- వ. జాంబూనద సమానద్యుతి యగు జాంబవతీకినిం బుణ్యాంగనా జనంబులు
పరిణయోచిత శృంగారంబులు గావించి రంత నానంద్యోభావివధూవరులు
విద్యోతమాన విధూపలఘాక కలితంబును లలిత ముక్తాఫల లలంతికావందన
మాలికాకాంతంబును నై సకుటుంబంబుగ నవతరించిన విధుమండలంబు
విధంబునం బుష్పశం బగు కళ్యాణచతుష్టంబునందు ధవళపుష్పరంబు
నలంకరించు మధుకరీ మధుకరంబుల విభవంబు నభినయించి రభిమతప్ర
దాత యగుజామాతకు భల్లూకపతి యుల్లోకతరానంద తరంగితాంతరం
గుండై ధారాప్రధానవిధానంబును మధుపర్వాచారంబును నాచరించె ద
దాస్వాదనం బాదామోదరునకు ఘోషయోషాగృహ కుటీర గోరసపానం
బునుం దలపించె నప్పుడు. ౧౨౧
- క. నీరాజనపత్రంబుల, చేరాశీవాక్షు లుల్లసిల్లిరి నవమే
ఘారంభజనితరత్నం, కూర లగు విదూరధరలకుం బ్రతి యగుచున్.
- క. హరిణీనేత్రకు హరికిని, దెర నడుమ నొనర్చి రపుడు తెటవలు సిరికిం
బురుషోత్తమునకు నంబుధి, తెరఁ బెండ్లి ఘటించు సలిలదేవత లనంగన్.
- గీ. తండ్రి యుపదగఁ జేయుచో దానవారి, కాంతి సుత నేత్రశుక్తినాకంఠముగను
గ్రోలియునుదెరయడ్డంబుగొల్పుటకును, బాలవతిఁజూచుతహాతహంబల్లటిల్లె.
- క. తెరచాటున నుండిన న, య్యిరువురఁడెందములుఁ జినుంగ నేసె మరుఁడు ద
చ్చరములను గాన రా దటఁ, దొరిగెఁ జెమటపేర నరుణతోయకణంబుల్.
- క. తెరఁ దివిసినఁ బక్ష్మన న, య్యిగువురచూపులును గలసి యిదియదియనరా
నిరసావేశంబునఁ జొక్త రధసమున లజ్జ మరలఁగాఁ ద్రోయించెన్. ౧౨౨
- గీ. మధుకణన్నాత మైనపద్మంబురేకు, ధార్తరాష్ట్రంబు ముక్తునఁ దడవుకరణి
బాలికామణిచెమరించుకేలు దొడికె, నీలవర్ణుండు రక్తాబ్జనిభకరమున.
- క. కేలుం గేల్గును బతివ్రతి, గీలింపంగ నేయు మకరకేతనుబాహు
నాళంబు కండెవట్టిన, నాలో రతి పువ్వుదేనెయంటునఁ బిసుకున్. ౧౨౩

- క. ఇరువురకుఁ బ్రేమబంధము, లురలకయుండంగఁ గూర్చు నొకపమరంగ న
య్యిరువురకొంగులు ముడిచిరి, సరసులు బాంధవులు నైన సాధ్వీజనముల్.
- క. ధరణీధర మెత్తిన తన, కరమునకుం గంపభరము కడుప్రేంగుగ న
య్యరవిందవదనకంధర, ధరణీధరుఁడు గట్టై బడితాళి హాళి. ౧౩౦
- క. కాలాతిదీర్ఘ మగున, త్రాళి నరాళాలకామతల్లిగళము ల
క్షీలలిత మయ్యె రత్నపు, చూలిక సుట్టిన రమారమణుశంఖ మనన్. ౧౩౧
- చ. నిను నినుఁ దల్లి దండ్రీ, యని నీతి దలంపక యేయుచున్న యా
మనసిజఁ బాసి వచ్చితిమి మమ్ము దయాచుతిఁ బ్రోవుఁ డంచు నా
యనవిలునారి రెండుదెగ లై కరపద్మయునం బెరంగె నా
వనితకు శౌరికిం దగు శివ, న్నదకౌతుకసూత్రబంధముల్. ౧౩౨
- చ. జిలుంగున వస్త్రఘాతము సేయఁగ రాలు పసిడిఘ్రుగ్గువె
గ్గలమున బాహుమూలతలకాంతులు గుప్పనముం బిగిల్చి రాఁ
గలకలఁ గంకణకృణనగర్వ మఖర్వముగా వలగ్న మ
గ్గలముఁ గృశింప నింతి నిజకాంతుని చేతలఁబ్రాలుఁదేల్చినన్. ౧౩౩
- క. కలశాబ్ధి వీచిజలకణ, ములఁ దడిసిన కల్పభూజమున కెర యయ్యెన్
దలదరవిందదళాక్షుఁడు, మలయజదరహాస పుష్పమంజరులజడిన్. ౧౩౪
- వ. అప్పుడు హోమకృత్యంబుచుం బ్రవర్తించి కన్యాకుమారు లంగనాకరా
ర్చిత కనకాసనంబునందు ధర్మంబు నధిష్ఠించిన లక్ష్మీనిజయంబులయోజ రా
జ్యి రాలోన. ౧౩౫
- సీ. పావ బెట్టు ముంచిన సనిఘాగనలు గాన రనుబుద్ధి నాభిముఖ్యము వహించి
యొండొరుఁ గదియంగ నొత్తర వెల్లెనో కంతుఁ డచఁగ వ్యాజకలనఁ గదిసి
మఱపుల బెరసిన మరలింపలేకయు బాలిశదృష్టుల బలిమిఁ ద్రిప్పి
యనలంబు నోర్వక యన్యోన్యముచు జొరఁబాటిన క్రియ మిశస్సర్పనొంది
స్వేదముల దోఁగి పులకల విఱ్ఱినిఁగి, కంపములఁగుంది స్తంభసంగతుల డింది
హోమమొనరించి రవ్వేళనొకవిధమున, లోలలోచనయుచుబద్ధలోచనండు.
- క. సతటి నైఘము రత్న, క్షితిధరకూటాంచలములఁ జలికెడుకరకా
వితతి యనఁ గనకవస్త్రా, నివృత్తుడై శిఖిశిఖలఁ జక్రి వేలిచె లాజల్. ౧౩౬
- క. పలపలనిమొగులుఁదెరలో, పల నింద్రుఁడశచియుఁదోచుపగిదినివిభుఁడున్
జలజాతాక్షియుఁ దోచిరి, తొలితొలి ధూమాంకధూమధోరణి నడుమన్.

- క. హెచ్చిన చెదొవకొలకు, నైచ్చుమెయి జుట్టుహంసమిధునము సరిరా
నచ్చతురమతులు దిరిగిరి, విచ్చినశిఖ లడరు నాహవిర్భుజుచుట్టు. ౧౩౯
- సీ. శాజ్జ యోజితశాతశరపుంఖసంఘాతనిర్భ రాకర్షణోన్నిద్రతరము
లూఢస్యధారామహోదగ్రధేవుపయోధరదోహనోద్యోగకృతులు
గోపికాకుచశాతకుంభకుంభకఠోరచూచకలాటనశోభనములు
సాత్యకి ప్రముఖేష్టజనసహద్యూతార్హ శారికాశీలనచతురములును
నైన మాస్తాంగుళంబుల యాదవేంద్రుఁ; డతివ... ..
...మునఁ దనలోచనముల, నగవు గదురంగఁ బది వేలునగఁగ నెదుర.
- గీ. తారు నిల్చినట్టివారలు నొక్కొక్క, వేళఁ బని
... దానును, ధ్రువవరప్రదాయి ధ్రువునిఁ గాంచె. ౧౪౦
- సగ్ధర. సూక్ష్మంబు ల్లాక గానస్ఫురణనమృతవృష్టుఁ ప్ర
... .. నలగుదుబాలామిశ్రత్పార్శ్వతాచుం
బత్కౌగ్రావప్రభావప్రకటిత సుషమల్ పాతపారీణబుధుల్
... .. రామేడితోక్తి. ౧౪౧
- సీ. “పుత్రవాణభవ”యనఁబూనిమన్తఘఁగన్నతండ్రియకాటకునుసాధ్వసమునొంది
“కనకవాణభవ”యనఁగాఁబోయి యూదిలక్ష్మీవల్లభుం డని క్రేస్తమలఁగి
“యారోగ్యవాణభవ”యనఁ బన్ని భవరోగవైద్యుండు గావున.....
“ధర్మవాణభవ” యనఁ దలఁచి ధర్మస్థాపకుం డితం డానని కుతలమంది
వెడకి తారెడ్డి గలుఁగ దీవింపఁ గడఁగ,
నొకవిధంబున దీవించి రుర్విదిపజు, లగ్రవర్ణత్వపారగాఢాత్ము లగుచు. ౧౪౩
- క. మామకునుమ్రొక్కె నల్లుఁడు...
- ప్రేమమునఁ గొంగిలింపఁ, బూమెలదేవరకు నెన్నిపోకలు గలవో. ౧౪౪
- ప. ఇట్లనన్యసామాన్యసంపన్ను లగు నాదంపతులు (వృద్ధ)జనంబులకు నభివం
దనంబు లాచరించి తదభినందితు లై రంత జనార్దనుండు రక్తార్ద్రం బగుబలీ
వర్ణచర్మఁబున గజాసురాజినోపరివిరాజితుండును గ్రొత్తపెండ్లి కొడుకును
నైన దక్షిణామూర్తి ననువర్తించె నప్పెండ్లి నాలుగుదినంబులును నభీష్టాన్నభో
జనంబుల ను విశిష్టపూజనంబుల ను గంధతాంబూలోపలాలనంబులను విచి
త్రచేలనంబులను విహారంబు లుదారంబు లయ్యె నంతఁ జతుర్థహోమా
సంతరంబున భల్లూకలోకవల్లభుం డల్లునకు నరణా బాసంగం దలంచి.

—(జాంబవంతుఁడు కృష్ణునికిచ్చిన హరణము గ్రి)—

- సీ. త్వష్ట ము న్నరుణాంశుఁ దతిమెన నిడ రాలు తేజుఁబుచ్చే జేరి తీఁడి తెచ్చి
బ్రహ్మకు నిచ్చె నా బ్రహ్మయుఁ బుత్రుండ నగుట నన్నెంతయు నాదరించి
భావికాలంబునఁ బని చాల నున్నది యోవత్స దీని నీవునుపు మనుచు
నా కర్థి దయచేసి నాఁ డిది దీన నే రామరావణరణభనవేళఁ
జెండి చెకబాక లాడితి దుండగంపు, సోఁకుమూఁకల జగమెల్లఁ జోద్య మంద
ననుచు జామాతకునొసంగెనచ్చభల్ల, భర్తయొకభిక్షమతుల ప్రభావయుతము.
- మ. ఇది శుద్ధం బిది సిద్ధయోగ్య మిది చిత్రేష్టార్థసంఘాయకం
బిది లక్ష్మీకర మీపు గొమ్మనుచుఁ దానిచ్చె న్నుతాభర్తకు
న్నది నుప్పొంగుచు జాంబవంతుఁడు నిశానాథప్రభాపూరముం
బొదువంజాలినయొక్కహారము జగత్పూర్ణప్రభాధారమున్. ౧౮౭
- ఉ. భోజనపాత్ర మొక్కఁ యపూర్వము పర్వతధారి కిచ్చె నం
భోజభవప్రసూతి యిది భోజనవేళఁ దలంచుభోజ్యముల్
యోజనసేయఁ జాలు నది యోజనమాత్రవిసారికాంతి వి
భ్రాజితగారుడార్తవిసరస్థగితంబు విషాపహారమున్. ౧౮౮
- చ. ఇది గరిగంటిగానిరుచి నింపగు మాయుట లేదు భూతల
త్రిదివభుజంగస్తద్దములు దీనఁ గనుంగొనవచ్చు దానవ
త్రిదశులకైన లే దిది మదీయతపఃఫల(లబ్ధ)మంచు న
మ్ముదుకఁ డొసంగె నల్లునకు ముత్రైపుటద్దముఁ బెద్దసేయుచున్. ౧౮౯
- సీ. చదివెనా యిది బ్రహ్మసభలోనిమునులచిత్తాబులకు నవత్రప యొసంగుఁ
గైలాసపతియింటిగాణల నేనియుఁ బాడెనా యిదియె కీర్షణుపఁజాలు
భాషించెనా యిదిపలుకుఁదొయ్యలియైనమూఁగ యెవదనంబుమూసికొనును
నయశాస్త్రునిది దెల్పెనా బృహస్పతిశుక్రసర్వాధిపతులైన జలదరింతు
రిది దశాననకాంతకు నిచ్చు ముదము, సరమయిది దెచ్చియున్నిచ్చెజనకసుతకు
నాకె మశ్చితి కిచ్చె నీయనుఁగుఁజలుక, నేలికొమ్మని హరికిచ్చె నెలుఁగుజేఁడు.
- క. ప్రళయవ్యధకోర్వక యబ్బలిసద్గమనందుఁ గాఁడు భాస్రరకిరణం
బులువోనిదివ్యమణు లా, బలివైరికి నిచ్చె మాను బహుమానముగన్.
- మ. తలపూవాడక దీని నెక్కి సమరాంతర్వీధులన్ గెల్పుల
చ్చులఁ జూట ల్గొనె తెచ్చు రావుతుఁడు తేజోలాభము ల్గొంచు భూ

తలము న్నాల్గుచెఱుగు తేలు నని చంద్రజ్యోత్స్నయుం బోని త

త్తలి నిచ్చె న్న గచారి చారణసురస్త్రిణస్తుతఖ్యాతికిఁ.

౧౫౨

సీ. కరట స్రవద్దానకర్దమనిష్యందధోరణీకల్పితమర్ది నంబు

దంతకుంతామేయధాశధశ్యనికాయకల్పితాకాలికకౌముదీక

మురుతరక్త్రోధోగ్రతరనేత్రరోచిర్విభార్చితఫణిరాజపాటలినము

నీలగాత్రాధికన్యన్వితనీలాచతేతరభూమిధరేంద్రజాతి

యైనయొకహస్తీ దెచ్చి దైత్యారి కిచ్చె, భల్లుకస్వామి దాన నబ్బల్లిదుండు

కువలయాపీడపునరుక్తిసవి మహామ్భు, తాల్చి ర్మగ్నతరచిత్తుఁ డయ్యెనపుడు.

సీ. మలయానిలంబు వీరలయూరుపులఁబోలుఁ జలువ లెంగిలిసేయఁ జేర వేని

గలువలవిందు వీరలమొగంబులఁబోలు దక్షాధ్వరధ్వంసి తన్నఁజేని

జలజాతములు వీరిచరణాబ్జములఁ బోలు రవ్యస్తమయపీడ రాయదేని

గంధసారము వీరిగాత్రగంధముఁబోలు అపపుఁగోతల న్రయ్యదేని

ననఁగ నుపమల కుపమలై యతిశయిల్లు, పల్లవకృపాణకరవాలపల్లవములు

వల్లవేంపున కిచ్చె నాభల్లుకంబు, దేవతాస్త్రీల నేలెడు తెఱవమిడు. ౧౫౩

గీ. ఇది విధాత్మదత్త మిది యరూనుచు మిది, తలఁచు నెడల కరుగు గెలుపులిచ్చు

ననుచు నొకరథంబు హర్యక్షతురగంబు, హంసకేతనంబు నతఁ డొసంగె

క. చాపం బొక్లటి యిచ్చె, స్తోపాలున కచ్చభల్లుకులవతి విజయా

టోపప్రదంబు గత్తుక, లాపాలంకృతము భువనలాలనపరముఁ. ౧౫౪

సీ. ఇది చాల్చువీరున కెడదప్పి జనియింప దరులతోఁ బోరంగ నాహవమున

హరివిరించులహేతు లనియైన నిది దాకి యుత్పలక్ష్మీబ్రత నొంది డిందు

నిది లోహమయముగా దెల్లవేల్పులతేజములు గొని కావించె జలజసూతి

బేతాళపన్నగప్రేతభూతపిశాచభయముల నిది పాఱఁబట్టఁ జాలు

దీని దొడి నేను గల్పాంతదీప్తభాను, భానువులవేఁడి యాఁగి ప్రాభవమగంటి

ననుచు నొకవారవాణమయ్యెల్లునకును, రామధర్మండు ప్రేమానురక్తిసొసఁగె.

వ. మఱియుఁ గఱియవేలుపునకు నాశికభవప్రభవుం డభినుతార్థంబు లొసంగి

జాంబవతికిం దదధికం బగునరణం బిచ్చి యమృతునింగూర్చి కూఁతు నను

పంగ నంగవించి కన్నీరు నించి.

౧౫౫

—(జాంబవంతుఁడు పుత్రికి బుడ్లులు గఱపుట)—

గీ. తెఱవ పాతాళమాణిక్యదీపకళిక, రమణి కందర్పధాటీపురఃపతాక

బాల భట్లీకకులసాధధర్మకలశి, యనఁగఁ జెలువొంది వెలితి వజ్రపదన.

ఉ, అట్టితెఱుంగు గాదు సకలాధికుఁ డైనమురారికేలు చే
 పట్టితి రుక్మిణీప్రముఖపద్మదళాక్షుల కెక్కు డైతి వో
 పట్టి పతివ్రతాత్వపరిపాటిఁ గులద్వయపృథ్విహేతు వై
 పట్టము గట్టుమీ భువనపావనక్షీరివిలాసపూర్తికిన్. ౧౬౦

సీ. ప్రాణవల్లభుఁ డెంతభక్తి గావించిన నంతకంతకు వినయము వహింపు
 సవతులగుశూరూపసౌందర్యములఁ గాంచి సుఖగులు వన్ని యసూయపడకు
 మత్తమామల నెమ్మి నారాధనముచేసి వార లొసంగుదీవనలు గనుము
 స్వాతంత్ర్యమున నీమవారల కర్థంబు లీకు మించుకయైన నిల్లుమొఱుగి
 కొలువు మీలువేలుపుల నిష్ఠ దలకొనంగ
 శీలతాచారపరిశుద్ధచిత్త వగుచుఁ
 బుత్ర పౌత్రాభిలాభవిస్ఫూర్తిఁ బొందు
 మిందుముఖులందు విఖ్యాతి నొందు తల్లి. ౧౬౧

వ. అని బుద్ధ్యుపదేశపూర్వకంబుగా నాయణమధ్య శిబికారూఢం జేసి యా
 రూఢచూపనలావణ్యతారుణ్య లగుచిగురుఁబోండ్లం గూర్చి యనిచె నను
 చుటయు నయ్యిందుముఖ ముకుందసమన్విత యై సేనాబృందంబు గొలువ
 నిజపురంబు నిర్గమించె నామార్గంబున. ౧౬౨

గీ. భద్రమూల ముదగ్రసుపర్ణయుతము, విపులఫలదాయకంబునై విబుధతరువుఁ
 బోలు రథ మెక్కై వేదాంతజాలపంజ, రాంతరాళశుకంబు పఠించితముగ.

క. హరిగలవారలు నడచిరి, హరియిరుగెలఁకులఁ బురాణహరిఁ గూర్చుపరి
 స్ఫురితములై చనుమానుష, పరికరములు గొలుచుపగిది బహుధాగతులన్.

గీ. గడలపౌంజ నడిచెఁ గంసారి యిరుగడ, వానకాశ్మతోడి వారిదంబు
 లిందుఁ గొలుచులీల నెసకంపుటార్పులు, కుటిలజటిలవజ్రఘోషణముగ.

క. బలువిండ్లవారు వొదిలిరి, బలిబంధను నతఁడు పవనపాతానతవం
 శలతా ప్రత్యంతనగా, వలివృతకులపర్వతంబు వడువునఁ దనరెన్. ౧౬౩

క. ధశధశదసివల్లికలన్, జళిపించిరి కృష్ణుఁ గొలుచుసద్భటవృషభుల్
 మలయానిలచలితోత్పల, దశములు గలకొలఁకు లనఁబొదలెఁ దత్తనువుల్.

సీ. అర్ఘాంశులఁ దెముల్చునబ్జంబులును బోలె వేత్రలతాహస్తవిభవ మడర
 రవళిసేయుమరాళరాజంబులునుబోలెఁగమనీయవిరుదశంఖములు మొరయ
 నలినచ్ఛదంబులు చలియించుటయుఁ బోలె సమదవారణకర్ణచలన మలరఁ
 భారుగు బేడిసపిండు పుటముగొంటయుఁ బోలె జవనహాయంబులు చోకళింప

- రాజదంభోజరాజపరాగరాజ, పోలెఁ బెందూళి దిక్కుల మూసికొనఁగ
సకలభూచక్రకూలంకషంబు లగుచు, నందనందనవాహినుల్నుడువఁదొడఁగె.
- చ. హరిరథరేణు వత్తటిఁ బరాసుతఁగన్న ప్రసేనుమీఁదఁ ద
త్తురగముమీఁదఁ బర్వుటయుఁ దొల్లిటియట్ల సజీవభావముం
బారయుట గల్గె నత్రైతఁగు పూర్వమునందు నహల్యశాపసం
జ్వరము నడంచు రాఘవుప్రచారము దూరము సేయకుండునే. ౧౬౯
- క. హరిహృతజీవము ఋతే, శ్వరహృతరత్నంబు నిచ్చి సత్రాజిత్తోసి
దరు ననిచె గురుకుమారక, వరపునరుజ్జీవకుండు వరదుం డగుచున్. ౧౭౦
- కృష్ణుండు జాంబవతితో నిజపురమునకు వచ్చుట—
- క. వెన్నెలతోఁ జక్రలతో, వెన్నెలవేలుపు వెలుంగువిధమున నడచె
వ్వెన్నుండు జాంబవతి యుఁ దా, నున్నిబిడిములైనవాహినులు సేవింపన్.
- సీ. మిహికాదిశాయ సమాశ్రాంతలజ్జ
సఃతృసారథిసూనుసామీప్యపన్నగి యవిచారయోగరాజార్థసీతి
... ..
యనఁగఁ దగు జాంబవంతుగుహాంతరమున
డించి వచ్చిన యదుసేనఁ గాంచి చంచ
లిండు ద్వారక నలరించెఁ బంచవిశిఖ
జనకుఁ డేతెంచి సంతోషజనకుఁ డగుచు. ౧౭౨
- సీ. తనచక్రచక్రమిత్రప్రభావలిచేత వదనాంబుజంబుల వాడు చేర్చి
తనపాంచజన్యచంగ్రవిసూత్నచంద్రిక జత్తురుత్పలములఁ జలువఁ దనిపి
తనవైజయంతికాదామసారభముల సకలాంగముల బడలిక లడంచి
తనయురశ్చిహ్నకాదంబినికాళిమ వెలవెల్లఁ బాటెల్ల విరియఁ దట్టి
నిజవిరహభీతహృదయుల నిఖిలబంధు, గురుసహోదరముఖ్యులఁ గుస్తరించె
భల్లుకాధీశనందినీప్రాణభర్త, యార్తరక్షణదక్షక్షణైకకర్త. ౧౭౩
- ఉ. వారిజనాభుఁ డీకరణి వచ్చుటయుం బురివారలెల్ల మా
యూరము వారిదంబు గని యుబ్బుగతిం బురివిచ్చి యాడి రా
శౌరియు మేరుశైలసమసారభుజాంచలపీఠిఁ దాల్చె భూ
భారముఁ బూర్వధారఁ బరిపాండురక్షీర్తిసు ఘానిధాన మై. ౧౭౪
- మూలిని. సకలభువనయోషాసాం ద్రలావణ్యప్రోషా
ధికశతధృతిపేత్రిక్ దివ్యతాదృణ్యగాత్రిక్

వికచకమలగంధఁ విభ్రమస్ఫూర్తినంధఁ
మకరధిశయుఁ డేలఁ మన్తధక్రీడఁ దేలఁ.

౧౭౫

సి. మధురాధరాధర మాధవప్రియ యయ్య మరుకేళిఁ జెమటలమంచుగురియు
వైవలాలకజాల చక్రిలాలిత యయ్య నెత్తావితెమ్మెర నిర్వహించుఁ
గురువిందనిధదంత హరిమనోవశ యయ్య లేనడ మత్తేభలీలఁ జూపుఁ
గిన్నరోపమకంఠి కృష్ణపాలిత యయ్య నెమ్మోము తెలివి వెన్నెలలుగాయుఁ
గనకశారాంగి వామనవనిత యయ్యఁ
బొడవునూపు సవత్సులపొంక మడఁచి
సప్తకును మన్తరా లంట జాంబవంతు
కూతు రెటు లుండె నేనియుఁ గొదవ గలదె.

౧౭౬

చ. తరుణి నితంబచక్రముకతుంబునఁ జక్రియుఁ గృష్ణఁ డింతికం
ధరమున శంఖహస్తఁడు మదావళగామిని కన్నుబాష్ప క్రొ
మ్మరువున శాక్తియు న్భువనమోహిని జంఘలపొల్పుచే గదా
ధరుఁడును నయ్యెఁ గాక కలదా యభిధాన మనాదిమూర్తికిఁ.

౧౭౭

క. ఈకరణి మదనధరణ, శ్రీకి స్థటియైన విభునిచిత్త మెఱింగి భ
ల్లూకవిభుతనయ యొకనాఁ, డేకాంతంబున ముకుందు నిట్టని పలికె.

ఉ. తామరసాత్మనాభివెలితామరఁ బుట్టిన సర్వదేవతా
గ్రామణిమన్తరాల నన శారవముం దగి యచ్చభల్లుక
స్వామితనూజనై భువనశాసి నినుం గడు వాసిఁ జెందితి
న్నోములు నేను నోచుక్రియ నోచిరె యెవ్వరు నివ్వసుంధరఁ.

౧౭౮

ఉ. కట్టితిఁ బట్టుఁబుట్టములు కాంచనరత్నవిభూషణావళుల్
వెట్టితిఁ జేయి మీఁదుగను బెట్టితి బంధుల కీప్సితార్థముల్
చుట్టితి దిక్పటంబుల యశోలతికాకృతి కౌముదుల్ తుదల్
ముట్టితి భాగ్యసంపద నమోఘభవ త్తరుణాగుణంబునఁ.

౧౭౯

క. దంతరుచికోరకంబు న,తాంతాంగుళిపల్లవంబు దరవాఙ్మధుసం
క్రాంతము నగుసంతానము, సంతానము దీని నా కొసంగవె నాథా.

౧౮౦

సి. ఋణదారుణవృథారుణభానుఁ గబళించుతమము పుత్రకునిమ సైకముకప్పు
సంతోషరససుధాజలరాశి నుబ్బించుపరేంద్రుబింబ మర్భకునివదన
మన్వయాంబుజపట్టదాలాపలీలలు బాలకుజలివిలిభాషణములు
పితృమనఃకల్పకక్షీతిరుహగ్రమునకుఁ బువ్వులు పసిబిడ్డనవ్వుపసలు

నిఖిల బాంధవదృక్పద్ద నీడచూచు, నద్దములు చిన్ని పాపని ముప్పుఁజెక్కు
లధిప సంసారసౌఖ్యంబు లనుభవించు, వారలకుఁ గల్గవలదా కుమారుకలిమి.

సీ. తనుసంభవుండు యశావనవనచ్చేదకుఠారాఁచలం బైన గౌరవంబ
యాత్మజాతుండు గాత్రాబ్ధినిశ్భేదనమందరం బైన నానందకరుఁడ
సుతుఁడు వత్సోరుహాక్షి తిథరకాఠిన్యటంకాగ్ర మైనఁ బ్రేమాంకురంబ
బాలుండు షతిరహఃకేళీనిరసనైకహేతుభూతుం డైనఁ గౌతుకంబ
తల్లికిని నేడుగడయును దారకుండ, జననికిని బట్టి తనుతాపచందనంబు
గాన నా కిమ్ము సంతానదానలాభ, మాత్రితావనకృతపీడ యంబుజాక్ష.

—(కృష్ణుండు సంతానమునకై కైలాసమునకేగుట)—

క. అన విని నిజసతీఁ బలుకు, న్ననవిలుతుని గన్నతండ్రి నాశీకనిభా
నన నీకోరికితీవకు, నొనగూర్చు ఫలంబు నగవ కుల్లములోనక. ౧౦౮

సీ. శూలిచేఁ జంద్రార్థమాళిచే వ్యోమనిచోళిచే ఫాలస్థకిలిచేత
రుద్రుచేఁ గరుణాసముద్రుచే భోగనిర్మిద్రుచే గుణగణాచ్చిద్రుచేత
భీముచే నిష్పత్త కాముచే నమ్రసుత్రాముచేఁ గరుణాభిరాముచేత
భర్గుచే హృతభూతసర్గుచే దత్తావపర్గుచేఁ దనవసస్త్వర్గుచేత
శంభుచేత సుధాదృక్కరంభుచేత, శివునిచేత నిరంతరోత్సవునిచేత
వరము వే కాంచి సత్పుత్రవరు నుదంచి, తాత్పునేడెత్తు నీకోర్కులందియిత్తు.

వ. అని యాప్రాద్ర యద్దయాళుండు కైలాసశైలయాత్రోన్ముఖుం డై నిఖిలభువన
దీపాంకురాయమాన ప్రభాకాంతుం డగు గరుత్మంతుం దలంచిన నాశకుంత
పతి యాజాంబవతీకాంతుముందట నావిర్భవించుట యు. ౧౦౯

సీ. బంధురత్రోటివిభావిభవప్రాధి మిన్నేటితెలిసీటిఁ గన్నుగీటఁ
గోటీరతటనిరాఘాటరత్నచ్చాయ లఘాంశుసంపర్శ మభినయింప
నక్షీణవీక్షణాప్రక్షేపముల నభసీచు విదూరంపుభూమిఁ జేయఁ
బయ్యగ్రజాగ్రత్ప్రభాశ్రీలు దిగ్బాలికాంగవల్లలఁ బనుపార్చుచుండఁ
జండగతిచూపు నప్పక్షిమండలేంద్రు, నద్రిలోకైకభర్త నీలాద్రివోలె
నెల్లదిక్కుల నిజతేజ మెక్కుచుండ, నెక్కై దైత్యారి యభిమతం బిచ్చుఁ గోరి.

సీ. దిక్పతీంద్రములలో దివిఁ బేలుభర్తాద్రి యన తెక్తమొగుపుల ఘనములంట
శీఘ్రయానోద్వృత్తిఁ జెమటచి తడిదాల్చె ననఁ దార్థకములు మై నాపరింప

నంటి పాయని ప్రతాపతపోదయలక్ష్మి యన మేనిడాలు దిగ్వాప్తి గాఁగ
వెంటనే యెగసిన విబుధస్రవంతియో యన నాననజ్యోత్స్నయల్లికొనఁగఁ
జండతరవేగవిభ్రమాఖండలీల, హాళి మించిన గరుడవాహనము మ్రోయ
భల్లుకేశ్వరనందినీవల్లభుండు, గదిసెఁ కైలాసనగము శంకరదిదృక్ష. ౧౮౮ .

—(కైలాసవిశేషములు)—

ఉ. సారెగుఁ గవ్వఁదె మైరలు చల్లెడు మానసభర్తృపద్మకాం
తారభవాణురేణుసముదాయము క్రిందట రాలి పోల్చు నాఁ
డారజనీచ రాధిపభుజాగ్రసముత్పతదద్రిరాజభా
రారభటీవిమర్దితమహంగదహేమరజచ్చటాకృతిక. ౧౮౯

మ. హరుఁ డాడంగఁ గరోటిటాశ్చతకృతాహంకారము ల్పొంగ నూ
పురనాదంబులసావి గారి యెటయేఁ బో నీశ్వరానుజ్ఞచే
మరలింపం జను నెచ్చెలు ద్రివియ రామార్గంబు నాత్మస్వరు
కస్రదిందూపలవీధులం జరణలాఘోచిహ్నము ల్లోఁపమిక్. ౧౯౦

సీ. అలయాలసవిహారమలయానిలాంకూరసలయాహతరసాలవలయితంబు
కాలాగురులతాళిలీలాగతకపాలిబాలాగణవిహరణాలితంబు
గంగావనాభంగభంగావళీతుంగశృంగాభినిర్ఘరానిగితంబు
భృంగీతతోతేనకసంగీతపరిపాకభంగీతరంగితప్రాంగణంబు
కటకతటపర్యటద్భోగికటకతనయ, కటసముత్తటదావశీకరసుగంధ
గంధవాహకిశోరసంఘాతముదిత, హరిదిభేంద్రకపోలాళి యచలమౌళి.

క. ఇల్లయ్యె నందుఁ గలువము, లిల్లయ్యె జగంబులేలు నీశ్వరునకు సా
వెల్లనిగట్టులదొరమురు, వెల్ల నిరూపిప శక్యమే యెవ్వరికి. ౧౯౧

గీ. కేళివనమౌళితటర్పురీజాలశంభు, మందిరధ్వజదండదంభమున శిఖరి
యభవశుద్ధాంతరక్షకుం డగుటనొక్కై, కంచుకోష్ఠీషవేత్రసంగతి వహించు.

సీ. ప్లవమానపవమాననివహనిర్భరకంపితద్రుశాఖాపతత్ఫలమివమున
భూరిసానుస్థానహరిహీరాంకూరగుచ్ఛాచ్ఛచాకచక్ర్యచ్ఛలమున
నిస్తులవిస్త్రుతస్త్రోలంఘనారంభజర్జరర్పురీదంభకలన
గర్వభరాఖర్వశర్వవాహనధేనువరఘణాత్తృతిరవవ్యాజలబ్ధి
నిజగుహాగేహకన్నరీనిరతగీయ

మాననానాపదానసంధాపములకు

మెచ్చి డెందంబులో వేడ్ల హెచ్చ నించు

నవ్వుఁ బుంకించుఁ గొనియాడు నగధరుండు.

౧౯౪

సీ. అభ్రంలిహాభంగశుభ్రతరోత్తుంగశృంగవజ్రప్రభాస్తితవికాస
మఖిలజగన్నందితాచారనారదవ్యాసాదిపరమసంయమినివాస
ముద్గరణసముద్ధతోద్యోగనిర్వేగచకితమానసధృతచంద్రహాస
మతులగుహాగేహగతభేచరద్వయీరచితనానావిధరతివిలాస
మభిమతప్రాప్తిసంభ్రమోద్ధతకిలాస, మాగమాంతచరిష్ణుకృతాధివాస
మైనకైలాసమునకు నాయతవిలాస, భాసి యై యేగి యూహేయవాసుడందు.

వ. తపశ్చరణసముచితస్థలంబు నరయుచుండె నప్పుడు.

౧౯౫

శా. కుండీభారులు నిర్వికారులు తపఃకుక్షింభరు భీగురు
బిండాంకృతపాణిపద్మలు దయాదాక్షిణ్యసన్నుల్లహా
శృండాంశుప్రతిమాను లయ్యచలరాజస్థాను లేతెంచి త
త్పాండుప్రోద్భవవత్సలుం గనిరి బోధశ్రీఘను లున్నునుల్.

౧౯౬

—(కైలాసవాసు లగుమునులు కృష్ణు దర్శించుట)—

మ. దినకృద్బింబము డిగ్గు నాదిహరిరీతిం గశ్యపాపత్యవా
హనమున్ డిగ్గి యదుప్రవీరుండు శమాయజ్ఞైకచిత్తంబున
నివసతింజేయఁగఁబోయినం గరముల న్వేయెత్తి దీవించి ర
య్యనవద్యోదయహృద్యమూర్తి శ్రుతిపద్యాసంప్రవర్తి హరిన్.

౧౯౭

సీ. కలశాంబునిదిలోలవలమానకల్లోలయతకేలి కేసీటియర్ఘ్యమిగి
సనకాదికస్వాంతజలజమధ్యనిశాంతవిహరణకృతికి నేవిరులపూజ
యఖిలవేదవిదీశయజ్ఞపురోడాశహారికి నేఫలాహారచన
పద్మసంభవముఖ్యభజనలీలాసౌఖ్యశాలికి నేయుపచారకృత్తి
సంతతోల్లాసి నిగమనిశ్వాసభాసి
నెట్టిసూక్తులచే నుతియించువార
మాదిమధ్యాంతరహిత మాకతిధి వైతి
వనుచుఁ బూజించి రచ్యుతు నాదిమునులు.

౧౯౮

శా. ఆపూజావిధు లెల్లఁ గైకొని ప్రసాదామోదమేదస్వి యై
యాపద్మోద్భవుతండ్రి వల్లు దరహాసాంకూరచంద్రావ

- శ్రీ పాండిత్యము తద్విలోకకుముదశ్రేణీవికాసోదయా
టోపంబు బచరించుచుండ మృదుచాటుప్రాథవాగైవ్యఖరిక. ౨౦౦
- శా. నీవారం బని యాదితత్త్వము మది నిత్వంబు భావించుచు
న్నీవారంబులు నీరము ల్ఫలదశాసికంబు లీకంబులున్
దైవాలు గొని మీరు సేయు తపము ల్తత్త్వలప్రాప్తులుం
గైవారంబులు సేయఁగాఁ దగునె యీకైలాసవాసంబునక. ౨౦౧
- చ. అనవుడు వార లిట్లు లని రంబుజనాభునితోడ నోజనా
ర్దన వినవయ్య మాతప ముదాత్తఫలాత్తమహత్తరస్తుతిం
గనుటకు వేఱ యున్నదె యొకానొకహేతువు తావకాంఘ్రిద
ర్శనమ నిదర్శనంబు జలజంబునకు న్రవిరాకయుం బలెక. ౨౦౨
- చ. ఉరమున నచ్చి లచ్చి గొలుపుండఁగఁ జక్ర మవక్రవైఖరిం
గరగత మై తఁగఁగ నలగఁగ పదాంగుళి నుబ్బ గచ్చి వై
సరసిజసంభవాదిసురసంఘ మచంఖ్యము గొల్వ నుండియున్
హరునకు వింద వైతి తగు నాప్తబహుకృతి దొడ్డవారికిక. ౨౦౩
- క. మాహృదయంబులఁ గలసిన, నీహృదయము మానుఁ దెలిసె నిఖిలాధిప నీ
యీహిత మవ్యాహతముగ, నీహితకల్పకమొసంగు నీశ్వరుఁడిచటక. ౨౦౪
- సీ. హృజ్జటి యాయుష్షుదుం డొటకునుసాక్షి దండితాంతకుడుమృకండుసూతి
భూతేశుఁ డపవర్గదాత యశాటకు గుఱి మన్యుదూరుం డుపమన్యుమాని
రుస్తుండు సంపత్తరుం డొటకును లక్ష్మ మక్షీణధనకర్త యక్షభక్త
హరుండుసంతానదాయకుఁడొటకును గరియగు శిలాదుండుశిలాదాభిధేయుఁ
డాశ్రితాంబుజహేళి చంద్రార్థమాళి, శంకరుండు భక్తులకునుజ్ఞేమంకరుండు
శివుండు నీకిచ్చు నిష్టార్థసిద్ధి హెచ్చు, మేనురానందగుణసాంద్ర యాదవేంద్ర.
- మ. ఇట భానుండు తపంబు సేసె నిట దేవేంద్రుండు శ్రీ డాసె ము
న్నిటఁ జంద్రుండు ప్రసిద్ధి మించె నిట యజ్ఞేశుండు దీపించె నాఁ
డిట నప్తర్షులు హర్షముం గనిరి భూయిష్టైకనిష్ఠాఘ్యులై
యిట నీవుం దప మాచరింపు భవదీ యేచ్ఛార్హదేశంబునక. ౨౦౫
- గీ. అని దినాధీశు దీవించి యరుగు కిరణ, పాయులును బోలెఁ బద్మినీప్రాణనాథు
ఢాసి కొనియాడి చనిరి కైలాసవాసు,లమ్మహాత్ముండుఁదపమునకప్పుడుగడఁగె.

శా. పారావారవిహార హరివదనాబ్జై యబ్జరాగప్రభా
 గారశ్రీచరణానతార్తహృతభంగా శృంగభృద్భేదన
 వైస్వరస్సారబలా బలాహితముఖస్వధామకోటిరకో
 టీరారజ్యదభీతిదానపరిపాటిచాటు మాస్తాంబుజా !

౨౦౮

క. కావేరీతరళతరం, గావళివలమానపవనమాతిపరిహృతల
 క్షీవక్షోరుహకనక, గ్రావాఘాతప్రయాస కల్పితహాసా.

౨౦౯

భుజంగప్రయాతము. శరత్పుండరీకాక్ష చక్రాయుధా ని
 ర్జరేంద్రోపలశ్యామ సంవర్తవహ్ని
 జ్వరాభీతలోకాఘసంచారయోగ్యో
 దరాంతఃప్రదేశా నదా సుప్రకాశా.

౨౧౦

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిగుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్యకరుణాపారంపర్య పాత్రా
 త్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్ర
 ణీతం బైన సాంబోపాఖ్యానమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

—

శ్రీరస్తు.
సాంబోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

- క. శ్రీమత్సప్తావరణ, గ్రామావృతరంగమందిరవిహార ముని
క్షేమంకరసంచారో, ద్వామా యాము క్తమాల్యదాస్తనహారా. ౧
- వ. దేవా ! భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— శ్రీకృష్ణుడు తపముచేయునపు డీశ్వరసాక్షాత్కారము. —

- సీ. అభిషేకసమయమకా టరసి తీవలనుండి జోరునఁ బూఁదేనె సోన గురిసెఁ
గాషాయములు గట్టుకందువ పరికించి ప్రాఁకె సానుస్థలి రత్నరుచులు
భూతిఁ బూయఁగఁ బూనుపూనిక యారసి యలమె నేడాకుపొన్నలరజంబు
మానసబంధంబు మదిలోపల నెఱింగి సారంగచర్మమై జలద మమరె
సకలలోకేశునకు గిరిస్థావరములు
జంగమంబులుఁ దగుసేవ సలుపఁదొడఁగె
హరుఁ గృతార్థునిఁజేయఁ బుత్రాభిలాష
దంభమున శార్ఙ్గి మునివృత్తి చాల్చునపుడు. 3

- మ. కనుమోడ్చి జగమంధకార భయలగ్నంజౌనన న్నేర కా
సనబంధంబున వృద్ధకచ్ఛవము నిస్త్రాణం బగు న్నాక భో
జనదూరస్థితి గర్భగాఢజగజ్జాలంబు శోషించు నో
యన కాత్మోద్భవకాంతఁ జేసెఁ దప మబ్జాత్ముం డురుఁదొంతితోఁ. ౪

- సీ. వాలఖిల్యద్విజావలిఁ గూడి ఖద్యోతకీటంబునాఁ దీవ్రకిరణుఁ డుండె
భూచ్ఛాయమైనెండఁబొదివినయాదికూర్మమువోలెఁగసుగందెఁగుముదహితుఁడు
జగములు మూర్ఛిల్ల జగదసువులు గానఁ గవలనిగతి వాయుగతులుగుదిసెఁ
గురులచిక్తేడలించి హరుఁ డోసరించిన వాడుఁబూవులు వోలె వ్రాలెఁ దార
లఖిలదిక్కులు భూమ్రంబు లయ్యె దిగిభ, గండమండలసంగిభృంగప్రకాండ
గరుదుదంచితకాళిమాక్రాంతిఁ బోలె, శ్రీమనోభర్త తప మ్నాచరింప నంత.

- ఉ. బాలశశాంకరేఖయును బన్నగహారము గాత్రలగ్నకా
 శీలలితాంగరాగము దలిర్పంగఁ గ్రొన్నన తీవచుట్టు పూ
 మాళియుఁ గల్గు కల్పకముతో నెనవచ్చు ననంగ గట్టరా
 చూలిమగండు వ్రేలదొరచూలికి సన్నిధి యయ్యె నెయ్యఁ జే. ౬
- చ. ఘనతరశృంగకంబు గళకంబళకంబ మ దారపాదశో
 భనమును జంద్రసాంద్ర రుచిభాసియు నై తనకొండఁ బోలి యం
 జనఘనగర్జలం జెవులుశబ్దము చాల్చువలంతి యైనవా
 హనముఁ దటాలునం డిగియె నంబయుఁ దాను బ్రియంబు సంధిలక. ౭
- శా. వాత్యాపారణభూషణుండు గదిసె న్వందారుమందారముం
 బ్రత్యుత్థాన మొనర్చె ఘోషమహిళారాగాంకురావాలము
 న్నత్యాచార మొనర్పఁ బూన గిరిజానాథుం డహో చాలునం
 చత్యంతప్రమదంబునం బూదివె బాహమధ్యవీధిక్ హరిక్. ౮
- సీ. కాస్తుభచ్చాయయుఁ గంతంబుకప్పును గైరికాంబుదసమాక్రాంతిఁ బెనుపఁ
 గనకాంబరంబును గరటిచర్మముఁ దృణజ్యోతిర్వనావృతిస్ఫురిం బాదువ
 వైజయంతియు భోగిరాజహారము హరితాశసానువు ఝరస్థలముగాఁగ
 నెమ్మొము తేటయు నిటలాక్షిదీప్తియు వలగొనుచంద్రార్చవలయములుగఁ
 జేసి లీలకై నీలకైలాసయుగము, గూడియుండినకైవడి జోడుగూడి
 యుల్లసిల్లిరి రుక్మిణీవల్లభుండును, వసుమతీధరనందినీవల్లభుండు. ౯
- ఉ. కీర్తిరసిద్ధసాధ్యవసుభేచరచారణ రుద్రయక్షరా
 ట్పన్నగపుంగవుల్ ప్రమదబంధురు లై చనుదెంచి కల్పకో
 త్పన్ననవీనపుష్పములు పైపయిఁ జల్లుచు సన్నుతించి రా
 పన్నశరణ్యుల నివిబుధపాలనగణ్యుల నవ్వరేణ్యులక. ౧౦
- స్ర గ్ధర. రంభాదిస్వర్గకాంతాప్రకటనటనసంరంభగంభీరహేలా
 దంభప్రౌఢుల్ దలిర్చెన్ దశదిశలు సుధాంధస్వనద్యాద్యహృద్యా
 స్తంభప్రస్ఫుర్తి మ్రోసె న్నికలభువనము ల్పమ్మదశ్రీలఁ దేలెన్
 జంభామిత్రారివైశ్వరు లచట మిథస్సంగతిం జెంగలింపన్. ౧౧
- సీ. వారణవల్లభావనసముత్సాహయ వారణదైత్యనివారణాయ
 గోరాజభంజనోదారప్రతాపాయ గోరాజవినుతసుగుణగణాయ
 భోగీంద్రశోషణాద్భుతపదన్యాసాయ భోగీంద్రమణిమయభూషణాయ
 పర్వతోద్ధరణినిర్భరబలోత్తంసాయ పర్వతావాసవైభవపరాయ

యాద వేంద్రాయ పారిషదాధిపాయ, బృహహూషాయ తారకాపతిధరాయ.

నమ యటంచునచంచల ప్రమదగరిమఁ, బాగడిరజముఖుల ద్వేవయుగముఁ జేరి.

క. బిసరుహపత్రాక్షుఁడను, బిసరుహరిపుధరుఁడు నపుడు బిసరుహరాగో
ల్లసితమహావేదికపై, వసియించిరి సురలు రెండువంకలఁ గొలువన్. ౧౩

మ. అమృతస్యందము కందళింప దరహాసాంకూరము ల్లోచనా
గ్రములం దాండవమాడఁ జంద్రధరుఁ డాకంబాక్షు సీక్ష్మించి యో
కమలాత్మ ! పరుణీతి నీవు వ్రతదీక్షా రూక్షచర్యాసము
ద్యమముం జూపుదువయ్య యెయ్యెడ సుహృద్భావంబె యీచందముల్.

సీ. ఆభీరభీరుమధ్యాక్షిణవక్షోజకుంధకాశ్చీరకరంభితంబు
రాధామనోభవారాధనాస్పదదృగ్మౌమచంద్రాతపతౌళితంబు
రుక్మిణీభుజలతార్చనమోద్దామదామవేష్టనసముద్భాసితంబు
కుబ్జామనోజ్ఞహస్తాబ్జాతనిన్యస్థకస్తూరికాగంధ గంధిలంబు
నిరుపమాగణ్యలావణ్యనిర్విరోధ, దివ్యసుషమాప్రవాహదేదీప్యమాన
మైనెన్నేచు నలయితురయ్య నీకు, నందరాని యభీప్సితం బెందుఁ గలదు.

క. లోకంబుల నిజరూణా, లోకంబుల మనుచునట్టి లోకేశునకు
న్నీ కీప్సితంబు నొసఁగఁగ, నా కీవెద్దటిక మిచ్చినాఁడవ కృష్ణా. ౧౬

క. నీవన నేనన నేక, గ్రీవమ సమానసంబుకీ లెఱిఁగితి ల
క్ష్యేవల్లభ సంతానభ, లానాపిగుఱించి వచ్చి తస్మదిరికిన్. ౧౭

క. పుత్రుఁడ నై యుపయించెన, గోత్రసముద్ధరణకరణగుణశౌర్య తటి
ద్వాత్రి యగుధల్లుకేశ్వర, పుత్రికి భవదీప్సితంబు పూర్తి వహింపన్. ౧౮

మ. అన నంతం జనుదెంచెఁ జగ దనుషమాహంకారశంకావహా
నననిర్యద్ధరహాసచంద్రికలతో హస్తీంద్రయానంబుతో
ననుకంపాధరభాసమాననయనాబ్జాళిందదర్పంబుతోఁ
గనునన్నం బనిసేయు నచ్చరలతో గౌరీమహాదేవియున్. ౧౯

క. చనుదెంచి యార్య వలుకుం, గనదంచితగుణవిశాలుఁ గరుణాలోలున్
జనతాజనితాపవిమో, చనతాత్పర్యప్రవీణ శాశితబాణున్. ౨౦

సీ. నీపదాబ్జమరందనిష్యందమునఁ గాదె సగరులు దివి కేగుజాడఁ గనుట
నీనాభిజనియించు నిసువుచేబడిఁగాదె భువనప్రచారంబు షాంకకుడుట

నీయురఃస్థలి నున్న నెలఁతుకకృపఁ గాదె విశ్వంబు సరి విష్ట్రవీఁగి మనుట
నీలోచనంబులఁజాలు వర్చుటఁగాదె యీయహోరాత్రంబు లేరుపడుట
నీదునిశ్వాసములఁ గాదె నిఖిలనిగమ,వర్తనము లచ్చుకట్టిన వఱలనునికి
నిన్నుఁ గొనియాడ నెవ్వరు నేర్చువారు,దళితదంధవికార యాదనకుమార.

సర్ధర. ప్రభుమంత్రోత్సాహ శక్తిప్రభుతకు నిరవై భాగ్యసౌభాగ్యయోగ్య
ప్రభలం జెన్నొంది పద్మోద్భవముఖనిఖిలప్రౌఢవాగ్గీతకీర్తి
శుభలీలా గాంచి తేజస్సురణ దిగళిదృక్పాళికాహేమభూషా
విభవప్రాణిం జెలంగ న్వలయు మనని నోవిశ్వలోకైక నాథా. ౨౨

గీ. అంత నయ్యంబికాకాంతుఁ డఖిలనాథుఁ

జూచి యోయయ్య తప మొనర్చుటకతాన

నింత బడలితి మాయంటి కేగుదెమ్ము

శ్రాంతి డిగఁ గొన్నినాళ్లు వసించుగాని. ౨౩

వ. అనిన నప్పుడు. ౨౪

సీ. జష్టులోకమువోలఁ జిత్రలేఖాధ్యంబు ఖగమువోలె ననంతగమనశాలి
పద్మాకరమువోలఁ బద్మరాగమనోజ్ఞ మలదశాస్యుఁడవోలె నక్షలలిత
మహారాదియునుబోలె హంససంసక్తంబు పద్మజాంగమువోలె బహుముఖంబు
కృష్ణవర్తయుఁ బోలఁ గీలోల్లసన్తార్తి యతలంబువోలె హిమాన్వితంబు
సతతసుమనఃపరంపరాశయత సజ్జ, నంశువోలె ననర్ఘ్యమై ఖండపరశు
నాజ్ఞ నేతెంచె న్నొక్తమహావిమాన, మానతారాతి యైన పద్మాక్షుకడకు.

క. సాంబుండు వృషము న్నెకై సి, తాంబుజనాథుఁడు విమాన మధిరోహించె
బంబి నలుగడల దివిజక,దంబంబులు గొలువ నలువతనయుండు పొగడక.

క. జగదధిపాయకయుగళీ,ధగధగితశరీరకాంతి ధారాంకూర
స్థగిత మగుమిన్ను కల్పలఁ, దొగలం జగిమిగులుకొలనితో సరివచ్చెన్.

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమధనమస్తథమథనులు గగనఘంటాపథంబునం జని
రప్పుడు. ౨౫

గీ. విద్యుదాహతములువోలె వివిధవిబుధ

కులము మృదులు మిఱుమిట్లుగొలుపఁజాలి

తళుకు దీపించు రత్నకందళకలాప

కిరణకులముల్లు దిక్కులఁ గ్రేళ్ళుదాఁటె.

- గీ. తస్మాన్ భారవృత్తికి దందశూక, లోకనాథుండు ముక్తనిర్దోకుఁ డగుచు
బహుశరీరంబు లైతి నరహి దుకూల, వేష్టి తేందూపలస్తంభవితతి దనరు.
- క. అల మింటఁ దిరుగువేలుపు, వెలఁదుల ప్రతిబింబపంక్తి విధమున నిందూ
పలశకలరచితకుడ్య, స్థలవీధులయందుఁ జిత్రతరుణులు వెలయున్. 30
- క. అరవిందహితుల నందఱ, నరవిందభవుండు చేసి యవశిష్టమహా
పరమాణుదయము డాచిన, కరణి బహురత్న దీపకళికలు బెళుకున్. 31
- గీ. ధవళ నేత్రవితానసుధాకరాంక, పంక కాళిమ వోనూకు భానులతిక
లనఁగ దేనియతోఁగూడ నళులు శాఱు, చారుతరపుష్పమాలికల్తోరమగును.
- వ. అఖండప్రభానుండలమండితం బై వెండియు భాగ్యవంతు నిశాంతంబునుం
బోలె నవిచ్చిన్న సంతానకాంతంబును, సృష్టవికవిత్వంబునుంబోలెఁ దతబ
హుళధ్వనిపనితంబును సిద్ధావధసేవకు శరీరంబునుం బోలె ముక్తామయంబు
ను సుధాశర యుంబోలె వివిధసుమనోమనోహరంబును వీణాకల్పనంబునుం
బోలె ఘటిత ప్రవాళంబును వాలఖల్యవలయంబునుంబోలె నరుణకిరణగ్రస
నరసికంబును శశిబింబంబునుంబోలె సుధామధురంబును, వినతాగర్భంబు
నుంబోలె విభవస్థలంబును సిద్ధనారస్వతంబునుంబోలె వివిధవర్ణోదీర్ణంబును
బసిండి బేహారంబునుంబోలెఁ దులాలాలితంబు ను నై ప్రమదమదనవిజృం
భమాణయాకావనోద్దామభామినీకుచశాతకుంభకుంభసంభూత ప్రభాజటిలజటి
లంబును సకలకలకంఠకాకలీకోలాహలహరితసహకార ప్రముఖతరూద్యాన
పద్యావృద్ధ్యంబును గంధర్వగంధేభగామినీగాంధర్వసాగంధ్యబంధురంబు
ను నగునొక్క కీడాభవనంబున నా త్రిభువనజన్మభవనంబు నునిచి ప్రమథపతి
నిజనికేతనంబునకుం జనియె నంతస్తక్షడ నమ్మురాంతకుండు. 32
- సీ. ఏదిక్కుఁ జూచిన మేదురామోదసంపాదితకల్పకాచ్ఛాదనంబు
లేవంకఁ జూచిన హిమవాలుకారజఃకస్తూరికాసల్పకల్పితంబు
తెచ్చోటఁ జూచిన నిందుబింబాననాకమనీయనృత్యరంగస్థలంబు
లేపట్టు చూచిన హేమాబ్జకన్హారకుముదగుంభితసరస్వముదయములు
గలిగి యుత్తుంభశంఖమర్దలవిరావ, కవచితాశేషకకుబ తమపును నలరు
కేలిభవనంబు భక్తుల నేలుసురభి, చూచి తేలెఁ బ్రహర్షాభివీచిఘటల. 33
- మ. సరసాన్నంబులు దివ్యశాటికలు భూషాపేటిక ల్వీటికో
త్తరము లాసరసుగంధవస్త్రపులు శీతక్షోణిభృత్పుత్రి యా

దరఁమొప్పం బరిచారికావితతిచేతం బంపె శంపామనో
హారదివ్యాంబరధారికిం గలుషవిద్యాహారికి శౌరికి. 3౬

క. హారికి బరిచర్యయొసంగం, బరమేశుండ వనిచె జతురభాషాచణలం
బరిచితమన్నధరణలం, దరుణుల జంచత్తపోలతలదర్పణల. 3౭

మ. చరణాంభోరుహనూపురధ్వను లుదంచన్తన్నభజ్యాలతా
సరసారావముగాఁగ రత్నమయభూషాదీధతు ల్లాగసా
గరజేలానవవిద్రుమద్రుమలతాకండాకృతుల్లా రమే
శ్వరు సేవించిరి దుద్రకస్యకలు భావద్రావకప్రక్రియ. 3౮

పీ. అసమానతారక లట వారికనుతీరు శ్రవణసంశ్లేషంబు దవులు టరుదె
యభినవవిలపంబు లట వారిబాహువు లగ్రపల్లవరాజి నలము టరుదె
యలరాజబింబంబు లట వారివదనము ల్పద్మాహితప్రాధీ బరంగు టరుదె
యలకాభిరామంబు లట వారికొప్పలు నీలకంఠ ప్రీతి నెఱపు టరుదె
కొండలటవారివక్షోజకోరకములు, కూటములయందుఁబ్రోదికొనుటయరుదె
యనగవిలసిల్లురు ద్రకస్యలుమురారి, యిచ్చకెంతయు గిలిగింతఁదెచ్చినపుడు.

కా. ఆకన్యాతిలకంబులు నృత్యహస్తానంగరమ్యాంగరే
భాకాంతం బగు నమ్మరాంతకుని యాకారంబు వీక్షించి స్వే
దాకీర్ణాంగలుఁ గంపమానకుచకుంభాభోగలు నోభగదీ
తాకాంతవలమానమానసలునై కన్నట్టి రప్పట్టన. ౪౦

జ. హరి పదియాఱువేలజలజాక్షుల నక్షతరాగసాగర
స్ఫురణఁ గరేణుల స్థజము చొప్పనఁ దేల్చె నటంచు నాత్మ న
బ్బురపడవేల నాగపతిభూషణకన్యలఁ గోటిసంఖ్యల
న్నరులుకొనంగఁజేసె సుషమావిషమాస్త్ర కృపాణధారల. ౪౧

క. చూమరేముఁదెచ్చి యందొక, కోమలి మయిమఱచియంచఁగొమ్మని యిచ్చెం
దామరసాక్షునిచేతికి, గామిను లందఱును జూచి కవకవనవర్ష. ౪౨

మ. అలగోవర్ధన మెత్తినాడ నని గర్వాటోపముం జెందఁగా
వల దీకొండొకకొండ లెత్తు నిను సత్వస్ఫూర్తిమన్నురికిగాఁ
బలుమాఱు న్నీతియింతు నంచు నొకశంపాగాత్రి వక్షోరుహం
దలము ల్ప్రాయఁగఁ గాగితి చూచివక్షః ప్రీతి సాపేక్షర. ౪౩

గీ. ప్రసవదామకమునఁ బలుమాటు హయవక్త్రముఁ యైన శౌరినోర్తు సెలసి
మదనకేళిగతుల మర్తంబు లెఱుంగంగ, సాటుకోలఁ బట్ట సానివోలె. ౪౪

చ. కలశజుఁ డట్లు చేసె ననుఁ గన్నపయోనిధిఁ దొల్లిసీవుఁ ద
త్తలశసఖంబ వాదు వని గాఢగతిం బగ నీఁగఁ బూని చు
క్తలగమికాఁడు పంచిన యొకానొక రాజకుమారుమేర ను
జ్జ్వలనఖరేఖ యొప్పె నొకచామకుచంబున శార్ఙ్గనించినన్. ౪౫

క. వదనశ్రీగృహదేహశిఁ, బాదివినరక్తాక్షతములపాలుపు వహించెన్
యమనాథుఁ డునుప నందొక, మదిరేక్షణపెదవి రదనమణిచిహ్నంబుల్.

మ. సరసస్వేదకణార్థదేహ యగుచు న్సంతోష ముహ్వాంగ శ్రీ
హరి నాలింగన మాచరించె నొకహేమాకార యేతెంచి యం
గరుచివ్యాపృతిఁ దత్తనూగ్రతవిభాకాళింది యచ్చద్దప
ద్మరజశ్రీఁ గనఁ జెంద నుత్పలలతానూధుర్యధుర్యస్థితిన్. ౪౬

మ. స్తరకీర్తిచ్చట లా తుషారకణికాసారోద్గతు ల్లాముకో
త్తరహృజ్జాలకకూలవాతములుగాఁ దర్పించు హేమంతవా
సరవేళ న్నవయావనోద్ధితసరోజాతాపలోకాపయో
ధరపాలీపరిరంభగుంభములు మోదం బిచ్చె దైత్యారికిన్. ౪౭

శా. చేతోజాతమదద్విపాధిపశిరస్సిందూరపాతంబు ల
జ్ఞాతాస్యామధురంజితాక్షియుగళీచంచత్రిభాభానురు
ద్భాతంబు ల్బులిదీర్ప గంధిలధనుర్జన్యైకవనోన్మత్తిన్
సీతుంగండువఁ గ్రీడనల్పు వినమజ్జిష్టుండు కృష్ణుం డొగ్గిన్. ౪౮

మ. జగము ల్పూఁడు భుజాబలచ్చలనచే సాధింపనూహించు న
య్యిగురుంగైదుపురాచవాని కిరవౌహేలాగతిశ్రేణి తేఁ
బాగతులైయపుఁ బువ్వఁదోట ననయంబుం గ్రీడ గావించెఁ బ
న్నగతల్పుండు వసంతవేళల నితాంతప్రీతచేతఘ్నఁ జై. ౪౯

శు. స్తరభూపాలకకేలిదీర్ఘికలయోజ న్వేణికావైవలో
త్తరవత్సరుహచక్రహస్తబిసదృక్పద్మంబులం బొల్పు న
య్యురవింధాతుల కాంతిపూరములయం దశ్రాంతసంతోషపుం
దెరలం దేల నిదాఘకాలమున దైత్యూరి హరిస్థితిన్. ౫౦

- చ. గురుకుచ శాతకుంభమయకుంభ దరస్థితచంద్రికాసుధా
భర చికురాగ్రధూపలవపంక్తి విలోచనజాలజాలక
స్థిరత రతీశుమేడ లనఁ జెన్నువహించిన రుద్రకన్యలం
బరిపరిలాగుల న్రతులఁ బజ్జకుఁ దెచ్చె ధృతారి తొల్లరికె. 919
- మ మది నెయ్యంపుఁదగు ల్పయోధరరమామాధుర్యముం గల్గి య
వృద్ధనాయోధనకామధేనువులన న్నత్తిలు నత్తన్యులె
యదునాఘండు గరంగఁజేసె నధరన్యంచత్సుధావారి శా
రదవేళం దమివోవఁ గ్రోలి రతిసామ్రాజ్యైకపూజ్యోన్నతికె. 920
- క. ఇటువలెఁ బద్ధదళాత్ముఁడు, నిటలాత్ముఁడు దనకునొసఁగు నెలఁతల హేలా
నటనఁ గరఁగించె రాగో, త్తటమతి నొకయేఁడు సురతకౌతూహలి యై.

—(కృష్ణుని కడకు నారదముని వచ్చుట)—

- చ. జడముడి కెంపుఁ గృష్ణమృగచర్మము నల్పు విభూతి కాంతియున్
జడరుహసంభవాచ్యుతనిశాకరిశేఖరు లాత్మతేజ మి
ల్లడయిడి రాపుఁ డౌనని తదాకృతియం దననొప్పునారదుం
డుడుపధవీధి డిగ్గి ప్రియమూనఁగ వచ్చె ముకుందునింటికె. 921
- ఉ. వచ్చిన యమృతాత్మఁ గని వారిజనాభుఁడుమ్రొక్కి యర్చనం
బిచ్చి మహామునీంద్ర శుభమే యని కాంచనపీఠినుంచి వై
యచ్చరకార్యనిర్వహణ మన్వహముం బనిగాఁ జరించు నీ
వచ్చుట భాగ్యసంపదలు వచ్చుట నావుడు నాతపస్వియున్. 922
- సీ. జలజసంభవురాణి చరియించుపథమున బలియించుసౌపానకంక్తి యనఁగ
గానసుధావృష్టికల్పిక నమ్మిఁదఁ గానంగవచ్చు నాగడవ లనఁగ
రాగలక్ష్మీమంధిరప్రాంగణంబునఁ గీలించు తోరణశ్రీ లనఁగ
సరసస్వరస్థానజలధిలో నుదయించు సమధికాభంగభంగము లనఁగ
మించురత్నమయంబులొ మెట్లచేత, రహివహించినతనదైనమహతిఁ(బూని)
పాడెనొకకొంతవడి మానిభర్త దైత్య, హర్త సంతోషవార్ధి నోలాడుచుండ.
- క. హరిమనసుఁ గరఁచి మునికే, సరి యిట్లను దేవదేవ సాశ్వతఁడు గర్వో
ద్ధరుఁడై సవిమానంబుగఁ, గర ముద్ధతి విడిసె ద్వారకాపురిమీఁదన్.
- ఘ. అమృతాయావితేత యాదవనికాయం బపాయంబుం బొందకమున్న వేంచేయు
మనవుడుఁ గాంచనాంబరుండు పంచవదనుచేత ననిపించుకొని ప్రతిప్ర
యాణోన్ముఖుం డై వైసతేయుం దలంచుటయు. 923

— కృష్ణుడు ద్వారకకు మరలి వచ్చుట —

సీ. ఊరమెట్టిననెల పులుక న్నస్సిన నేలలోని భోగింద్రునిమేను వడఁక
తెక్కులు జాలింప తివ్వనునురవడి దిక్కు లన్నియు నొక్కదిక్కు గాఁగ
నీక్షణోగ్రప్రభ యెసఁగఁ జంద్రజ్యోతి మ్రొల దీవియపంజఁ బోలి వ్రాల
నెఱవీక మై మెడ నిక్కించుటయును బ్రహ్మాండంబు వైచిప్ప యతుకు విప్ప
నురక మిన్నేటి నీరెల్లఁ గఱకుటూర్పు, వడిని నుడివడి పిండలివండు గాఁగ
గరుడుఁడేతెంచుటయురమా కాంతుఁడెక్కె, విజయలక్ష్మీననాథునావిహగనాథు
మ. గరుడస్థంధము మీఁద మేరుపుపయిం గాలా భమోనాఁగ ని

ర్భరవేగంబున నేగుదెంచి నగరప్రాకారసంరోధిభీ
కరసాల్వక్షితిపాలసెనికులఁ జక్రజ్వలకీలానలాం
తరతూలాకృతి చేసె ద్వారవతి కుత్సాహంబు పుట్టించుచున్. ౬౦

గీ. క్రొత్తమోమగుఁబూవుల యొత్తరంబు
తోడిచైత్రంబు వలికింపఁ దుళుకరించు
నుపననము వోలె ద్వారక యుగ్రరిపుల
యాఁక చక్రాయుధుఁడు మాన్ప నరుదు వొదలె. ౬౧

సీ. ఘోషయోషాకు చకుట్టలంబులమీఁదఁ జంద్రరేఖలు నిల్పుజాణతనము
రుక్మిణీసీమంతరు విరసిందూరరేఖాపుండ్రకము దిద్దు కాశలంబు
జాంబవతీఘర్షజలకణంబులు వోవ మీటంగ నేర్చిన పాటవంబు
రుద్రకన్యకలకురు ల్లున్వి చిక్కుచాపుటఁ దోచురసికత్వపోషణంబు
గలుగు వాలారుఁగొనగోరు కలువరేకు
మొనల మై దువ్వి ప్రియసూక్తి ముదమొనర్చి
పోయి ర మ్మని యనిచె నంభోజనేత్రుఁ
డండజాధీశు దీప్రదాహస్రకాశు. ౬౩

క. హరుఁ డిచ్చువరముతోడం, బురసంరోధిద్విషన్నపులఁ గడపి యనిం
బారసినవిజయముతోడన్, హరి యంతఃపురము సొచ్చెనఖిలనుతుండై.

క. బలభద్రసాత్యకిప్రము, ఖుల నలరఁగఁజేసి నందగోపతనయుఁ డెం
డల నాడినసన్యములకు, నెలమి యొసఁగు మేఘమునకు నెనయైతగియెన్.

త. పితృగతిగను నాలస్యము, శతకల్పసమాన మయ్యెఁ జక్రాంకునకు
ద్ధతి జాంబవతీదర్శన, రతికౌతూహలము మనసు రాయడిపఱిపన్. ౬౬

క. అంతఃపురాంతరస్థిత, కాంతాగృహములకుఁ జవక కనుకా త్సుఁడు చా
క్లాంతాసుతుసుతగృహమున, కౌతయుఁడచుకమునఁజనియెనివివోకూర్చుల్.

చ. చని తనపోయిచచ్చినప్రకారము సర్వముఁ దెల్పి బాంబవ
త్తనయ మనఃప్రసాదసహితంబుగఁ జేయు నవోపచారముల్
మనసు గరంగఁజేయ నొకమానము తద్భవచంబునంద ని
త్పై నఘవిరోధి యత్తరుణి చేసెవపుణ్య మగణ్య మయ్యెడన్.

౬౮

—(బాంబవతి గర్భోత్పత్తి)—

చ. కమలదళాయతాత్మకృప గర్భముదాల్చిన భల్లుకేంద్రపు
త్రి మిగులు స్వాతితువ్వర గరిష్ఠమణిఁ ధరియించు శుక్తిచం
దమునఁ దదుద్భవుండు గుణధన్యుఁడుఁ జంద్రసమానకాంతిని
భ్రముండు వధూకుచాభరణభావభవుండును గాకయుండునే.

౬౯

క. హరితేజము నిజగర్భాం, తరమున ధరియించి యొప్పెఁ దాటంకిని భా
స్రరగ్భిణి యగుసంధ్యా, తరుణియునుంబోలె నధికతరరాగమునన్.

౭౦

మ. అయథాపూర్వవపుర్విలాసము స్వభాషాదానవైరాగ్యని
ర్ణయసంక్రాంతమనస్త ముజ్జితనిజప్రాణేశసంసర్గ మ
క్షీయగీసంస్థవనోపదేశము శ్రమక్లిష్టాంఘ్రినిన్యాస మ
వ్యయనిద్రాసుఖలోల మిందుముఖ గర్భాధాన మొప్పుం గడున్.

౭౧

గీ. మధురసము గ్రోలి తేలెడు మధుకరములు
గలుగు వెలిదర్చు విరిపోలఁ జెలవ మొగము
వెలయఁ బారిష్టవాక్షి తారలఁ దలిర్చె
యాడ వేంద్రమరాల మాహాన మొంద.

౭౨

క. సీమంతవిరహితం బగు, సీమంతిని కచభరంబు చెలువగు మర్యా
దామాగ్ధోల్లంఘనవర, మై ముఖశశిఁ బొదువు తిమిర మన నురుతరమై.

౭౩

గీ. అబ్ధినుదయించుశశి మేననంటిపిదపఁ, దనువుతడియాటరాలుముత్యాలునోలె
హంసగామినివడచంబునందునుంగి, యురకపలుమాటఁజిన్నచిట్ట ములు వెడలు

గీ. డెప్పరం బైనతనదు కాశన్యధనము

వోవఁగల దని తర్తింపఁ బొడముచింత

మొగము గంచెనొ యనఁ గుచయుగము సతికిఁ

జూచుకాత్రాంతస్థితిను సొబగునొందె.

౭౪

- క. కొందఱు కల దనఁగా మఱి, కొందఱు లే దనఁగ నున్న కోమలిమధ్యం
బందఱకుఁ గలుగుటే తెలి, పెం దానవ మెడలి గర్భబృంహితమగుచున్. ౭౬
- గీ. అతివబింబారుణాధర మానువేళ, మందభావంబె చూపు ముకుందుఁ డలర
జడిమ గావించుటకుఁదాన చాలుఁగాదె, బింబికాఫలలాలసస్పృహజనులకు.
- గీ. దరవికచప్తవదన మృతాన్ని బుభుక్ష, యసురనైరికి నానందమొసఁగఁజాలె
గ్రస్తసిలాభపటలశరత్తు కరణిఁ, జిట్టుము లకాలపుష్పవిజృంభణముగ. ౭౮
- క. సొమ్ములు విరళముగా నా, కొమ్మప్ర కాశించెఁ దెలుపుఁగొలుపు మొగముతో
నెమ్మెలఁ గారా కెడలుచుఁ, గమ్మచిరులగుత్తి గలుగుగహనరమక్రియన్. ౭౯
- శా. ఏకాంతం బగువేళ వచ్చి సతిమో మీక్షించి మృతాసుగం
ధాకీర్ణం బగు మోవి యీని మురదైత్యారాతి మోదించు న
మృతకందద్రువాపల్లవంబుఁ గడఁజేమం జంచునం జేర్చి యు
ల్లోకానందముఁ బొందు కోకిలమువల్లుప్రక్రియం జూపుచున్. ౮౦
- ఉ. ఐదుగ్రహంబు లుచ్చగములై విలసిల్లెడుపుణ్యవేళ శా
తోదరి గాంచెఁ బుత్రకు సముజ్జ్వలలక్షణలక్షితాంగు న
పైదలి దీపయుక్తదశ భానుమదగ్రి మదిక్కు నిర్భరా
మోదవిశాలజాలక సముజ్జ్వలమంజరి యయ్యె నయ్యెడన్. ౮౧
- సీ. ప్రతివేళిసీసమర్పితతపతోయహారిద్రపంకకషాయముద్రితంబు
మహిషీవిపాఁకోమలభూపమాలికాలింగితాఖిలకకుష్ప్రాంగణంబు
నవనవనింబపల్లవగుచ్ఛకవచితద్వారబంధోపరిదారుకంబు
మోహంధహరిముహూర్తుహారంఘ్రిఘట్టితవిద్రుమదేహాభీభద్రతరము
మంత్రవిత్పురంధ్రమణిగుంభితంబునై, కమలవదనసూతికాగృహంబు
నలువఁగన్న నాఁటినలినాక్షుప్తోక్తిలి, నోలె నిత్యలక్ష్మిఁ జాల నెఱసె. ౮౨
- ఉ. సూనుఁడుపుట్టినం బ్రమదశోభనచంద్రనవోదయంబున
న్యాసనవార్ధి యుబ్బుమధుమర్దనుఁ డాగమతత్వదర్శన
జ్ఞానధురీణులైన ద్విజసత్రములం బిలిపించి యిచ్చె గో
దానసువర్ణదానమహి*దానముఖాఖిలపుణ్యదానముల్. ౮౩
- గీ. జలద ముదయింప నాపోవఁ జాతకములు
తుములభారాముఖాంబుబిందువులుగ్రోలి

యలరుక్మియఁ గృష్ణునకుఁ బుత్రుఁ డవతరింప
భూరిఁ దసిసిరి భువిఁ గల్గుభూమిసురులు.

౮౪

సీ ఊష్ణాగమారంభయోగంబుననపోలె నినమండలము మెఱుఁగెక్కి యలరె
మహిచక్రమంతయు మలయాచలంబయ్యెఁదనుపుగాడుపులువాసనలుచల్ల
భసితసిఘ్నష్టదర్పణబింబములకాంతి నాలింగనముచేసె నఖలదిశలుఁ
గుడివంకసుడివీఁకఁ గొదమకీలలు కర్వ నాజ్యమానియుఁ బోలెనగ్నులడరెఁ
బట్టలేదని గగనంబుఁ బాసి వచ్చు, చుక్కగమి యనఁ గ్రొవ్విరిసోన గురిసె
సర్వలక్షణవిపర్యాయచారుమూర్తి, పట్టి బాంబవతికిని జూపట్టినపుడు. ౮౫
గీ. నలువప్రజలనీనునాఁటిసందడి వోలె, ద్వారకాపురమున బోరుకలఁగె
సురలు సిద్ధమునులు ధరణిదేవతలును, బాలుఁజూచువేడ్త నోలిఁబాదువ.

— సాంబకుమారుని బాల్యము —

గీ. పురుడుచన్నపిదపఁ బురుషోత్తముఁడుసాంబుఁ, డనెడుపేరొసంగె న్నాజ్ఞజనకు
నిద్ధరత్నమునకు నిది యిట్టి దని జాతి, యేర్పరించు నేరు పెసకమెసఁగ. ౮౬
సీ. చిలుకునూనియలఁ జిమ్మిలిముద్దయునుబోలె సతతతైలార్ద్రమ స్రవము దనర
జిలుగు వెన్నెలఁగ్రోలు తెలితోగవిడివోలె నుగ్గానుముఖపద్మ ముజ్జ్వలముగఁ
గాంతిపూరమునిండు కమలారియునుబోలె గాలుఁగేలల్లార్పుగా త్రమమర
మెట్టతామరలఁ దున్నెదతెక్కులునుబోలె గన్నులనంజనాంకనము లొదవఁ
గదియుశ్రుతిగూడ మెఱయుశంఖంబువోలె, గంఠమూంకృతికలకలోద్ధారిగాఁగ
శుక్తిలోనున్ననూతనమాక్తికంబు, వోలెఁబాత్తులఁ బవళించుబాలకుండు. ౮౭
గీ. నవ్యరత్నతరఙ్గురాణ్ణఖముఖమున, వెలయు తలిమతలంబున నలరుపట్టి
కౌస్తుభముతోడవటప త్రకముననిదుర, వోవు బాలముకుందునిపాలుపుదెలిపె.

శా. సాలప్రాంశువిశుద్ధనూతనసుధాసౌధాంతరాళంబునం
దాలోలాఙ్గులు కృష్ణనందను మనోజారాతిసంపూర్ణ లీ
లాలంకారు విచిత్రరత్నమయఁదోలారూఢునింజేసియు
య్యాలో లాలి యటంచుఁ బాడుదురు వీణారావహేలాగతిఁ.

౨౦

ఉ. విందులు విందు లంచు సరవిందదళాఙ్గులు హస్తపద్మముల్
గ్రంధుగఁజూప వాలుఁదెలిగన్నులు చెన్నెసఁగంగఁ జక్రభృ
న్నందనుఁ డందియ ల్పారయ నవ్యకటితటహేమకీంకిణీ
కందళితారీచంబు చెలఁగ న్నడచుం దలిదంధ్రులుబృగఁగ.

౨౧

- కా. గోవత్సంబులు వెల్పు, బండ్లు దఱుముం, గ్రోలుం బయోధారఁ జొ
ర్యావేశంబునఁ గన్నఁబ్రామి, శరవిద్యల్పన్నుఁ, బీడింపఁగాఁ
బోవుం బాములపైని, జంచలత చూపుం జెట్లకుఁ జెట్లకుఁ
లావం దెక్కుడు సాంబుఁ డచ్యుతుని లీల త్నేర్చికోఁబోలునా. ౯౨
- క. మీఠించుఁ బర్వతంబులు, పోటనబాతులుగ వీరపురుషా గ్రణి యా
స్ఫోటించె బాలకేశీ, నాటక మొనరించునాఁడునాటికి నెలమి. ౯౩
- క. ఉపనయనగౌరవంబున, విపుల ప్రథనోదె వృష్టివిధునందనుఁ డా
త్రిపురాంతకుంఁడ తానఁట, యుపనయనముచేతఁ దేజ మొదఁగవలదే.
- గీ. దినదినమునకుఁ బాల్వంబుదివిచిపోవ, యశావనారంభ మొద వెఁగృష్టాత్మజునకు
శుక్లపక్షంబునందలిపోమునందు, బింబపరిపూర్ణకళలతోఁ బెరిగినట్లు. ౯౪
- గీ. నవనవపరాగమోహచూర్ణంబు చల్లి, యజుఁడు సారససాభాగ్యమాహరించి
చేసెఁగాఁబోలు సాంబునిచిన్ని మొగము, నిత్యలక్ష్మీనివాసమై నించుఁగళలు.
- కా. అంబూద్గారిపయోదమేచకకచుం డాజానుబాహాయుగుం
డుం బద్ధచ్ఛదచారులోచనదళుండు స్థింబతాన్త్రుధరుం
డుం బక్షింద్ర సమానవేగుఁడు గుణాధ్యం డభినిమ్నాశయుం
డుం బుష్పాయుధమూర్తి సింహగమనుండు న్నాంబుఁ డొప్పెం గడు. ౯౫
- చ. అవనికి భావికాలమునయందు డిగంగలపారిజాత మా
త్మవిటపడింభకద్వయము ద్వారకకు న్మునుమున్న పన్న న
న్నవకపుఁగొమ్మదోయి హరినందనుబాహులపేర నిల్పె వా
ని వెలయఁజేయు నాత్ములు వినిగ్గలహస్తనఖాంశుపుష్పముల్. ౯౬
- క. హలకులిశంబుల నిజకర, తలమున వహించె నతఁడు తనవెదతంస్రల్
బలభద్రుఁ డద్రివైరియు, చాలి కులిశియు నగుటఁ దానునటులయ్యెనొకో.
- గీ. కోరివేడి వచ్చి శౌరికిఁబాహున, యష్టమూర్తి యగుట నతనినడుము
నందు వచ్చినిలిచె నంబరత్తత్వము, నిలకు నట్టితెఱఁగుఁ దెలుపుకరణి. ౧౦౦
- గీ. కన్నుఁగలువలు రాగసాగరము హృదయ
చంద్ర కాంతంబులును వికాసంబు నుబ్బుఁ
గరఁగి నీకౌటయును జూప ధరణిఁ గలుగు
చామ లలిరిరి యదువంశచంద్రుఁ జూచి.

సీ. తండ్రి బాహుచక్రధారావిదారితబాణాసురభుజాలిబలవిరోధి

తల్లి లోకముల నుద్భవమొండఁగాఁజేయువనజాతజాతునిమమరాలు

తోడఁబుట్టినయన్నదూషితశంబరద్యుమ్నఁడై వెలయుప్రద్యుమ్నమూర్తి

తనపుట్టినకులంబు ధనదేంద్రజలధీశతులితయాదవవీరవిలసితంబు

హాపమనపాయమాజ్ఞవల్క్యరోహణాద్రిశిఖరమపఘన మనఁగల్గుచిన్నిప్రాయ

మలనలజయంతనలకూబరాదులైన, నించుకంతయుసాంబుతో నెనయలేరు.

గీ. చంద్రశీతల మయ్య నాసకలలోక, నాథుతనయుని తను కాంతి నలినముఖుల

వెన్నవోలెను గరఁగించు విపులదోష్ట, తాపభానుమరీచిసోదర మగుటనొ.

మ. మహితాంగాభినయాభిరామముగ నామ్నాయావలు లేచెచ్చె వా

గృహగర్భంబునఁ గుస్తరించె నయలక్ష్మీసిద్ధి యాచారసం

గ్రహ మూహించె ధనుఃకళాగమపరీక్షాదీక్ష వర్తించె న

ప్రహమాఘ్యండు గురూపదేశమతిసామగ్రీస్పృహోదగ్రఁడై. ౧౦౮

క. సాంబునిగుణములు నిఖిలజ, గంబులఁ గర్పూరఖండకాకృతి వాసిం

చెం బూర్వపక్షమయ్యెఁ గృతంబునఁ గలరాజనుతుల తాదృగ్గుణముల్.

సీ. తారుణ్యరసగృహద్వారదేశమునందు నిడుబోసుతలుపయ్యె వెడఁదయరము

మదమహోక్షమునందుఁ బొదలుమూఁపురమయ్యెబలితంపుమూఁపులబటు

పుబిగువు

నివిడగాంభీర్యాంబునిధియందుఁ జంద్రోదయంబయ్యె శ్చిశ్రులంబగు మొగంబు

గమనమదేశరాజమునందు దంతకుంతములయ్యె దృఢభుజాదండయుగళి

ధైర్యశౌర్యాఖ్యమల్లసత్త్వములు పెనఁగు

కంబములచేగ వరియించె ఘనతదౌడలు

లలితకంఠీరవేంద్రావలగ్నుఁ డతని

నాలుగంచులనవయావనంబునందు. ౧౦౯

వ. వెండి యు నప్పండరీ కాక్షనందనుం డమందానందసౌందర్యచంద్రాతపచు.

ఘటితయువతిలజ్జాంధకార ధారాప్రవాహుం డై త్రిభువన మోహనుం డై

తల్లిదండ్రులకు నుల్లసంబును గురుపులకుం బరమశుశ్రూషణంబును బాంధ

వులకు భావబంధనంబును వంశంబునకు విభవహంసలత్వంబును బొందిం

చుచు వితరణంబునకు మణిశిఖరియు విద్యలకు విబుధగురువును వివేకంబు

నకు విష్ణునాభీసముద్భవుండును విజయంబునకు విహరణగృహంబును వై

విలసిల్లె నంత.

౧౧౦

—) లక్షణాకన్యావర్ణనము (—

- కా. ఆకాలంబున హస్తినాపురమునం దవ్యాజనవ్యాజిత
 శ్రీకాంతిం బ్రథమానరూపనిధి లక్ష్మీపక్ష్మలాక్షీసదృ
 యోకారాక్షత లక్షణాఖ్య యగుకన్యావర్య దుర్యోధన
 త్తోకాంతాత్తజ యొప్పు దర్పకభుజాంచచ్ఛాప మానేపూనక. ౧౦౮
- క. భానుమతీగర్భచుఢా, భానువునం దవతరిలిన బాలిక సుధయో
 నా నఖిలనేత్రపేయా, నూనమృతి నతనుసంపదుదయ మొరర్చెన్. ౧౦౯
- గీ. జవ్వనమావచ్చుటకుఁబూర్వశైశవంబు, పోవుటకునిలికెమ్మేనభావధవుఁడు
 పంచశరియరుపంచాంగభణితి మొందు, గనియెనోకానియెల్లలగ్నమయ్యెనుగ.
- క. స్త్రాయమురాఁ బనుచముగా, నాయెనబాల్యంబు జాత నాయితపడఁగాఁ
 దోయజముఖ గాత్ర మవ, స్థాయుగసమృద్ధమునకుఁ దానకమయ్యెన్.
- ఉ. ఆమిహికావికారముక్రియం దనులైశవ మోహిల్లఁగా
 నామనివోలె భాయ మఖిలాంగవనావలి నావరింపఁగాఁ
 గోమలలీల నీలకచగుచ్చమిషంబునఁ బర్వె వట్పడి
 స్తోమము మోవిడా లెసఁగెఁ దోరపుమోదుగుఁబువ్వ నల్పనక. ౧౧౨
- సీ. హృత్పద్మమున మొగ్గలెలసి మీఁదికినికై ననఁ బూపచను మ్మెల్ల లంకురించె
 గూఁటిగోననయండికొదమచకోరమ్మలెగయుచందమునఁ గన్నుగవలెభిశ
 నాభికూపంబులోన మునింగెనో యన నవలగ్నయష్టి తానవము నొందె
 లైశవనది యింకి చన నొయ్యఁ గాన్పించుపులినావకాశమైపొనలెఁబిఱుదు
 గమనవిషయమునఁబదపంకజములకును, సుడిసెరాయంచ నెమ్మేనుసోఁగతీఁగ
 తావిరాకకుఁజయ్యనఁ దలుపుదెఱచె, నంబుజాక్షీకిఁదోలుజవ్వనంబునందు.
- సీ. నీలంపు నెఱరంగు నిగిడించు కురులును నిగనిగ వెలయించు నిటలతటముఁ
 జిఱునవ్వు మొలకలుచిగిరించుమోనియుఁ బాద తేర్పడి మొప్పుబటువుఁజన్ను
 లస్త్రవాదము మానునసదు నెన్నడుమును గాంభీర్యమారయఁ గడఁగునాభి
 వార్తల్యముదయించుచాటంపుఁబిఱుదును మాంద్యంబు నేర్చుగమనవిభౌతి
 సరసభావమునకుఁ బురపుర మనుచెయ్యి, లమృతగర్భమైనయలరుఁబల్లె
 గలిగి క్రొత్తస్త్రాయ మెలయుచోఁ దీపించె, ధార్తరాష్ట్రతనయ ధన్యవినయ.
- చ. కుదురులు నిండి వచ్చుకుచుకోరకయుగ్మము ధాశధశ్యముల్

పూజినియు బిత్తరంపుఁ బాలుపు ల్యచరింపనిచూపుఁగోవురొమ్మ
 శ్రీకృష్ణ దేవాయాంధ్ర బాహునియముః

జదురేడనంపులేబదనూ సాగియుసాగని ముద్దుబల్లులు
 న్నదవతియందు నోప్పు దనుమాలిక యావనగంధ మూనుటగ్. ౧౧౧
 సీ. నని తెత్తె నేత్రకోణముల బుష్పాస్త్రశస్త్ర ప్రఘాణోన్నమచ్చకచకములు
 తలచూపె గటిసీమ దానాంధధదదంతావళమస్తకస్థాల్వలక్ష్మి
 పాకంబునకు వచ్చె బరువంపు బాలిండ్ల లలితతాళీఫలోల్లాసముద్ర
 ధ్వనిచూపె నిజనూక్తి వైదర్భి భారతీవీణాకలక్వాణవిలసనములు
 వన్నియలమించె దేహసువర్ణలతిక, యతనుగతి చూపె రతికాంక్షలాత్తవీధి
 గురుధరాభీశతనయకు గొనబుగొదమ, కలికిజవ్వనమెలమిమై గోగిలిండు.

శా. లావణ్యాఘనముద్రవేల మదనాలంకారశాస్త్రంబుద
 ర్పావిర్భావనిధాన మవ్యయవిలాసాపాసధూపాంకుర
 శ్రీవీరమృతవర్తి సూక్తిసుషమాశృంగారసింహాసనం
 బావామాక్షి నవోదయోద్ధతవయోహావానుభావంబుగ్. ౧౧౨

సీ. పాపటచంద్రంబు పల్లవద్యుతి యయ్యె నలక లాకులకప్పు చెలువ మయ్యె
 మందహాసాంశుసామగ్రి క్రొన్నన లయ్యె జనుదోయిపుష్పగుచ్ఛంబులయ్యె
 నంగరాగము పరాగాభిరమ్యంబయ్యెదనుగంధములు పువ్వుగావు లయ్యె
 జగిమీఱు రోమరాజి మదాలికులమయ్యె నడపు లాశ్రితకేకి నటనలయ్యె
 మదభరోహోద్భవంబు చెమటలతాంత, మధుకణాసారసారసామ్యమువహించె
 నాసుయోధనుపుత్రికి యావనోప, వనము పాయంపుటామనివచ్చిపొదువ.

గీ. మగువచూపులందు మార్గణగణములు, దర్పకుండు తీడి దాంపభోలు
 యువమనంబు లెల్ల నుచ్చిపాట దొడంగె, ధైర్యకంచుకము విదాతముగ.

క. శ్రితకుంకుమధాతువు లూర్జితమకరీపత్రవల్లిరేఖావృతముల్
 సతికుచము లచలములకుం, బ్రతి యయ్యును నలరునుధయపక్షవశములై.

క. ఘన మేనో యేను ఘనమో, యని జఘనముగుచధరంబు లడిగిన నవుగా
 దన నేరక యవలగ్నము, చనియె నెటకొ సూక్తదర్శి సాక్షి నుడువునే.

సీ. సతికొప్పసరిపూన జమరవాలంబులు గోరె నేనియు దోక గోయవలదె
 ముకురాన్యసుస్వరంబులబోలఁబికములు మొగి సె నేనిమువోరుమూయవలదె
 దీపకాంతులు సుదక్షిణోచనముల ఘర్నించెనేనియు నివాళించవలదె
 శశి వధూమణిమోమునవత్తుకు గడంగెనే బొదివిముక్తుననుసిపూయవలదె

యననగజ్జ్యైకలావణ్యయావనోద, యాభిరామ్యసమారూఢయగుచు గూఢ
పద్ధ్యజకుమారియొప్పునాభావభవుని, జీవయుతుశ్చేయఁగాఁగాయసిద్ధియనఁగ.

చ. కమలసహస్రము ల్నుయనకాంతి యొనర్పఁ గపోలబింబముల్
కుముదహితాయుతంబు నొడఁగూర్పఁ బెనంగు మృగాక్షిమోముతోఁ
గమలముఁ జంఘ్రఁ బోల్చు కవిగాథలకెయ్యది మేర యుత్తమో
త్తము నభము న్నమూన మనఁ దాటదె బుద్ధి యవజ్ఞ చేరదే. ౧౨౩

చ. మరుకరనాలు మస్త్రఘని మంత్రరహస్యము కాముదీము శం
బరరిపుభాగధేయము రమాసుతునోముఫలం బనస్యజ
న్మరణనిధాముహూర్తము మనోభవుదోర్బలవైభవంబు నాఁ
గురుధరణీతలాధిపతికూతురు ప్రాంతి యొనర్చుఁ జూక్తికిఁ. ౧౨౪

సీ. కురులు చీకటులేని విరియకుండుట యెట్లు ముఖచంద్రచంద్రికల్పించివర్ష
నడు మాక సంబై నఁబడకయుండుటయెట్లు కుదురులై చనుగుబ్బకొండదోయి
కటి నైకతం బైనఁ గరఁగకుండుట యెట్లు లావణ్యవర్షకోలాహలమునఁ
దొడలనంటుల యేని దూలకుండుట యెట్లు గమనమత్రేభసంఘర్షణమునఁ
బదము లబ్బంబు లేనియు నుదితనఖర, చంద్రికలచేత విలసిల్లుచంద మెట్లు
మస్త్రఘండుపన్ని యాడించుమాయగాని, కాంతగాదిదియెందునీక్ర మముగలదె.

వ. ఇట్లు శర్వలక్షణసంపూర్ణ శరీర యగు లక్షణాకన్యలీలాసం బశేషభువనమో
హిని యై నిజహృదయచిగాహమానమనోజ తేజోవిశేషయై సాంబునందుఁ
బ్రతిబింబితమనోంభయై యుండెఁ దల్పచుయంబున. ౧౨౬

—(సాంబుండు లక్షణ సౌందర్యము విని విరాలిఁ బడుట)—

క. కర్ణాకర్ణిగ నావర, వర్ణినిగుణమణులు జాంబవతీతనయునకుం
గర్ణాధరణము లయ్యె ను, వర్ణసూతములు నభినవంబులు నగుచున్. ౧౨౭

క. వారియించెం బ్రద్యుమ్నుండు, వారినందనుధైర్యవిత్ర మడ రగుటయు న
య్యిరువురు సవతులకొడుకులఁ, బెరుంగ దెమాత్సర్యమాత్తభేద మొదవదే.

చ. ఉరవడిసేయు తెమ్మిరల కుహ్వాను నూర్పుచుఁ జంద్రచంద్రి కా
ర్పురములు గప్పిన న్నోగముచక్ర కటి టెల్వెలనై చరించుచున్
విరు లనలార మృజ్జలజవృంతపరివృత్తి నొంది పాడుచు

చంద్రులకర మింత తొలకుట న మాధనసూతి లేపింను నిచ్చులకొ ౧౨౮

క. సాక్షాత్తారము లేదు నిరీక్షింపఁడు చిత్రరూప మేనియు నంభో

జాక్షతనూజఁడు సతి ప్రత్యక్షం బై యున్నయట్లు తమకమునొందున్.

సీ. అంబుజంబులనింతియడుగులనుపమింపఁదలఁచియందులనిశాంధతకునుడుగు
నై కితంబులఁ జామజఘనంబుసరిపోల్పఁ గ్రమ్మి యందులయస్థిరతకునుడుగుఁ
గొండల నెలనాఁగకుచముల నెనసేయ వెదకి యందులధాతువికృతికుడుగు
శశినింతివదనాంబుజమునాటిసేయంగఁబూనియందలియొచ్చెమునకునుడుగు
బేడిసఁ గొవ్వుకన్నులతోడ నీడు, సేయ నూహించి వలవంత చిక్కు లరసి
యాడుగునీలాబ్ర కచమూర్తియుల్లమునకు, సత్యదీపప్రకారమైనిలువనతఁడు.

ఉ. కేకికలాపలక్ష్మీఁ గనుగీటుచు నీలశలాకికానవో

తేకము నాకళించుచుఁ గసీసపుఁబట్టలఱుట్ట మూచు నె

ట్లాకటిభాగధైర్యమున కాన్నద మాసతివేణి నాకనుం

జీకటి సేయు వక్రిమవశీకృతు లాచరితాన్యనిగ్రహుల్.

౧౩౨

క. శుకవాణివదనశశి మా, మకలోచనపద్మములఁ దమము గొల్పెడుఁ జం

ద్రకమృగమదలాంఛనమున, సకలంకుల కేల గల్గు సౌజన్యంబుల్.

౧౩౩

క. శైలస్థూలతరం బీ, కాలాగురుగంధికుచయుగం బణుపరిమా

ణాలంకృత మగు నామన, మేలాగునఁ దూటి యున్న దిది వింత యగున్.

క. కోమలతాగాహువు వద, నామృతకరుఁ బాదువ నొడియు నని మేరలుగాఁ

గామాహితుండికుం డిడు, నామర్యాదలు మృగాయతాక్షివళు లగున్.

ఉ. సారములేని రంభలప్రచారము లేదని చర్తకర్తశం

బైరుచిఁ గప్ప సామజకరాభిసయంబు హసించియుం దదా

కారమౌ చూపుయకావతశిఖామణియూరుల నామనంబు సం

చారము చేయుచున్నది వశాగతి దీని మరల్ప నేర్తునే.

౧౩౪

క. చనుపకపువిరులసర మగు, వనజాయతనయనతనువు వారక మల్లో

చనమధుకరంబులకు మో, హనిరూపణమై సుగంధ మలరుచు నునికిన్.

వ. అనిమనోభవశరగరుత్సమీరణవిశీర్ణ హృదయుం డై యమ్మదనజనకతనయుం

డు నెళవుననె యండి యేకాంతంబున నిజస్వాంతంబున వితర్కించు.

ఉ. బాలికగావునం గదిసి పైఁబడ నోడినక న్నెఱింగి కం

గేలఁ గుఱాంబరాంచలముఁ గీల్తాన మ్రొలికిఁ దివ్వ వేస్తకున్

వ్రాలి మదీయధైర్యమను పాలుగుఁబట్టఁ గడంగుకాముచే

గాలపుఁజొప్పఁ బోలుసతిగా త్రము గాత్రము చేర్పఁగల్గునే

౧౩౫

ఉ. చేరువ మోముమోముఁ దగఁ జేరిచి వాసన గ్రోలికొలిచు
 ర్వారమదాతిరేకమున వాతెఱ (యించుక) పంటనంటినం
 గూరకటాక్షపీక్షణశిఖ ల్లలిగించుచు నాజ్యకుంభముం
 గారహి నామదిం గరంచుకామినిఁ గూడెడుజాడ యెట్టిదో. ౧౪౦

చ. కినియుడు నేను మ్రొక్కిన నొకించుకరోషము నోసరించి పా
 దనలినపత్రతాడనవిధం జరితార్థునిఁ జేయుచున్నయ
 వ్వనితచెమర్చుమో మమృతవర్షి సుధాకరబింబ మంచు నె
 మ్మనమున సం స్తరించి బహుమానము సేయుట గల్గు లెన్నఁడో. ౧౪౧

చ. మును రతి పువ్వుబంతులకు మోదుగుమొగ్గలు చేర్చిన ట్లురు
 స్తనముల నే నఖాంకములు దాచ్చిన నోర్చి పునారతిక్రియా
 జనకము లై నచేష్టలఁ బిసాళము చూపు మసారసారలో
 చన మది మెచ్చఁగాఁ జెనఁగుచందము లెన్నఁడు నాకుఁ గల్గునో. ౧౪౨

ప. అని యధోక్షజుపట్టి లక్షణపయింబుట్టినవలవంత బలవంతంబగుటయు. ౧౪౩

సీ. స్తుక్తు మేనున బాటుసామ్మలు గీ లూడె నని కళాదునిమీఁద నాగ్రహించుఁ
 బారలంగఁబాన్పుగవ్వుడుచేల నులివడ్డ నుడిగంపుఁబూఁబొండ్ల నురకకినియు
 వలపు చాల దటంచు నలుగు నై రంధ్రిపై యక్షకర్దమచర్చ యరుచి యైన
 నమృతోపమానంబు లగుభోజ్యములు చప్పనైన మహానసాధ్యక్షుండఱుము
 రానిదిదురలు వోపు వారణరథాశ్వ, పంక్తి నెక్కునకాని వే పటపనోపఁ
 డచ్యుతునిపట్టిసాంబుఁడఁహరిణనయన, మీఁదఁగి లుగువిరాళిచేవేద్యుభోదవి.

క. ఇతఁ డిచట మదనశరమ, ర్చితధైర్యం డగుచు వగలఁ దెరలఁగఁ గురుభూ
 పతిపురమునందు విష్ణు, ప్రతిమోత్సవ మాగమోక్త పద్ధతి నడచె. ౧౪౪

— సిద్ధాంతదర్పణగురుప్ర స్తావన —

ఉ. ఆతిరుణాళ్ల కేగి రఖిలాగమవేదులు వీరభేదులు
 డ్యోతితథ క్తివాదులు విధూతమతాంతరవేదులుగ్రహో
 మాతమచంద్ర సాదులు నిరస్తనమ స్తవికారశాదుల
 శబ్దవక్త్రపూజనాహతవిషాదులు సాదులు నైశఙ్గైష్టవుల. ౧౪౬

సీ. దోషాంధకారంబు దొంగించు చండదీప్తులు వోనిద్యాదకపుండ్రకములుఁ
 నున్నప్పుడతములై ధవళాంబుజపరాగమథ మామతియచు క్రీమార్జున శేఖ

లవవర్గముఁ దామె హాత్రించు వరణదామములుఁబోలినతిరుమణివడములు
విష్ణుగర్భత్వసంపత్తి దేవకీగర్భములు వోని తిరువగూడలబెడంగుఁ
జెర్వములుఁజెంబులాదియాచిమ్ములును, గలుగు శ్రీవైష్ణవశ్రేష్ఠులలమికొలువ
ద్వారవతినుండి చనియెనాదంతిపుకి, నపుడు సిద్ధాంతదర్పణుండనుగునుండు.

శా. ఆచార్యోత్తము హేమపల్లకియు హేమాభోజరాగప్రభా

వీచీరమ్యము శైలికాంసకదవీవ్యసదఁజాగ, మై

లోఁచె నిష్ణునివాస మై యరుణదీప్తు ల్పర్వఁ గాలంబుజెఁ

బ్రాచీది క్షుననుండి నచ్చు రఁబింబఁబో యనం దోఁచుచున్. ౧౮౮

వ. అట్లు చని యయ్యాచార్యవద్యుఁ డార్యధుర్యుఁ బగువాని పురంబున కరిగి
తృణీకృతహరిహయనగర సౌభాగ్యధట్ట బగునప్పట్టణంబునందు నిష్ఠాపూ
ర్వకంబుగా విరచితానుష్ఠానుండై మహోత్సవసమృద్ధంబును సమిద్ధగరుడ
ధ్వజశిఖరఃలిఖిత గగనతలంబును దివ్య పబ ధానుసంధానబంధుర భాగవ
తవదనధ్వని ముఖరితగవాక్షరంధంబును వెనతేయాదివాహనపూహమ
హితంబును మిహిరమండలసువర్ణ కలశదశశతాలంకృతంబును మూర్వాదళ
శ్యామలకోమల హిమసూమధోరణీధూసరితదశశతంబును సమరమిథునస
మాననారీసరాకీర్ణంబును నై న యాయర్ణవశాయికోయిలఁబ వెశించి జనా
ర్దనమూర్తి యగు నద్దేవతాచక్రవరిని సేపించి యుచిత కృత్యంబులఁ బ్రవ
ర్తించె నంత.

౧౮౯

క. సిద్ధిప్రదు శేషోపమ, బుద్ధిక్ బుధపూజితాంఘ్రిఁ బూతచరిత్రున్

సిద్ధాంతదర్పణుం గురు, వృద్ధులు సేపించి రిమరఃభులు హరిబలెన్. ౧౯౦

క. ఆయయ్యచేత నఖిల, శ్రేయస్సుంప్రాప్తైకచింతామణిచేఁ

గాయజగురుతత్త్వము ని, శ్రేయసకారణము కురువశేష్యుల కొదవెన్.

వ. పెండియు నమ్మహానుభావుం డాసి క్యబుద్ధి ప్రశస్తలును విద్యత్ప్రాస్త్రుభంబులు
నగుభీష్మద్రోణవిదురాదులకు దనుజగిరిభిదురాకారం బగు మురారిపరమత
త్వంబుఁ దెలిపి పంచసంస్కారసంస్మృతులం గావించి యభిగమనోపాదా
నఁ ద్రావ్యవ్యభాషయధిక్తి పకారంబులు సుఖాఁకరికరిపోషక భాగ్యస్వరూపం
బులును స్వజ్ఞానప్రాకుకిప్రావ్యజ్ఞాన. బును నానుకూల్యసంకల్పప్రాతికూల్య
వివర్జనభావిరక్షణవిశ్వాసగోత్రత్వవరణాత్తనిక్షేపణకార్యణ్యంబులును శర
ణాగతధర్మజుల మర్త్యంబులు ను భాగవతవాత్సల్యంబు ను బరమపూరు

షపూజాచుమోవనాబును నా నర్సిండుటయు నఖిశేక్వగువియును చూయ
సేయగుడుటయు హరికథాశ్రవణాబును విష్ణుశ్రోత్రసమయాబున స్వరసే
త్రాగవికారం బగుటయు ముగుగునగును దాదాబు వొందించుటయు సత
నిం జొచ్చి బ్రదుకుట యు ననుభేదాబులం గల యష్టవిధభక్తి ప్రకారంబును
శ్రీ భాగవతహరిభక్తిసుధోవయాబులయ్యును బ్రకటించిన సకలాభిపతిం ద
లంచు నవవిధభక్తియుగ్మలు ను ప్రాకృతపూర్వపరిత్యాగమును మంత్రాపన
స్నానాననాలంకారాననశయ్యూపనాబు లనునవయచాబులం గలుగు తిరు
వారాధనాచర్యాదలు నాదిగాంగలపరమైష్ట్యవస్థిధాంతంబు బుద్ధిగోచరం
బుగఁ జేయుచుండ నంత నొక్కనాఁడు. ౧౧౨

— ౧ లక్షణాకన్య సిద్ధాంతదర్పణవర్ణనము చేయుట —

- సీ. సగ్గోజ్జ్వలము లై సాధుకవిశ్వోబు ననుసరించు మనోహరాంబరములు
వచ్చియలఁ దనర్చి వారాగవాజనాబులుఁ బోలు నుజ్జ్వలమౌషణములుఁ
గేహోద్భేదాబు భాస్విహాకిశోరంబుల సవరించు పవనములును
గంధవహస్వోబు సంధిచు తెక్కిరపరునాబుఁ బాలించు పరిమళములు
నులుపయుచుమాడికపువెలుగులుధరించి, రాగనందలమెక్కిరారాజపుత్రి
గురుజనానుజ్ఞ నాచార్యవగునిఁ గొల్పి, వచ్చెనంగడ బద్దలనారుమ్రోయ.
- ఉ. వచ్చి జన్మానాలయము వాకిట యూనము డిగ్గి ముక్తి యు
నచ్చి ధరించుపంకజములాగున నొప్పు విమానముం దగం
జొచ్చి ముకుందుఁ గొల్చి గుడిమారెల హేనుగృహంబులోనఁ గొ
ల్పించిన దేశికేతుఁ గనియె స్పృహకన్య యనన్యచిత్త మై. ౧౧౩
- క. కని కుచభారానత చగు, తనులత గంపిపఁ దప్పదములకు మ్రొక్కె
వనలత నిజగుచ్ఛభరం, బునఁదూలుచుఁదరుపుమూలమునన్రాలు కియక.
- గీ. మ్రొక్కుటయు నప్పు తెచ్చు మోమువిచ్చి, నీచునసులోననుండిననిత్యపుణ్య
సిద్ధివొందెడ మనుచు నాశీర్వాదించె, దర్పదూరుండు సిద్ధాంతదర్పణుండు.
- ప. ఆశీర్వాదించిన వాచంద్రముఖ నిజసఖిముఖంబునం దనచిత్తంబు సాంబాయ
త్తంబగుట యెఱింగించుటయు నప్పుచసంస్తారచతురుండయ్యవతికిట్లనియె.
- శా. ఓకళ్యాణి భవన్తనోరథము నాయుల్లంబునం దోచి కా
దే కాంతౌవృతుఁ డైనభర్త గలుగక దీవించితి న్నమ్మ ని
న్నాకృష్ట ప్రభవుండు పెండ్లియగు నీ వామోహనాకారు నా
లోకింప న్వలతేని చూడు మని యాలోకజ్ఞతాశాలియున్. ౧౧౪

- వ. శాంతస్వాంతు లగు కతిపయాంతర్వాసులుం దాను నేకాంతంబునకుం బ్ర
యవయస్యాసహితంబుగ నమ్మహిళాలలామం బిలిపించి పింఛలాంఛనచరణా
రవిందతీర్థంబున నయ్యిందువదనవదనారవిందసమ్మార్జనం బాచరించి యచ్చ
టికి నొక నిద్రం బగునద్దంబుఁ దెప్పించి నిరీక్షించు మనుటయు. ౧౧౯
- క. పక్షిరథచరణజలజ, ప్రత్యేకనవారిధార భామకు ముకురీ
కుక్షిం ద్రిజగము లొక్కట, వీక్షింపఁగ దివ్యదృష్టి వెన నొసఁగుటయు.
- క. త్రిజగద్దర్శనభయమున, గజగజ మై వడఁక రాజకన్యకపై నం
బుజనాధపాదతీర్థము, ఋజుగతిఁ జిలికింప సుదతి యెద వెఱ పుడిగె.
- వ. ఇట్లు ధీరస్వాంతనుజేసి యయ్యింతికి సిద్ధాంతదర్శణుం డిట్లనియె. ౧౨౦
- గీ. సుదతి పాతాళలోకముఁ జూడు మిందు, నలకచున్నార కష్టోటకాదినాగ
వర్యు లీలోకమున నున్నవాఁడు సువ్వె, బలిమహారాజవితరణప్రసవభూమిఁ
- క. అటు చూడు మమరలోకము, కుటిలాలక వార లెల్లఁ గులిశాంకునకు
భటు లైనవిబుధవర్యులు, చటులపరాక్రములు రూపసంపన్నహిముల్.
- క. బలిరీపుబలినదనంబులఁ, దల మొలను ధరించె ననఁగఁ దా నున్నది భూ
తల మేతస్సహిమములం, దెలిపెద విను సాధుమతి విధేయచరిత్రా. ౧౨౧
- చ. జలనిధి లేడు నేడుకులశైలములు న్నవఖండమందలం
బెలయుటఁ బెన్నిధానములు నేఁబడియా ఆగుదేశవిశ్రుతు
ల్లల మహిమండలిం గరముఁ గన్నియ యల్లదె కంటివే నవో
త్పలదళవర్ణుఁ డైనవారితాళనిభాంబరువీడు ద్వారకా. ౧౨౨
- గీ. యాదవులువృష్ణులునుభోజులంభకులునువారెయివ్వీటఁదోచుచున్నారితల్లి
వీరిబలపారుపాటోపవిజయభోగ, భాగ్యసౌభాగ్యముల నెన్న బ్రహ్మతర మె
మ. కనుదోయి న్నిగిడించి చూడు మిట నోకళ్యాణి శ్రీద్వారకా
వనజాతాకరహంస మయ్యె నిదె దీవ్యన్నవ్యసౌధంబు కృ
ష్ణనివాసం బిది విశ్వకర్మ నిజకౌశల్యైకమూ(లంబు)గా
నొనరించె నృహురత్ననూత్నకళికాయుక్తంబు నుత్తంతమై. ౧౨౩
- సీ. కల్పవృక్షరామకటక భాగంబుల నప్పురఃస్త్రిలు లాస్యములు నెఱవఁ
గుముదకన్దోతసంకులసూోవరములఁ గిన్నరాంగనలు సంక్రీడ నల్లు
వితరత్నస్యాశిశృక్షకాద్రికవిదరభూములం జాతకభామ లలర,
నభ్రంలిహాదభ్ర మభ్రగోత్తరముల గంధర్వకన్యలుగాన మువర;

- బృథులజవన త్వహస్యశ్వరథపదాతు, లర్థపనిధిసేవ్యాభినవార్థములును
గలిగి యున్నది చూచితె యలఘుచరిత, మందరంచలభారిశ్రీమందిరంబు.
- గీ. మగువయీమేడకునుబళ్ళిచుమునఁదూర్పు, నందుఁజూపట్టుకాంచనపార్థశ్రేణి
నలహలాయుధునిల్లు సాత్యకిగృహంబు, నేతవాధిక్యమెన్నంగ నెవ్వఁడోపు.
- ఉ. చూచితె యల్లవాఁడు మధుసూదనుఁ డాయువతీమతల్లి గా
దా చపలాక్షి భల్లుకవరా త్రజ జాంబవతీనమాఖ్య త
ల్లోచనచంద్రబింబము త్రిలోచనురెండవప్పు, వాగతే
ఖాచలితాంగజుండు విను మాతఁడె సాంబుండుగా నెఱుఁగుమీ. ౧౭౧
- క. నలుఁ డన జయఁతుఁ డఁగఁగా, నలకూబగుఁడనఁగ శాధినాఁకుఁ డఁగఁగాఁ
గలరూపధన్యు లితనిం, గలియుకుఁ గారాకుఁ జిగురుఁగా మదిఁ గనుమీ.
- క. అని పలుకు నతనిపలుకులు, తనచెవి సోఁకకయమున్న తరభేక్షణ నె
వ్వనమును జూపును యదునం, దననందనునందు నిలిపెఁ దాదృగవస్థక.
- గీ. నిట్లలపుఁగాఁక వటువట్లు వట్టినట్టి, యంబుజాక్షికటాక్షంబు సాంబువదన
చంద్రబింబసుధాంబునివ్యంద మాని, సారిగెనో లేకయెరగొనిచొక్కెనొక్కొ.
- క. ఆమూలాగ్రము కౌరవ, భూమిశ్వరతనయచూపు పొదివె హరిసుత
గామణిదేహమున రతి, స్వామిధనువునందు నిగుడు జ్యాలతనోలక. ౧౭౨
- గీ. అద్దమునసాంబుఁజూపుసిద్ధాంతదర్ప, బునిసభౌవాంబుఁనునమొసాధుఁ కిఁగూర్పు
రమణికిలికించితపకారంబుఁనున మొ, తెలియఁగాఁబోలదవిరెండుదేవుఁడెఱుఁగు.
- క. జనపరినాదభయంబున, నునుజాధిపకన్య హాకుమారకు మీఁదం
జూఁపినమా పొక్కనిధం, బున మదకరిఁ దిప్పరాదిపోలికఁ ద్రిప్పెక.
- గీ. కదలకు న్నియుఁజెయ్యులు పి దులు తెఱఁగు, వెల్లఁబాటువిరంతరస్వేదజడిమ
యునువహించెవిశాలనయననిజేతు, మీఁదిమమతనొగురుభక్తిమీఁదితమనొ.
- వ. ఇట్లార్యస్తోత్రతాపాత్రచర్య యగు దుర్యోధనతనయ ధైర్యంబు చిక్తంబ
ట్టి సిద్ధాంతదర్పణాచార్యులం గులదైవతంబునుం బోలెఁ దనతెచ్చిన వస్తు
విస్తారంబున నారాధించె నప్పు డబ్బోధశాలి వధూరత్నంబున కి ట్లనియె.
- సీ. నీరజదళనేత్ర నీపు సాంబుండు నన్యోన్యంబు (గల)యుట యది ధృవంబ
యతఁడు నీకునుఁ దగు నతనికి నీవయ తగుదువు నీయాన తలెరుఁబ్బొడి
యే ద్వారకకు నేగి యేవిధంబున నైన నిటకు సాంబుని బంతు నిందువదన
ఫలంబు లబ్జలోచనలభిత్తంబు లోయితిమీఁదట్టిమాటయ్యునయెఱుఁగు

- దాకలితధర్మ వై శైల వరసి కూర్చి, వెల్లివిరిసేయసుము రమావల్లభుడు
భక్తిమజ్జనజంగమపారిజాత, మున్నవాఁడు గదా నీకు నుత్పలాక్షి. ౧౮౦
- గీ. శౌరి మాయ గాఁగ జాంబవదాస్తజ, యత్త గాఁగ సాంబుఁ డఖిలలోక
పనితక్షీరి నీకు భర్తగాఁ గలిగిన, విభవ మేన చూతు వినుమోక్షి. ౧౮౧
- వ. అని సబహుమానంబుగా నహిధ్వజశవయ ననిచి యనుచిహ్నదూరచర్యం
డగు సిద్ధాంతదర్పణాచార్యుండు శీవతృప్తధనునత్పవానంతరంబున నపవర్గ
లక్షీనయనతారక యగు ద్వ్యకకకుం జనియె నంత నక్షడ ౧౮౨
- చ. ముకురముగోనఁ గన్య యగుముఖుని రూపనిలాససంపద
ల్లికుచకుచానునోంబుజమిళిదము తొటనొ తెల్లగాడ్చులై
స్రకటశ చూపె నూసుపులు భావము మోహశమోనికారనై
ల్వకలితమయ్యెఁ బేమనుధు నానుట గల్గి భమిచెఁ జేప్పలుక. ౧౮౩
- సీ. కరనఖరుచిపుష్పకళికాకలాపంబు తోరఁపుఁగొప్పనఁ దాటునుఁగోరు
నిజసూఖశ్లోత్సాన్నినినిగ్తలచ్చాయచే నదనేందు నలరించి పొకువఁ దలఁచుఁ
గతినసనములను కంచుగుబ్బలు భుజాంతరకవాటంబునఁ దాగ్గుఁ దివురుఁ
గటిచక్కనిక్లమగతి మనోరథకుంభముల వాని యందుద నిలుపఁ దినరుఁ
గల్పవృక్షంబు సాంబుఁ డీకల్పలతిక, నుత్తను వటంచు మాత్రించునుతనించు
లక్షణాకన్య న సనకరక్షుర, తీన ముఖదారితాంగియై ధృతిఁ దొలంగి.
- గీ. కన్యఁగలువలు నదనపంకజము నొకటఁ
దెలివి వహియింప నన్వవెనెలలుఁ నధర
తరుణతరణిప భయుఁ గ్కు హాకుమారు
వదన మచ్ఛతకరనుగచు ముదిత వొగడు. ౧౮౪
- చ. కనదతన్మత్రతాపశిఖఁ గాఁగలుదేటివ సాంబుదేహముం
గనకము నొక్కనూప యని కామిని, యెనఁ బయోధరద్వయం
బనునొరగంటిపె నొఱసి యందులవన్నియ లేర్పరింపఁగాఁ
దనమదిఁ గోరఁజొచ్చె సురతక్రమదీక్షకు బచ్చు గావునక. ౧౮౫
- మ. పొలయల్లిం దనపాదపద్మముల కంభోజాక్షపుతుండు ప
ల్లులచేఁ దీర్చఁగరాక మ్రొక్కటయుఁ దాఁ గోపంబు లేకుండి చే
త్తులకుం జల్లనగాఁ బెనంగ వెనఁ దద్దోరంతరక్షోణికి
బలులెప్పంబులు సేయుట ల్లిత నేదా భావించు భావంబునక. ౧౮౬

సీ. హరినందనుడు మ్రోల నడు గిడినట్టైన నగవుఁజూపులఁజాలుచిగురుకొల్పు
యమనాథసుతుఁడు పయ్యద వట్టినట్టైన నించుకతడవు చేయొక పెనఁగు
హలధరానుజసూతి పిలిచినయట్టైన నల్లన చెవి నాల్చి యాలకించు
శ్రీవిభుపభవుండు చేరినయట్టైన గృహదీపములు మలిగింపఁ గడఁగు
ధరణిధరుపట్టి వేటొక్కతరుణిపేరు

నొడివినట్టైనఁ గనుదోయికడచెఱఁగుల

బాష్పములునించి ధరన్త్రాయుఁ బదనఖమున

నింతి మోహభమాకులస్వాంత యగుచు.

౧౮౮

చ. పలికియుఁబల్ల (దాభరణ)పంక్తియుఁ దాల్చియుఁ దాల్చు దంబుజో
త్పలకుముదాంచితాంబురుహాధామము నాడియు నాడ దెంచునె
చ్చెలులను జూచి చూడ దలచిల్లకుఁ బద్యము చెప్పి చెప్ప ద
న్నెలఁతుక సాంబుపై నిగుడు నెయ్యము తియ్యముఁ జేయరానిది.

సీ. జలజాక్షి డెందంబు చిలుకపల్లుల సరంధ్రత దాల్చె బినకాండలతికఁ బోలె
విరహపాండిమముచే వెలఁదిదేహము పాదరసము సోకినకమ్మపసిఁడిఁబోలె
నిట్టూర్పువడ దాకి నెలఁతుక కెమ్మోవి పరువమందినదొండపండుఁ బోలె
జింతాజ్వరంబుచే జెలువపాలిండ్లు చీకటికి లోనైనజక్రవలఁ బోలె
దినముయుగమయ్యెఁబక్షంబువనజగర్భకల్పనిభమ మ్యె నెలయునుగల్పకోటి
యయ్యెఁదరియింపరానివియయ్యెమోహ,సాగరతరంగఘటలురాజన్యసుతకు.

ఉ. మారుఁడు క్రూరభాణముల మర్తము లేయఁగ నైనవేదనా
భారముచేత సంబురుహపత్రదళాక్షికి నొప్పదయ్యెఁ గా
శ్చీరము సీరము స్త్రదుఃఖమీరము వాసితవారిపూరము
హారము హీరము న్వనవిహారముఁ గీరము గంధసారము.

౧౮౯

గీ. ఈతెఱంగున లక్షణ యిత్సుధన్వ,బారి కగవడి శిఖిశిఖాప్రాంతలతిక
వోలెవసివాడుటకు నాత్మజాలనడలి,పాటలయుమాల్పవతియునాఁబరఁగుసఖులు

వ. మున్నాసిద్ధాంతదర్పణుండు దర్పణోదరంబున నాదర్పసారసారభకుని నికి
క్షణాతిథి జేయ సాంబు నాయాయి తెఱంగులు తా రెఱింగినవారు వ్రస
వారిజానన కి ట్లనిరి.

౧౯౩

చ. గురుకృప గల్గుదానవు చకోరవిలోచన నీతలంపు వే

గిరము ఫలిదచే నేమిటికి భేదము నొందెదని నీవు వెంచిము

- స్మరయుచుకోరపోతకము లాఁకలిగొన్నవి మందహాసపుం
బరువపు వెన్నెల చ్చిలుకుమా కమనీయకపోలరేఖలన్. ౧౯౮
- చ. స్మరనమితేక్షుచాపలత చయ్యన వ్రయ్యలు వార నందులన్
జొరజొరఁగాఁజు తేనియలచొప్పలఁ దప్పల నోర్పు పల్లులం
దరలతరాయతాక్షి వడ దాఁకిననీగరువంపుఁజిల్లకుం
బొరలినడప్పి మాన్పు మెగుబోదయ కావున వాఁడె నెంతయున్. ౧౯౯
- క, గమనాధ్యయనము మఱచెం, గమలేక్షణ నీవు దిద్దు కలహంసంబుల్
మము నొల్ల వేమిసేయుదు, మమృతరసము గొన్ననోరి కాన్తము చవియే.
- శా. పూవుంగొమ్మకు వచ్చియున్నయవి యంభోజాక్షి నీపెంచులే
దీవ ల్వత్తరహేమకుంభజల మక్లిం గోరెడి నీవురా
గా వెన్నానియ కాని పోదగదు మా కగ్రంబునన్ బాలవ
ల్యావాలంబున నీరునింపు పతిభృత్యన్యాయసంపన్నతన్. ౧౯౭
- చ. వెలఁదుక పల్లకున్నయది వీణియ మూసినముతైమై భవ
ల్లలితకరాంగుళీనఖరలాలన లేకయై త్వత్తుచోపరి
స్థలిఁ దగ విశ్రమింపమిన్ తావకకంఠవిముక్తగానల
క్షులు దను సోఁకకుండుటన్ మోహవశం డగుసాంబుఁ బోలుచున్.
- క. భవశలోచన సిద్ధాంతదర్పణుండు, నాకు నెఱిఁగించె నాజగన్నాథసూతి
భవదసాధారణోదారవివిధసుగుణ, నాటకమునకుమోహించినాఁడటంచు.
- వ. వెఱవకుము నీతలంపు శుభోదర్శం బయ్యెడు నని యాశర్చరూఢర లాకర్చ
శస్త్రని నూరాచ్చి. ౨౦౦
- గీ. అలరుఁబన్నీరుచే నక్తు నక్షియుగము, దడిపి తనకంకణంబులు బడిసిపోవ
జైచుటయునింతవడదేజీవాలుఁగంటి, పలికెఁజెలికత్తియలఁగోర్చి బయలుపడఁగ.
- చ. తోలుతటిపుట్టువం దఖలదుర్లభఁ ఘోరతపంబుచేయు పు
ణ్ములకయైకాక కల్లునె మనోరథసిద్ధి ముకుందసూతినిం
గలుచుట కెంతనోచితిన్ కాక తదంగకసంగలాభముం
గలిగెడునంతనోము లవి కానఁ గదా గతజన్మవృత్తముల్. ౨౦౨
- గీ. మీరు నున్నారె కాదెయఁజాతమహిమ, బర్హగుసిద్ధాంతదర్పణగురువకుండు
దర్పణంబునఁ జూచుచున్నయట్టి మిథ్యమానంబు వదు గనికొండఁగదా.

క. ఏ మున్ను విన్నరూపము, నాముకురములోనఁ దోచునారూపు సమం
 బై మెఱచె మెఱచె నేనియు, నేమి గలదు స్వప్నదృష్ట మిది నిజ మగునే.
 సీ. సాబగుని తెలిమోము చూచితినయ కాని యానఁగల్గెనే మధురాధరంబు
 కాంతునిడుఁగేలు గనుఁగొంటినయ కాని దొరకెనే పరిరంభపరమసుఖము
 విభునివక్షఃపీఠి వీక్షించితినె కాని వ్రాలుట యొడవెనే రతుల నరసి
 ధవునిపాదంబులు దర్శించితినె కాని యొత్తుట గల్గెనే మెత్తఁగేల
 నెండమావుల నీ రనుచండియాసఁ, బటచుహరిణంబ నైతి నోభామలార
 వైష్ణవాచార్యదర్శిత విష్ణుతనయ, మూర్తిదర్శనచాపలంబునఁ జలించి.

ఉ. పాండవపక్షపాతి యని పంకజనాభుని నీనడించు ను
 ద్దండభుజవిజృంభణవిదారితవైరి సుయోధనుండు క్రూ
 రుం డతఁ డేల యిచ్చు నను రూపకళావితతప్రసూనకో
 దండునకు న్దురాంతకసుతప్రవరేణ్యునకుం బ్రియంబునన్. ౨౦౬

క. ఏనేమి బ్రాంతి జాంబవ, తీనాథతనూజునకును దీప్రతరవియో
 గానలశిఖ కాహుతిగా, మే నిచ్చెద సకియలార మీరలు మెచ్చన్. ౨౦౭

సీ. మత్తరావర్జిత మణికుంభజల మాను బాలరసాల మేపాటు వడునో
 మత్తుచంబులమీఁదమలయుకిన్నెర(కాయ)యిటునటువైవంగ నేమియగునో
 మద్భాషణంబుల మర్దగిన నున్నిల్ల యొంటిమె (నేయెడ) నుండిఁగలదో
 మన్తుఖప్రీతి కామనిసేయు నద్దంబు పాటింపకునికి నేపగిది యగునో
 మలయవలమానపవమానములకు నెదిరి, నిండుగుండియయండు నేనిలిచినప్పు
 డమలార నాకూర్చినకొమ్మలార, యే మరునిగెల్తు మీ ధుండుఁ డెలమిక్రలిమి.

మ. అని డగ్గుతికతోడ మూర్ఖిలుసుమధ్య న్నాన్ద్రచంద్రాంబుసే
 చనసంకప్తి నఖేదఁ జేయుచు పయస్య లైళికాంతారభే
 లనదంభంబునఁ దాప మార్పఁ జని రహ్మానాంగరేఖాలతా
 జనితామోదము దిక్కు లస్పరణుల స్సంపూర్తి నొందింపఁగన్. ౨౦౮

—(పనిలవనవిహారవిర్జనము)—

సీ. బటువుఁగొప్పలు చూచి బర్హిబర్హము లంచు వింట*బర్హణములు వెన్నడింప
 నుడుటుఁ(గన్ను)లు చూచిమదచకోరములంచువెన్నెలపుల్లులువన్నెడాయఁ
 గుచభరంబులు చూచి కొదమజ్యక్తవ లంచుఁ జక్రవాకంబులు సందడింపఁ
 నలసయానము చూచి హంసడింభము లంచునంటిమరాళముల్వెంటరాఁగఁ

* విన్నబర్హణములు-మా.

బలుకుకులుకుల నమృతంబుగులుకరింపఁ, దనుతటిత్తాంతిధశధశధశయనంగ
శంబరారాతిమోహనాస్త్రములరీతి, వనిత లేగిరి యుద్యానవనమునకును.

క. పొదిఁ జొచ్చు మదనచండ, ప్రదరంబులకరణిఁ జకితబాలమృగాక్షుల్
త్రిదివోపవననిభంబై, యొదవిననిష్ఠుటముఁజొచ్చి రుల్లము లలరన్. ౨౧౧

చ. తనురుచిఁ దీవపిండు, హసితంబులఁ బువ్వులుఁ, గేలుడాలుసాం
పునఁ జగురాకు, మైవలపు పొల్పునఁ దావుల, నుబ్బజేయుచు
న్వనితలు చొచ్చి రవిషినవాటము మున్నయ మించి ధారుణీ
జనములచేత మీఁద నరి చాలఁ గొనంగలరాజులో యనన్. ౨౧౨

క. చిలుకలు పండులు గొఱికెం, గలవీణాకవ్వణనతులితకాంతామృతభా
షలు దమపలుకులఁ దెగడిన, నలుక న్తోగ మెట్టఁజేసె ననఁ గుటమందున్.

గీ. మందమందంబులై న భామాజనంబు, నడపులకు నోడు టఖలజనంబులకును
బ్రకటితంబుగవనమయూరములుపాముఁ, బట్టఁగాఁజొచ్చెఁగేకాశపథములెసఁగ.

క. కాండములఁ జొచ్చుఁ దుమ్మెద, తండంబులు లక్షణాగతవ్యధ యను పె
న్దండముమాన్వందలఁచి యు, నిండుఁగొలఁకుఁగెంపుఁదమ్మినిప్పక లనఁగన్.

సీ. కలయఁగఁ దేనెబొట్టుల సుళాకించిన పుష్పాడితిన్నెలపొంతలందుఁ
జల్లనిగొడ్డులు తల్లుగొట్టు రసాలసాలనిరంతరచ్చాయలందుఁ
గేసరచ్చటలచే గిఱికొన్నమాధవీలతికానికుంజసంతతులయందుఁ
బరువంపునెత్తావి గరువంబు దుళుకించు గురివెందపందిళ్లపొరువులందుఁ
జలువకలువలకొలఁకులకెలఁకులందుఁ, బాటలావృతగంధద్రవాటులందు
లక్షణాన్వితముగనాక శాధినాథ, వలయవదనలు గ్రీడించి రెలమికలిమి.

గీ. నారి కడమపనులు నారికడమునీడఁ, జేయఁ దలఁచె దేమొ చిగురువాలు
శంబరాసురారి జళిపించుచున్నాడు, తగునె నీకు డాఁగఁ దలవ రెదుట.

గీ. వల తాంతభావ మీలతాంతంబులు, గోయవమ్మ నీవు తోయజాక్షి
యలరువిలుతు బాణములును నిందొకకొన్ని, నిలుపవమ్మ తాల్చెలువవమ్మ.

క. చూతము నీసాహస మీ, చూతమునకుఁ బోవఁగలవె సుదతీ యందుం
జేతోభవాహ్వాయం బగు, భూతం బున్నయది మున్ను వో రెవ్వార్థున్.

క. వకుళంబుఁ జూడు విది దే, వకులంబును గల్పలతను వాంఛింపదు దీ
నికుసుమసౌరభసంపద, లకుఁ జక్రై నె యెని హరిణలాంఛనపదనా. ౨౨౦

క. సురపొన్నవిరులపుష్పాడి, హరనిటలకృశానుశిఖల నడలిన మరుమే
నిరజంబువోలె విరహ, జ్వరహేతుక మయ్యెఁ జంద్ర వదన తెలిసితే. ౨౨౧

వ. అప్పు డుప్పొంగు వియోగవిదాహ మూర్ఛిత యై లక్షణాకన్య య వ్వనాం
తరంబున. ౨౨౨

గీ. గాటమగుచిలుక పోటులుగలుగుదాడి, మీఁఫలమువృక్ష రాజిలోమెలఁగుచుండి
చూచిశంకించెమాధవసూతినించు, నఖముఖములంటుతనదుచన్దవయటంచు.

చ. చిలుకలపల్లుల న్దనసు చిల్లులువోవఁగ డిల్లపోవునె
చ్చెలిఁ బరికించి మూల్యవతి చేడియ రాఁగదవచ్చు మారుపూ
ములికి మనంబు నాటెనొ విమోహమునొందెడు వావిలేని య
క్లలువలవిందు నీయెదకుఁ గాటియ నించెనొ గాడ్పు నొంచెనో. ౨౨౪

ఉ. మారుఁడు క్రూరుఁ డీమలయమారుతముల్ హతకంబు లంబుజా
తారి వికారి కోయిలవిహారము ఘోరము చంచరీకర్షు
కారము కార మేకరణిఁ గాచెద మర్చు మనోరమ స్పహి
స్తారము చేయుఁ బూన్చి కలకంఠవధూకలకంఠి యియ్యెడన్. ౨౨౫

గీ. అనుడుఁబాటలయిట్లనునధిపతనయఁ, జూచియోచెలియీమావియేచియున్న
యసమసాయకు తేజోహయములఁగట్లు, డాలుమీఱినతోఁపుగుడారువోలె.

గీ. తరుణి చూచు మల్లెవిరిమీఁద నొకతేఱి, తేనె లాని యాని మేను మఱచె
దర్పణమున సాంబు దర్శించి చొప్పునఁ, గదురు నీకనీనికయును బోలె.

క. నీయధరము చవిగొనుయదు, నాయకనందనుఁడు వోలె నలినేక్షణ యీ
కాయజహయంబు బింబని, కాయము ముప్పునఁ బగిల్చి గబ్బున నుబ్బెన్.

వ. అని వెండియు నయ్యెడల వెడవిల్తు ధనుష్టంకారంబులువోని భ్రమరర్షుంకా
రంబు లాదరించియుం బాచశరమహావీరసింహ నాదంబుచుంబోని పికనికా
య కుహూకారంబు బహూకరించుచు సంపదచేడియకొడుకునడగని సకి
లింతల వంతుకువచ్చు పచ్చపులుఁగుల రవళికి నవిరళప్రమదంబు నొందుచు
నుద్యానవిహారోద్యమంబునం బ్రవర్తించిరి వెండియు. ౨౨౬

మ. మకరందాశ్రులుఁ బుష్పరేణుకణసంపర్తాభిరామాంగులు
న్వికసచ్చంపకమూల్యభూషణలు నీవీబాధసంబద్ధన
ద్వకుశశ్రేణులు నై చరించిరి ననీవాటంబునం బుష్పసా
యకబాణాగ్రవిలోకన ల్లదధవాహంకారసంకీర్ణ తై. ౨౩౦

శా. కాకుత్స్థాస్థాధిపగేహదైవతమ లంకానాథదత్తానుకం
పాకళ్యాణ కణాదకశ్యపముఖబ్రహ్మర్షిరాడ్ధ్యేయ మా

యాకంఠీరవరూపకుంఠితమహేంద్రరాతివక్షకవా

టాక్టీర్ణాగ్రహ (నిగ్రహ)వ్యసనలోలాక్టీర్ణహంసాంబుదా.

౨౩౧

క. కొండిన్యవరద మకరీ, కుండలఘ్నః కిమండలానుకూలకపోలా

పాండవరక్షక లీలా, తాండవనిర్దళితభోగితలభోగివరా.

౨౩౨

పృథ్వీ. సమగ్రమహిమోదయా సకలభోగభాగ్యాశ్రయా

రమాకుచకృతాస్పదా రచితతాపసాంతర్ముదా

యుమాముఖనుతాకృతీ హుతవహప్రపూర్ణాహుతీ

సమజ్జనసురద్రుమా నయభయానుకారిక్షమా.

౨౩౩

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్యకరుణాపారంపర్యపాత్రాశ్రేయ

సగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీతం

బైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము

సుల్తాన్‌జార్, హైదరాబాద్. 1.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

కుంచమాశ్వాసము.

- క. శ్రీహసితలసితకారణ, మోహవదీహాభిరామ్య మునిహృద్గమ్యా
వ్యూహమయరంగమండల, గేహా మణివలయకోరకితనిజభాహా. ౧
- వ. దేవా భావికథా క్రమాబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨
- గీ. వనవిహారంబు చాలించి వనజవదన, లంబుకేళికిఁ జేరి పూలపులఁ జొనిపి
పులుకడుగఁ దెచ్చుమరునితూపులనుబోలి, సొమ్ములెడలించియునుభాలసాబగుగనిరి

— (వారికేళీవిహారము) —

- క. చరమాద్రినితంబులు, నెరసిన యెఱసంజకెంపునిగ్గులునోలె
దరుణీజనకటిబింబో, పరితలములఁ జెంద్ర కావిపావడ లమరెన్. ౪
- క. పలిపపుఱికిలలోన, న్లలనాకు చకుంధవసుకలశములు దనరెన్
జలుగునునునురువుపొదివిన, వెలితామరమొగడపిండువిన్నాణమునన్. ౫
- క. కొల నపుడు కామనీజన, ములు చొచ్చినఁ గలఁగె జఘనముల వారి దృగం
చలములను గలఁగుపులిసో, త్వలములకుం గలుగునెగులు తల్లిది గాదే. ౬
- గీ. కఠినకుచకుంధకరిశిరోఘట్టనమున, కోర్వ లేకయొ కొలనినీ రోడగిల్లి
పల్లవోఘల నాభికూపముల నడఁగె, సరసులకు నేల కర్ణశజనులపొందు.
- క. కచరించి తోడిసకియల, నెచరించుచు నోలలికుచు నెత్తిలి నగుచు
గుచకుంధస్థవపతి యలి, కచ యొక్కతె గడవ నీఁదెఁ గమలాకరమున్. ౭
- క. చిన్నములుఁ బాతికెలు బలె, నన్నునఁ జనుగుబ్బలందు నధరములందు
న్దున్నెనఁగుగోరుపలుసోఁ, కున్నిగ్గులు బయలుపడుట కొమరొదవించెన్. ౮
- మ. చరణాంభోరుహలాక్ష లోచనసరోజన్యస్త కాలాంజనం
బురువక్షోరుహకుంకుమావృతి కపోలోత్తీర్ణ పత్ర చ్చటల్
గరఁగించెన్ జలకేళి దాన మిగులఁ గంజాక్షు లింపొందియొ
ప్పిరి యుత్తేజితమన్నభాసిలతికాబృందంబుచందంబునన్. ౧౦
- గీ. ఎప్పుడుఁ బాయక యుండునయ్యిందిరకును, నిడినతలగడవోలెఁబూర్ణేందువదన
యొకతె కరపద్మమున నేత్ర మునిచి యొప్పె, నలికేళీవిహారావసరమునందున్.

- క. పక్షునఁ దాఁకినఁ బగిలెన్, లక్ష్మకరవటంబు లొక విలాసిని మేనం
జత్తెరవిలుతుని తూపుల, వ్రక్కలగు వియోగిహృదయవనజము లనఁగన్.
- సీ. ఆప్రేడితంబయ్యె నంభోరుహములకుఁ దావి వక్త్రాబ్జగంధముల చేత
ద్విప్రీరుక్తం బయ్యెఁ దేఁటిబోదలకును గప్పచెల్వము గొప్పకొప్పపసల
వెలసెఁ జానఃపున్యవిహృతు లుత్పలములఁ జవలనేత్రాంశుకజలసమృద్ధిఁ
బునరుక్మివిధ మయ్యెఁ బులిస వేదికలకు భ్రమిగొనుఘనజఘనములకలిమి
మదనమోహనశక్తిసమానయువతి, జనవతంసంబు లఖిలలోచనసరోజ
వికసనారుణకాంతులై వివిధగతులఁ, గొలని నీరున జలకేళి నలుపునపుడు.
- క. జలకేళి మాని తీరం, బులకుఁ జనిరి చంద్రముఖులు పొదిగొని నాచుం
గలువలుఁ దమ్ములు జక్తవ, పులుఁగులుఁ గచ్చవము లొక్కప్రా గగులీలన్.
- సీ. పీఠించి నురుపుగప్పిన సైకతములనఁ బిఱుఁచులు వెలివల్ల బిత్తరింపఁ
దెలిసంజముంచిన దిశలన మేచులు మెయిపూఁతచే మిఱుమిల్లు గొనఁగ
సెలయేఱు లీనుకొండ లనంగఁ గుచములు తారహారశ్రీలఁ దళుకుమాపఁ
దతిఁ బూచుకల్పకలతలుతోలఁ గచంబు లతులపుష్పాస్త్రీ ననఁగి పెనఁగ
లక్షణాకన్యమానసలగ్నతాప, శాంతి కుదయించు వక్షల చంద మొది
యంబుజాక్షులువొలిచిరయ్యంబుజాక, రంబుతీరంబునందు నెయ్యంబుతోడ.
- క. తదవసరంబున సంధ్యా, మదవతి యేతెంచి కమలచుందిరల్పిం
బొదివికొని చనియె హరరో, వదళితమతి గిరిజఁ దుహినశైలసత్త్రియన్.
- ఉ. కాలధనంజయుం డదనుగాంచి దివాకరమత్స్యయంత్రముం
గీలెడలించి సంధ్యయను కృష్ణ నుదంచితరాగవిభ, మ
శ్రీలలితాంగిఁ గైకొనుడుఁ జేరి తమఃపటలీవిరోధిభూ
పాలకసేన లేయు సితభల్లములం బలెఁ బర్యెఁ దారకల్.
- సీ. కరులు కొమ్ముల ప్రేయ విరియు గండపుఁగొండ తరురాజిపువ్వులతావికొంత
తెగటుపూఁబోఁడుల మొగడచన్నులపూఁతపసుపుగన్నదనంబుపసయుఁగొంత
జముదిక్కు నేనుంగుగమకంపుఁజెప్పులఁ గాఱు చిక్కుని జిక్కు గబ్బుకొంత
వాటంపు మున్నీటివలని చెల్లెలికట్టఁ గలిగిన నళికల వలపు* కొంత
కూర్చి పెక్కు కదంబము ల్లిస్తరించి, యుపవనంబునఁబయ్యెర యొరసెఁబ్రొద్దు
తల్లికడపునఁ బడియెడు తఱిని దొఱఁగు, మగువలకు నెల్ల నెమ్మేసిసాగటు దీఱ.
- గీ. వనవిహార వేళ వనజాకరవిహార, వేళఁ గురున్మసాలమాళితనయ
సక్తగాకయుండె సంసారసౌఖ్యంపు, టురులఁ దగులువడని యోగివోలె.

* గలంగు నలర్కుల వలపు- మూ.

- గీ. ఎగురవైచె నప్పు డింగ్ర దిక్ష్వామిని, సహజకాళిమాళిసంగతంబు
నిజకళాకలాపనిబిడమరంచాంబు, ఖనియు నిందుకుంకకందుకంబు. ౨౦
- గీ. విసనకట్ట లయ్యె విపినవిహారంబు, లాజ్యధార లయ్యె నంబువిహృతు
లహిపతాకుతనయయాలలకానలో, ద్భోధమానకు రచితబాధమునకు.
- గీ. పాటలయు మాల్యవతియు నప్పద్మముఖికి, నూని వలవంతబలవంతమైనదలకి
విన్ననై మానసంబులఁ జిన్నవోయి, యొకరసాలద్రువాటికనొయ్యఁ గదిసి.
బ్రహ్మసీసము.

గనివెరల పరువమును గనకమయకదళితరు
కుసుమముల వడి నెడయునిసుమదియు ముదమొసంగ
లకుచముల వికవికలు లవలితరుచకచకలు
సకలవిరహులకు నలయికసాలయికల నొసంగఁ
జనుపకపు ననవలపు పెనుఁబసలు మదివదలి
హలహలములగుచుఁగడు హలహాలికఁ బుటమెగయ
వకుళ (కుసుమములఁ) గడువడిదొరుగు మధువు వన
సరణులకు నధికవిలసనమొసంగి ముసురుకొన
నెసఁగు నొకకేళివనమున కేగి యందుఁ
జంద్రికా(దరహాసను) సకియఁ దేర్చి
పాటలయు మాల్యవతియును బలికి రిట్లు
మదనకార్తుకనినదసమానఘణితి.

౨౩

- సీ. పెంపుడుగున్న లీపికనికాయము వీని (యలిపు) కుహూభయం బొసంగకున్నె
మధుమతిములు మలీమసము లీ తేంట్లును దెగి మనోంబుజము గందింపకున్నె
నిలుకడచాల దీమలయాసిలమునకు వికటభావంబున వీవకున్నె
యంగహినుండైనయసమాస్తు పనియెంతపాండురుక్తుఁడిందుబలిమియెంత *
- వ. అని యసమశైర సింహాసనంబునుం బొని కిసలయతలిమతలంబున నత్రలోదరి
నునిచి నెయ్యఁపు తీ...వయన్యాజనఁబుల నాలస్యఁబునం జుద్రాస్యకుం
బ్రసవ యధిపతిఖి ఖాళీఘాతజ్వరంబు శాంతిసేయం గడంగి. ౨౪
- చ. విరులును వెల్లువఁ దామరపాకులు ననో
హరిబిసకాండకాండములు నబ్జపరాగముఁ జందనంబుఁ గ

* ఈ సీమలోని గీతము లేదు. “పనిమ త్రమునకు నెడఁబూరిగోపుఘోరచలనయన” అని మాత్రమున్నది.

- క. ఆనెలతకుంతలంబులఁ, జానయొకతె నించెఁ గమ్మసంపెఁగనూనెన్
సూనశరుగుణమునకు రతి, యానెటిఁ బూఁదేనె దెచ్చి యలఁదినపగిదిన్.
- క. శిరసంటిరి జలకము లా, ర్చిరి తడి యొత్తిరి శశాంకశీతల మగుపూ
సురటులగాడ్పుల నలకలు, గరగరగాఁ జేసి రబ్బగంధికి నతివల్. ౨౫౨
- గీ. జలుగుబంగారువ్రాతయంచలఁదలిచ్చు, నంచులునుజెఱఁగులుఁగలయట్టితెల్ల
బట్ట గట్టిరి సతికటిఁ బద్మముఖులు, ఫేనవలయితనైకతశ్రీ నటింప. ౨౫౩
- క. కన్నియకు నతివ లలఁదిన, నున్ననిగందంబుచేఁ దనూలత యలకు
న్వోన్నేలల యోరలొంటిన, క్రొన్ననవిలుకానివాలుగొన బానగూడన్.
- గీ. పడఁతి బిగియారుకొప్పలో భామ లపుడు
కలయఁ దుఱిమిన కమ్మచెంగలువవివిరులు
*దనరెఁ దద్దర్పమున్ వ్రాల్చు తరణి నీల
పేటి గందర్పుగణములు పెట్టి రనఁగ. ౨౫౪
- గీ. సుదతిసీమంతమునఁ జేరుచ్చుక్త యొకతె
నిలుపుటయుఁ జూఱుకుఁ జాలఁ జెలువ మొనఁగెఁ
దిమిరపుంజంబుఁ దలద్రొక్కి తీఁడిరించు
చంద్రకిరణకుమారకచ్ఛాయ యనఁగ. ౨౫౬
- క. ఇరుసుఁదొడిపయిని దొడిగిన, మరురథచక్రములు వోలె మానిని వీనుల్
పరఁగు మణిమయపుఁగమ్ము, మురువునఁ జూపరులడెందములు ముద మొదవన్.
- గీ. వలుదముత్యాలపే రిందువదనగుబ్బ
చన్నఁగవ నొప్పె నక్షత్రచారుకాంతిఁ
దరళమాణిక్యరుచిశిఖం దళుకుమిగిలి
సాంబుఁ డొత్తెడు గోరొత్తుడంబు వొడమ. ౨౫౮
- క. లీలావతికెంగేలునఁ, గీలించిరి యతులరత్నకీలితభూషా
జాలములు మరునిబొట్టియ, †కోలలకు న్విరులు చుట్టుకొలిపినపగిదిన్.
- క. కామునియింటికిఁ బెట్టిన, హేమస్రాకార మనఁగ నిందుముఖకటీ
సీమ నవరత్న కాంచన, దామక చుభిరామ (పుష్ప) దామకమయ్యెన్. ౨౬౦

* దానరె దద్దర్పముంవాల్చుదరణలీల, పెరుంగదర్పుగుణములు పెట్టిరనంగాము.

† బొద్దియకోల—మూ.

బాక్తైః జేతులు చెలులకుఁబువ్వుదోట, దవశిఖాలీఘమగురీతిరవులుకొనియె
 నంగనామణినెమ్మైన ననలుఁగొనలు, నైనవిరహజ్వరానలవ్యాప్తి దనర.
 గీ. సాంబజస్నేహపాత్రమై యంబుజాక్షి, మేన దీపించె నవదశామేశనంబు
 శంబరారి ప్రతాపాగ్ని జ్వలగాఁగ, ధైర్యతిమిరంబు విరియ సుస్తంభయుక్తి.
 క. ఉరరీకృతశోకాహతిఁ, గురరీగతి నడలి రపుడు గొమ్ములు విరహ
 జ్వరరీతియుఁ జేతోభవ, శరరీతియు మాన్వలేక చంద్రాననకుఁ. 3౯
 సీ. గుడినుండి గుడితొట్లు గోయంగ నేటి కోయతనుండ సతిచిత్త మాశ్రయించి
 మొగమోట లేక యోతోగల నెచ్చెలికాఁడ భవదాభవదనమైఁ బగ యదేల
 మీపల్లులోనిది మెలత మీ రేటికి నూడు వాటింపంగ శుకములార
 చెలువయూరుపుల నెచ్చెలివి జగత్ప్రాణ సుడియఁగాఁదగు నెయసూయనింత
 యేమిసేయువార మెవ్వరఁ గనువార, మెట్టివేల్పుఁ గొలుతు మేది తెరువు
 హేమసారవర్ష కీబారి దప్పింప, నేర్తు మొక్కొ ప్రియ మొనర్తు మొక్కొ. ౪౦
 మ. అనుచుం బెగ్గిలి కుందు నంగనల నయ్యబ్దాక్షి వీక్షించి యో
 యనుఁగున్నెచ్చెలులార మీరలు సరోజాలి న్ననోజాతుఁ గ్రొ
 న్ననలం జిల్లలఁ గోకిలప్రతతి నింద లేయఁగానేల నా
 తను పేనిత్యము ప్రాణమేమి ధ్రువమా తర్కింపుడి యాదెసఁ. ౪౧
 క. ఏనొక తెరువునఁ జనియెద, సూనాయుధుఁ దెగడనేల సోముని దూఱుం
 గానేల కమ్మదెమైర, పై నలుగఁగ నేల వట్టి పగ యేమిటికిఁ. ౪౨
 వ. అని నిర్వేదఁబు నొంది యామందగమన గమనోన్ముఖ యై రానేరక. ౪౩
 గీ. గోలుగోలున నేడ్చునక్కోమలాంగి, వెడఁదకిన్నీరు కుచపాళి మడుఁగుగట్ట
 నందుఁబ్రతిబింబితంబైనయతివమోము, స్వాంతగతనాథుపూజాంబుజాతమయ్యె.
 ఉ. లక్షణ యిట్లనుం జెలువలం జెలులార శశాంకుఁ గంటిరే
 పక్ష మొకింత లేక ననుఁ బాదగతిం దపియింపఁజేసె నీ
 ఋక్షవిభుండు దాహగుణహేతువు వీఁడుదయింప నభిరా
 ట్టుక్షి జ్వలించుచున్నయది ఘోరతర్కార్వశిఖచ్ఛలంబునఁ. ౪౪
 సీ. బలిమిమై సురలల్లఁ బాఠులు వైచి లోఁగొనినస్యగైఱుఁగనికుటిలఁ డితఁడు
 దక్షాధ్వరధ్వంసి తాఁపున గులగుల లయ్యును నెఱచూపుహతకుఁ డితఁడు
 ఖరకరబింబ సంగతిఁ జాలఁ జముడుచుఁ జేవనోనాడు దుర్భావుఁ డితఁడు
 చటులఁగి ధుంతుదాస్యదవాగ్నిఁగరఁగిన సెలసిపో నుమియునుచ్చిష్టమితఁడు

- ఫాలలోచనుఫాలాన్నికీలపారుగు, వేడిబొగచూరనట్టి దుర్వృత్తుఁ డీతఁ
డితనికేటికి దొరకు నే యింతులార, విరహిహృత్ప్రిణనం బొకవీస మైన.
- క. గురుతల్పగమనదోషా, వరణము హరిణాంకుమేన వర్తిల్లెడుఁ గం
టిరె వాలుఁగంటు లీరలు, హరిణ మనం బుడమిసీడ యర శశమనఁగఁ.
- ఉ. మున్నువిధిప్రసూహరణముం బ్రకటించిన కీడుపురుషు మి
త్రోన్నతి నైఁపలేని యడయుం డలగోవధ సేయుపాపసం
పన్నులపాలివేలుపు విభాకరతప్తనభోంబరీషలా
జోన్నయ మీనిశాకరునియొచ్చెము లెన్నఁగ నేల సారెకుఁ.
- క. ఒడ లెఱుఁగఁడు మధువశుఁ డీ, వెడవిల్తుం డీతఁ డేయు విషమాస్త్రబుల్
తోడిమలకుఁ జిదిమి వైతమ, యుడుగుఁగదా యంతవానియుబ్బుఁగబ్బుఁ.
- కా. పూమొగ్గ ల్బరము ల్గురుద్రధకులంబుల్ నైన్యము ల్వింటియం
దేమాత్రంబును జేగయండకయు నిట్లేడ్పించు నియ్యంబికా
స్వామిద్రోహికి నాజ్ఞ యెయ్యది యొకో చంద్రాననల్లీర లీ
కామాకారపుదొంగఁ బట్టి తునుమంగాఁ జాలరే యెల్లరుఁ.
- గీ. అతనుచంద్రహాస మంగనలార నా, హృదయపంకజంబుఁ గుదిలపఱిచెఁ
బటుప కేలయుండుఁ బాఠోరుహములకుఁ, జంద్రహాసములకు శాత్రవంబు.
- ఉ. క్రూరహరాక్షివహ్నితతిఁ గ్రొంబొగచూరినమేన నామది
న్వారుడు దూఱి యేరికిని మానుపరాక జ్వలించుచున్నవాఁ
డోరజనీకబింబసదృశోల్లసదాననలార యేక్రియ
న్వారణసేయువార మనివార్యము లేతదుదారశౌర్యముల్.
- సీ. మదిదప్పించుఁగానిముదురఁబాఱినబింబములు చెచ్చి పోయుఁడిచిలుకలకును
దగ్గుత్తికలు వడి డయ్యుఁగా చిగురాకు నొగరాన్నఁడి పికవ్యాహములకుఁ
దేనలో నీఁగలై తెగుఁగాని పుష్పాసేవములు నింపుఁడు మదభ్రమరములకు
భువిఁదూఱుఁబోతులై పోవుఁగానిమరాళములకుమేపుఁడుతూఁటిమొలకఁటెఱక
పుష్పాదులుగుమ్మరింపుఁడుపొలయమలయ, మారుతాంకురములకు సమగ్రమగుర
జోవికారాపయశమాని స్రుక్తుఁగాని, వీనిఁ బాటెంప నేటికో వెలఁదులార!
- ప. అని యనవధికవిరహవేదనా దూయమానమానస యై యాకిసలయోష్ఠి
దశమదశకు వచ్చియు నదృష్ట వైభవంబున ధృతప్రాణ యై సఖిసమేతంబు
గా నిజనికేతనంబుఁ బ్రవేశించి మనోరథకరంపరాసోపానంబుల ననంగుం

గొని తెచ్చి హృదయహర్ష్యంబునందుఁ బ్రతిష్ఠించి ప్రతిముహూర్తంబును
నారాధించుచు నుండె నంత నిక్కడ ద్వారకానగరంబున సాంబకుమారుం
డొక్కఁడౌ.

గీ.౪

— సాంబునకు సిద్ధాంతదర్పణుఁడు రాజనీతిఁ జెప్పుట. —

గీ. ఉద్ధవాదిసుధీమణు లోలగింప, భృగుముఖులు చేరి సేవింపఁ బెంపుమిగుల
నాదినారాయణుఁడునోలెనమితమహిమఁ, గ్రాలుసిద్ధాంతదర్పణుఁగదిసిమ్రొక్కె.

వ. మ్రొక్కిన నస్తుమారు నిరీక్షించి యన్విచక్షణుఁడు కృపాకటాక్షంబున నా
దరించి యేకాంతంబున ని ట్లనియె.

గీ.౬

శా. అన్నా ! సాంబకుమార సంతతవిచారాయత్రచిత్తుండవై
యున్నా వంచుఁ బ్రజ ల్వచింపుదురు నీ కుద్వేగ మింతేల సం
పన్నశ్రీ లభియించుఁ దావకమనఃపర్యస్తము ఘోషు తే
ను స్మీభావ మెఱుంగుదుం దలఁపునందున్ జాయల న్నిన్నలన్.

గీ.౮

నీ. నీక్తికలశాంబునిధి పయఃకణ మిందుఁ డీమెడ ని న్నేమిసేయఁగలఁడు
గురుగభీరమయాఖఖరము నీమానసం బసమాస్త్రుహేతి యెం దాడునోటు
నిర్జరాచలసారనిధి నీశరీరంబు కంపించునే కమ్మగాడుపులకు
వివిధ వేదాంతార్థవిబుధపూర్ణములు నీశ్రుతులు చిల్లలపల్లు చొచ్చుటెట్లు
లన్నియును జక్కనయ్యెడు నతిరహస్య, వృత్తి గురుపతిపురి కేగి చిత్తరీధి
నీవు గోరెడి లక్షణానీలవేణిఁ, దెప్పు రాజుల కెదలోనఁ దెగువ వలదె.

క. స్వామము దానము భేదము, నామిఁదట దండనియతి యనునయములలో
భీమప్రతాప లక్ష్మీ, వ్యామోహితులకును నాల్గవదియే యొప్పున్.

గీ.౯

క. అరిఁ దఱితో నొక సింధు, స్ఫురణముమై నొత్తవలయు భూపతి చంచ
త్తరవారిధారఁ దద్బల, తరుమూలము లెల్లఁ బెకల దర్పము దివియన్.

క. కోపంబు తేనిపతియును, శాసాక్షరశక్తిలేని సంయమివరుఁడుం
దాపంబు తేనివహ్నియు, రూపింపఁగ నొక్కరూప రూపధనాధ్య.

౬౦

క. పతిభాహుశక్తి పెరిగినఁ, జతురంగబలంబు లెల్ల జయమహితంబుల్
పతిభాహుశక్తి తఱిగినఁ, జతురంగబలంబులెల్ల జయరహితంబుల్.

౬౧

చ. జనపతిఘోటు మున్నయి. ప్రశస్తి వహించిన నెట్టిపందవాఁ

డున్నురణవీధిలో బలకఠోరతమై జయ మిచ్చు భర్తకున్.

జనపతి మెత్తన న్వేనుకసాగిన నుత్తమవీరకోటికి

న్వనసు గలంగుఁ గానఁ బతి మానధనుండయ కాదగుం దగఁ. ౬౩

గీ. పాముఘణమునందుబలిమిసూపకయున్నఁ, దోఁక యేమిసేయుఁద్రొప్పువడియు
రాజు చేయి మున్ను రానేరకుండిన, భటులబలము కలనఁబనికిరాదు. ౬౪

గీ. విభుఁడుసప్తాంగసంపదవెలయునేని, భూమిభారంబు నిస్తంధముగవహించు
నక్షహయ మగురథమెక్కిరవితదినన, రాజ్యకృత్యము నీడేర్చురహియిగుర్ప.

గీ. విశదభూతిసమగ్రంబు విపులకామ, దాత్తదర్శనమునుచై ధరాధినాథు
నీతి పంచాంగనిర్ణయఖ్యాతి దనరుఁ, బంచవదనుని వదనప్రపంచ మనఁగ.

క. శక్తిత్రయప్రోషణి యగు, యుక్తి గలుగురాజు వెలయు నుడుగని కలిమిఁ
శక్తిత్రయపాలనసం, సక్తిముదిత హరహరాబ్రసంభవనిభుఁ డై. ౬౭

క. అరివిత్తాహరణస్పృహ, ధరణీపతి కునుపఁదగు సదా హృదయమునఁ
వరవిద్యావరణాదృతి, పరిణతి విపులకుఁ బోలెఁ జారుషశాలీ. ౬౮

క. అరివర్గము నమరీకుచ, గిరిదుర్గము లెక్కఁ బరుపుక్షితిసాధున కి
ద్ధర దుర్గచతుష్టయసం, భరణము గావలె జయూనుభావాయతికిఁ. ౬౯

క. పనితాధరసుధ పలుసోఁ, కునఁ జూకుట్టించి ప్రియుఁడు గ్రోలుకరణి భూ
జనము మదిఁ ద్రాస మించుక, గనిపింపుచుకొయ్యఁదినియఁగాఁదగుఁబతికిఁ

క. కనవలయుఁబరులహృదయము, దనమదియొరులెఱుఁగనీకదాఁపఁగఁదగుదం
డనమునఁ గ్రోధము లాలన, మునఁ బ్రమదముఁజూపుటొప్పుభూపాలునకుఁ.

క. పతి పేదవడియుఁ దలఁకక, ధృతిఁ దనసరివారివలనఁ దేజము గను స
మృతిబహుళపక్షకార్యాద్య, ర్నితచంద్రుఁడు తరణిఁ జొచ్చి తేజము గనఁడే.

క. క్షితిఁ బాలు విఠిగెనేనొక, గతి జున్నె యొసఁగుఁ నౌతుకంబు ప్రజలకుం
బతి యని విఠిగెనయే నా, స్థితక్షిర మననిఁ జిందఁగఁ బోయుఁ. ౭౩

క. ఏల విచారము జయమున, భూలోకసుఖంబు లెల్లఁ బొందఁగ వచ్చుఁ
వాలికశరవిధి నీల్గినఁ, గేలు గమియు రంభ నృపతికిం గుశలమతీ. ౭౪

క. కినిసిన దావానల మాఁ, జన విచ్చేనయేనిఁ బూర్ణచంద్రాకృతి యా
జననాథుని సాక్షాద్విష్ణునిఁ గా మదిఁ దెలియవలయు సూరినిధానా. ౭౫

క. ఆహరి యూహాభేద, శ్రీహవానించుటను సకలసిద్ధులు గనెడుఁ
ఊహావిశేషములెఱుఁగు మ, హాహవజయశాలి గాంచు నభిమతలత్పుల్.

క. తనపొరుగురాజు వావలి, జననాథునిపొందు సేయఁజను నరపతికిం
దను సామంతృడుపొదివినఁ, గనలియతండ్రతనివూఁదఁగవయుటకొఱకుఁ.

వ. ఇదియె కాదు, మెడియు శుక్రబృహస్పతి ముఖ్యులు వక్షాణించిన నయములు ధర్మోత్థితార్థసాధనంబు లనేకంబు లై లోకంబునం జెంపు వడయు, నీతెఱుం గెఱింగించెద వినుము. ౭౮

గీ. సీరి పెదతండ్రి తండ్రి లక్ష్మీవిభూడు, సత్యకినుతుండు పినతండ్రి శంభుమాటు బొందె వీవు రణాంగణభూమినిన్ను, దానికి గెలుచునె దివిజబృందంబులైన.

క. తిరునాళ్ల కేగి సామజ, పురమునఁ గనుఁగొంటి నేను బుష్పాయుధమం త్రరహస్యవిద్యఁబోలిన, కురుపతిసుత లక్షణాచకోరనిభాక్షి. ౮౦

ప. ఆకొమ్మ మమ్ము సేవింప వచ్చి యచ్చట శ్రీవైష్ణవానుగ్రహపోషితసాభా గ్యవిశేషమై యేకాంతంబున లతాంతవిశిఖశిఖిఖాపీడిత యగుచు నాతో డంబుల్బువుంబోని యాబింబాధర సాంబుండు మత్స్యాణావలంబం బని నొ డివె నీవును వడిగల తురంగంబులం బూనినయరదం జెక్కి యుక్తు మెఱసి క క్తను లగు నొక్క కొండఱు వీరవసులం గొని కూరిమికి సార మైనవారిచే తం బరివారితుండ వై భేరీమృదంగపణవాదికంబు లగు సద్భటచిహ్నంబు లడంచి పంచనామ్రకారంబున లతాకాంతారవీధికి మాధవమధుసూరా ధనకు వచ్చు నచ్చపలహరిణాశోచనం దెచ్చు. ఏతదర్థంబులు శుభోదర్శం బులయ్యెడు నని యయ్యష్టమూర్తిద్వితీయావతారునకు శ్రీమదష్టాక్షరం బు నుపదేశించి మున్ను విశ్వామిత్రుండు దశరథపుత్రునకుం బోలెఁ బ్రశ స్తశస్త్రాస్త్రా గమప్రకారంబు లన్నియు నెఱింగించి కించిద్దరహస్యతాననుం డై యాచార్యపంచాననుండు దీవించి యంచిన నామ్రతాపశాలి వికాస భాసమాన హృదయుండై యాప్రాదై కదలి కతిపయనై నికసమన్వితంబు గం గరిపురంబున కరిగి యుక్తక్తసపు జవ్వని రాకఁ గోరి యేకాంతంబున నొక్కయిక్త నుక్తశంబు గాచి యుండె నంత నిక్తడ. ౮౧

—(సాంబుండు హస్తినాపురమునకుంజనిన బలభద్రానులయలజడి)—

క. ఇంద్రప్రస్థపురంబున, కింద్రానుజుఁ డటకమున్న యేగను నాఁ డ య్యింద్రోపము లగుపాండున, రేంద్రతనూభవులఁ జూడ హితకరుఁడగుచున్.

క. బలభద్రుఁ డొక్కడయ దో, ర్బలభద్రుం డగుచు నగరరక్ష యొనర్చున్ హలముసలలితనిజభుజ, బలమునఁ జంద్రాతపప్ర భానిభయశుం డై. ౮౩

గీ. అంబుజాక్షతనూజండు సాంబుఁ డెందుఁజనియెనో యనిపారులొశ్చర్యరసని మగ్నమానసులైరి ప్రేమమునజాంబ, వతియువత్సరహితగవాక్పతివహించె.

- క. బాలశశి లేనిపడమర, వోలెన్ ద్వారవతి చాలఁ బాలుపటి యుండె
న్నారీకనాథనందన, కేరీరసరహిత యై యకించనతమెయిన్. ౮౫
- క. కొండలు (హరితో) జనియె ము, కుందసుతుండందు తొన్దొ కొండ ఆరులచే
తందూలెగొమరుండందురు, కొండఆతడతేముండట్లగు నెయం ద్రుటకన్. ౮౬
- వ. వెండియు నందలు నన్ని విధంబుల నితనిం గానమికి మనికితపడుచుండి రప్పు
దుప్పొంగు విచారక్రోధంబు లనుయూధనాథంబులు నిజమానసంబుం గలం
పఁ దలంపరాని యుద్రేకంబున బలధన్యుడు తుహినాద్రికి మొలచిన మణిశి
ఖరంబు చందంబున వినిధరత్నఘటితంబగుకిరీటంబు మీటి మోవ రేవతీము
ఖదత్తగంధోత్తమాగంధ ధురంధరం బగు వదనబింబంబు పరిమళ కరిపూరిత
సీతాంబుజంబునోజ రాజ్యం బద్ధరాగ పల్లవస్థగితంబు లగుచు ధగధగ మె
ఱచు కుండలంబుల తఱచు మెఱుంగులు ముకురగర్భ ప్రతిఫలిత తరుణత
రణి కిరణంబుల కరణి గండమండలంబులం బ్రతిఫలింప నలఘుతేజోమయ
వలయవలయితంబు లగు నాజానుద్భవంబు లగు భుజాదండంబు లలంకృతతే
జ్జ్వలితయంబుం బోషింప నిలింపాధిప ధన్యుతాపరివారిత హరిశిఖరసాను
స్థలంబుం బరిభవించి కనకవనమాలికాలింగి తోత్తుంగ వక్షఃపీఠంబు కశో
రాకారంబై తోరంబుగ నిజవానుచరణాంబుజంబున నుద్గండతేజోమండలం
బగు గండపెండేరంబు ఖండపరశునకు నురగమంజీరంబుచుం బోలె రం
జిల్లు నుల్లక్షిత మధుకరనూలికా కమనీయకల్పవృక్షసవత్తుంబై కపకపపుటి
గప్పినమే నుప్పొంగ నాస్థానమండపమ్మునకు నేతెంచి పంచాననపీఠం బలం
కరించి యుచితాసనాసీను లగు నుద్దవాదిబుద్ధినిధులతో శంఖధ్వనిభాస్వ
రం బగు వికస్వరస్వరంబున నిట్లనియె. ౮౭
- క. హరి యింద్రప్రస్థమ్మున, కరిగె న్ననమీఁద భార మంతయు నిడి యే
వెరవాకొ కుమారునిం గను, మురు వది దా నీళ్లలోని ముల్లై యుండెన్. ౮౮
- చ. చనియె దినంబు లైదు దను సంభవుఁగానక భల్లుకేంద్రనం
దని మదిఁ జింత వంతఁబడి తాంతలతాంతసమానమూర్తి య
య్యె నకట సాంబుఁ జూచుటకు నేది తెఱుంగొ విరోధి యెవ్వఁడే
దన పెనుమాయ దార్పణు గదా యలశంబరుఁ డంగజంబలెన్. ౮౯
- క. వ్యసనము లెఱుంగఁడు విద్యాభ్యసనములయ కాని యట్టి పట్టిఁ గనమి గ
న్నసతికి నోర్వంగవచ్చునె, కనీమసంగుంగాక శోకకల్పానలమున్. ౯౦

క. హరి వచ్చి సాంబుఁ డెచటికి, నరిగె నొకో యనిన నేమి యనువారము దు
ష్పరిభవముగాదె యీశ్వర, వరలబ్ధుని మోసపోక వరమతులారా. ౯౦

మ. స్వరజన్మార్తిధరుండు విక్రమకళామత్రేధవిద్యేషి స
ద్గురుభక్తిప్రవరుండు ధైర్యవిజితతోఁగీధరేంద్రుండు భా
స్వరతేజుం డతిదీర్ఘబాహుండు జగత్ శ్లాఘ్యుండు సాంబుం డతం
జారుచే జిక్కునె యేమియో (యెఱుంగ) మీ రూహింపుఁడా ధీనిధుల్.

క. అనిరుద్ధుని తెఱుంగైనం, జని యానిర్బంధకారిఁ జక్తడఁచి కుమా
రుని దెత్తు భుజాంచలనం, జనితబలము నారదప్రశంసకు నెక్తఁ. ౯3

సగ్ధర. కలఁగింతు న్నావిరిరాసు ల్లహనదహనరేఖ నివృజ్ఞంభింతుఁ గొండల్
నలఁతుం బెందూళిగాఁ బన్నగనిలయముల న్నట్టి మల్లాడుదు న్నూ
తల మెల్లం గొత్తు వ్రేతుఁ దశదిశలు హరిత్వాలకావాసపంక్తిం
దలక్రిందై యుండఁ దార్తుం దనయుని మగుడఁ ద్వారకావీధిఁ జేర్తుఁ.

క. జమునిల్లు సొచ్చెనేనియు, భ్రమితముసలసరథసాగ్రపాతంబుల నా
కమలాప్తసంధవునిమై, చమరుక పడనడఁచి సాంబుఁ జయ్యనఁ దెత్తుఁ.

క. పేరాహితగళవాగుర, సీర మిది గదాయుధప్రసిద్ధోరగజ
హ్వరంగనటి మహాహవ, భారుణి నాకెదురె దైత్యదానవు లైనఁ. ౯౬

చ. అనుడు సభాసదు ల్వలికి రంతటివాడవు నిక్క మీవయే
యనువున నైన సాంబుతెఱుఁ గారయ నేర్పఱు లైనవారిఁ బం
కునతగు వేగిరింపకు మమానుషవిక్రమ నీదుక్రోధవ

ఘ్ని నిగుడునేనియు న్నిట(లనేత్రుని కేనియు) సోర్వశక్యమే. ౯౭

వ. అని యీచందంబున నుద్ధవాది పద్వద్భృందంబును రోహిణీనందనుండు నూ
హాహాగా విహృతహృదయులుగా మన్నయెడ. ౯౮

గీ. గగనభారతి వల్లె లక్షణగుఱించి, యోహరించుటకై సాంబుఁ డిరిగినాడు
హస్తీపురమున కతనికి నచటఁ బ్బు పోరగుఁ గలుగుజయము. ౯౯

క. బలభద్ర నీవు పొమ్మని, పలుకుటయును నెల్లజనులఁ బలుసౌశ్చర్యా
పలచిత్తు లైరి హలి రిని ప్రమదరథన తమకియె. ౧౦౦

గీ. కొడుకునునికి కలర కోటానఁగొట్టులై, యదుబలంబు గొలువ నపుడుగదలి
కరిపురం నాథుడై, నడువఁ దోడరెఁ దూర్వస్థాద మడర.

వ. అంత నద్దంతిపురంబువందు. ౧౦౧

శా. ఆదుర్యోధనపుత్రి కూరిమివయస్యల్లోల్ప నుద్యానవా

టీదేశంబున కేగుదెంచి మణిశాటీపుష్పకస్తూరికా

శాదాదుల్లోని యాదిలక్ష్మిని భజింపం బర్వకాలంబు గాఁ

గా దీక్షావిధి నన్వయె రథాయాథయై.

౧౦౩

గీ. ఇట్లు విజయలక్ష్మి నిందీవరాక్షియు, ద్యానలక్ష్మి గుడికి నరిగి యచటఁ

బూజసేయఁ దొడఁగెఁ బుష్పా(దులఁగొని,) నిఖిలలోక కామిసీమతల్లి.

సీ. కమ్మగొజ్జఁగనీటఁ గావించె జలక మంభోరాఁహరిమిపుత్రికకును

దడియొత్తై (మేటిసుగ్గడి)తంపువలువల వనజాక్షవక్షోనివాసినికినిఁ

గలహంసచిత్రత్రకౌశేయ మర్పించె బుష్పాయుధుని గన్న పుణ్యానిధికి

సాంకవమ్మ బద్దాలయకును

సకలజననికి రత్న భూషల నొసంగె, నిధికటాక్షకుఁ గర్పూరనికిరశకల

ఘటితసీరాజనము ధూపకల్పనాప్ర, పూర్వముగఁ ద్రిప్పె నాకి శాపూర్ణవదన.

క. జయమంగళాదిగీతు లు, దయదమ్మతస్యందముగ వయస్యల విష్ణు

ప్రియమ్రోలం బాడించెను, నయనద్యుతిజితచకోరనందితధారణ. ౧౦౪

గీ. మృదులకరపల్లవాంజలిం బాదివి పట్టి, భామ పూవులుపైనించె బద్దగృహకు

నమ్మనిపట్టినను నేయునాశుగంబు, లిపిచుమీచూడుమనిచూపుటెసక మెసఁగ.

క. పరమాన్ననివేద్యంబులు, పరిమళసంభారభరితబహుది క్షుంబుల్

శరనిధితనయకుఁ గౌరవ, వరతనయ యొసంగి చరణవందన ఁరయై. ౧౦౫

చ. కనుఁగవ మోడ్చి నెమ్మనము గొఁగిట నాథుని జేర్చి యోజగ

జ్జనని విలాసమన్ద్రులు యశఃకలికాఘనసారసారచం

దనరసలిప్తదిక్తటు సదాశివమూర్తి ముకుందనందనుం

బెనిమిటిఁ జేయుమీ తనకు బృంహితసాధుకదఁబు సాంబుసన్. ౧౦౬

ప. అని నిశావసానంబునఁ బావనాంతరంగ యె యాకురంగనయన నయనం

బులు విచ్చి తనకుం బచ్చుపిలుతుతల్లి శుభసూచకఁబుగం బెట్టిన ప్రసాదం

బు సాదరంబునం గైకొని యాత్మైతభాంతకకాంతానిశాంతంబు వెలువడి

వచ్చునవసరంబున.

౧౦౭

— సాంబుఁడు లక్షణాకన్యను హరించుట —

క. అదనెఱిగి మున్న యచ్చట, మధువని నివసించువారికుమారుఁడు గదిసెన్

మదకరికలభేము పద్మినిఁ, గదియకరణిఁ గేలుఁదమ్మిఁ గబళించుటకున్.

- గీ. కలలఁ గన్వయాపు గనుఁగానసాంబుండు, ముకురనిభకపోల ముకురకుక్షి
నధిపుఁ జూచెఁగాననమూనమింతయుఁ, గలుగదయ్యెవారుగదియనపుడు.
- చ. హరి మును దుక్కిణీజలరుహానన నోర్తునె తెచ్చెఁ గాని యా
హరితనయుండు లక్షణఁ బ్రియాశ్రియుతంబుగ వేగఁ దెచ్చి వి
ట్టరదముమీఁదఁ బెట్టె నది యట్టిద పుత్రుండు తండ్రికన్న ని
ర్భరబలశౌర్యధైర్యగుణభాగ్యరమ్య ఘనుఁ డైనఁ జెన్నగున్. ౧౧౩
- గీ. అపుడు సాంబుండు నిజబలం బలఘుశౌర్య
సారసముదగ్రమై మహాస్త్రముల వెడలు
దీధితులు భాస్తరాంశులఁ దివిచి మ్రింగు
చుండఁ దను గొల్చి రా రభసాగుఁ డగుచు. ౧౧౪
- క. తరలెన్ ద్వారక కేగెడు, తెరువున లక్షణయుఁ దాను దేరెక్కి నభాం
తరమున రోహిణితోడం, బెరిసి సతారముగ విధుండు బెళికడుసరణిన్.
- గీ. అంత లక్షణమెట మున్నాదిలక్ష్మిఁ, గొలువవచ్చినవారెల్లఁ గలఁగి పఱచి
యద్దిరా యెంతపని పుట్టె ననిపురంబు, సొచ్చిసాంబుని తెఱఁగెల్లనుచ్చరింప.
- చ. ఉరగఫణాగ్రలగ్నమణి నుద్ధతి సిద్ధుఁడు గొన్నలీల శ్రీ
శ్వరసుతుఁ డాత్మనందని నసాధ్వసుఁడై కొనిపోయె నంటకుం
గెరలి మహాగుఁడై యరగ కెతుండు భిష్మసహోదరాంగరా
ధ్వరుసుతబాహ్నికాదులుఁ దగుంబరివారము వెంట నుటఁగన్. ౧౧౭
- క. చిచ్చార్ప వెడలుకైవడి, వచ్చెఁ బురము నిర్గమించి వసుధావలయం
బెచ్చుటఁ జొత్తునొకోయని, తిచ్చవడె న్నమనవేగ రేఖారభటిన్. ౧౧౮
- గీ. ఒకఁడు సంభ్రమమున నొఱలోనిపట్టెంబు, వెఱికిపాఱవైచియుఱకయొఱయొ
పట్టె మనుచుఁగేలఁబలుమాఱుజళిపించె, గెలిసి ప్రజలుగాంచి(కెరలి)నవ్వు.
- గీ. అనికెఁ దమకించు నుద్రేక మడరి యొకఁడు, వెనుకకాళ్లకుఁ గట్టినవీతిన్వక్తి
తఱుట చేయంగ నదిబద్ధచరణమగుట, నెగయుటయకానిమ్రొలికినిగుడదయ్యె.
- క. ఏనుఁగుపల్లము వాజికి, కేనుఁగునకు హయముపల్ల మిడి పల్లింపం
బూని యవిపొంకపడమికి, నానావిధవిహృతి నొకఁడు నలఁకువఁ బొందెన్.
- శా. వీరావేశముతోడ మోవి గొలుకు న్నేడించుఁ గంబంబు ఘో
రాశావంబుగ బొబ్బబెట్టు బదవిన్వాసక్షతహ్ని యై

హారంబు లైగి రాల మల్ల చటచున్ హర్ష్యావళీద్వారకల్
బోరుండల్పులు మూసి యున్న జన దెంపుంజూపు నొక్కఁడొగిన్.

గీ. శూరుఁడొకఁడిల్లు వెడలవాచూరుదాఁకి, పగిలెఫాలఁ బునిజ వైరి బాణనిహతిఁ
బగులు నీరీతి నని తెల్పు పగిది నపుడు, దారుణారుణజలకణాసార మురుల.

గీ. విభుఁడు వెడలి రాఁగ వెలఁది యాతనికట్టు, చీరచెఱఁగుఁ గేల సెలకుఁదిగిచెఁ
జంద్రుఁ డస్తమింపఁ జనఁ గైరవిణి మొగ్గ, నతనియంశుకంబునలముకరణి.

వ. ఇవ్వీధంబున నయ్యూధనాథులు వివిధవిచిత్రక్రియాసనాథులై యాయుధ
ప్రభావిభవంబున నభోమణివిభావిభవంబు నవరోధింపఁ గంపితకరవాలురై
వాకిళ్లు వెడలనేరక యిఱకటంబులకు నోడి కోటగోడలు డిగనుటికి యురక
యరుగువారును బాదంబుల బామిడికంబులును శిరంబుల జోళ్లును బాదివి
వికృతవిహారు లై కరవాలధారల నెను రైసవారల విదళించుచు నిది త్రోవ
గా దిది త్రోవ యగు ననువివేకంబు జాతి వీరావేశకలితహృదయు లై పతి
నెదురువారును సంగంబుల శృంగారం బర్థం బంగీకరించి చేసిన విసరూపుల
నెసంగువారును నై వీరు లుగ్రాశారు లై యేనికవీషు వెడలి పుడమితేనిం
గదిసి రట్లఱులనైన్యసమేతుం డై ధృతరాష్ట్రసుతుం డర్థయోజనమాత్రంబు
చని పత్రిధధపుత్ర నిజపుత్రి కాహరణముదితహృదయుం బాదివెం బాదు
వుటయు.

౧౨గి

—సాంబుని దుర్యోధనాదు లెదిరించుట—

గీ. సాంబుఁ డపుడు నిజబలంబుల లక్షణ, కన్యకామణికిని గావలిడి మ
హోగ్రరోషరేఖ నొకరుండ రథమైక్కి, యెదురు నడిచె శత్రుభిదురలీల. ౧౨౬

క. పూనికొని దూదితిట్టల, పై నడరు కృశానుపగిది భల్లుకపుత్రీ
సూనుఁడు గవిసెం గారవ, సేనలపై వింటిమ్రోతఁ జెవుడుపడ దిశల్. ౧౨౭

సీ. ధైర్యపర్వతకూటతాదాత్మ్య మై శిరస్త్రాణంబు మణికిలితంబు దనరెఁ
బ్రబల తేజశ్చిత్ర భానునిం బాదివిన ధూమధోరణి యయ్యెఁ దొడినజోడు
కతినస్తత్వగజంబు కరమునఁ బెకలించి పట్టసాలం బయ్యె గట్టివిల్లు
వివిధసంగరకళాఽశదోరగము లుండు పుట్టలై యములపొదులు వొడలె
నసమనేత్రుండు త్రిపురసంహరణమునకుఁ, గడఁగుకై వడియదువంశకమలహేళి
యతిరథశ్రేణ్ణఁడరివీరహననవిహర, కాభిముఖ్యంబువహించునవసరమును.

మ. తురగంబు ల్గరులు ప్రథంబులుఁ బదాతు ల్బుంచిన న్భూరజః
 పరమాణుచ్ఛట లేసరేగ రవిబింబు బుష్ణితద్యోత మై
 తెరలో దివ్యయ యయ్యె బిట్టు గడిసెఁ దివ్యాస్త్రజాలంబు లు
 ధ్వరవేగంబుగఁ గల్పసంక్షయచునస్తామాశనిప్రక్రియఁ. ౧౨౯

క. కురుబలవిలయాంబుధికిని, హరిసుతుఁడు మహావరాహ మగుటనొ దంష్ట్రాం
 కుర మయ్యె విల్లు నిగిడెను, శరములు మై విద్రుప రాలు జలకణము లొకో.

క. కరిబృంహితరథర్థుఁకృత, హరిహేషాదికరవంబు లన్నియు నడఁగెఁ
 హరిసుతునివింతియైతలఁ, గరువలి యురగాధిపతిముఖంబులఁ బోలెఁ.

వ. ఇతైఃఽఽగున నుత్తరించి యప్పుచశరసహోదరుండు దుర్యోధనవరూధిని
 నిరోధించిన నిర్వోధించి కల్పాంతకుపితకృతాంతాకాయం డై తేరు దఱిమి
 విల్లుఁబుము లుమియ నమేయంబు లగుశరనికాయంబులు దొరికించినం
 గుంధకూటమ్ములు వగిలి కొమ్ములు దునిసి కరంబులు తెగి చరణంబులు
 విఱిగి ఝుర్ఝానిలవిశకలితవలాహకవ్యూహంబులుం బోలెం బుడమి నొర
 లుచు నొరఁగుకరిఘటలును నిటలంబు లనిసి నెన్నడుములు ప్రస్థి¹ వాలం
 బులు సీళి మోరలు ముడింగి బెడంగు దప్పి కుప్పఁగూలిన సోలు తురం
 గంబులును, ఇరుసులు విశీర్ణంబు లై, చక్రంబులు ప్రక్ష² లై కూబరంబులు
 రూపఱి సూతులు చదిసి హరులు గెడసి పొడ వడంగు నరదంబులును,
 గపాలంబులు విపాటితంబు లై కడఁతలు పెటిలి కరంబులు జర్జరితంబు లై
 కాళ్లు మ్రోల్లై కరవాలకుంతముసలముద్గరగదాదిచ్ఛేదంబులతోడం గమరిన
 భటసముదయంబునుం గలిగి నెత్తురుల యొత్తరంబు *మెదడుల పొదువును,
 నెమ్ముల దుమ్మును గండల మెండును నొండొంట నిండఁ గంకాశగ్మధగరు
 త్సమీరప్రేతంబు లై చామరచ్ఛత్రావయవంబులు పాయవడం గటకగై
 వేయకేయారాదులం బెల్లు డుల్లు మణిపల్లవంబులు భల్లంబుల పెల్లువ
 యనుచిత్తజల్లనకుం బ్రథమరూపకంబు లగునింగ్రగోపకంబు లై దీపింపఁ
 దత్ప్రతాపబడబాసల జ్వాలలకుం గల్గొలమాలి యయ్యునుం గురుబలంబు
 చలంబునం బోక పెనంగునవసరంబున. ౧౩౦

క. శంఖధనుర్గుణనిజరథ, పుంఖత ఘోషంబు దిశలఁ బొదువఁ బలలభు
 క్తంఖాణహితసుతుండరి, శంఖమహాశంఖములను సమంతుంచు ననిఁ.

- గీ. లాచి యొకని గళము లక్ష్యంబు గావించి, గాఢమష్టి నేయఁ గత్తివాతి
వెడఁదతూపు న్ద్రుంచు వేపురతల లిట్టి, వింటివాని నెందు వినుట గలదె.
- గీ. బలియఁ డతఁ డేయు నెఱవాతిములుకు లడరి
మించి నడుములు రెండుగాఁ ద్రుంచి చనిన
ధార గానంగరా దసృద్ధార గాఱ
నురక ప్రాణానిలమె పోపు యోధులకును. ౧౩౧
- క. అరిఁబోసి సునిశితము లగు, శరము లతం డేయ శిరముఁ జరణముఁ దొడయుం
గళము నురము దునియఁ గళే, బరములు వడుఁ బవనభగ్నపాదపసమత్.
- క. తత్తఱమున నతఁ డేయఁగఁ, దత్తాదృగ్విశిఖశిఖరదళితము లగుచు
స్తత్తకరికుంభకోటులు, ముత్తియములవాన గాటముగఁ గురియించున్.
- క. హరినందనశరముఖజ, స్థరితాంగము లగుచుఁ గూలు జవనాశ్వము లు
ద్ధరమృగభుజ్శిఖరదళిత, శరీరగవయాచక్రతిని సమరధరిత్రి. ౧౩౨
- చ. పృథుభుజుఁ డమ్మహారథుఁడు పెక్కుశరంబుల నుక్తు సూపిన
న్రథిక్సహస్రము ల్వడియె రధ్యము లన్నియు విధ్యయయ్యె సా
రథులు పరాసు లైరి నవరక్తనవాభ్యుదితోర్ధ్వరేఖలం
బృథినియుఁ దొప్పదోఁగ సురబృందము లార్చె నభిస్థలంబునన్. ౧౩౩
- వ. వెండియు నక్తోదండవిద్యాకుండలికుండలుండు కుండలితదనుర్ధరుం డై చం
డకరిణమండలంబు గనినకొండొకలుం బోని కాండప్రకాండంబు లొం
డొండ నిగిడించుటయు నజ్జగితూపు లేపురేఁగి తెలిదమ్మివిరుల వెలివైచు
కలహంసంబుల వైఖరి చిత్రధవళచ్చత్రంబు లుత్తరించుచుఁ, గాశకుసుమ
విపరంబులం గసిమసంగు సుగకరువలివిసవిసల పరువునఁ జామరంబులఁ బో
మీటుచు, ధవళోరగంబులం గబళించు గరుడంబులవడువునఁ దోరంబు
లగుహారంబులఁ ద్రెంచుచుఁ, బుష్పగొవ్వులు దెగవైచు కుతారపాణుల
కరణి వివిధభూషణాలంకృతం బగుయోధవ్రజంబు భుజంబులు దునుముచుఁ
గరికపోలివిపాటనమహావిహారంబులును హయహరిణవిదారణమృగాదనం
బులును శతాంగ ప్రతిషీరదహనజ్వాలలును బాదాతనైకతవేదివృష్టిపాతంబు
లును నై కకుప్త లవ్వళించి గగనంబు వగిల్చి గాఢులం గీడ్పటిచి ధర
ణి గెరల్చి యారకతలపాతి నూతన రక్తధారాసారంబులచేతం బాతాళఫ
ణాధరభామినీకుచకుధరకూటంబులం బంకజరాగరత్నమూలికల పోతికలై

ఘనీభవింపం జేయుచు మంచించికలులు పుట్టించుటయుం గాందిశీకంబు లై
 కౌరవానీకంబులు కరవాలంబులు విఠిగియుం గత్తులు ముత్తునియ లయ్యు
 ను గద లదవద లయ్యును గడలు గెడసియు విండ్లు బెండ్లయ్యును వంకి
 యలపొంకంబు లడంగియును దరవారులు మురు వేదియునుఁ గాలభైరవక
 రాలాటోపంబున రూపఱు స్రాణిజాలంబులీల నిస్త్రాణంబు లై తలలు వీడి
 యుం దప్పతప్ప లాడియుం దడంబడియుం దత్తఱించియుం దెరలి యు మర
 లియు నఱచియు వ్రేల్లు గఱచియుం బఱచిరి యందు నొక్కకొందఱు పోక
 నిలిచి పెలుచందనంబున ననేక ప్రహరణప్రవాహంబులం బ్రవాహగర్భిత
 మహాకారునింగాఁ జేయుటయు నాకుచూరకేసరి యాశాపూరకంబుగా
 ఘోరాంబుదధ్వని చూపి చాపజ్యానాదంబు త్రిదివపురంధ్రీశుద్ధాంతసౌధ
 గవాక్షంబులఁ బ్రతిశబ్దంబులు పుట్టింప నుట్టం దఱిమి మొగు లుఱిమిన
 హెచ్చున నార్చి యర్చిష్టజ్ఞానాసఖంబు లగునానావిశిఖంబుల నవ్వీరవ
 రులం జీఱుటయు నగ్రాయంబులు తత్త్రాయంబు లనుకాసారనికాయంబులకు
 నభినవకల్లరకోరకోదయం బయ్యె నయ్యెడ. ౧౮౦

- చ. తెరలినసేనల న్వేఱపుదీఱిచి యొయ్యన నూలుకొల్పుచు
 గురువరనందను ల్గురురకోవిదు లయ్యువరాజు మున్నుగా
 శరమయవృష్టి ముంచి రఱజాము యదూత్తముమీఁద నాతఁడుం
 దిర మయి నిల్చె మంచునకుఁ దీల్పకునే రవిబింబ మెయ్యెడఁ. ౧౮౧
- క. తనతచువు సూతు నరదంబును హయములఁ గాచి శార్దూపుత్రుఁడు వొల్చెం
 బెను మొగులుతోడి గుణగర్జనజ్వరతంబు గాఁగ జగ మఖిలంబుఁ. ౧౮౨
- మ. కరిగాత్రంబులు చించి యుచ్చిచనుచుం గంఠాణరింఖి భరం
 దొరుగం జేయుదుఁ బుష్పకాభరథపంక్తు ల్లున్ది తూటాడుచుం
 బురుషశ్రేష్ఠుల సింహవిక్రముల దూపు ల్లాపుచుం గౌస్తుభా
 భరణప్రోద్భవుతూపు లదృఢత మొనర్పంజాలె దివ్యాలికఁ. ౧౮౩
- క. పఱిపఱియ లయ్యెఁ బడగలు, విఠిగిపడియె గొడుగు లఖిలవీరులసొమ్ములే
 నుఱుమయ్యె నాయుధంబులు, నఱిగె నననిదొప్పదోఁగె నరుణాంబువులఁ. ౧౮౪
- వ. ఇన్విధంబున వివిధ వాదిత, ఘోష ఘోరగర్జితంబును శరాశకర వాలనటల
 తఱిదలంకృతంబును శరాసారోదారంబును నై నకొరవసేనావారివ్యూహం
 బును నిజాశుగవేగంబునం బఱపుటయు నందుఁ గొందఱు యోధు లై
 దుస్సాధు లై పంబి జాంబవతేయుం బొదివి. ౧౮౫

- క. సారథిపై హయములపైఁ, దేరిపయి యాదవాబ్జతీవ్రాంశునిపై
నూరక కురిసిరి బాణా, సారము జలరాశిఁ గురియు జలదములక్రియఁ.
- క. సాంబుండు గినిసి తద్విశి, ఖంబులు ఖండించి వారిగాత్రంబులు రం
ధ్రంబులుగఁ జేసె వజ్రము, ఖంబులునుం బోని కనకఖచితాస్త్రములఁ.
- క. కొందఱువిండ్లును విఱిగెం, గొందఱుకంటకము లఱిగెం గొందఱులుఁగుల్
నుందె మఱియొక్కకొందఱు, కుం దనువులు సిరిగె నతనికోలలచేతఁ. ౧౮౮
- వ. అప్పు డాదుశ్శాసనదుర్గర్వణమప్పహులు దక్లం దక్తిన మూఁక లన్నియు
తెన్నిచ్చుటయును. ౧౮౯
- క. ధీరుం డవీరుండు కంఠిరవనాదం బొనర్ప డెందంబులు మూ
ర్ఛారసమగ్నము లయ్యెం, గౌరవులకు విదితసత్త్వగౌరవుల కనిఁ. ౧౯౦
- సీ. దుశ్శాసనుని రెండుతూపుల నొప్పించి దుష్పహు నొకకోలఁ దూలపఱిచి
దుర్గర్వణుని మూఁడు మర్కఢేశిలీముఖము లేసి మేన రక్తములు దొరుగఁ
జేయుటయును వారు సింహనాదవిశ్లేదశబిశాభాగు లై దట్టకెంపు
కన్నుల జనియింపఁగా నోరి పడుచు నీకింతేల యని విండు లెక్కువెట్టి
యైదు నాలుగు నాఱుచు నంబకములు, సాంబుపై నేసిసూతురధంబుహయచ
యంబుఁగప్పిరినలువదియైత్రములద, శాసుగములనుపోడశోగ్రాస్త్రములను.
- క. ఆవీఁక కలిగి జాంబవ, తీవల్లభనందనుండు తెగనిండ ధను
ద్వైవల్లిఁ దొడిగి శితబా,ణావళిఁ దొరఁగించె దుష్పహదులమీఁదఁ.
- వ. తొరఁగించుటయు నవ్వీపాఠంబులు. ౧౯౩
- చ. తనువులు చించి కేతువులు దంచి హయంబుల నొంచి కేలిబ
ల్లినువులు గీసి జోళ్లు శకలాంబులు చేసి సమస్తహతులం
దునుకలుగాఁగఁ గోసి యతిమస్సహవేదన నొందఁజేయ వా
రనిపని మాని ముక్తరథు లై చని రర్హజఁ డున్నచోటికిఁ. ౧౯౪
- వ. ఇట్లు కురుకుమారమానమర్దనమర్దాంతం డగుజనార్దనకుమారుండు త్రిపు
రసంహారవిహారణహారి యగుహలహలగ్రీవుండునుం బోలె వెలుంగుచుండె
నంత. ౧౯౫

— కర్ణునకు సాంబునకు యుద్ధము —

- క. యువరాజు విఱిగి వచ్చిన, రవితనయుండు యదుకుమారరత్నముఁ బొదివెం
దివిరి నభోరత్నముపైఁ, గవియుతమం బనఁ జమూనికర మెఱఁగంగఁ.

క. తురగస్యందనభటకరి, పరివృతుఁ డైనట్టి కర్ణ వాఁడిమి లవముల్
సరకుగొనఁ దతఁడు మెఱుఁగుడు, బురువులుశశి నేమి సేయఁబున్న మరేలఁ.

ఉ. కర్ణనిసేన త న్నొద్దువఁగా మణిపుంఖసమీరవిస్ఫుర
త్రర్ణి శరాగ్ని నాతఁ డెసగ్రమ్మఁగఁ జేయుడు లీలఁ దత్సమూ
హార్ణవ మింకె బాడబళిఖాహతవారిధిలీలఁ బద్ధినీ
పర్ణవసత్పయఃకణవిభాతి జగంబులు దూలె నన్నియుఁ. ౧౫౮

క. ఆరాధేయుఁడు క్రోధర, సారంజితనేత్రుఁ డగుచు యాదవకులకం
తీరవముతేరికిం దన, తే రభిముఖముగ నొనర్చి ధృష్టతఁబలుకుఁ. ౧౫౯

శా. ఈహీనంపుబలంబులం దునిమి నీ కే లుబ్ధ భల్లూకరా
డైహిత్రా విను భల్లూకంబు చెదలుందండంబులఁ మ్రింగి యు
త్సాహంబుం బచరించుఁగాక మదహృద్యత్తుంభికుంభాస్థమాం
సాహారోగ్రవిహారకేసరికిశోరాటోపముం జూపునే. ౧౬౦

చ. అన నతఁ డాతనిం బలుకు హా తెలిసె న్విను సూతపుత్ర నీ
కెనయునె జోడు మేన వలయే తగుఁ డై డ్డటువెట్టి విల్లుచే
నునిచితి వేల యెవ్వ రింక నోడలు రొప్పెద రన్వయార్హవ
ర్తనల నదీనులై నడువరా నినుఁబోలు సుధీవరు ల్భువిఁ. ౧౬౧

గీ. అనుచు నాక్షేపములు పల్ల నర్చసుతుఁడు
నర్చశశిలోచనసుతుండు నహహా చేయుఁ
జేయి ప్రేసినఁ జప్పుడు చెలఁగుఁగాక
యందుఁ గల్గునె తారతమ్యంబు తెఱఁగు. ౧౬౨

శా. ఈపోల్చిం బరుసంబు లాడుచు రమాధీశానపుత్రుండు రా
ధాపుత్రుండును విండ్లవైరాతలు సుధాంధఃపద్యఁ బర్వంగ బా
ణాసాతంబుల భీతచిత్తులుగఁ జేయంజాలి రిక్షించు కాం
క్షాపూర్తిఁ దివి దన్నియున్న దివిషద్గంధర్వయక్షేశులఁ. ౧౬౩

సీ. తననలుఁగాల్గును దలఁ బొట్టలోఁ జొన్నె గదలక శాంబరీకచ్ఛపంజు
భోగంబులు ముడిచి బొక్తలు చొరఁబాతెఁ బవనసారణలోకపరివృథుండు
దానధారాసముద్రము లింకఁగాఁ గాడి నెఱియలువాతె దిక్పరికటములు
నీలంపుగవిసెన. నించినమించుటద్దపుఁబిల్ల వోలెఁ బద్మప్రియునిఁ

- తార లుడివోయె గగనకాంతారవాటి, గిరులవనిఁగేలికందు కాకృతివహించె
నంగరాజు ననంగి ప్రియానుజుండఁ, గెరలి పోరాడు నుద్భటక్రీడఁ దలచి.
- చ. పడగయు విల్లుఁ ద్రుంచె హరిపట్టి యినాత్మజుఁ గిట్టి కర్ణుఁడుం
బడగయు విల్లుఁ ద్రుంచె మధుభంజనసూనుని ముట్టి వేఱ బ
ల్పడగలు విండ్లుఁ దేరులును బాణిపుటంబుల నుండఁ జేసి ర
క్తఁడిదిబలాధికు ల్బటనికాయము సొంపున నేర్పు పెంపునఁ. ౧౬౫
- క. చిందంబులు పూరింతురు, డెందంబులు వగులఁ గడువడిగ నార్తురు మా
కుందియు నిందీవరిపు, నందనుఁడును విశిఖపిహితనానాదిశు లై. ౧౬౬
- క. నలుఁదూపు లేసి కర్ణుఁడు, చలియింపఁగఁ జేసె సాఁబుసారథి నతఁడు
న్నలుఁదూపు లేసి యీసునఁ, జలియింపఁగఁ జేసె సూర్యసంభవసూతుఁ.
- క. డర మేయుడు నురమేయుచు, శిరమేయుడు శిరమునేసి చెలఁగుచుఁగలహిం
చిరి సాంబకర్ణు లిరువురు, గిరులు గిరులుఁ గేసరులును గేసరులు ననఁ.
- క. ఆలోఁ గాలానలకీ, లాలీలాళాలి యయి వెలయు తూపున న
బ్బాలకు ఫాలము సూతకు, లాలంకారము వగిల్చి యార్చిన నతఁడుఁ.
- క. కర్ణునికర్ణాభరణముఁ, గర్ణాంతాకృష్టఘోరకార్తుకుఁ డై యా
యర్జు వశేయనాత్మజుఁడు వి, శీర్ణంబుగఁ జేసె నిశితశిఖరాస్త్రములఁ. ౧౭౦
- గీ. రథములును రథ్యములుఁ జక్రరక్షకులును
సారథులు గాసిఁబడ సాంబసవితృసుతులు
పోరి రాలోనఁ గర్ణుఁ డంభోజనాథ
పుత్రుపై నల్లి బామముడి పొడమ నుదుట. ౧౭౧
- ఉ. ఈసువహించి యగ్నిశర మేయుడు నవ్విశిఖంబు పేర్చి యా
ర్యాసఖఫాలభాగజనితానలకీలలువోని వహ్ను లు
ద్యాపితిలీల నీనుటయుఁ బద్దదళాక్షతనూభవుండు న
త్రాసమనస్తుఁ డై జలధిరాజశిలీముఖ మేసె నేనినఁ. ౧౭౨
- క. ఆయాగ్నేయాస్త్రముఁ ద, త్సాయకము హరించి భువనశాంతి యొసంగ రా
ధేయుఁ డజేయబలోద్ధతి, వాయవ్యాస్త్రము యదుప్రవరుపై నేసెఁ.
- గీ. ఏయటయును దాన నెల్లఁజైలములకు, సివము పుట్టె దిశలు చెప్పుడుపడియె
నర్ణములు గలఁగె నవనియు దిద్దిరఁ, దిరిగెసాంబుఁడొకఁడతెరలఁడయ్యె.
- క. అయ్యమ్మ భుజగళకవాటి, మాయించిన నలిగి భానుమత్సూతి తమ
స్నాయకమునడిగములుగను, మూయుటయునుసాంబుఁడలుక మోముననిగుడ్డఁ.

గీ. భాస్రరాస్త్ర మేసి ప్రభలు వర్వంగఁ జేసి, చీకువాలుటమ్ము వీకఁ చెఱిచె
హరిపదాబ్జభక్తి నజ్ఞాన మెడలించి, బోధ మొసఁగు సాధుబుద్ధి వోలె. ౧౭౬
క. ఏయస్త్ర మేసెఁ గర్ణం, డాయస్త్రముఁ దద్విరోధి యగునస్త్రమునన్
వే యడఁచె సాంబుఁ డచ్చెరు, నై యుండెం దత్ప్రభావ మఖిలంబునకున్.

శా. అంత న్యాదవపుంగవుండు యమదంష్ట్రాభీలనానాశుగా

క్రాంతి న్భాస్రరసూతిఁ గప్పటయు వి ల్లిండించి మై చించి యిం
తంతల్గా మణికేతువుం దునిమి తే రిట్టట్టుగాఁ జేసి వి

భ్రాంతి న్తుంచెఁ దదస్త్రవహ్నికణము ల్లాధాతనూసంభవున్. ౧౭౭

క. మతిఁ గలఁగి తేరుడిగి యిన, సుతుఁడుఱికెమ్మ గేంద్రకడిమిసుడిసియునొకసం
గతి బ్రదికి పటచుకరిక్రియఁ, గుతలమద్రవ గగనచరులుకోయనియార్వన్.

సీ. ఎవ్వఁడు జనియించె నెల్లలోకములకుఁ గన్నెన పద్మినీకాంతువలన
నెవ్వఁడు నేరిచె నిషువిద్య లన్నియు హైహయభేకాలాహించేత
నెవ్వఁడు పాయనిహృదయశల్యం బయ్యె రాజసూయాచారరాజితునకు
నెవ్వఁడు విశ్రాణనేందిరాదేవత వసియింపఁ బద్మనివాస మయ్యె
నంతవాఁడును నని నొకయింతవాని, చేత నభిమాన ముడివోయి చెదరిపటచెఁ
బిన్న పె ద్దనరాదు గెల్పింప నోడఁ, జేయుటకుఁ గర్త యీశ్వరచేష్టికంబు.

క. కులనగముఁ దఱిమి నిలిచిన, కులిశాయుధమూర్తి వోలె గోవిందసుతుం
డలఘుబలదళితశాత్రవ, కులుఁ గర్ణుని దఱిమి ప్రమదగుంభితుఁ డయ్యెన్.

శా. నిశ్వాసం బట నిక్కి యంగకముల న్నెత్తుర్లు గ్రమ్మంగ న
ప్రాశ్వల్లాదభవుఁ డేగుదెంచుటకు నల్యైశ్వర్యనిర్లగ్నుఁ డై
యశ్వత్థామ బలాభిరామముగఁ దూర్యశ్రేణి మ్రోయంగ న
వ్విశ్వాధీశ్వరసూనుఁ దాఁకె భువనోద్వేగావహాహంకృతిన్. ౧౭౮

—(కర్ణుఁడు పాఱిపోయిన, నశ్వత్థామ సాంబునెదుర్చుట)—

క. గురుపుత్రుబలము త్రి భువన, గురుపుత్రుని బాదువుటయును గోదండకలా
వరమేష్టి యతఁడు నానా, శరముల నుఱుమాడె నహితసైన్యము నెల్లన్.

సీ. ఉరములు భేదించె నొకకొన్ని వే టొకకొన్ని శిరంబులఁ గూలఁ ద్రోచె
భుజదండములు కొన్ని పొడిపొడిగావించెఁ బదములొక్కొకకొన్ని చిదిమివైచె
నొకకొన్ని బరియెమ్ములురకనుగ్గుగనొక్కెఁ గొన్ని చప్పటలపైఁ గుదురుకొనియె
సూకుకాండంబుల నొకకొన్ని చక్రాడఁ గఘోతరంబులఁ గోడఁ గొన్ని

- ప్ర శయజలధరగళితనిర్ధాతపాత, పాతములు జాత వేదస్తవంచవంచ
కప్రభలుగల్గయదుకులాకల్పమున, బాణములు ద్రాణి పురికొల్పుబలముఁబొదిని.
- క. సారథుల రథులఁ దేరుల, వారువముల వారణముల వసుమతిఁ గూర్చెన్
ధారాశున్దము లగున, న్నారాయణతనయునిశితనారాచంబుల్. ౧౮౫
- ఉ. ఎత్తినభీతిమై బలము లేపటి తూలిన ద్రాణి యాగ్రహం
యత్తమనన్తుఁడై యరద మమ్మహిమాధికుమీఁదఁ జొన్ని లే
లత్తుకచాయ కన్నుఁగడలం గడలొత్తఁగ నూర్పువేడిమి
ట్టొత్తడిసేయఁ బల్లు నొకయుగశరంబు గరంబుఁ గూర్చుచున్. ౧౮౬
- క. కల్పాంతకీలీకీలా, కల్పము నిదె చూప నాదుకాండ మురగరా
డల్పసుత చంద్రలేఖా, కల్పఁడు నిటు చూచెనేని గనుమూయుఁ జూచి.
గీ. చేయరాని చేతఁ జేసి వెండియు నిట్లు, చెప్పకరుగుదెంచి చెలఁగె దహహ
యీమహాస్త్రమునకు నెఱ గాఁగ నినుఁజేసి, కౌరవేంద్రమనసుకలఁకఁ దీర్తు.
- ఉ. నావిని యాతఁ డిట్లనియె నవ్వచుఁ దావక బాహుశక్తికిన్
భావమునందు నే వెఱవ బ్రాహ్మణతాగరిమంబు చూచి కా
దే వెఱవయ్యెడు న్నిను మదాశుగలక్ష్యము సేయ నన్న భూ
దేవకులోత్తముం డలిగి దీప్తబలోదయమానమానుఁడై. ౧౮౭
- ఉత్సాహ. కురిసె భానుభానుతులితఘోరవిశిఖవృష్టి ని
ర్భరకఠోరగుణవిరావపాటితాళిలాశుఁడై
కురియుటయును శరవిహారకోవిదుం డతండు వే
తెరలఁజేసె శరసమీరధిగధిగన్తహాగతిన్. ౧౮౮
- చ. తెరలీచి ద్రాణిపైఁ బఱపె దేవకిమన్తఁడు గ్రీష్మకాలభా
స్తరకరకాండచండతరకాండము లుగ్రధనుర్గుణధ్వనుల్
హరిదవధిద్విషేంద్రకరటాంతరభృంగకులంబుఁ జోవ బె
ట్టరదము చిత్రవిభ్రమణహారిగతి న్నులుదిక్కుఁ ద్రిప్పుచున్. ౧౮౯
- క. శాతతరసాంబవిశిఖ, న్రాతంబునఁ జిక్కి స్రుక్తి వలలోపులుఁగై
యూఁతం గ్రమ్మిన మీనై, గౌతము.... ౧౯౦
- వ. ఇవిధంబున నిప్పుఁ జెద లంటుట యుం బిడుగులు పిడికిట నడఁగెడు యు
నైన నత్యాశ్చర్యధుర్యం బయ్యె నంత నాయా.... చ్ఛనికరంబులు
తుత్తునియలు కాఁచి యుదంచితతోష హాసభాసమానుం డై శంఖంబు

పూరించి సింహనాద....భులు లాఘవలక్ష్మ్యశుద్ధు లేర్పడఁ జేయుటయు
నాదర్పకానుజుం డవియును నవలీలం దునిమె నంతకు మున్ను వె....
మానంబు వాటించి యమ్మేటిమగనికి బాసట యై యచ్చుం గొలసేయుటయు
నలిగి యాలో నబ్బాలకుండు. ౧౯౩

చ. మున స్తురుపుత్రచేతిబ
ల్విలు దునుమాడి వేటొక శిలీముఖముం బరఁగించి బిట్టరః
ఫలకము నాట నో
జలజము నిర్గ జాటుచురందరసంబుకై వడిన్. ౧౯౪

క. కొండాకవిలుగొని యవ్వీరుం డతని
కాండములు నొవ్వనేయఁ బ్రచండామర్షమున వృష్టిచంప్రఁడు నగుచున్.

క. గురుశుతుసారథి మూర్ఖిల, హతులతన
రురులఁగ శరీరకింశుకతరువున ననలెగయ నేసెఁ దాదృక్పరముల్.

క. ఆయశ్వత్థామ శిరస్తాయరుహము మెచ్చు మై విఘాతముగఁ దటి
చ్చాయాదాయాదము లగు, సాయకముల మూర్ఖ దేల్చె జాంబవతేయున్.

వ. ఇట్లు సాంబుండు సారుగు నాలో నమ్మేటి కంకటాంతరధారి యై సారథిబ్ర
చోదించునంతన సిద్ధాంతదర్పణప్రియశిష్యుండు మూర్ఖదేవతేరివీఁదఁడిన్న
నై నిలిచి పొలిచి వికటభ్రకుటిసుటితనిటలుం డై ఘటసంధనపంధపుంగమం
గొని బెట్టు గిట్టి. ౧౯౫

సీ. కాలదండాకారకాండాష్టకమున ఖండించె సింగ పుండోఁకఁటెక్కిఁగుంబుఁ
దేరివాహమ్ములదేహంబు లాటాఱుశరముల నొంచె నెత్తురులు గురియ
సారథి నధికమూర్ఖాతమంబున ముంచె మించి నాల్గమ్ముల మేనఁ జొలిపి
యరదంబు నలువదియంబకంబులఁ గప్పె నెక్క డెక్కడ యని చెక్కలెగఱు
విల్లుఖండించెబ్యాఘోషవిహృతిచెలఁగఁ, గుశకుమారసమానపల్లుప్రచారు
డై నయవ్వీరుఁగొనియాడెనమరమాని, ద్రోణనందునుండవృక్షత్యుగ్రుండగుచు.

గీ. శమనదండసమం బైనశక్తిఁ బరఁగ
వైవ నవ్వీరుఁ డదియును వమ్ముచేసె
గదఁ బ్రయోగింప సాంబుఁ డగ్గదయుఁ దునిమె
బాణసంధానరేఖాప్రవీణుఁ డగుచు.

వ. ఇ ట్టిశ్వరసంభవుం డగునశ్వత్థామ నిస్సీమం బగుతనవరాక్రమంబు వక్రిమ
వహించుటకు సహింపక గాంధర్వి యగుమాయం బ్రయోగించిన జగం
బంతయు సంధకారమయం బయ్యె దానివలన నుల్లోకంబు లగు భల్లూకం
బులును నుద్వీధరనిభంబు లగునిభంబులును నుగ్రకంఠారవంబు లగుకంఠీ
రవంబులును నుత్పాతితజగ ద్వేదనంబు లగుమృగాదనంబులును నుత్పాత
కేతుభీమంబు లగుసర్పస్తామంబులును మున్నుగాఁగఁ స్రూరసత్త్వంబు లుప్పు
తిల్లి యాబల్లిదునిఁ బొదుపుటయు నతం డఖండప్రభావనిష్ఠాత యగువైష్ణవ
మాయం బ్రయోగించిన సందువలనం దాదృశంబు లగుహింస్రంబు లుద్భ
వితై నయ్యిరుదెఱుగులకు ననన్యజన్యం బయ్యె నయ్యెడ. ౨౦౧

సీ. గంధాంధగజఘృణాఘముల యొత్తడికొర్వ కఖిలదిక్కులు నట్టిట్లు చనఁగఁ
దురగపరంపర నొరిజరాయిడి నుల్లి మేదిని రేణు వై మిన్నుఁ బ్రాచ
రభవతాకాచామరంబు లంబరనదీజలములఁ దలలపైఁ జల్లుకొనఁగ
భటపాతిఁ గాళిమ ప్రబలి మై ముంప హేళిం బొగలొంది స్థులింగములను
దూరమున నల్పగతిఁ దోచి తోన కదియఁ
దమయథాస్థితిఁ గనుపట్టి దాఁటి మరలి
చూడ వై లవనాదులు సూక్ష్మములుగ
నరుగు హలితేరుఁ బొదివి నైన్యములు నడిచె. ౨౦౨

—(బలరాముండు సాంబునికడకువచ్చుట)—

సీ. కవిసి దిబ్బుకు రాళి గవినెనలకుఁ దాఁచె దివి దన్ని పెందూళి తిరుపుగట్ట
జలధిఘోషము మ్రింగి శైలగుహలఁ దూర్యకోలాహలము పల్లటీలుగొనఁగ
నిభమదవాహిను శేఱు లన్నియు దాఁటి పుడమియవ్వలికడఁ బుటముచూప
భటరోషశిఖ శిఖప్రభల మ్రింగి బలారికులిశధారలమీఁదఁ గోపుతెత్తఁ
జనియె సంభోజసంభవసర్గదివస, సంభవత్ప్రాణిసమ్మర్ద సన్నిభంబు
భద్రశౌర్యోగ్రుండగుబలభద్రబలము, పురుషజయరేఖహస్తినాపురమునకును.
వ. తదవసరంబున నట్లు యదుమాక్తిక ప్రయత్నవైష్ణవ మాయ నిజమాయను
మాయించుటయు నుం జేయునది లేక యాకలశసుతసూతి విలయపవనప్రే
రిత కులశైలిశిఖరంబు కరణిం దెరలి పఱచుటయుం జటుల పరాక్రమక్రీడా
వలంబుం పగుసాంబుండు కంబుధ్వని జ్యౌఘోషకోషిత సప్తానిలస్తంభబం
ధురుం దైవిజరథ్యపారధిరథంబుల నశిఖిల సన్నాహమహితంబులు గావించి

వెన్నడించి యొక్కనమస్థలంబున నిలిచి చెఱుగు విపరి వీరులు బోరికి రమ్మని
పిలుచుచు పాల స్త్రములబలసంహారం బొనరించిన నాటి తాటకారియుం
బోలె వెలింగె నట దుర్యోధనవహూధియు నప్పురుషవృషభు నతిమారు
షపౌరుషంబునకు వేసవిమచువునడువున మానసంబు లింకం బొకించుచు
నుండె దనకొడుకుపరాధవంబునకుం గనలి ద్రోణుండు కుపితస్వాంతుండు
నుం బోలె నాగ్రహించి యరుణతురంగమ వల్లువల్లన చటులంబును హాట
కవేదికాలంకృత ధ్వజపతాకారాజితంబును నైన మహారథంబు నెక్కి దిక్కు
లు వ్రక్తలుగా గుణధ్వనినాదంబుగ నార్పుచుం బేర్చి దర్పంబునం జను
దెంచి గాంగేయబాహ్లాక భూరిశ్రవః ప్రముఖులు గలపికొని చతురంగన
హస్తసంకులంబుగ రాజుం బరివేష్టించి యనికిం గవియించె నాలోన.

సీ. పగటఁ జీకటిచేసెఁ బ్రాణిలోకములకు విశ్వవిశ్వంధరావిపులధూళి
మనుజసింహము గన్నదనుజసభాస్తంభమరవంబులను దూర్యములుచెలంగెఁ
గ్రమ్మి తేజఃస్పృష్టి గావించె నఖిలంబు కరవాలవల్లికాగాఢరుచులు
జడివాన గురియించెఁ జటులమత్రేధరాక్షండ్వస్థలీదానకర్దమములు
రథపతాకలు చుక్తలు రాల్పఁ దొడఁగె, నెలసె వీరరసాల్లివీచికలుహరులు
రాద్రరసశాలి యై బలధన్రుఁ డనుజ, తనయుదగ్గఱవచ్చుతత్సమయమునను.

మ. అదె భూరేణువు తూర్యఘోష మదె దీవ్యన్నవ్యశస్త్రాన్ని య
ల్లదె మాతంగశతాంగసప్తు లవిగో నాఁ బర్వఁ బాదాతమ
ల్లదె యావచ్చు మహారథంబు పయిఁ జుద్రాకారముం బోలె నే
యెదియో యొక్క మహామహం బడరఁ గాదే సీరి వీఁ డారయన్. ౨౦౬

క. తాళధ్వజమదె యగు నగుఁ, దాళాంకుం డనుచుఁ జాలఁదలఁకి కురుమహీ
పాలునిదళములు భయరస,కోలాహలతరళితముగ గుజగుజవోయెన్. ౨౦౭

క. ఆకలకల మాయదుసే, నాకిలకిలములు నెఱింగి నరపతి చింత
వ్యాకులుఁ డగుటకు భీష్ముం, డాకౌరవపర్యు నిట్టు లను ధీరుండె. ౨౦౮

ఉ. కౌరవనాథ యేఁ గలుగఁగాఁ గలశీతనయుండు గల్గఁగాఁ
పౌరుషసహ్యమూర్తు లగు బాహ్లికముఖులు గల్గి యుండఁగా
నూరక కుందె దేటి కిది యోధులచందమె సీరసాధనున్

వారణచేసి సాంబు నని వ్రాలిచి లక్షణఁ దెమ్ము క్రమ్ముటన్? ౨౦౯

- క. అరణ్యములఁ గడుల హరులం, దిరముగఁ జేయింపు వేగ ధీరభుజబలో
ద్ధురము లగుకొన్నిమూఁకలు, నరుగు మనుము సీరిఁబాచువనదియెట్లనినా.
- సీ. దుశ్శాసనుఁగూర్చి తొమ్మిదివేలు నేనుంగులు లక్షతురంగములుఁ
బదివేలు రథములుఁ బాదాతకోటియుఁ బెడతలవీకగాఁ జెట్టి యనుపు
మౌలియ యైరసైన్యము సుశర్మనుగూర్చి పనుపుము దక్షిణభాగమునకు
స్తుతరంబునకు బహూత్తమ వష్టిసహసంబు లిరుపదియాఱువేలు
శేఠులు పదాఱువేలుబల్వారువములు, గరులుపంద్రైండువేలునుగౌతమునకు
నిచ్చి పొమ్మరు మెదురుగాఁ జిచ్చువనముఁ, జొచ్చుగతినిపు నేనునుజొత్త మెలమి.
- వ. ఆచార్యుం డవార్యధైర్యంబుగ సాంబుమీఁద నరుగవలయు నది యట్టిద
యేని యట్లు నిట్లుఁ గడలనేరక సీరి సబలంబుగ వలకుం జేరినపులుఁ గగు
నీ వతనికి శిష్యుండ వేని ప్రాణంబులు కలుగక పట్టి విడుపు మను నయ్యవన
రంజున నయ్యసమశౌర్యునకు వసువులు సన్నిధి యై సఖితాంబూలరససిక్త
రదరత్నావళి ధనురాకాంక్షం దత్తరంబు నొందుదు సకలసేనలు వినంగ
నిట్లనిరి. ౨౧౨
- సీ సత్యసర్వసహాచక్ర మేబలశాలిశిరసుపైఁ దిరమాటఁ జెదర దనియు
నేకాధిపత్య మై యేదీప్యమాన్తికి నారసాతలరాజ్య మమరు ననియు
సకలోన్నతుం డైన శార్ఙ్గికిఁ బాను పేపున్యునిదేహ మై పొదలె ననియు
హరువింటికిని హార్ది యై యిచ్చెనేగుణోదారుండు సంగరోత్సాహమనియు
విందురియ కాదె మీర లవ్వీషధరాధి, రాజ నాశేషుడయ జగద్రక్షణార్థి
యమకులంబున బలభద్రుఁ డై భనించె, నాతనినిగెల్వనోపఁడన్నలువయైన.
- వ. మీర లతనిమీఁద నెంతటివారలు ముందటఁ గార్యధరంబు చాల నున్నది,
యవ్వీరుం డెదురకయమున్న మరలుం డని యంతర్ధానగలు నొంది రంత
నిచ్చట. ౨౧౩
- క. మునుకొని వసువులమాటయు, వినక పెనఁగఁదివురు రాజవృషభులుమదిలోఁ
బెనుదిగు లొక్కటి పుట్టినఁ, జని రెల్లరు భీష్మదొట్టి సామజపురికి. ౨౧౪
- గీ. లక్షణాకన్య పొందు దొలంగి వగవ
మూర్ఛవొందిన పురలక్ష్మి మూసెఁ గన్ను
లనఁగఁ దలుపులు మూయుచె నహిపతాకుఁ
డిభపురమునకు బలరామరథస మెఱిగి.

—(బలరాముఁడు సాంబుని గలిసికొనుట)—

చ. కురుస్మకకన్యఁ జౌర్యగుణగుభితవృత్తి హరింపఁగాఁ దనుం
బారసిన దుర్యశంబు రణభూమి గతాగతయోధయాధనం
హరణముచేతఁ బోఁదఱిమి యన్భుతశక్తి దలిర్పు సాంబునం
బరమణితేజుఁ గాంచె బలభద్రుఁడు సైన్యసమన్వితంబుగన్. ౨౦౭

క. హలి యేతెంచినఁ బ్రమదం, బాలయదు హరిపుత్రునాత్మ యుద్ధాగతభూ
తలనాథకంఠదళనో, శ్చలికాభర మెక్కు జౌటఁ దల్పమయమునన్. ౨౦౮

ఉ. కేలం బట్టిపనిఁటితోఁ దనువునం గీల్చొన్న బజ్జోడుతో
వాలుందూపులతూఁచియు గ్గకముతో వ్యాకీర్ణరత్నప్రభా
జాలాలంకృతధర్మనిర్దితశిరస్త్రాణంబుతో వచ్చి య
బ్బాలుం డానతుఁ డయ్యె సిరికి రిపుప్రాణానిలాహరికిన్. ౨౦౯

క. ఈకైవడి మ్రొక్కిన సుతు, రాకాచంద్రోపమాను రా ర మ్మని బా
హుకులిశపంజరమున ద, యాకులహృదయముగఁదార్చిహలధరుఁడనియెన్.

ఉ. చెల్లరె యింతసేయుదురె సింహకిశోరసమప్రచార నీ
తల్లియుఁ జారులు న్నఖులు దాదులు నాదిగ నెల్లవారు ఘూ
ర్ణిల్లిరి తీవ్రవేదనల నీతెలిముద్దు మోగంపు చిన్నిజా
బిల్లిని గానలేక వెఱపింతురె యీక్రియఁ గన్నవారలన్. ౨౧౦

ఉ. గౌరవహర నేనెఱుంగఁ గాని సుయోధనకన్య నీమఱ
స్సారసహంసి యై మనుప్రచార మెఱింగితినేని నాఁడె మ
చ్చీరముఖంబుచే నడవఁ జేయనె ద్వారక కుగ్రవైరిసం
హరవిహారకారణరణాచరణస్ఫురణోగ్రమూర్తి నై. ౨౧౧

క. అని సాంబుమాళి మూర్ఛిని, తను ననుఁ బరికింపఁకెట్లు ధోర్త్యంబునుయో
ధనుఁ డాచరించెఁ దనసుత, కును దగవా నీవు విమలగుణభత్సనిధీ.

క. నిను మోహించిన తననం,దన నీవిటు దెచ్చుటెల్లఁ దగుఁ దగువనితా
జనములు తారయ కామిం, చినఁ జేతోభంగ మెట్లు సేయఁగవచ్చున్.

చ. లలితగుణాంగలక్షణకు లక్షణకుం దగు దీపు నీకు న
మైలఁతుక యెంతయేని దగు మీరలు మున్నొనరించునోములం
గలసుకృతంబు నేఁడు ఫలకాలము వచ్చిన సంఘటిల్లె నో
యలఘువిచార బ్రహ్మలిఖితార్థము వే జొకత్రోవఁ ద్రొక్కుజే. ౨౧౨

- క. కాదేని మనము తప్పొక, టేదేనియుఁ జేయు నెడ నహిధ్వజునికి సా
మాదరణంబున మెల్లన, గా దిది యనరాదె మనసు గలసినచోటన్.
- ఉ. శౌరికిఁ గూర్చునట్టి సునిచారులఁ బాండుకుమారులం దనుం
జేరఁగనీక వారలకుఁ జేటయ కోరు తను స్వదారణో
దారచమత్త్రియాచతురతాధికుఁ జేయుటఁ జేటు మాకుఁ జే
కూరెఁ గుమార కౌరవులు క్రూరులు వారలఁ గాననేటికిన్. ౨౨౭
- వ. సమూలఘాతంబుగఁ గురుకులంబు గ్రొచ్చి వైచెద నిందు సగణంబులుగ
లలాటలోచనండు వచ్చినం ద్రోచెద సీపునం దే తెచ్చు మని యతనినియో
గించి సాంబదర్యనావసరంబున నాదరాతిశయంబునంజేసి యవతీర్ణుం డగు
టఁ దానును నారూఢస్వందనుండై రోహిణీనందనుడు. ౨౨౮
- క. సరథస్థగతిఁ జని సేనలఁ, గరిపురికి ద్విత్తీయసాలగతిగా విడియిం
చి రథంబు డిగ్గి నాఁగలి, కరమునఁ గొని నిలిచి వీక గమకించుటయున్.
- బలరాముండు నాఁగలితో హస్తినాపురము గ్రొచ్చుట —
- సీ. తొటతొట రాలె దిక్కుటములు పేటెత్తి యందులకరులకు నణఁగె మదము
పటపటఁ బగిలె నంబరతలం బంతయు నందుల రవిచంద్రు లార్చి గనిరి
తటతట వడఁకె సంతతధారగా ధాత్రి యందుల గిరు లిట్టునట్టు నయ్యె
జొటజొట వడిసె కేఱునిమేన వేచెను రంమల కుప్పనం బవిసె నురక
సాగరోపరిసంజాతచటులరోష, ముద్రితాకారుఁ డగు రామభద్రుఁ బోలి
దంతిపురిగ్రొచ్చుటకుఁ బ్రయత్నంబొనర్చు, నాప్రలం బాసురారాతియాగ్రహమున.
- గీ. యమున కొకయింత యోరఁగా నడుగు లూఁది
సాలమూలంబు నాఁగటం జాల గ్రొచ్చి
యాష తుడఁ గేలఁ దివిసిన నీషదార్చిఁ
క్రేళ్లుమసలుచు వెన నొడ్డగిల్లెఁ బురము. ౨౩౧
- గీ. హలధరు హలాగ్రహతిచేత నంటువదలు
ధరణిసందునఁ దోచె నయ్యురగకులము
కదలఁద్రవ్వినతాపసకందమూల
వీధిఁ బొడకట్టు నందలి వేళ్ళపగిది. ౨౩౨
- గీ. గర్భమున నున్న ప్రజలు వెళ్లన మగుటయు
నురక తలపొంచి పెడలంగ నుమిసి పిదప

యమునలో (పలఁబడునొక్కొ) యనఁ బురంబు

మిగులఁ(గాఁ)గెడవగుచుఁ దెట్టగిలఁబడియె. ౨౩౩

క. అలకర్ణునిరథచక్రం, బిల విక్రియఁ గ్రుంగుఁ గలన నిది నిజ మనుచుం

దెలుపుక్రియయమున మొగ మై, కలకలజనఘోషమడఁగం బురియొరగెన్.

వ. ఇట్లకాండసంవృతపారవిహారచండం బగు నయ్యేకకుండలు నుద్దండభుజాదండ

బలపాండిత్యంబునకు నోటువడి యవ్వీట నుండ నేరక సకలజనులు సాధ్వ

సవికారవిశకలితహృదయు లగుటయు. ౨౩౪

ఉ. ఆయెడఁ గానుక ల్గొనుచు నాత్మజబాహ్నికకుంభజన్మగాం

గేయసుయోధనాదులు ప్రకృష్టహలాంచలలగ్నమూలుఁ డై

వే యమునానదీసలిలవేళిక నప్పురిఁ ద్రోయుచున్న నా

గాయతనత్త్వఁ గాంచిరి మహాహవవిశ్రుతదోర్బలు స్పలున్. ౨౩౬

మ. కని యంతంతన చాఁపకట్టుగ నమస్తారంబు లర్పించి లో

చనగోళంబుల నీరుగ్రమ్మ వదనాబ్జంబు ల్గసుంగంద నో

యసఘప్రాధవ ని న్నైఱుంగని విమోహంధాత్ములం గావు మా

పని యింకెయ్యది దేవ పిచ్చుకలపై బ్రహ్మాత్ము న్నింతురే. ౨౩౭

చ. కినుక మరల్పు మాపయి నొకించుక చల్లనిచూపు చూపు చే

సినయవరాధము ల్కాచి చిత్రమున న్నము నీజనంబుగాఁ

గనుఁగొను రేవతీరమణ కంధియ మేరకు మీఱె నేని యే

యనువునఁ ద్రిప్పఁగాఁ దరమె యవ్వల బ్రహ్మకు బ్రహ్మతండ్రికిన్. ౨౩౮

క. అని పడియుండినవారలఁ, గని కరుణాహరణహృదయకమలుం డగుచుం

దనహలము దిగిచి కరిపురి, నునిచె యథాస్థానమున బలోన్నతుఁడగుచున్.

చ. అనుపమకీర్తి యాదవకులాంబుధిచంద్రుడు వారి గౌరవం

బునఁ (గరుణించి) తద్రచితపూజలు గైకొని వారిలోడని

ట్లను నను మీఱ మీకు మరియాదయె నాకును మిమ్ము మీఱఁగాఁ

జనునొకొ నీరు తేం డగునె శాతకృపాణము(చేతప్రే)సినన్. ౨౪౦

ఉ. నావిని ద్రోణభీష్మ లభినంద్యబలుల్ హలిఁ బల్లి తార్తర

తొవిభవంబు దుష్టజనశాసనముం బచరింప భూమి భా

షావిభుప్తార్థన స్వరూపు చక్రిక నన్నపు నీవు (మేము) నీ

శేవకవృత్తివార మని చిత్రమున న్నముఁజూడు మెప్పుడున్. ౨౪౧

- మ. కరళాఖాంబురుహత్వమూలము మణిక్రైవేయకాంతిచ్ఛటాం
కురరేఖాకిసలంబు కీర్తిసుమనోగుచ్ఛంబు సాభాగ్యబం
ధురతానవ్యఫలంబునై పరంగు నీదుర్యోధనామర్త్యశా
ఖ రహిం జూపుఁ గదా భవద్గురుకృపాక్షీణాల(వాలంబు)గన్ ౨౮౨
- క. మును సగదము చేసితి వీ, యనకర మి ప్లితనిడెంద మగదము చేయుం
జను నందునకు నుపాయం, బసఘా యితనింటఁ బెండ్లి యాడింపు సుతుఁ.
- చ. (అడిగిననిచ్చు)వాడ తనయ నివనయాన్వితలక్షణాఖ్య మీ
కొడుకునకు న్నయోధనుఁడు కూరిమి వెల్లువ ధైర్యసేతువుం
గడననుజేయు దా నె మును కాని
యడగుట వెన్న గల్గె నిది యా నని కా దని యారయుం డెదన్. ౨౮౩
- క. అన్నియు మా నేరములయ, మన్నన నవి మఱచి నీవు మాయింటికి(నిన్)
మున్నువలె స్వంచేయు ప్ర, పన్నుల రక్షింప నీకు భారము గలదే. ౨౮౪
- వ. అనినం బ్రసన్నహృదయుండై యాసదయుండు సుయోధనావసథంబునకు
సాంబసహితుం డై సముచితజనపరివృతుం డై చనియె సలక్షణ యగులక్ష
ణయు సౌవిదల్లప్రయత్నంబున నిజనివాసంబు నలంకరించె గలంక లుభ
యపక్షంబుల జనంబులకుం దొలంగె నయ్యవసరంబున. ౨౮౬

—(లక్షణకు సాంబునకుఁ గల్యాణము) —

- గీ. కొలనిలోపలితోవలుఁ జెంగలువవిరులు
వెలఁదివెన్నెలఁ దిలకించువలసనమున
లక్షణాసాంబుల వివాహాలక్షణమునఁ
గౌరవులు యాదవులు వింతకాంతిఁ గనిరి. ౨౮౭
- మ. కలతూర్యధ్వనిపత్రి ఘోషము దళ త్తంజేక్షణ లృప్తినుల్
చలితాగుర్వభిరామధూపములు చంచచ్చంచరీకంబు లు
జ్వలభూషామణిదీపి చెంగలువపూజల్లాఁ బురం బాష్పగుం
గొలఁకుం బోలి వివాహకౌతుకశరద్గంధంబు జృంభించినన్. ౨౮౮
- గీ. అపుడు శుభముహూర్త మెదాఱుగడియల, కరుగు దెంచునంచు నాగమజ్ఞ
లయినవారునొడవ నాకన్యకామణి, నిందుముఖులు జలకమింట నునిచి.
- గీ. కమలకర్ణిక్కు గొలువున్న కంజసదనఁ, బోల బంగరుగడ్డియఁ బాలఁతి నునిచి
రక్షితకల్యాణగానాభిరామలీల, మన్నుగా మంగళస్నానమునకుఁ గడగి.

- క. ఆనెలతకుంతలంబుల, జానయొకతె నించె గమ్మసంపెంగనూనె
సూనశరుగుణమునకు రతి, యానెటి బూదేనె చెచ్చి యలచినపగిదిన్.
- క. శిరసంతిరి జలకము లా, ర్చిరి తడి యొత్తిరి శశాంకశీతల మగుపూ
సురటులగాడ్పుల నలకలు, గరగరగాఁ జేసి రబ్బగంధికి నతివల్. ౨౫౨
- గీ. జిలుగుబంగారువ్రాతయంచలదలిర్పు, నంచులునుజెఱగులుగలయట్టితెల్ల
బట్ట గట్టిరి సతికటిఁ బద్ధముఖులు, ఘనవలయితసైకతశ్రీ నటించ. ౨౫౩
- క. కన్నయకు నతివ లలచిన, నున్ననిగందంబుచే దనూలత యలకు
స్వేన్నైలల యోరలొంటిన, క్రొన్ననవిలుకానివాలుగొన బానగూడన్.
- గీ. వడఁతి బిగియూరుకొప్పలో భామ లపుడు
కలయఁ నుఱిమిన కమ్మచెంగలువవిపిరులు
*దనరెఁ దద్దర్పమున్ వ్రాల్పు తరణి నీల
పేటి గందర్పగణములు పెట్టి రనంగ. ౨౫౪
- గీ. సుదతిసీమంతమునఁ జేరుచుక్త యొకతె
నిలుపుటయుఁ జూపుటకుఁ జాలఁ జెలువ మొనఁగెఁ
దిమిరపుంజంబుఁ దలద్రొక్కి తీఁడిరించు
చంద్రకిరణకుమారకచ్ఛాయ యనంగ. ౨౫౬
- క. ఇరుసుఁదొడిపయిని దొడిగిన, మరురథచక్రములు వోలె మానిని వీనుల్
పరఁగు మణిచుయపుఁగమ్మల, మురుపునఁ జూపరులఁడెదములు ముద మొదవన్.
- గీ. వలుదముత్యాలపే రిందువదనగుబ్బ
చన్నఁగవ నొప్పె నక్షత్రచారుకాంతిఁ
దరళమాణిక్యరుచిశిఖం దళుకుమిగిలి
సాంబుఁ డొత్తెడు గోరొత్తుడంబు వొడమ. ౨౫౮
- క. లీలావతికెంగేలునఁ, గీలించిరి యతులరత్నకీలితభూషా
జాలములు మరునిబొట్టియ,†కోలలకు న్విరులు చుట్టుకొలిపినపగిదిన్.
- క. కామునియింటికిఁ బెట్టిన, హేమప్రాకార మనంగ నిందుముఖకటీ
నీమ నవరత్త కాంచన, దామక చుభిరామ (పుష్ప)దామకమయ్యెన్. ౨౬౦

* దానం దత్కర్పముంచువాల్పుదరణలీల, పెనుగదర్పగుణములు పెట్టిరనంగగాఁజూపూ.

† బొడ్డియకొల—మా.

- క. శింజితకూజనములతోఁ, గంజేత్తణయముగుఁడమ్మికవహంసకములే
 రంజితై మొగపుఁగెంపుల, మంజయ నిజచంద్రకాంతిమంజరిగాఁగఁగ. ౨౬౦
 వ. ఇన్విధంబున సర్వాభరణభూషితాంగి యగు నయ్యంగన యంజనాంచిత
 చిలోచనకంజంబు లలర ముకురావలోకనం బాచరించె నంత జాంబవతీనం
 దనునకుఁ బరిణయోచితశృంగారం బాసఁగి రక్షమ. ౨౬౧
- సీ. మ్రోసె నానాతూర్యములు శోభనాంభోధిసంభవచ్ఛటులనిస్వనము గాఁగఁ
 బాడిరి గంధర్వభామినీగాంధర్వగర్వనిర్వాపణకంత లతివ
 లిభతురంగరథంబు లెక్కి యాదవకౌరవాధీశు లేగుట యధికమయ్యె
 నేమదీవులనుండి యేతెంచువస్తువగ్గములచందంబునఁ గ్రుత నడచె
 నంకురార్పణ పాలికాసంకులంబు, పూజనాకుంధరాజనిరాజితంబు
 వైసరత్నంబు చవికెకు నరిగెసాంబుఁ, డఖిలబంధుసమన్వితఁ డగుచు నెలమి.
- మ. కురువృద్ధు ల్గురువు ల్బుధప్రవరులుం గోటానఁగోటు ల్లహీ
 సురవర్యు ల్చిఁగాయకు ల్సచివులు న్నూచు ల్సఖు ల్సోదరు
 ల్పరివేష్టింప సుయోధనుం డమరె నజ్ఞాతావసీమధ్యహం
 సరుచిం దదృవనంబు నిండుఁగొలువై నన్నెద మొందింపఁగఁగ. ౨౬౨
- గీ. హరిదంతదంతిపరివృత, హరిహాయకరివోలె గురువు లాగ్యులు సఖులు
 దొరలును భజింప నీలాం, బరుఁ డోలఁగ మిచ్చెఁ దల్ప బాధవనమునఁగ.
- వ. అప్పుడు వీణామృదంగశంఖభేరి ప్రముఖవాదిత్రవాదంబులు మేరురంబు ల
 య్యెఁ బద్దదళాక్షులు లక్ష్మీకళ్యాణధవళప్రబంధంబు లనుసాధించిరి, భాసురా
 క్రేసరు లాశీర్వాదంబులు గావించిరి, వందిమాగధుఁడై తాళికలకలంబు చె
 లంగె నంత. ౨౬౩
- సీ. స్రక్చందనంబులసారాంశ మొక్కచోఁ గరువువోసినరీతిఁ బరఁగువాని
 విసయవివేకదోర్విజయంబు లొక చోట ముచ్చటకై యున్నమురువువాని
 వైభవప్రాభవృద్ధ్యల్యంబు లొకచోటఁ గూడఁబెట్టినభాతిఁ గొఱలువానిఁ
 గాంతిప్రతాపశృంగారంబు లొకచోటఁ బూదెగ్గనయ్యెఁ బాలుచువాని
 సాంబు యాదవవంశావలంబుఁ గాంచి, తానొనర్చినచేత చిత్తమునఁదలఁచి
 సిగ్గువడుచు సుయోధనక్ష్మితివరుండు, కూరిమితనూజ నతనికి ధారవోసె.
- క. హరికరసుధఁ గ్రోతెడుశా, క్వరముకరణిఁ గ్రోలె యాదవవృషభరాజం
 బు రభేషడ్వత్తుమధుప, ర్ధరసము నిష్టార్థసౌఖ్యకల్యాణదయుఁగ. ౨౬౪

- క. జ్యోతిర్గతలు వహించిన, శీతాచలగహనరమల చెలువు వహించే
సాతిగమి సాంబదర్శన, జాతస్వేదాంబుధవళజాలధరమునై. ౨౨౨
- క. అందఱుఁ గురుపతివారల, యిందీవరనేత్ర లెల్ల నేతృత్వతికై
కొందఱు సాంబునివారలుఁ, గొందఱు లక్షణకుఁ గూర్చుకొమ్మలు నగుచున్.
- వ. పురంద్రీకృత్యంబును నత్యంత ప్రమదంబున నిర్వహించి రయ్యెడ.
- గీ. పతియు సతియును గాతుకబంధనములు, కేలుఁదమ్ములఁ బూనిరి కిసలయాబ్జ
కాంతి నిజకరమృతఁగాతుమనుచు, నతులకృప బద్ధకంఠు లైరొయనఁగ.
- క. చేలాంచలబంధనములు, బాలకు యనుపాలునకును భాసిలై మిథః
కీలితదృఢానురాగ, శ్రీలసితము గానుపించు చెలునం బమరన్. ౨౨౩
- గీ. అమరపతియునుశచియునునాభిముఖ్యములనుండంగగాలికమ్మలకఁదెరలి
నడుమ మొగులక్షమైవచ్చు బెడఁగు మెఱసి, పతికి సతివకుఁదెరయి ప్లువడియెనడుమ.
- గీ. పుష్పబాణుడు రతియును బొప్పైకోల
సాదనలు చేయుతటి నన్యసాధనములు
బెరయుగతిఁ దెరఁ దొలఁగింపఁ బెరపె నొకట
మగువ చూపును సాంబకుమారుచూపు. ౨౨౪
- క. పోతుతెర వెంటితెర లు, ద్భూతపయఃకణములొలుకుపోల్చి హరితనూ
జాతుఁడు దుర్వోధనతతు, జాతయుఁ దలఁబ్రాలువోయుసంధ, మ మడరెన్.
- గీ. పసిఁడితాళిఁ గట్టెఁ బతి యింతిగళమున, వడఁకుగడుహస్తవహహమున
జాంబవతికిమున్ను శార్దూలాణియుఁబోలెఁ, దండ్రీబోలుటొప్పుఁదనయునకును
- గీ. పులికితప్రకోష్ఠముఁ జికోరలోచన, కెంపుకేలుదొడికఁ (గృష్ణసుతుఁడు)
శితకరుండు కంటకితనాళ మగునెట్టి, తొగఁ గరంబు సాచి తొడుకుకరణి.
- క. హోమం బానర్చనప్పుడు, భామకపోలంబు ధూమపటలము వొదిలె
గాముఁడు ధరించుహరిగల, పై మించునఁ గనఁగవచ్చు పసిమిదలిర్పన్.
- గీ. హోమ మొనరించువేళ నయ్యుత్పలాక్షి
మొగము వంచెను మది సిగ్గు మొలచికాదు
*(మేళ)బింబాభిరామనిశ్చేతచరణ
నఖరచంద్రావలోకనానందమునకు. ౨౨౫
- గీ. నెలఁతతోడ వసంతుండు నిష్ఠాటాంత, రాళకిసలయకలితరసాలశాఖ
జుట్టివచ్చువిధంబున సుదతిఁగూడి, ప్రప్రదక్షిణ మొనరించె బామకునకు.

- గీ. పతికరాసక్తపాదాబ్జపల్లవంబు, జలజరాగమయం బైననన్నెకంట
మెట్టఁగాఁ బూని నేర కి ట్టట్టు జడిసె, సంప్రీక్తిమ గలయంగ నావటిం
- క. ధ్రువదర్శనంబుతఱిఁ బ్రతి, ధవళాక్షియు ధవళనయరదామముఁగాఁ జే
య వితానంబై పొదివిన, నవకాశం బొరయుచుండె నతిమాన్ద్యమునన్.
- క. మరుపై రతిపై నవకే, నరము లలులమ్రోతతోఁ గుజము లొట్టుక్రియ
ధరణీసురు లార్ద్రాక్షత, లిరువురకు సమంత్రకముగ నిచ్చుట యొప్పెన్.
- చ. అనఘ భవత్ప్రీతాపరవి నస్తుఁడు డాయఁ దలంచి యున్న నా
యనఁ బరివారయక్తముగ నన్నిటిఁ దెచ్చినవార మంచు ది
గ్వినితలు చూపుచందమునఁ గాంతలు కాంచనపాత్రయందు నిం
చినమణిదీపపంక్తి యదుసింహున కెచ్చిరి సంశంబునన్. ౨౮
- వ. అమృతహోతృపం బఖిలజననయనానందచంద్రోదయరాకాశర్యరియు నమి
పదార్థసార్థవినియోగవిశ్రాణనపాదపవాటియు ననివార్హసల్లాపమలయా
లాగోపపల్లవితనరసహృదయోపవనంబును నర్ధాగ్నిచాతకజలధరసమయ
బును నయ్యె నప్పుడు భోజనావసరం బగుటయు. ౨౯
- ఉ. తోరణరాజితం బగురుభూపసుగంధిగవాక్ష మాత్తకా
శ్రీరవటీరసీరకణసేచన ముజ్జ్వలహేమపాత్రవి
స్తారము రంగవల్లిలలితంబు వితానలతాప్రతానవి
స్ఫారము నయ్యె భోజనముశాల విశాలదృశ లోనర్చుటన్. ౩౦
- (పెండ్లిలోని మేలములు, భోజనములు)—
- క. చిటునగవులతోఁ గన్నుం, గిటుపులతో సాళగంబుగేరడములతోఁ
దఱచయ్యె జాణతనములు, నెఱతన మిరువంక బంధునివహంబులకున్.
- సీ. గుహ్యకేశశ్రీలఁ గోరగింపుము నీవు పరమభద్రము ప్రజాపతి యొరంగ
సర్వేంద్రియస్తీతి చామ కియ్యది యిచ్చె గురుతరగుణరత్నకోశమీవు
లలితశృంగారములం బిచ్చెలువకొప్పు కామపాలకవృద్ధి గలుగునీకుఁ
గుడుపుసుఖంబు నీకునె కాని లేదెందు లలితంబు పంచాంగుళంబు నీకు
నవ్యబిందుత్రికోణార్చనాప్రతస్తి, శాశ్వతం బగుఁగా కంచు జాణతనము
లాడిరిరువంకసరసులాప్రేడితముగ, భుక్తిగృహకాయమానాగ్రభూములందు,
- ఉ. పచ్చనినారికేశదళపంక్తి నొనర్చినమాయపాము వే
తెచ్చి మృగాక్షి యొర్చు..... ౩౧

చ.

.....నృతపీఠము వెట్టినఁ గూరుచుండి వె

క్తసముగ మ్రొగ్గెఁ గూర్తగతిగాఁ గని నవ్విరి వాని నందఱుఁ.

చ. పదనలినంబుల న్వలచి పావలు మెట్టుచుఁ బోయిపోయి లేఁ
గొదమపిసాళియాదవుఁ డొకొం డొకకొండొకగుబ్బలాఁడి ప
య్యెదచెఱఁ గింత తాఁకుటయు హేమమృగంబును బోలె ధైర్యమం
దదుకులు గాఁగ మ్రొగ్గె మలయానిలకంపితచందనాకృతిఁ. ౨౯౨

పీ. పెడమర్రి చూచుచోఁ బెడమర్రి యేయు నయ్యసమబాణాసవిద్యకుఁడలంకి
యభిముఖక్రీడల నాభిముఖ్యమ్మున నేయువేగమునకు నెదచలించి
యిరుప్రక్కయొరయుడు నిరుపురినంటసిలఁగ నేయుచాతురులకును నదరి
చూచిపోయినపోటుచూపులవెంట నారాచంబులేయు దుర్ధరత నెరిసి
వారయాత్రికఁబటులకుఁగౌరవేంద్రునూడిగవుఁగొమ్మలకుఁబొందులొకటఁజేయఁ
దమకపడుకంతునకుఁగార్యదాహభరము, చాలవెక్తసమయ్యెనాసమయమునను
గి. *ఆసుయోధనపుత్రుఁడింపారలత్తు, ణాఖ్యసుకుమారుఁడవ్వారయాత్రికులకు
నాంతగప్రాప్తి యెఱిగితానామతించి, యావటించెను వివిధపాత్రాసనములు.

పీ. నడుములు నులియక ననుఁబ్రాయించూపక జంటలు పొదువక చాటలేక
ముక్తులు మురియ కామోదంబులు మెఱయ వదలక చిముడక చెదరిపోక
యడుగంటిపోక యూష్మాసక్తి వదలక నూఁకతో నుడుకక వ్రేఁకఁదనము
నొందక వైశ్లేథ్య మొందక యపచన గాక శ్లిష్టముగాక కాటువోక
దివ్యమై భవ్యమై సుధాదీప్రమోచు, స్వాదుతరమైన చొక్కపుటోదనమ్ము
ప్రియము నొదవించె వారలనయనములకు, వారయాత్రికపాత్రప్రవర్తయగుచు.

పీ. నిపురుచుఁగలయంగ నెయిచ్చితియ్యఁగూరలతోడఁగొంతతోల్తొలి భుజించి
రమణీయతరమధురవ్యంజనములతో నాసకి నొకకొంత యారగించి
సన్నేహమున నస్తుసారశాకములతో సంతసంబున నొకకొంత సిరిమి
రసపరిపాకసంరంభంబుతోఁ గొంత యలవోకబలె నొయ్య నాహరించి
శిఖిరిణులుగ్రోలియఁబల్లజవ్వఁజలికి, గమయకలవంటకముఁతోఁగాంక్షదీఱఁ
గ తిగబచ్చ యణివధిఖండమిళిత, హితమితాన్నంబు గబళించి రెల్లవారు.

* ఆసుయోధనపుత్రుఁడగు రఁత్తుఁడనకమ డుడ వారయాత్రికకంఠ, రాంతర
గ్రాప్తియెరిగి యావటించె.

- మ. పెసరుంబప్పున నేతఁ దేనియల గల్బేపైన చాఁపట్లు సా
రసనే త్రికరనత్తము ల్గానిరి సాంద్రప్రీతి భోజాన్వయో
ల్లసనాపాదకు లై నయాదవులు ఖేలన్తన్నభాయోధన
వ్యసనక్రీడకు *నుబ్బు గాఢముగ భావతోణి జింతించుచున్. ౨౯౭
- గీ. కాంత యొకరూపలావణ్యకంతునకును
మిషము ప్రకటించి మంచియామిషము నొసఁగ
రిక్త మగు చట్టియే క్రుమరించెఁ గాని
పూర్ణ పాత్రంబు నెఱుంగదు పొదలుతమిని. ౨౯౮
- క. ఆనముచిరిపునకును లే, దాన యిది యటంచు నోర్తు హలసాణికి బె
ట్టానించె బలలసారము, మానితమధుపానమత్తమానసుఁ డగుటన్. ౩౦౦
- క. హలతాళాంకున కొకసతి, కలితాళుల తేనెతువర కన్నటు వొడువన్
మిలమిలదత్తుం డతఁ డగు, దళదళితస్తాతరబ్జతాదాత్మ్యముగన్. ౩౦౦
- చ. లులివడ వెల్వెలంజలుగులో హవణించిన వెండిమండెగల్
హలధరు నెయ్యుఁ డై నయొకయాదవవృద్ధున కెత్తి పెట్టుడున్
ముటుచ యతండు వానివిధముం బరికింపక వీఁగుఁబండులం
బలిమిఁ గిలించి తివ్వ మునిప ల్లోకటూడిన నవ్వ రందఱున్. ౩౦౧
- చ. కలమ్మదువాణి యోర్తు సహకారఫలంబులు తెచ్చి పట్టుడుం
జెలువుండు యాదవుం డొకఁడు చేకొని గోరువ నొక్తుచుండెఁ ద
త్ఫలములలోనఁ బండ్లొకటి భావకు లారసి వీఁడు దీనిచ
న్గలఁతియ్య జంద్రరేఖ లిడఁగా దమకించె నటంచు నెన్నఁగన్. ౩౦౨
- క. ఒకఁడు కవోషము లగుమో, దకములు గొనగోటి సోఁకుతాఁకుల సెలసెం
బ్రకటితయావనభారో, మ్మకలితజలజేక్షణాకుచంబులు వోలెన్. ౩౦౩.
- వ. ఈలక్షణంబున నుభయపక్షంబులందలి (విందులును) బక్ష్యక్షణలు గో
రేక్షురసద్రాక్షాపానకమధురాధరయు, ససాధారణారుణాస్వాదన గోధూను
శ్చాదకపయోధరయు, వింశదుపదంశకవిషేకపాకవిలాసమానసయు సగు
భుజక్రియాతోయజపదనం బొదివి నిజరససాంచలశయ్యాసాంగత్యంబునకుఁ
బార్చినఁ బేర్చినసంతసంబున నుల్లసించుచు నుండి రిట వివాహమహోత్స
వంబు వివిధవిలాసినిలాస్యవిలాసంబులవలనఁ బ్రకటపటహర్షుల్లకిర్భుర్జకి

స్ఫూర్జితంబులవలనను సరససల్లాపాటోపంబులవలనను బరమానందదీపకం
జై ప్రవర్తిల్లె సంత దివసచతుష్టయానంతరంబున. 30౪

చ. కురుపతి యిచ్చె నట్లునకుఁ గూతునకు న్నరణంబు పైంధవ
ద్విరదశతాంగ హేమమణిధేనురథంబుల నవ్యయావనో
ధ్వరతరుణీసహస్రములఁ దోయరుహాకరవృక్షవాటికా
సరసరసాలసాలవనసంవృతముల్ బహుపట్టణంబులన్. 305

—1 బలరాముఁడు సభార్యుఁడగు సాంబునితో ద్వారకకు వచ్చుట —

1. పరమకళ్యాణనిధులదంపతులఁగొఱ్ఱు, గోడలినిదోడకొనియడుకుంజరంబు
మరలెద్వారకకవనిసమృద్ధ హేతు, వాహినీ ఘోషపూర్ణదిగ్విలయుఁడగుచు

౨. ఎదురుగ నేగువారలును హేమనగోపమహర్ష్యరేఖలం
దుదనన నెక్కువారలును దోరపుఁబ్రోవులు గట్టి రచ్చలం
గదలక నిల్చువారు నయి కన్నులు వచ్చినయంధు లట్లుగాఁ
బొడలిరి పౌరు లాహలి సపుత్రకుఁ డై విజయంబుసేయఁగన్. 30౭

౩. ఇరుఁగెలంకుల సాత్యకి యిడిసితోడు, చూపుపాఁజులనడుమవచ్చుచుబలుండు
మలసె నీలాశ్రమంజరమధ్యవీధిఁ, జక్తఁ జనుదెంచుపూర్ణిమాచంద్రుఁబోలి.

౪. హాలహలికతోఁ బదాతులు, కలగొన నేవార్థ మెదురుగాఁ జిమ్ము కటాం
చలముల తళుకులు వొదిలెన్, హాలిఁ బురలక్ష్మీదృగుత్పలావళి వోలెన్.

5. ఇవ్విధంబున మధుమథనాగ్రజండు యాదవావసథంబుఁ బ్రవేశించి రథా
వతరణం బొనర్చి యథోచితంబుగాఁ బరివారంబు వీడ్చొని కోడలిం గొడు
కునుం దెచ్చి జాంబవతి కిచ్చుటయు. 3౧౦

౧. అనుపమప్రీతి సత్యభిరామచైత్రుండు రోహిణీకరివృతరురుధరుండు
దేవసేనాన్విత త్రినయనపుత్రుండు వాసనావశగంధవాహభర్త
విష్ణుభక్తిమిశ్రద్వివేక ప్రరోహంబు వేలానుకూలకల్లోలమాలి
వల్లిమతల్లికావ్యాప్తామరద్రువు రూఢరత్నద్వ్యతిరోహణంబు
నన సభార్యుఁ డైన యాత్మనందనుఁ గాంచి, పరమహర్షపూర్ణభావ యగుచు
జాంబవతి చెలంగె సంత్యక్తపరితాప, యై పురంధ్రజనము లాదరింప. 3౧౧

౨. నవచంద్రికాపరిస్పృత, ధవళాంశుసనాథకులిశధరదిశకరణిం
బువుఁబోఁడి యొప్పె, గురుభూ, మివరసుతాకలితసాంబులితసేవిధ యై.

- ఉ. అంచితభక్తి భల్లుకవరాత్తజ కోడలుఁ గూర్చిపట్టి వ
 ర్ధించుటఁ గోరి తాకికవిధిక్రమవైదికమార్గనూక్తిఁ జే
 యించె గృహప్రవేశమున కెయ్యెది యుక్తము దాని నెల్ల ని
 ర్వంచితవైభవావయవభాసురభాసురరాట్టటుంచి యె. 303
- గీ. భాసురశ్రేష్ఠు లొసఁగిన సేసఁబ్రాలు, కరము శుభకర మగుటను శిరమువంచెఁ
 దల్లిపదపద్మములతావి తనివిఁ గ్రోతె, సాంబుఁ డస్పందదాశీరవంబు కలిమి.
- సీ. శ్రీభర్త ప్రార్థింప శివుఁడు ప్రసన్నుఁ డై జనియించె నీతఁ డై జాంబవతికి
 వేదధనుర్వేదవిద్యారహస్యంబు లిలనియాకృతియంద యిరవుకొనియె
 నభివృద్ధిఁ బొందె లోకానందకరలీల నీతఁడు శుక్లపక్షేందునట్లు
 లితనికతమున నీయదువంశంబు రత్నకీలితసువర్ణంబు వోలె
 నెవ్వనితరంబు దక్షైఁగా కితని కానె, కారవానీకపాథోధిగాఢశౌర్య
 మంధరముల మధించి సమగ్రవిజయ, లక్ష్మీ గైకొంటయనిజనులొనంబునండు.
- వ. ఏవంభూత ప్రభూతజనవ్రాతస్తోత్రపాత్రీభవచ్చతురుం డగుసాంబుం డంబుజో
 దరాతిరిక్తప్రభావిభాసమానుం డయ్యెనంత నొ క్త శుభదివసంబునఁ బ్రాధాం
 గన లాగూఢపదశయను తనయునకు నవోధాసంగమాంగీకారంబు గలిగిం
 పవిశాలరమణీయం బగునొక కేశిభవనంబు గల్పించి రది యె ట్లనిన.

—గృహప్రవేశవిశేషములు—

రగడ. సొదిగొనఁ జుట్టినపుప్పువందోటలు, మదకలకీరసమాజమునాటలు
 నినుపగు గొజ్జఁగనీటికాలువలు, పెనఁగొన వనరులు పెనుచునీలువలు
 వలయు జాళివాబంగరుకోటలు, కలపుంస్తోకిలగణములపాటలు
 సాలభంజకలసయ్యాటంబులు, లాలితకేకికులాఘాటంబులు
 హరినీలభ్రమరాలంకృతములు, సరసఁ బసిఁడియంచలకేంకృతములు
 కెరలు మరులుచిల్లెడు శారికలును, బరిమళభరసంపద చేరికలును
 రతిమన్నధరి త్రమయపుటిడుపులు, వితతరత్నభృతవేడుల నిడుపులు
 ఁంచినకస్తురి నిగరపుఁ దలుపులు, మించిన వీణియమేళపుఁ గాలుపులు
 జలుగుకావి మంజుషల తెరలును, మొలఁచుహిమజలముముసురులపెరలును
 మగువలు నుసీరుచు మరుమైఁబదములు, గగురుపొడుచుశృంగారపువిధములు
 పొగయనిసిరి కప్రంపుదీపములు, చిగురుకొనిన మణిశిల్పరూపములు
 కుహనామహిళలకోలాటంబులు, రహిగేహీకుధరములకూటములు

పొదలుఁబడునుపుప్పొడిదుమారములు, నిదురలమలయానిలకు మారములు
సకినలమంచముజమలివల్లములు, మొకరమువైధవముల... యారపులను(?)
బంగరుఁదళియలుఁ బ్రసవమాలికలు, సంగతి పాలికలు
చవిగల విడెముల జాలవల్లికలు, కువలయగంధులగొనబుట్లకలు
కలకేళీగృహి కన్నులకింపులు, కొలిపె సాంబునకుఁ గొనకొనసాంపులు.

ఉ. ఆమఁకికేళిసాధమున యాదవసింహాకిశోర ముజ్జ్వల

శ్రీమైఱయంగఁ గ్రొవ్విరులసెజ్జపయి న్నివసించె లోకల

క్షీముదితాంతరంగముగ సింగపుగద్దియమీఁదట న్రతి

స్వామియుఁ బోలె నూడిగవుఁజామలు సేవ లొనర్చుచుండఁగన్. 3౧౮

క. పాటలయు మాల్వవతియును, బాటవముగ బుజ్జగించి పార్థివతనయన్

హాటకమయకేళీగృహ, వాటమునకు నడిపి రుత్సవము దళుకొత్తన్. 3౧౯

సీ. తొలుక్రొత్తవినుకలిం దొలకరించినతమి బహ్మిన్తు లొత్తిన భావబంధ

మాదర్శమండలాభ్యంతరంబున వృష్టి (రహి) గాంచమెచ్చిన రణరణకము

వర్ధితాయల్లకజ్వలనార్త నై చంద్రకందర్పులను దూఱఁగలవిరాళి

యుద్ధ్యానలక్షీమహోత్సవం బొనరించి వరము లర్థించునర్వజ్జగరిమ

కులమువంశంబునడికొర్చి చెలువునకును, వనకుఁదానయిలోనగుదంటతనము

నాది యగుతోంటిచెయ్యలనవళుళించి, లక్షణాకన్యమడిఁబరెస్ లజ్జవిగువు.

శా. తాదృక్పంపసముద్రమావృతముఁ దత్తాదృజ్జవస్సేదముం

దాదృక్సాధ్యసవిహ్వలాశయముఁ దత్తాదృగ్జడత్వస్థల

త్వాదన్యాసము నైనదేహలతతోఁ బద్మాక్షి యేతెంచె న

య్యాదోమధ్యశయానసంభవునిశయ్యాప్రాంగణాక్షోణికిన్. 3౨౦

గీ. కదిసి పుంఖానుపుంఖంబు గాఁగ నేయు, మరునితూపులగరిమంబుసరకుగొనక

వెనుక వ్రొక్కించె లజ్జాప్రవేలభరము, హస్తిపురనాథనందిని నడ్డగించి. 3౨౧

సీ. బుజ్జగం బొదవించి పోఁజూచుసకియల విక్లబేక్షణముల వేగఁ ద్రిప్పు

సెజ్జపజ్జకుఁ దార్పఁజేచాయఁబతిమోముసుళుగువారఁగనోరచ్చాక్షిఁజూచుఁ

గపురంపుదివియల కాంతిప్రవాహంబుమాటున జూఁగుచు మమత వెదకుఁ

బులకలుఁ జెమరునై నిలువెల్లఁ గరఁగించు నిజపాదనఖమున నేలవ్రాయు

మస్తథోద్దీపకములైన మందిరాగ్ర, చిత్రములు చూచి తానును జిత్రమయగు

నేటి కెమరీదుకైవడి నెట్టకేల, కథపుసన్నిధి నిలిచె శీతాంశువధన. 3౨౨

చ. గొడకొని పద్మనీలతికఁ గొమ్ములయొద్దికిఁ దార్చి యొప్పున
మృదకరివోలె సాంబుఁడు రమారమణీరమణీయమూర్తి న
మృదవతి బాహుపంజరసమాశ్రయశాలినిఁ జేసె మన్మథ
ప్రదరపరంపరాపరమబాంధవదత్తసహాయసారుఁ డై. 3.28

సీ. చెరుట చిత్తడి వాఱఁ జిమ్ముకైతవమున గగురుపారఁగఁ జూచుకములు నివురుఁ
దాంబూలరససిక్తదంతరత్నావళీదర్శనాకాంక్షఁ దత్తటమునొందు
శిర సోరసేసినం జెప్పుచు చుంబించు శిర సైత్తఁ గెచ్చెరిచిగురుఁ దొడుకు
నూరుసంవాహనం బొనరించు దృఢనీవిబంధనం బూడ్చుచుపాయ మరయు
దర్పకుని మోహనాస్త్రసంధానముద్ర
తనదుకౌశల్యమునకుఁ గైదండ యొసఁగఁ
నంకపాలిసమాసీన నధిపతనయఁ
బొదివి సాంబుఁడు నవరతాభ్యుదయవేశ. 3.29

ఉ. చిత్రజునైన నైదుపదిసేయఁగఁ జేయుచు డాయున్మీళఁ బే
తైత్తఁగఁజేసి సాంబుఁడు (నహీన)తరావటుకుంతలంబుగా
నొత్తిలి క్రోలె నవ్వికసితోత్పలపద్మదళాయతాక్షి శే
లత్తుకమోవిఁ దత్పరిగళత్సుధ గప్పినడప్పి దీర్పఁగఁ. 3.30

క. భామినిస్త్రీమర్గముఁ గొను, సామన్యము గలిగెఁ బతికి సతికటిచక్రం
బేమెయి నిఁకఁ జేకుటు నయ, సామగ్రీచరులకును నసాధ్యము గలదే.

గీ. దర్పకానుజుఁ డొకరితె నేర్పుమెఱసి
నీవి సడలించుటయు జాతిపోవనీక
కాంత మొలనూలిమొగు పంశుకంబు నాఁగె
సద్గుణుల కొప్పు మిత్రవ్యసనము నుడువ. 3.31

సీ. శ్రవణరసాయనాస్వాద్యంబులై పర్వు పలుకులకొనరులు చిలికి చిలికి
కెలవులు కొంతసోఁడియుసోఁకములుగాఁగఁగుచకుంధములుగొనగోళ్లనొత్తి
శిథిలలజ్జయుఁగాఁగఁజిఱుఁబోఁకముడిజార్చియూరుమూలమునొయ్యనుపచరించి
విగియారుకొఁగిట బెడిదంపుధమ్మిల్లపుచ్చసారభము లాపోవఁ గ్రోలి
జంకెనలకోర్చి బింకంబుసాధుపఱిచి, కిసరుఁగనుచూసి ధైర్యంబుక్రేళ్లుమలఁచి
బాల నుపభోగలీలకు నూలుకొలిపె, శంబరా రాతికృపకల్పి సాంబుఁ డపుడు.

స్తగ్ధర. సామివ్యామీలితాక్షిం జలదధరదళ సాన్తిద్రఘర్తాంబుధారా
సామగ్రీమృతపోలః సైవయుగళదళచ్చంద్రకాశ్చీరచర్చక
తామ్రాంత్రప్రపక లక్షణ త్తణదరతాతామశితాపరీతా
సాముఖ్యాయత్తచిత్రాబ్జను గడుఁ గరఁచం జాలె సాంబుడు బీలక. 330

ఉ. శ్రీశ నదల్పి సాధ్వసము వెన్నునఁ జే యిడి మానముద్రటి
ల్లాళము లూడ్చి వేడుకలు దాఁచైనఁ బొంకము లంకురింపఁ గా
తాళము లుబ్బఁగాఁ దుహినధానుశిలామయపాలభంజికం
బోలఁ గరంచెఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుఁబోడిఁ గళానిధి సాంబుఁ డింబుగక.

సీ. మణితులాకోటికోమలనికవ్వణములకుఁ గూర్పుచుట్టములయి కొనలుపాఁగి
కంకణావిర్భవజ్ఞంకారములకు నత్యాసన్నవస్త్రలై యంగవించి
వజ్రకాంచీలతావలయారభటులకుఁ బాణింధవుల్తులై పల్లవించి
సకిలమంచంబు జనులిచప్పళ్ళకు నుపదేశక్తరై యుద్ధివడసి
కులుకుఁబెలుఁగుల కలకలంబులకుఁ బ్రణవ, కల్పనాగౌరవంబులై గజజిజుచి
వడఁతిప్రాణేశుసమరతిఁబలుచుగొనుచు, నున్న వెడవిల్తునిలువ్రాఁతలుప్పతిల్లె.

చ. ప్రకటితహావభావసముపాంతముల స్తది జీరువాటి దృ
జ్జుగులనిమీలనంబులును ముంచినయూర్పులు వాడుగాత్రవ
ల్లికలుచు నై ధృతిం దెలిసి తేమయు నవిభుఁడుం బునారతి
ప్రకటితవిద్య నేర్చుటకుఁ బాఠముసేయుదు రాదినూర్తులక. 333

చ. వినుకలి యాదిగా మదిఁ జివిర్చుచునోరథకల్పవల్లరుల్
ననిచి ఫలంబు నొందుటకు నాతియు నాథుఁడుఁ బూజసేసి రా
ననవిలుకాని గద్దియఁ గన్తణిశల్పముఁ గంతహారగు
చ్చనిగళదచ్చహాక్తికమివంబునఁ జూపుల నార తిచ్చుచుక. 334

గీ. తమరతినిమీఱఁగినిసియోదర్పకుండు, దంపతిశరీరపుండ్రేక్షుదండయుగము
గాధరతియంత్రణంబున గానుగాడి, పిప్పిగావించి యల్లలు ద్రిప్పివైచె.

ద. తుదిపద మించు కూటములఁ దోయరుహాక్షియుఁ బ్రాణనాథుఁడు
సదమద మై నిజాధరరసంబులు గ్రోలుచు నిద్రనోయి ర
భ్యుదితము లైన యూరుపులపోడిమి చూపఁగఁ దావిగ్రోలుతు
మైదలు శరీరరక్షు లగు మీనపతాకునికూర్పుబంట్లుగక. 335

గీ. అపుడుశరదందుచంద్రిక లంఘతమన, కోరకంబులు బెరయంగఁ గుదిసె రజని
శిరసు తిలతండులాన్వయ శ్రీవహించి, వ్రాలె ముదిమిని దీనమై వనజవైరి.

గీ. గగనకాంతారచరతమఃకాసరమును

దినముఖవ్యాఘ్ర మాఁగియుఁ దనివి సనక

యొందవమృగంబుఁ జూచి రోషారుణాన్వ

మెత్తెనో యన నెఱసంజ యెసఁగెఁ బ్రాచి.

335

క. ఆతటి వైతాళికు లు, ద్యోతితచాటూక్షినిపుణు లురగధ్వజజా

మాత్మమణిసాధనవిధ, త్కృతలముననుడిగాఢ సంరంభమునక.

336

—1 వైతాళికులు సాంబునిలేపుట 1—

సీ. జయజయ యదువంశజలధిచంద్రోదయ జయజయ కంసారిసదృశ ధైర్య
జయజయ జాంబవత్సత్పుతా ప్రియపుత్ర జయజయగిరికుచాత్మోతిసార
జయజయ చక్రాంకసంతోషవర్ధన జయజయ యాజవంజవసుభేచ్ఛ
జయజయ కురురాజనైన్యవిమర్దన జయజయ స్థరప్రతిచ్ఛాయకాయ
జయవిరోధివిరోధీశచయదృగంబు, భవభిదేళిమ జయమరుత్పతినమాన
రత్నభూషణుచిభరార్ద్రప్రతీక, సాంబ జైవాత్మక ప్రభాలంబవదన.

క. మేలుకొను దేవ ప్రాతః, కాలం బరుదెంచెఁ గాల్యకరణీయంబుల్
శీలించు యావరాజ్యము, పాలించు మనూపదిష్టపద్ధతిఁ గృతి వై.

చ. సవిత్పతురంగయంత్రణభుజంగమపుంగవభోగరత్నజ

చ్ఛవి యనఁ దూర్పున న్నెఱసె సాంధ్యవిభావిభ

దాస్తనవినూతనకుంకుమపంకసంకర

వ్యవహితకైటభాంతకభుజాంతరవిభ్రమభృత్ప్రకార మై.

337

క. సాలముల వృంతబంధము, లోలి న్నడలంగ) రాలుచున్నవి పువ్వల్
శీలవదననిసురాంజలి, కీలితసూర్యార్ధ్యబిందు కేసరనమతక.

338

క. సారసకారాగృహసం, చారంబు దొలంగి సమదర్పంకారములక

బోరుకలఁగెఁ దేటులు సం, సారవినిర్ముక్తయోగిజనసదృశము లై.

339

శా. ఏతన్నిష్ఠుటశాఖశాఖలపయి స్వీతాసుఖాపాదిత

స్లాతాతాంతవచక్రచక్రములఁ బొల్పు స్తంచులేఁడుంపురుల్

ప్రాతర్లక్ష్మల నూత్నమాక్తికకలాపస్మృతమాసూసక

ప్రాతంబురిబలె యాదవాన్వయపుఘావారాశిచంద్రోదయా.

340

మ. నలినీబాంధవపూర్ణగర్భయగు సంధ్యాదేవి నిట్టూర్పులై
కలయం బర్వెను శీతవాయువులు నక్షత్రంబు లేతద్విభూ
మలచందాన విచేయతం బారసె జ్యోత్స్నానాథబింబంబు వె
లైలనయ్యె న్నవచాంద్ర పాండురరుచి నేవే తదాస్యాకృత్తిఁ. 3౪౬

సీ. గగనశమీవినిర్గతకీలీలంబు లబ్జినీనేత్రదివ్యాంజనములు
తైరవనిద్రాసుఖప్రాప్తిహేతువు లహారాదిభర్తజటాంచలములు
చంద్రనిష్క్లిష్టదనోత్సవరాజుదంష్ట్రులు త్రిదివసాధాంత ప్రదీపశిఖలు
జ్యోత్స్నాంబునిధికుంభసుతకరక్రీడలు తారకాప్రసాదగ్రమారుతములు
ప్రాకృతనధముననభినవప్రథంబ్రభేత, కిరణడింభంబులొకకొన్ని సరసఘృసృణ
విస్మయరచ్చాయదాయాదవిలసనములు, దళితమందేహదేహార్తకణగణన.

చ. శరపరుషాహతిం గుసుమశయ్యలపైఁ దలిరాకుఁబోఁడులం
బురుషులఁ జ్ఞాక్షఁజేసి మఱి పొంపిరివోవుజయోదయంబుతో
మరలె నిజాలయంబునకు మారుఁడు కుక్కుటకంతకాహళ
స్వరము లిగుర్పఁ దుమ్మెదలజంట జయాంకము లుగ్గడింపఁగఁ. 3౪౭

సీ. అలకాధిపతిపుత్రు నక్తుపై నెడలించి హరిహాయుకొలుపున కరిగె రంధ్ర
త్రిదశేంద్రపురబహిర్దేశని ద్రితమైన యైరావణము నిద్రనలుపుసానిపెఁ
బ్రథమా ద్రీతటసముద్భవశిలాజతుమహాచ్ఛిష్టంబు రవిరత్నశిఖఁ గరం గె
నైకతలింగపూజకు నంగవించుచున్నారు సప్తర్షులు నాకతటినిఁ
గమల సారసతీర ప్రఘాణకుంజ, పుంజగర్భకుటీకారఁ బానుఁగువడిన
జక్తవలతాపమంతయుఁజిక్తనయ్యె, నయనములువిప్పు సితపద్మనయనతనయ.

ప. మఱియు నమరతరుణీసరోమరాళం బగుసుధాకరబింబంబు జరతభావంబు
వహించి నిజకళాగరుచ్ఛటలు డుల్లి పుల్లసిల్లి మనమన నగు నిసువుండేకటి
నసలుకొన బిసరుహాసఖోస్రంబుల మిశ్రితంబై బ్రహ్మాండగోళంబు కం
దుకకాళిమం బగుచుఁ గాచఘటికంబ్రతిఘటించెఁ బరిత్యక్తకైరవపురాణ
మందిర యగు నిందిర యరవిందబాంధవప్రథమమయాఖరేఖాప్రవాళతో
రణాలంకృతంబు లగు తెల్లఁదమ్మిపువ్వుంగ్రొత్తయుష్పరిగలకు బనయనంబుగా
వించుచున్నయది, రాజావరమందురాంతరావరంబు లగునాజానేయహయ
చక్రవర్తులు మణిబంధుశిలాకలశజలంబుల ముఖోష్ఠానిలంబులం గంపించు
చు సమలవిముఖతహిమధామాంకచిహ్నంబులు పుట్టించుచున్నయవి, యఘ

మర్దనాన్ననపునీతావధును లగుమునులు పిడిచివైచినయొల్లియలుమడుపుల
నిద్రదేరియుండేరనిబలాకానికరఁబు జోకకై కొనియొగలకంతంబులు కులా
యకూలంబులు న్రొక్తి నిలిచి తెక్తలువిద్రిచిపుక్తిళ్లనున్న రేయింటికిసలయ
కబళంబులు నాపులింతలతోడ వాంతంబులు చేయుచున్నయవి, తెందేపల
గుమందేహసందోహంబులు తన్నుంబొదివినం గుదిలపడక యుడువిరోధిధరా
మరకరాంజలిబంధతూణీయంత్రితంబులు నతిశైత్యనిత్యంబులున గుశరంబు
లేసితద్రక్షోవక్షోరుధిరధారాసారంబులను దనయంగంబునం బల్లవితంబు గా
వించె వాతాయనవివరాయాతంబు లగుశీతలానిలపోతంబు లసమశరసమర
సంక్రీడన వివశహృదయు లగుదంపతుల కింపు పుట్టించుచున్నయవి. 3౫౦

చ. కరవశచక్రం దై కలయఁ గప్పిన రేపటియొండ నిగ్గు వి
స్ఫురణము పచ్చపట్టుగ నభోమణి కాశ్యపిచిహ్నశాలి యశా
నరదముమీఁద నిల్చి విజయం బొనరించుచు నున్నవాఁడు త్వ
ద్గురుఁ డగుకృష్ణుచందమునఁ గొల్వము మేల్లని దేవ యావిభుఁ. 3౫౧
గీ. అనిప్రబోధించువైతాళికాళిగాధ, లురుసుధాధారలయివీనులొరయుటయును
వేగ మేల్పొందెలక్షణావిభుఁడునేత్ర, కోగములనిద్రకందభ్రకునుమపొదువ.

మహాస్రగ్ధర. బానుజ్ఞ నంచెక జలజముఖులచే సంపదదాభాగ్యలక్ష్మి
చతురప్రతాళితాబ్జచ్ఛవికిసలసచ్చత్రసీలచ్చదాళీ
వితతంబు లుభాషణంబు వ్విడియములు మణుల్ పశ్రుతానేకశాటు
ల్పుతురంపుస్తేలు దయక సాంద్రచిత్రం బెలర్పక. 3౫౩

గీ. సాంబుఁ డప్పుడుకాలోచితంబులైన, తగుననుష్ఠానవిధులెల్లఁ దానొనర్చి
జాంబవజ్జాతపాదపద్మంబులకును, నెఱఁగి యాసాధ్వీదీవన నెసఁగె నంత.

మ అనినిష్పీతరసప్రసూనము చకోరాకృష్టసారేందుమం
*డలికీరాహతదీర్ఘసత్ఫలము శుండాంతగంధాబ్జముం
బలె సంభోగవిభాగనాగరకుఁ (ఛాప్రాణేశునా) యాయచ
ర్యలలోఁగొన్నఁ జలించులక్షణ స్థరవ్యంగ్యోచ్చలద్దర్పయై. 3౫౫

గీ. పాటలయు మాత్యవతీయనప్పాటఁబాట, లొంతునుడ... నయ్యాటమెసఁగ
నలికలితపద్మకింతుకదళివఱత, కందుకంబులు దెచ్చి లక్షణకు నొసఁగి.

- గీ. ఇంతియీతన్నియొప్పునోయీ ప్రసూన, కందుకద్యయియొప్పునోనందియంబు
వాయనానతియిచ్చున్నదోయజాక్షి, వారినదలించెగనుచూపువాలుఁగొనల.
- క. అత్తఁజే బాటల యిట్లను, మత్తద్విపరాజగమన మాకిపు డిట నీ
చిత్తంబుఁ దెలుప వేటికిఁ, నిత్తజననుజ గదా. 3గీ
- ఉ. నీవును నీమనోధవుఁడు నేఁ డిపు డేగిన రాత్రివేళలం
బోవువిహారముల్ దెలుపు బొంకిన మన్నథునాన యే నన
న్నీ వన భేదముం గలదె నెచ్చెలియు న్వలిగాఁగఁ గుప్పపెం(?)
బోవుగఁ జేయవచ్చునె నిరోధ మొనర్చకు మైత్రి కియ్యెడఁ. 3గీ
- గీ. అనిన బోటి మాటలాడదు మోవిప,ల్లాత్తు బయలుపడుట కోహటించి
తనుపుఁదావిగ్రోలు దంభంబుమై గమ్రుఁదన్ని నెమ్మొంగంబు దా ర్చెఁగాని.
- వ. తార్చుటయు మాల్యవతి కురుకులశిరోమాణిక్యంబున కి ట్లనియె.
- సీ. వినిపించితివిగాదె వినుకలిం బాడమిన వలపుముంగలిమొల్ల లలిశిరోజ
యానతిచ్చితిగాదె గనుబుట్టుతమకంబు కలువకంటి
కనుపించితివి గాదె కందర్పచంద్రానిలముల దూఱుచు మనోలాఘవంబు
తెఱచిరా జని యరదమెక్కెడు సాహసాతిశయము
నాదిమధ్యాంతములు భవదంతగంగ, ముత్తరంగంబు లెఱిగినముద్దుఁజెలుల
కెల్లదు యిగురుఁబోడి, నేటిరాత్రిటిసీరహానిర్ణయములు.
- సీ. మొకరితు మైదఱేఁడు మొగివిచ్చు నత్తమ్మి భుగభుగామోదమ్ముఁ బొదివిక్రోత
సమదక్షిణము చేరి సారస్యనిధి యైన మోవివంటిరసమ్ము మూఱిఁజేల్చి
మాధవుం డొనరించె మంజరీయుగమునఁ గిసల గ్రకీలనంబు
గంధాంధనాగంబు కరపుష్కరముసాచిబంగారుననఁటికంబములుదొడికె
బూర్ణచంద్రుండువిధుకాంతపుత్రిఁగరఁచె, నింతియీమాత్ర మేమగునింతకన్నఁ
గలవి శేషంబు(లున్న)నీకడ నెడఁచు, మనుడు నీలాజ్ఞమునవైచె నతివ చెలిని.
- వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూరత్నంబు చిరత్నసిద్ధానురాగబద్ధహృదయ లగు లీలా
వయస్యలు చేయునర్థరహస్యరసానుభవంబునం బరమానందంబు ననుభవిం
చుచుం బెంపు మిగిలి మగని కూరిమిమున్నీటికిం దేటవెన్నెల లగు చిన్ని
నవ్వులును బ్రియనయనాంబుజంబులకుం బ్రాతరాతపారుణ్యంబు ... లును
నధిపతి బాహుపంజరమునకుం గీరాయమానం బగు శరీరలక్ష్మియు నను

క్షణప్రవర్ధమానం బై మెఱయ నతివినయవిశదహృదయ యై పోదలు
చుండె నయ్యవసరంబున. 3౬౪

— శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకు వచ్చుట —

ప్రగ్ధర. భీమిభాంకారముల్ గప్పె దిశల భ్రమరీబృందఝాకారధారా
పూరాసక్తప్రసూనంబులు బడింగురిసెం బూర్ణిమాచంద్రబింబ
స్ఫారంబై యొక్క తేజఃపటలము దివిపైఁ బర్వె దుర్వారలీలన్
నీశజాక్షుడు సేనాన్వితముగ రథియై నెన్ని నేతెంచు వేళకా. 3౬౫

వ. ఇవిధంబున నమ్మధుచుఘనంబు ద్వారకాపౌరనయనచకోరచంద్రమండ
లుం డగుచు నిజాంతఃపురంబు ప్రవేశించి, దేవకీవసుదేవబలభద్రప్రముఖు
లగు గురుజనంబులకు నభివందనం బాచరించి, తదాదరమేమర స్త్రమోద
ప్రసాదభరితహృదయుం డై యభినవకల్యాణ కౌతూహల కమనీయమూర్తు
లగులక్షణాసాంబుల కానందంబు గలిగించుచు నుచితవిహారంబులం బ్రవర్తిం
చుచుండె నని. 3౬౬

క. ఈసాంబోపాఖ్యానము, వ్రాసినఁ జదివినను వినిన వసుదేవసుతుం
డాసాధుజనుల కొనఁగును, వాసవనిభభోగ భాగ్యవైభవలక్షుల్. 3౬౭

శా.
నక్రగ్రస్తకరీంగరక్షణ*టంచత్పింఛతాపింఛశో
భాక్రాంతాంగ విహంగపుంగవతురంగా రంగధామేశ గా
... ..

క. కరశంఖధ్వనివిదళిత, సురరిపుగర్భాంతరాళ సూత్రవతీనా
ధరచితనైన్య నత్వా, † 3౬౮

పంచచా. జటీ...ద్రుమాచ్ఛతల్పచారుచంద్రభేలనా
సటీపటీరహీరవర్ణ శాలిశూలిమీలనా
చరిషుగోకదంబచాలనా

కటీతటీపటీవిలగ్న కాంచికాసుమేలనా. 3౭౦

గద్యము ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య కరుణాపారంపర్య పాత్రాశ్రేయగో
త్రావస్తంబసూత్ర పవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగఘరాజప్రణీతంబైన
సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

సాంబోపాఖ్యానము సంపూర్ణము.

*రక్షణవి కచటించత్పింఛ-మా. † ధరనతిత్పితశదిభుదనా- అని యిక్కడ నిగర్థకముగా నున్నది.